II 5520

2022

7 - IUL. 2008

Societatea de Ştiinţe Filologice

LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

0 - DEC. 2014

1

1995

97

54444

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

Anul XXIV (ianuarie-martie), Bucureşti, 1995

COLEGIUL DE REDACȚIE

SILVIU ANGELESCU, GHEORGHE ANTONESCU (Slobozia), MIRCEA BREAZ (Cluj-Napoca), ION BUZAȘI (Blaj), IOAN DERȘIDAN (Oradea), TEODOR CAPOTĂ (Cluj-Napoca), OCTAVIA COSTEA, ION DUNĂ, MIHAI FLOAREA, MARIN IANCU, FLORIN IONIȚĂ, NICOLAE MĂTCAȘ (Chișinău), NICOLAE I. NICOLAE, TUDOR OPRIȘ, GABRIELA PANĂ DINDELEGAN, LIVIU PAPADIMA, GEORGE ȘOVU, AL. TUDORICĂ, IOAN VIERU

REDACȚIA

FLORENTINA SÂMIHĂIAN, MIRCEA FRÂNCULESCU – **redactori**
ION HANGIU – **redactor-șef**

Revista LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ este editată de Societatea de Științe Filologice, cod 848 866. Redacția și administrația: Bd. Schitu Măgureanu, nr. 1, sector V, cod 79.664, București, tel. 615.17.92, cont B.C.R. nr. 45.10.6.18.2, Filiala sector V, București.

Culegere și tehnoredactare computerizată: ADRIANA CODESCU

Tiparul executat la Regia Autonomă a Imprimeriilor
Imprimeria „Coresi" — București
sub comanda nr. 51 695

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

ANUL XXIV, NR. 1 (IANUARIE – MARTIE), BUCUREȘTI, 1995

Sumar

Gramatică, vocabular

MIOARA AVRAM – Abrevieri din actualitate 3
ELENA BEREA GĂGEANU – Complementele circumstanțiale de loc și de timp 6
MARINA RĂDULESCU – Despre regimul sintactic al prepozițiilor și al locuțiunilor prepoziționale 9
G. GRUIȚĂ – Locuțiuni recente 13
ECATERINA VASILE – Neologismul: între necesitate și abuz 15

Stil, compoziție

GH. BULGĂR – Valențele expresive ale textului literar – problema stilului 17
IULIAN GHIȚĂ – Tipuri de compuneri (I) 20
ADRIAN SĂVOIU – Lectura simbolică a textului literar 22

Genuri, specii

I. HANGIU – Noțiunile de teorie a literaturii 26
FLORIN IONIȚĂ – Epopeea: „Iliada" 27

Analize, sinteze

VIRGINIA BIȚEANU – Grigore Alexandrescu: „Cîinele și cățelul" 32
ION BĂLU – Mihai Eminescu: „Odă (în metru antic)" 34

IERONIM MUNTEANU, OLIVIU IACOB – Ștefan Augustin Doinaș: „Mistrețul cu colți de argint" 37

Miscellanea

ELENA ZAHARIA-FILIPAȘ – Ion Barbu (1895 – 1961) 40
Grigore Vieru la 60 de ani 42

Concursuri, examene

Programa pentru concursul de admitere în licee și școli profesionale, 1995 44
Programa examenului de bacalaureat, 1995 45
MIHAIL STAN, ȘT. M. ILINCA – Concursul de admitere în licee și școli profesionale 46
ELENA TOMA – Concursul de admitere în facultate, 1994 (Proba de limba română la Facultatea de Litere și la Facultatea de Limbi Străine – Universitatea din București) 49

Cenacluri, reviste

OANA GEORGESCU – Cenaclul „Săgetătorul" din București 55
EUGENIA PASCU – Cercul literar „Speranța" din Reșița 55
DOROTHEA DAMIAN – Cronica revistelor școlare 56

De la corespondenții noștri

..... 57

Tinere talente

IRINA CĂLIN – Poem, Sfîrșit 59

Debut

CRISTINA RUSU – Reflecțiile lui Emil Cioran despre poezie și starea poetică (capitolul VIII din *Amurgul gîndurilor*) 60
ADINA CAPAN – Seara, Amintiri din viețile noastre 61
RALUCA VICOL – Greșeala 61

Însemnări pe marginea cărților

MIRCEA ELIADE, *Jurnal, I, II* (Ionel Savitescu); ION BUZAȘI, *Eminescu și Blajul* (Victor Stoleru) 62

IOAN VIERU – Curier 64

Abrevieri din actualitate

MIOARA AVRAM
Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", București

Despre abrevierea unor cuvinte – simple sau compuse – și chiar a unor grupuri de cuvinte s-a scris de multe ori. Manualele școlare cuprind și ele unele indicații ortografice și ortoepice, precum și descrierea tipurilor de cuvinte compuse din abrevieri. Problema merită totuși să fie rediscutată pe baza numeroaselor formații noi, nu pentru a le semnala ca atare, ci pentru a releva aspecte mai puțin cunoscute și a face recomandări legate de practica limbii.

Poate că pentru nici un alt capitol de descriere a limbii române contemporane exemplele din lucrările existente nu sînt atît de perimate în momentul de față ca pentru abrevieri și în mod special pentru abrevierea unor nume proprii compuse. Această perimare este, desigur, consecința transformărilor sociale și politice de după decembrie 1989, care au provocat nu numai apariția unor instituții sau întreprinderi – cu totul noi sau reînviate –, ci și rebotezarea unor instituții vechi, restructurate sau nu. Caracterul efemer al abrevierilor (siglelor) legate de astfel de nume proprii, mobilitatea sau instabilitatea lor sînt trăsături care s-au manifestat – și au fost remarcate – și în trecut, dar ele pot fi considerate definitorii pentru actuala „epocă de tranziție".

Instaurarea regimului comunist a adus, la vremea sa, abrevieri noi corespunzătoare denumirilor unor realități proprii (celebrele *sovrom*-uri în primul rînd), paralel cu scoaterea din uz a abrevierilor corespunzătoare denumirilor unor realități (firme particulare sau partide) desființate și cu rebotezarea unor unități naționalizate: cazul general citat este *STB* (= Societatea de Tramvaie București) devenit *ITB* (= Întreprinderea de Transporturi București). Șocul lingvistic nu a fost atunci atît de mare, în acest domeniu, pentru că fenomenul în sine al abrevierilor, deși mai vechi în limba noastră, nu avea încă o prea mare pondere. Fenomenul s-a dezvoltat însă chiar în anii regimului comunist, demonstrîndu-și instabilitatea și în condițiile de monopol politic și economic, datorită numeroaselor restructurări dictate de considerente ideologice, care au dus la oscilații pînă și în denumirea partidului unic *(PCR* = Partidul Comunist din România > *PMR* = Partidul Muncitoresc Român > *PCR* = Partidul Comunist Român, respectiv *UTC* = Uniunea Tineretului Comunist > *UTM* = Uniunea Tineretului Muncitor > *UTC),* ca să nu mai vorbim de alte nume proprii de organizații și întreprinderi și de substantivele comune care denumeau structuri specifice epocii *(goscol* și *g.a.c.* = gospodărie agricolă colectivă > *c.a.p.* = cooperativă agricolă de producție; *gostat* și *g.a.s.* = gospodărie agricolă de stat > *IAS* = întreprindere agricolă de stat). Foarte puține denumiri și abrevieri tradiționale fuseseră menținute: *CEC, CFR* și *PTT* (cu varianta efemeră *PTTR).*

După 1989 fenomenul abrevierii a luat o mare amploare, evidentă atît prin numărul siglelor, cît și prin frecvența utilizării lor. Avalanșa de asemenea formații produce adesea o reacție de respingere în bloc, care este cel puțin anacronică, întrucît fenomenul în cauză este o caracteristică internațională a secolului nostru și în special a ultimelor

lui decenii. Considerat de mulți o „plagă a secolului", acest fenomen este un rău necesar, justificat prin economia de timp și de spațiu grafic care se obține și care e atît de prețioasă în secolul vitezei. Desigur, răspîndirea lui depășește sfera necesității obiective, ajungînd să fie o adevărată modă, dar tot internațională.

Caracterul internațional al fenomenului, al dezvoltării lui în a doua jumătate a secolului și al modelelor concrete urmate în română trebuie reținut, ca un adevăr opus interpretărilor exclusiviste legate de considerente conjuncturale. Dacă pînă acum cinci ani în explicarea fenomenului și a formațiilor concrete din limba noastră se exagera rolul modelului rusesc, neglijîndu-se modelele occidentale, lucrările mai recente procedează exact invers, ceea ce e la fel de greșit cu referire la perioada dinainte de 1989; cel puțin pentru anii 1945 – 1965 nu se poate nega rolul modelelor rusești, dar, totodată, trebuie precizat că nici atunci ele nu au fost unice, existînd și influența unor modele din alte limbi de circulație internațională (franceza, engleza, germana, italiana, latina). Rolul unei anumite limbi occidentale – reflectat direct în siglele împrumutate ca atare – a putut varia în timp, dar preponderentă a fost pînă de curînd sursa tradițională franceză, concurată din ce în ce mai mult de cea engleză. În etapa actuală s-au făcut și se fac numeroase împrumuturi de sigle practic internaționale, care, indiferent de țara de origine, sînt create cu elemente ale unei limbi de circulație, de obicei engleza.

Ultimii ani nu au adus tipuri noi de abrevieri sau de formații din abrevieri. Continuă să se folosească atît abrevierea din litere inițiale (citite legat sau separat), cît și cea din segmente – arbitrare – și cea mixtă sau combinată (inițiale și segmente; segmente și cuvinte întregi; inițiale, segmente și cuvinte); poate că singura noutate – relativă, pentru că are antecedente interbelice – o constituie siglele compuse din mai multe abrevieri (nume propriu + substantive comune): *S.C. IMPEX S.R.L.* Fiecare tip are probleme specifice, dar există și unele mai mult sau mai puțin comune.

O problemă de acest ultim fel, caracteristică pentru perioada actuală, chiar dacă nu reprezintă o noutate absolută, este complicarea raportului dintre scriere și lectură sau/și a decodării prin utilizarea unor elemente neromânești (cuvinte străine sau segmente de asemenea cuvinte) în sigle autohtone; de exemplu: *AMCO PRESS* și *ARPress* (față de *Rompres* și anterioara *Agerpres), Bankcoop* sau *Romenvirotec* (cu segmentul mijlociu pronunțat *inváiro,* cf. engl. *environment).*

Altă problemă generală este aceea a eficienței abrevierilor, adică a obținerii reale prin ele a economiei de timp și de spațiu dorite. Această eficiență apare îndoielnică în cazul abrevierilor lungi și cu dificultăți de lectură, care oricum nu pot fi memorate ca atare, și în cazul celor criptice, greu de decodat, pentru a căror înțelegere este necesară o mai mare cheltuială de timp decît ar fi cerut menționarea denumirii întregi. Dar lipsa de eficiență economică a unor abrevieri – legată și de lipsa lor de tranparență sau/și de folosirea lor mecanică – rezultă clar din formulele pleonastice în care se întîlnesc. Astfel, se vorbește de „Clubul FC Național", deși abrevierea *FC* conține referirea la *club* (de fotbal), sau de „Combinatul de carne CARBUZ Buzău", deși sigla e formată din *car*[ne] + *Buz*[ău]; cele mai multe firme poartă mențiunea *S.C.* sau *S.A.* ori *S.R.L.,* în care prin *S.* se repetă statutul de *societate* (comercială, respectiv pe acțiuni, cu răspundere limitată), exprimat uneori și prin cuvîntul întreg: „*S.C.* Impex *S.R.L.*", „*S.C.* Dîmbovița *S.A.*" sau „*Societatea* Comercială Dîmbovița *S.A.*". Problema obținerii unei economii reale prin abreviere se pune îndeosebi la siglele realizate cu un segment care elimină o singură literă (vocală) din cuvîntul de

referință: de exemplu, *ROMCART* (cf. *carte*), *Rompres* (cf. *presă*), *ROMPROTEIN* (cf. *proteină* sau *proteine*), *Samobil* (cf. *mobilă* și *Moldmobila*) sau *ELECTROUZINPROIECT* (cf. *uzină*).

O problemă generală care nu ține de structura internă a abrevierilor, ci de factorii extralingvistici care le provoacă instabilitatea este întrebarea de principiu dacă schimbarea denumirilor și a abrevierilor aferente a fost o necesitate obiectivă în cazul instituțiilor și întreprinderilor care și-au continuat existența după decembrie 1989. După părerea mea, nimic nu impunea înlocuirea siglei *ITB* (fostă *STB*) cu *RATB* (= Regia Autonomă de Transporturi București) și cu atît mai puțin complicarea siglei tradiționale *CFR* cu adaosul *SN* (= Societate Națională), deci *SNCFR* (a cărei neacceptare colectivă se oglindește în faptul că nimeni nu spune și *seneceferist*, ci tot *ceferist*); în aceeași categorie de modificări inutile se înscrie și înlocuirea parțială a numelui întreprinderii metalurgice *Progresul* cu sigla *Promex*, în care fostul nume se menține abreviat, ceea ce duce în presă la indicații de tipul „«Promex» Brăila (fostă Progresul Brăila)". Aceste înlocuiri nereclamate de vreun conținut inadecvat sînt cu atît mai ciudate, cu cît tocmai o siglă evocatoare a vechiului regim, anume *Griro* (= Grivița Roșie!), a rămas neatinsă.

Problemele specifice abrevierilor literale (din inițiale) privesc în primul rînd limitele formale ale aplicării acestui procedeu. Principala condiție a unei abrevieri convenabile este să aibă dimensiuni rezonabile, șirurile prea lungi de inițiale fiind rebarbative, mai ales cînd ele conțin succesiuni de litere care reprezintă consoane citite izolat. Deși se întîlnesc abrevieri compuse din peste zece inițiale, pragul acceptabil pentru această structură este de șase componente. Abrevieri literale ideale sînt cele care permit lectura legată, datorită succesiunii de litere care reprezintă consoane și vocale sau consoane asociabile în grupuri de tipul *br, rl, sc, spl*. Dar abrevierile trebuie să îndeplinească și condiții de ordin estetic, ținînd atît de formă (aspectul grafic sau cel sonor), cît și de conținutul sugerat. Sînt de evitat abrevierile care produc efecte auditive neplăcute sau evocă noțiuni nedorite: pentru prima categorie, exemple de sigle nereușite mi se par *F.S.Î.S.* (= Federația Sindicală din Învățămîntul Superior), *Icnut* și chiar *CNEAA* (= Consiliul Național de Evaluare și Acreditare Academică), iar pentru a doua categorie *ARD* (= Agenția Română de Dezvoltare) și *ICMUG* (firmă din Giurgiu). Exemple mai vechi, pe seama cărora se făceau bancuri, sînt *F.U.M.* (= Frontul Unității Muncitorești), *F.U.S.* (= Frontul Unității Socialiste; modificat ulterior în *F.D.U.S.* = Frontul Democrației și Unității Socialiste), *S.R.S.C.* (= Societatea pentru Răspîndirea Științei și Culturii) în lectura *sîrsîc*.

Identitatea sau asemănarea parțială cu un cuvînt existent poate fi în favoarea sau în defavoarea unei sigle și la abrevierile din segmente sau la cele mixte. Ca exemple de sigle neinspirate pot fi citate aici *ASINCON* (cf. *asin*) și *INCOMMOD ITALIA* (firmă de confecții și mode a cărei siglă reușește să le atribuie însușirea de a fi *incomode*).

În principiu, abrevierile din sau cu segmente ar trebui să fie mai transparente, mai ușor de decodat decît cele literale. Avantajul menționat este redus în cazul siglelor care înglobează segmente neconcludente pentru reconstituirea întregului, de tipul *Favior* (= Fabrica „Vidra" Orăștie) sau *ol* (= Oltenița) în *Navol*; el ajunge să fie anulat prin două tendințe care acționează la acest tip de abrevieri: pe de o parte, tendința de a folosi ordinea determinant + determinat nefirească în limba noastră (de exemplu, *RODIPET, SEVERNAV* sau *SIDEX*) și, pe de alta, tendința de a omite semnele diacritice: cine mai recunoaște în *Braiconf, Marchim* sau *Siderca* numele proprii *Brăila, Mărășești, Călărași?*

De observat că omiterea semnelor diacritice nu se produce numai la litere majuscule (fenomen mai vechi), ci și la litere minuscule; mobilul pare să fie dorința de a da un aspect internațional siglelor, chiar dacă acesta este în detrimentul decodării pe plan intern. De altfel, însăși scrierea cu (inițiale) minuscule a segmentelor de nume proprii înglobate în sigle pe ălt loc decît primul face să scadă într-o măsură considerabilă șansele de identificare a unor toponime ca *Buzău* în *Carbuz, Călărași* în *Siderca, Drobeta* (Turnu-Severin) în *Cadro, Oltenița* în *Navol, Oradea* în *Alor* sau *Orăștie* în *Favior.*

În legătură cu abrevierile din zilele noastre s-ar putea discuta numeroase alte aspecte, dar ele ar depăși cadrul unui articol de prezentare generală, al cărui dublu obiectiv a fost actualizarea problematicii acestui capitol și stîrnirea interesului pentru un fenomen în plină acțiune.

Pentru a încheia într-o notă atractivă, aș mai aminti doar că decodarea unor sigle seamănă cu dezlegarea unor probleme rebusistice și că posibilitatea unor decodări duble sau multiple poate fi exploatată în scopuri diverse, dar mai ales satirice. Pe vremea copilăriei și a adolescenței mele, matricolele școlare, a căror purtare era obligatorie, dădeau naștere unor variate interpretări – bazate pe atitudini opuse – ale siglelor oficiale înscrise, alcătuind o componentă importantă a folclorului elevilor din epocă. Din istoria politică a ultimei jumătăți de secol a rămas celebră formula prin care generalul N. Rădescu a echivalat, în februarie 1945, cu „fără neam și Dumnezeu" sigla *F.N.D.* (= Frontul Național Democrat). Mai aproape de zilele noastre, cunoscuta decodare lingușitoare a siglei *PCR* drept „Partidul, Ceaușescu, România" a căpătat imediat corectura cuvenită în replica subversivă „Partidul, Ceaușescu, rudele", care făcea concurență altei formule cu semnificație apropiată: „pile, cunoștințe, relații".

Studierea abrevierilor are deci implicații nebănuite la simpla lectură a celor cîteva rînduri din manual.

Complementele circumstanțiale de loc și de timp

ELENA BEREA GĂGEANU
Universitatea „Ovidius", Constanța

1. Complementul circumstanțial de loc (CLoc) arată locul unde se petrece o acțiune și se exprimă prin adverbe de loc, locuțiuni adverbiale de loc ori prin substantive (sau pronume) precedate de prepoziții sau locuțiuni prepoziționale.

CLoc poate exprima locul propriu-zis: *Învață aici / la bibliotecă,* direcția: *Se îndreaptă către / spre școală,* limitele spațiale ale unei acțiuni: limita inițială sau punctul de plecare: *A ieșit de aici / din casă / de la cinematograf* sau limita finală: *A ajuns acolo / la școală,* sau spațiul străbătut: *A mers cale lungă.*

CLoc se identifică prin posibilitatea substituției cu adverbul relativ *unde* sau adverbul nehotărît *undeva,* cu sau fără prepoziție.

Elementele de relație prin care se introduce CLoc sînt foarte numeroase[1]:

1 Mioara Avram, *Gramatica pentru toți,* București, Editura Academiei, 1986, p. 304.

– prepoziții simple: *în, la, după, între, lîngă, spre, către, sub, pe, peste, pînă;*

– prepoziții compuse, formate din prepozițiile simple (sau principale) și prepozițiile auxiliare *de, pe, pînă,* care nuanțează sensurile exprimate de primele: *de la, de după, de lîngă, de sub* etc.; *pe la, pe după, pe lîngă, pe sub* etc.; *pînă la, pînă după, pînă spre* etc., ex.: *A plecat de lîngă tine, Stă pe lîngă școală, A ajuns pînă în centru.*

Din combinația celor trei prepoziții auxiliare *de, pe, pînă* (care se folosesc și singure, ca prepoziții principale; ex.: *A venit de acolo pînă aici),* rezultă un număr foarte mare de prepoziții compuse care se organizează într-un (micro)sistem al prepozițiilor spațiale, cu ajutorul cărora se construiesc complemente de loc care exprimă raporturi și nuanțe spațiale foarte variate.

2. Complementul circumstanțial de timp (CTimp) este, ca și cel de loc, un determinant circumstanțial al verbului, care arată timpul cînd se petrece o acțiune și se exprimă prin adverbe și locuțiuni adverbiale de timp sau substantive (și substitute ale acestora) precedate de prepoziții simple, compuse sau locuțiuni prepoziționale.

Semnificațiile temporale exprimate de un complement de timp sînt și ele variate. Un CTimp poate exprima momentul sau perioada de timp: *S-a trezit (de) dimineață,* intervalul sau răstimpul dintre două limite temporale: limita inițială sau punctul de plecare: *A venit de ieri / de anul trecut* sau limita finală: *Stă la noi pînă mîine / pînă săptămîna viitoare,* sau durata măsurată: *Am așteptat luni (de zile) / trei ceasuri venirea ta.*

Ca și CLoc, CTimp se identifică prin posibilitatea substituției cu adverbele de timp *cînd, cîndva,* precedate sau nu de prepoziție, iar elementele de relație prin care se introduce un CTimp, foarte numeroase, sînt, în marea lor majoritate, identice cu cele întîlnite la CLoc: prepoziții spațiale simple: *în, la, după, între, spre, către, sub, pe, peste, pînă* și compusele lor cu prepozițiile auxiliare *de, pe, pînă: de la, pe după, pînă în* etc. Dintre prepozițiile spațiale simple care nu apar în construirea unui CTimp, deci nu exprimă raporturi temporale, face parte prepoziția *lîngă;* ex.: *stă lîngă școală.*

2.1. Ceea ce este interesant de remarcat e faptul că elementele de relație, extrem de numeroase: prepoziții simple, compuse și locuțiuni, se constituie într-un sistem unitar comun pentru exprimarea celor două tipuri de raporturi, spațiale și temporale: CLoc și CTimp – și pe care le putem numi, din această cauză, prepoziții spațio-temporale.

Existența acestui paralelism al elementelor de relație ne arată faptul că cele două categorii, a spațiului și a timpului, sînt strîns legate între ele, sînt corelative, expresiile lor lingvistice ajungînd să coincidă pînă la identificare.

Corelația generală dintre categoria spațiului și cea a timpului este evidentă și în plan semantic și se manifestă prin concordanța dintre unitățile lor constitutive: astfel, punctul (locul) în spațiu corespunde momentului în timp; dimensiunea spațială corespunde duratei (perioadei sau intervalului de timp); atît dimensiunea spațială (distanța), cît și durata temporală se pot exprima global sau prin indicarea limitelor lor: limita inițială și limita finală.

Avînd în vedere că spațiul, care este tridimensional și reversibil, este mai concret decît timpul – unidimensional și ireversibil – putem deduce că raporturile spațiale au servit ca punct de reper și model în exprimarea raporturilor temporale, mai abstracte.

Procesul de descriere și „măsurare" a timpului în termeni spațiali (numit și proces de spațializare a timpului) presupune deci un transfer al mijloacelor de exprimare de pe axele spațiale pe axa temporală.

2.2. Construcțiile temporale iau ca model pe cele spațiale (niciodată invers); așa se explică faptul că principalele prepoziții care exprimă poziția în spațiu: *în, la, pe, după, sub, peste (Intră în casă, Trăiau la oraș, Stă pe masă / după ușă / sub copac / peste deal)* pot servi și la exprimarea momentului sau perioadei de timp (ex.: *A trăit în secolul trecut, Vine la prînz / pe seară / după amiază, S-a întîmplat sub domnia lui Ștefan, Va rămîne peste veacuri* etc.), altfel spus, servesc atît la construirea complementului de loc (primele exemple), cît și la construirea complementului de timp.

Același paralelism structural în exprimarea opoziției spațiu (loc) / timp se observă și la celelalte prepoziții care alcătuiesc sistemul prepozițiilor spațio-temporale schițat anterior; ilustrăm cu cîteva exemple luate la întîmplare:

– prepoziția *între* exprimă spațiul situat între două obiecte: *Rapidul nu oprește între București și Ploiești* (CLoc), dar și intervalul dintre două limite temporale: *Între Crăciun și Anul Nou elevii sînt în vacanță* (CTimp);

– *pînă* exprimă limita extensiunii în spațiu: *Am făcut o oră pînă aici / pînă la tine* (CLoc) și limita extensiunii în timp: *Stă la noi pînă mîine / pînă la primăvară* (CTimp);

– *peste* exprimă depășirea limitei spațiale: *A aruncat mingea peste gard* (CLoc) sau temporale: *Ne întîlnim peste o săptămînă* (CTimp);

– locuțiunile prepoziționale *în preajma, în jurul* exprimă locul aproximativ: *Am sădit flori în preajma / în jurul casei* (CLoc) sau momentul (durata) aproximativ(ă): *În preajma sărbătorilor elevii sînt în vacanță* (CTimp).

Uneori aceeași prepoziție poate introduce un CLoc și un CTimp în același enunț, de ex.: *Întîmplarea s-a petrecut în toamnă, în București; După cursuri ne întîlnim după colț, la cofetărie; S-au întîlnit pe la amiază, pe la jumătatea drumului.*

2.2. O construcție complexă, care caracterizează deopotrivă CLoc și CTimp, este cea care exprimă ambele limite: cea inițială și cea finală, atît a spațiului străbătut, cît și a duratei scurse, de ex.:

CLoc: *S-a plimbat din centru pînă la periferie; De la București la Ploiești sînt 60 de km; De acasă pînă la școală s-a tot gîndit; De la mine pînă la tine e foarte aproape.*

CTimp: *Muncește din zori și pînă noaptea / de luni pînă sîmbătă / de azi pînă poimîine / din primăvară pînă la toamnă; Bunica stă la noi de la Crăciun (pînă) la Anul Nou.*

Atît CLoc, cît și CTimp care exprimă limita dublă (inițială și finală) a acțiunii se construiesc în același fel, cu ajutorul prepozițiilor „discontinue": *din... pînă la; de la... (pînă) la; de... pînă*, și pot fi numite, datorită construcției specifice pe care o realizează, complemente corelative sau dezvoltate.

Marcarea limitei duble se poate realiza, pentru ambele complemente, de loc și de timp, și prin construcția sinonimă, cu ajutorul conectivelor *între... și: De la București la Ploiești sînt 60 de km = Între București și Ploiești sînt 60 de km* (CLoc); *De la Crăciun pînă la Anul Nou elevii au fost în vacanță = Între Crăciun și Anul Nou elevii au fost în vacanță* (CTimp).

2.3. CLoc al spațiului străbătut și CTimp al duratei măsurate se pot exprima și prin substantive fără prepoziție, nesubstituibile prin pronume, însoțite de obicei de adjective sau numerale, de ex.:

CLoc: *Am mers trei kilometri / cale lungă; Am alergat tot drumul ca să te ajung.*

CTimp: *Am aşteptat zile / luni / ani întregi o schimbare. N-am dormit toată noaptea;* cf. şi: *„Lîngă salcîm sta-vom noi noaptea întreagă, / Ore întregi spune-ţi-voi cît îmi eşti dragă"*, M. Eminescu; *„Voi umbla primăvara întreagă / Căutînd vînzători de seminţe"*, L. Blaga.

În aceste construcţii, CLoc se exprimă prin numele unor unităţi de măsurare a lungimii spaţiale: *kilometri, metri, poşte;* CTimp, prin substantive cu sens temporal, mult mai numeroase, care măsoară durata temporală, şi anume: părţile zilei *(dimineaţa, seara, noaptea);* anotimpurile etc. Faptul că aceste substantive în acuzativ nu se pot substitui cu un pronume pune sub semnul îndoielii calitatea lor de substantive; dimpotrivă, posibilitatea substituirii lor cu un adverb, şi anume cu adverbul *cît (Am mers trei kilometri. Cît (spaţiu) am mers?; Am aşteptat două săptămîni. Cît timp?)* indică valoarea adverbială a acestor substantive, mai exact spus, statutul lor de adverbe.

Deoarece în cele două tipuri de construcţii accentul cade pe ideea de măsurare a distanţei la CLoc şi, respectiv, a duratei – la CTimp, iar adverbul de identificare este adverbul cantitativ *cît* (spaţiu / timp) şi nu adverbele *unde / cînd,* funcţia sintactică a celor două complemente de Loc / Timp este uneori mai greu de recunoscut[1], ele putînd fi încadrate şi la alte complemente (complementul de mod de măsură sau complementul cantitativ).

3. Descrierea paralelă a complementului circumstanţial de loc şi a celui de timp (determinanţi dimensionali spaţio-temporali ai verbului) relevă o serie de similitudini de natură semantică şi structurală; aceste similitudini justifică şi chiar impun tratarea împreună a celor două tipuri de complemente, pentru a le putea înţelege şi reţine mai uşor.

Existenţa paralelismului spaţio-temporal pe care a relevat-o descrierea sumară a celor două complemente, de loc şi de timp, la nivelul propoziţiei (acelaşi mod de înţelegere şi de exprimare a dimensiunilor spaţiale şi temporale şi aceleaşi elemente de relaţie), poate fi urmărită şi la nivelul propoziţiilor subordonate circumstanţiale corespunzătoare (de care ne vom ocupa într-un articol viitor).

Despre regimul sintactic al prepoziţiilor şi al locuţiunilor prepoziţionale

MARINA RĂDULESCU
Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", Bucureşti

0. Prepoziţiile şi locuţiunile prepoziţionale sînt instrumente gramaticale, şi anume elemente de relaţie care funcţionează la nivelul propoziţiei, stabilind legătura dintre un cuvînt cu funcţie sintactică de parte secundară de propoziţie şi cuvîntul determinat sau regent, de ex.: *Am cumpărat o carte de gramatică* (relaţia dintre atributul „gramatică" şi cuvîntul determinat „o carte" se realizează prin intermediul prepoziţiei „de") sau *A greşit faţă de tine* (relaţia dintre complementul indirect „tine" şi cuvîntul său regent „a greşit" se realizează prin intermediul locuţiunii prepoziţionale „faţă de").

1 Mioara Avram, *op. cit.*, p. 305 – 307.

1. Prepozițiile și locuțiunile prepoziționale au, în marea lor majoritate, *regim fix*, ceea ce înseamnă că întotdeauna cer a c e l a ș i c a z, indiferent de partea de vorbire căreia îi aparține cuvîntul pe care îl precedă.

A. Cer întotdeauna cazul a c u z a t i v

(a) prepozițiile (simple sau compuse) *a, cu, de, de către, de la, de pe lîngă, despre, din, dintre, fără, fără de, în, între, la, lîngă, pe, pentru, peste, pînă, pînă la, prin, printre, spre, sub* etc. urmate de un s u b s t a n t i v, de ex.: *Miroase a tei* (unde „a tei" este complement indirect exprimat prin substantiv în cazul acuzativ cerut de prepoziția „a"), de un p r o n u m e, de ex.: *Pentru cine este cadoul?* (unde „pentru cine" este nume predicativ exprimat prin pronume interogativ în cazul acuzativ cerut de prepoziția „pentru"), de un n u m e r a l, de ex.: *Le-a mulțumit la doi dintre ei* (unde „la doi" este complement indirect exprimat prin numeral cardinal în cazul acuzativ cerut de prepoziția „la", construcție echivalentă semantic cu dativul) sau de un a d j e c t i v, de ex.: *I-a plăcut pictura de tînără* (unde „de tînără" este complement circumstanțial de timp exprimat prin adjectiv calificativ în cazul acuzativ cerut de prepoziția „de") etc.;

(b) locuțiunile prepoziționale în structura cărora se găsește, pe ultimul loc, una din prepozițiile simple de mai sus, cum sînt *cu privire la, din cauză de, față de, împreună cu, în afară de, înainte de, în loc de, o dată cu* etc. urmate de un s u b s t a n t i v, de ex.: *A lipsit din cauză de boală* (unde „din cauză de boală" este complement circumstanțial de cauză exprimat prin substantiv în cazul acuzativ cerut de locuțiunea prepozițională „din cauză de"), de un p r o n u m e, de ex.: *Știam părerea lui cu privire la tine* (unde „cu privire la tine" este atribut pronominal prepozițional exprimat prin pronume personal în cazul acuzativ cerut de locuțiunea prepozițională „cu privire la") sau de un n u m e r a l, de ex.: *Primul are un mare avantaj față de al doilea* (unde „față de al doilea" este complement indirect exprimat prin numeral ordinal în cazul acuzativ cerut de locuțiunea prepozițională „față de") etc.;

(c) locuțiunile prepoziționale *cu tot, cu toată, cu toți, cu toate* și *cu tot cu* sau *cu ... cu tot* urmate de un s u b s t a n t i v, de ex.: *Cu toate necazurile a rămas optimist* (unde „cu toate necazurile" este complement circumstanțial concesiv exprimat prin substantiv în cazul acuzativ cerut de locuțiunea prepozițională „cu toate") sau de un p r o n u m e, de ex.: *Vino cu el cu tot* (unde „cu el cu tot" este complement circumstanțial sociativ exprimat prin pronume personal în cazul acuzativ cerut de locuțiunea prepozițională „cu ... cu tot") etc.

B. Cer întotdeauna cazul d a t i v prepozițiile *datorită, grație* și *mulțumită* urmate de un s u b s t a n t i v, de ex.: *Datorită generozității sale e iubit de toți colegii* (unde „datorită generozității" este complement circumstanțial de cauză exprimat prin substantiv în cazul dativ cerut de prepoziția „datorită"), de un p r o n u m e, de ex.: *S-au cunoscut grație dumneavoastră* (unde „grație dumneavoastră" este complement circumstanțial instrumental exprimat prin pronume personal de politețe în cazul dativ cerut de prepoziția „grație") sau de un n u m e r a l, de ex.: *Spectacolul a fost reușit mulțumită celor doi despre care ți-am mai vorbit* (unde „mulțumită celor doi" este complement circumstanțial instrumental exprimat prin numeral cardinal în cazul dativ cerut de prepoziția „mulțumită", precedat de articolul demonstrativ-adjectival „celor") etc.

2. Au *regim mobil*, ceea ce înseamnă că pot cere c a z u r i d i f e r i t e în funcție de partea de vorbire cu care se combină:

(a) prepozițiile *asupra, contra, dedesubtul, împotriva, împrejurul, înaintea, înăuntrul, îndărătul* etc. (cele mai multe provenite din adverbe însoțite de articol hotărît, de ex.: *înaintea* < *înainte* + *-a, îndărătul* < *îndărăt* + *-(u)l* etc.);

(b) locuțiunile prepoziționale *cu scopul, de jur împrejurul, din cauza, în afara, în ciuda, în dreptul, în fața, în jurul, în locul, în pofida, în preajma, în spatele, în urma* etc. (cele mai multe provenite din locuțiuni adverbiale însoțite de articol hotărît, de ex.: *în afara* < *în afară* + *-a, în locul* < *în loc* + *-(u)l* etc.).

Așadar, toate prepozițiile și locuțiunile prepoziționale de tipul celor de mai sus cer:

A. cazul genitiv în marea majoritate a situațiilor, și anume dacă sînt urmate de un substantiv, de ex.: *S-a ascuns <u>îndărătul ușii</u>* (unde „îndărătul ușii" este complement circumstanțial de loc exprimat prin substantiv în cazul genitiv cerut de prepoziția „îndărătul"), de un pronume care are cazul genitiv, de ex.: *A întîrziat <u>din cauza alor săi</u>* (unde „din cauza alor săi" este complement circumstanțial de cauză exprimat prin pronume posesiv în cazul genitiv cerut de locuțiunea prepozițională „din cauza") sau de un numeral variabil în raport cu categoria gramaticală a cazului ori precedat de articolul „celui, celei; celor", de ex.: *Am discutat numai <u>asupra uneia</u> din cele trei probleme care mă interesau* (unde „asupra uneia" este complement indirect exprimat prin numeral cardinal în cazul genitiv cerut de prepoziția „asupra"), *Volumul de versuri este dedesubtul <u>celor două</u> romane* (unde „celor două" este atribut adjectival exprimat prin numeral cardinal – cu valoare adjectivală – în cazul genitiv, precedat de articolul demonstrativ-adjectival „celor", pentru că se acordă în caz cu substantivul determinat „romane", care este în cazul genitiv cerut de prepoziția „dedesubtul"), *S-a oprit <u>în dreptul celei de-a doua</u> dintre ferestrele de la stradă* (unde „în dreptul celei de-a doua" este complement circumstanțial de loc exprimat prin numeral ordinal însoțit de prepoziția „de-", în cazul genitiv cerut de locuțiunea prepozițională „în dreptul", precedat de articolul „celei" etc.;

B. cazul dativ, dacă sînt urmate de forme neaccentuate

(a) ale pronumelor personale de persoana I și a II-a, singular sau plural (care nu au cazul genitiv), de ex.: *El va fi mereu <u>împotriva-ți</u>* (unde „împotriva-ți" este nume predicativ exprimat prin pronume personal în cazul dativ – formă neaccentuată – cu prepoziția „împotriva") sau *Toți s-au adunat <u>în juru-ne</u>* (unde „în juru-ne" este complement circumstanțial de loc exprimat prin pronume personal în cazul dativ – formă neaccentuată – cu locuțiunea prepozițională „în juru-"), dar și de persoana a III-a singular sau plural, de ex.: *Cîinele s-a repezit <u>asupra-i</u>* (unde „asupra-i" este complement indirect exprimat prin pronume personal în cazul dativ – formă neaccentuată – cu prepoziția „asupra") sau *Am rămas <u>în preajmă-le</u>* (unde „în preajmă-le" este complement circumstanțial de loc exprimat prin pronume personal în cazul dativ – formă neaccentuată – cu locuțiunea prepozițională „în preajmă") etc.

(b) ale pronumelui reflexiv de persoana a III-a singular, de ex.: *A luat întreaga vină <u>asupră-și</u>* (unde „asupră-și" este complement indirect exprimat prin pronume reflexiv în cazul dativ – formă neaccentuată – cu prepoziția „asupră");

C. cazul acuzativ, dacă sînt urmate de adjective posesive, de ex.: *Ce ai <u>contra mea</u>?* (unde „contra mea" este complement indirect exprimat prin adjectiv posesiv în cazul acuzativ cu prepoziția „contra"), *A ajuns acasă <u>înaintea voastră</u>* (unde „înaintea voastră" este complement circumstanțial de timp exprimat prin adjectiv

posesiv în cazul acuzativ cu prepoziția „înaintea"), *Locurile din jurul său au rămas libere* (unde „din jurul său" este atribut adjectival exprimat prin adjectiv posesiv în cazul acuzativ cu locuțiunea prepozițională „din jurul") etc.; la fel, prepoziția *contra* numai dacă este urmată de anumite s u b s t a n t i v e, în expresii consacrate de tipul *contra cronometru, contra cost, contra chitanță.*

Posesivele care apar în construcții de felul celor de sub *C.*, deși nu determină un substantiv, sînt considerate adjective posesive, și nu pronume posesive, din următoarele motive de ordin morfologic, semantic și sintactic:

– au formă de adjective posesive *(meu / mea, tău / ta, său / sa, nostru / noastră, vostru / voastră),* fiind cuvinte simple care țin numai locul unei persoane sau al unor persoane; pronumele posesive *(al meu / a mea / ai mei / ale mele, al tău / a ta / ai tăi / ale tale, al său / a sa / ai săi / ale sale, al nostru / a noastră / ai noștri / ale noastre, al vostru / a voastră / ai voștri / ale voastre, al lor / a lor / ai lor / ale lor)* sînt cuvinte compuse prin alăturare în cadrul cărora articolul posesiv-genitival *al / a / ai / ale* ține locul obiectului posedat sau al obiectelor posedate, iar posesivul propriu-zis ține locul posesorului sau al posesorilor;

– se acordă, prin a t r a c ț i e, în gen și număr cu articolul hotărît din componența prepoziției sau a locuțiunii prepoziționale care le precedă (de ex.: *contra mea,* dar *îndărătul tău),* iar forma cazuală selectată este cea de nominativ-acuzativ, și nu cea de genitiv-dativ (cf. *cartea colegei mele* – la genitiv – sau *i-am spus colegei tale* – la dativ –); pronumele posesiv nu se acordă în gen și număr cu articolul hotărît conținut în prepoziția sau în locuțiunea prepozițională precedentă (de ex.: *contra alor mei,* unde „alor mei" este pronume posesiv, gen masculin, număr plural, caz genitiv; *împrejurul alor tale,* unde „alor tale" este pronume posesiv, gen feminin, număr plural, caz genitiv etc.).

3. O mențiune specială se cuvine a fi făcută în legătură cu regimul prepozițiilor și al locuțiunilor prepoziționale care cer „cazul oblic" (genitivul sau dativul), cînd sînt urmate de numerale cardinale. Numeralele cardinale, cu excepția lui *unu / una,* care are forme pentru toate cazurile, sînt cuvinte invariabile în raport cu categoria gramaticală a cazului, adică au o singură formă, corespunzătoare cazurilor nominativ sau acuzativ: *doi / două, trei, zece, șaptesprezece, patruzeci și cinci, o sută, patru mii* etc. Construcțiile în care prepozițiile care cer dativul sau prepozițiile ori locuțiunile prepoziționale care cer genitivul sînt urmate de numerale cardinale se realizează în două forme:

(a) numeralul este însoțit de articolul „celor", care îl ajută să se decline la genitiv și la dativ, de ex.: *Ne-am oprit asupra celor trei teme centrale ale poemului* (genitiv), *Au cîștigat meciul datorită celor doi transferați din provincie* (dativ);

(b) numeralul este însoțit de prepoziția „a", care cere cazul acuzativ, de ex.: *Ne-am oprit asupra a trei din temele poemului* (unde „asupra a trei" este complement indirect exprimat prin numeral cardinal în cazul acuzativ cerut de prepoziția „a" precedată de prepoziția „asupra"), *Ne-am cunoscut datorită a doi colegi* (unde „datorită a ... colegi" este complement circumstanțial instrumental exprimat prin substantiv în cazul acuzativ cerut de prepoziția „a" precedată de prepoziția „datorită", iar „doi" este atribut adjectival exprimat prin numeral cardinal – cu valoare adjectivală – în cazul acuzativ, pentru că se acordă cu substantivul determinat).

Așadar, combinațiile prepoziționale *datorită (grație, mulțumită) a* sau *asupra (contra, împotriva, din cauza* etc.) *a* funcționează ca niște prepoziții compuse, în cadrul cărora

ultimul element, respectiv prepoziția „a", dictează cazul cuvîntului introdus. Același tip de construcție poate apărea și dacă, în locul numeralului cardinal, este distribuit un adjectiv cu sens cantitativ, fie calificativ precum *numeroși / numeroase,* fie pronominal nehotărît precum *cîțiva / cîteva,* de ex.: *Emisiunea s-a îmbunătățit datorită a numeroase propuneri venite din public* sau *Am discutat asupra a cîteva subiecte de interes general.*

4. După cum s-a văzut din exemple, cuvintele precedate de prepoziții sau de locuțiuni prepoziționale pot îndeplini diferite funcții sintactice: nume predicativ, atribut prepozițional, complement indirect, complement circumstanțial de diverse feluri (de loc, de timp, de cauză, de scop, concesiv, instrumental etc.).

Locuțiuni recente

G. GRUIȚĂ
Universitatea „Babeș-Bolyai", Cluj-Napoca

Observațiile noastre se referă la grupul de locuțiuni construite recent, pe baza formantului neologic *indiferent.* Este vorba de un microsistem ai cărui componenți pot fi identificați în cel puțin patru clase lexico-gramaticale:

(A) locuțiuni prepoziționale: *indiferent de;*

(B) locuțiuni conjuncționale: *indiferent dacă, indiferent că;*

(C) locuțiuni adverbiale: *indiferent cum, indiferent cît, indiferent cînd, indiferent unde, indiferent încotro;*

(D) locuțiuni pronominale: *indiferent ce, indiferent cine, indiferent care, indiferent cît (cîtă, cîți, cîte).*

1. O trăsătură funcțional-semantică a celor patru tipuri de locuțiuni este apartenența lor la sistemul conectivelor subordonatoare. Această calitate este asigurată de elementul terminal al construcțiilor amintite: prepoziții, conjuncții subordonatoare, adverbe sau pronume relative.

Pentru locuțiunile prepoziționale și conjuncționale *(indiferent de, indiferent dacă, indiferent că),* sensul relațional-subordonator este exclusiv. Construcțiile adverbiale și pronominale au, în schimb, dublă valoare:

(a) conective subordonatoare interpropoziționale;

(b) adverbe și pronume nedefinite.

Cu alte cuvinte, au exact statutul compuselor cu *ori,* cu care sînt de altfel sinonime și funcționează în variație liberă.

Exemple pentru ipostaza *(a)* — conective subordonatoare:

Orice s-ar întîmpla, rămîi pe loc. / Indiferent ce s-ar întîmpla, rămîi pe loc.

Oricum îi explici, tot nu înțelege. / Indiferent cum îi explici, tot nu înțelege.

Exemple pentru ipostaza *(b)* — adverbe și pronume nedefinite:

Poate spune orice. / Poate spune indiferent ce.

Poate merge oriunde. / Poate merge indiferent unde.

Această echivalență dintre cuvîntul *indiferent* și elementul de compunere *ori* este reperabilă de altfel și în definițiile care se dau în dicționare adverbelor și pronumelor compuse cu *ori*. De pildă: *orice* – „indiferent ce, tot ce vrea cineva"; *oricît* – „indiferent cît"; *oricum* – „indiferent cum" *(DLRM,* p. 569).

2. Locuțiunile formate cu *indiferent* stîrnesc unele nedumeriri. Cum se face, bunăoară, că un neologism a devenit atît de productiv în planul construcțiilor fixe, generînd unul dintre cele mai coerente microsisteme locuționale din limba română? Acesta este, de regulă, apanajul unor cuvinte cu vechime în limbă. Întrebarea este cu atît mai justificată, cu cît, după cum s-a văzut, există sinonimele cu *ori,* care sînt și mai vechi, și mai scurte.

Explicația constă, credem noi, în superioritatea lui *indiferent,* în raport cu *ori,* sub mai multe aspecte. În primul rînd, *indiferent* este avantajat de consistența și autonomia sa fonetică, la care trebuie adăugat caracterul său mai explicit, mai tranșant, ca expresie a ideii de concesie. În plus, *indiferent* poartă accentul sintactic al construcției, pe cînd *ori* este, de regulă, neaccentuat, ușor estompat.

3. O altă întrebare ar fi de ce gramaticile și lucrările lexicografice recunosc statutul locuțional al construcțiilor prepoziționale *(indiferent de)* și conjuncționale *(indiferent dacă, indiferent că),* dar manifestă reținere cînd este vorba de combinațiile adverbiale și pronominale. Probabil că această prudență este cauzată de comportamentul construcțiilor menționate, atunci cînd sînt însoțite de prepoziții. Acestea din urmă produc dislocări ale blocului locuțional și creează impresia unei suduri insuficiente a elementelor care compun ansamblul. Trebuie să precizăm însă că, în realitate, dislocarea nu le anulează acestor locuțiuni calitatea de structuri fixe, unitare. Fie, spre exemplificare, următorul enunț:

Indiferent cu ce tren ar fi venit, el trebuia așteptat.

Prepoziția *cu* se asociază, obligatoriu, cu substantivul *tren,* formînd împreună complementul instrumental: *cu tren(ul) ar fi venit.* Rămîne locuțiunea adjectivală relativă *indiferent ce,* echivalentă cu adjectivul pronominal *orice: Cu orice tren ar fi venit, el trebuia așteptat.* Este posibilă și o variantă cu prepoziția neintercalată, deși ea nu se prea întrebuințează: *Cu indiferent ce tren ar fi venit, el trebuia așteptat.*

Cam aceeași este situația și cînd avem a face cu locuțiuni pronominale (nu adjectivale), cu diferența că, de data aceasta, prepoziția se atașează locuțiunii, nu unui substantiv regent:

Indiferent cu cine vorbești, spune-i adevărul.

Locuțiunea este *indiferent cine,* iar prepoziția *cu* nu o desființează, prin intercalare. De altfel, prepoziția ar putea sta chiar în poziție inițială: *Cu indiferent cine vorbești, spune-i adevărul.*

Exemple similare se pot da și cu locuțiunile adverbiale însoțite de prepoziții: *Indiferent de unde va veni, îl vom aștepta.* Locuțiunea este *indiferent unde,* iar *de* poate sta și în față: *De indiferent unde va veni, îl vom aștepta.* În subsidiar fie spus, și compusele cu *ori* au cunoscut o fază a dislocării prepoziționale: *ori de unde, ori la cine* etc.

4. Dincolo de orice explicație cu privire la geneza și particularitățile acestui microsistem locuțional modern, se impune constatarea că el este tot mai frecvent atestat în româna actuală. Proliferează mai ales subordonatele concesive introduse prin locuțiunile formate cu *indiferent: Indiferent cum îi vorbești, tot la ceartă ajungi; Indiferent cît îi dai, el tot nemulțumit rămîne; Indiferent cine era director, mai mult tot nu puteam face; Indiferent ce partid va fi la putere, reforma tot va trebui făcută; Indiferent unde-l*

trimiți, tot nedreptățit se consideră; Indiferent cînd vor fi alegerile, ele trebuie pregătite de pe acum; Indiferent dacă-i place sau nu, noi tot vom merge.

Considerăm că gramaticile și lucrările lexicografice trebuie să înregistreze cu mai multă acuratețe existența și funcționarea acestui microsistem locuțional modern. Vitalitatea sa indiscutabilă, coerența, elasticitatea și adaptabilitatea funcțional-semantică l-au impus energic în limba română actuală și i-au asigurat un statut aparte în tabloul conectivelor românești.

Neologismul: între necesitate și abuz

Prof. ECATERINA VASILE
Școala Nr. 166, București

Neologismele au contribuit, de-a lungul ultimelor trei secole, la îmbogățirea și modernizarea vocabularului limbii române.

Indiferent de pozițiile pe care s-au situat oamenii de cultură în raport cu problema neologismelor, ele reprezintă astăzi o parte însemnată a lexicului românesc. Sînt cunoscute încercările latinizante ale Școlii Ardelene, exagerările italienizante ale lui Ion Heliade-Rădulescu sau tendințele bonjuriștilor de a franțuzi limba română. Timpul a dovedit că orice încercare forțată de impunere sau de respingere a anumitor împrumuturi lexicale este sortită eșecului. Limba singură își selectează din întregul material lingvistic neologic numai acele elemente care corespund spiritului ei. Acest fenomen a fost subliniat de Titu Maiorescu în studiul pe care marele om de cultură l-a consacrat neologismelor (1882).

În prima jumătate a secolului al XIX-lea limba română intră în contact direct cu limbile din occident și în special cu franceza. În epoca pașoptiștilor, modernizarea lexicului românesc s-a realizat nu numai prin împrumuturi lexicale neologice de care limba avea efectiv nevoie, dar și prin înlocuirea unor termeni aparținînd fondului lexical vechi de origine slavă, grecească sau turcă. Astfel, cuvinte ca: *postelnic, ipochimen, tergiman* sau *geremeá* au fost înlocuite cu neologisme provenite din franceză: *ministru, persoană, interpret* și *amendă*.

Ca instrument al culturii, limba reflectă spiritul epocii, progresul pe plan economic, social și politic. Ea este imaginea concretă, imediată, a spiritualității, a devenirii unei națiuni. Orice influență exercitată asupra limbii se observă la nivelul vocabularului. Este domeniul cel mai labil, cel mai supus influențelor externe și deschis unei permanente înnoiri și îmbogățiri. Dacă la nivelul vocabularului limba română s-a dovedit deosebit de receptivă la împrumuturi lexicale neologice, în ceea ce privește structura sa gramaticală, ea este cea mai conservatoare dintre toate limbile romanice. Astfel se explică faptul că, în ciuda atîtor influențe externe exercitate asupra ei de-a lungul timpului, limba română și-a păstrat nealterat caracterul latin. Orice element străin intrat în vocabular funcționează după modelul gramatical al limbii române. De aceea, mulțimea de elemente franțuzești, italienești sau anglo-americane nu pot decît să îmbogățească și să modernizeze lexicul românesc, contribuind de multe ori la relatinizarea lexicului limbii noastre. Dar această extraordinară capacitate de asimilare a elementelor provenite din limbile de cultură face ca granița dintre necesitate și abuz să fie adeseori imperceptibilă.

Analizînd în mod obiectiv fenomenul împrumuturilor lexicale neologice din limba română actuală, se poate vorbi despre o puternică influență anglo-americană. Acest fapt generează temeri, în parte justificate, legate de dificultatea adaptării fonetice și morfologice a acestor termeni. *Dicționarul de neologisme* cuprinde un număr destul de mare de anglicisme care, datorită folosirii lor frecvente, și-au găsit locul în limbă. Astăzi, majoritatea vorbitorilor cunosc sensul unor neologisme ca: *dispecer, dres, living, nailon, ofsaid, pick-up, radar, stres, trust, week-end* etc. și le folosesc cu dezinvoltură în vorbirea curentă.

Dacă de-a lungul timpului româna a acceptat și și-a însușit în mod preferențial neologisme provenite din limbile romanice, în special din franceză, este un lucru foarte firesc: este afinitatea latină care a marcat întregul proces de modernizare și permanentă relatinizare a lexicului românesc. Influența latino-romanică, în special cea franceză, continuă și astăzi, dar ea nu este percepută în mod frapant, așa cum, de multe ori, este simțită influența anglo-americană. Ortografia și ortoepia limbii engleze sînt incompatibile cu specificul limbii române, datorită, în primul rînd, caracterului diferit al celor două limbi. Dar, așa cum s-a mai afirmat, „folosirea corectă a neologismelor (din punctul de vedere al sensului și al formei lor materiale) ni se pare mult mai importantă decît acceptarea sau respingerea acestora în numele unor principii care sînt ele însele mai mult sau mai puțin discutabile"[1].

Este adevărat că multe dintre neologismele intrate recent în limbă „agresează" fizionomia limbii noastre, fiind inutile și neconforme cu spiritul ei. Pentru a exemplifica, amintim doar cîteva asemenea neologisme (numite de altfel și „barbarisme"): *agreement* (înțelegere), *deal* (tranzacție), *lunch* (prînz), *killer* (ucigaș), *outsider* (străin).

Un neologism este util numai atunci cînd el denumește o noțiune nouă, înlocuiește un termen perimat sau o perifrază. Perioada contemporană are nevoie de neologisme mai ales în domeniile în care prezența lor se impune datorită noilor conjuncturi economico-sociale. Un exemplu în acest sens este domeniul financiar-bancar, unde presiunea neologismelor este foarte mare. Este explicabil acest fapt prin revitalizarea acestui domeniu și alinierea lui la sistemul internațional. Se impune precizarea că termenii neologici financiar-bancari și de bursă provin, în general, din vocabularul anglo-american și au o circulație internațională. Amintim, în ordine alfabetică, doar cîteva asemenea neologisme: *assurance* (asigurare), *cash* (numerar), *dumping* (cădere), *exchange* (schimb), *financing* (finanțare), *holding* (grup de companii care au ceva în comun, de regulă același proprietar), *income* (venit), *investment* (investiție).

Problema adaptării neologismelor la specificul limbii române este deosebit de dificilă, iar rezolvarea ei cade în sarcina timpului. Procesul îmbogățirii lexicului prin neologisme este permanent și inevitabil. Neologismele intră în limbă din necesitatea de a satisface cerințele unei comunicări corecte și rapide, în perfect acord cu dezvoltarea societății. Însă simțul măsurii și reticența în fața exagerărilor trebuie să constituie imperativele de bază pentru cei chemați să vegheze la cultivarea limbii române. În acest sens, cuvintele lui Sextil Pușcariu reprezintă mărturia unui adevăr confirmat: „În toate epocile de criză acută, bunul-simț înnăscut al poporului nostru ne-a scăpat de rătăciri primejdioase...".

1 Vezi Theodor Hristea, *Probleme de cultivare și de studiere a limbii române contemporane*, București, Academia Athenaeum, 1994.

Valențele expresive ale textului literar
— problema stilului —

GH. BULGĂR
București

Creația literară este un factor esențial al progresului culturii și limbii naționale: *„Limba înaintează datorită marșului maiestuos al marilor scriitori"* (Victor Hugo). În structura limbajului unei opere durabile se îmbină aspecte particulare: *bogăția, noutatea* și *capacitatea sugestivă a stilului,* definitorii pentru orice scriitor. Înțelegem prin *stil* — cu referire la textele literare — ansamblul particularităților de limbaj prin care enunțul capătă „relief, culoare și însuflețire" (Arghezi), configurează adică o arie a imaginilor și sugestiilor menite să ne facă să retrăim impresiile autorului. S-a mai spus că stilul este de fapt „o personalizare a vorbirii", „stilul e omul însuși" (Buffon), e o „imagine a gîndirii" (M. Cressot), adică reprezintă forma concretă a ideilor prin cuvinte și construcții adecvate intenției. Tudor Vianu scria, în volumul *Probleme de stil și artă literară* (1955), în primul capitol al acestei cărți *(Măiestria stilistică),* un adevăr esențial: *„Forma operei literare este însuși conținutul ei sesizat în ceea ce el cuprinde mai original. Încercați să desprindeți acest conținut de forma în care ne apare și nu veți mai întîmpina decît năluca lui palidă și banală".*

Textele literare sînt relevante și instructive prin deosebirile față de uzul curent al cuvintelor și sintagmelor (construcțiilor). Aristotel constata, în *Poetica* lui, că eterna problemă a limbajului scriitorilor este *„cum să fie limpede fără să fie comun".* Limpezimea (claritatea), precizia, corectitudinea (respectarea normei) sînt cerințe primordiale; iar *noutatea, varietatea* și *expresivitatea* sintagmelor reflectă soluțiile alese în scopul valorificării personale a resurselor limbii naționale, precum în următoarele fragmente: *„La răsărit urare, — urare la apus! / Un cîrd de vulturi ageri, rotindu-se pe sus, / Se-nalță ca s-asculte mult vesela fanfară / Ce buciumă prin nouri frumoasa primăvară"* (Alecsandri); *„Ah!, primăvara aceea, primăvara umbrelor tinereții, ce se strecoară pe cărări, prin arbori, prin fumegarea înserării, cu cîtă lumină se arată ochilor ațintiți, care acum privesc cu spaimă și durere spre trecutul deșteptat"* (Sadoveanu); *„Cît de greu și-anevoios / Drumul din mine înspre tine, / Cînd pe altarul rece dintre noi / Nu-i sacra ardere de sine"* (Ioan Alexandru).

Potrivit cerințelor obiective ale comunicării, notate mai sus, lexicul și gramatica acestor texte se încadrează, în general, în uzul curent al limbii, chiar dacă accentul afectiv generează repetări, exclamări sau superlative întîlnite în construcțiile marcate prin *cît, cîtă (cîtă* lumină = o *imensă* lumină; *cît* de greu = *foarte* greu); sînt formulări de uz curent, cum este și seria de termeni folosiți de scriitorii citați. Vorbele însă se află în *contexte noi, imprevizibile, irepetabile,* prin care viziunea și sentimentul dominant capătă o concretizare plastică. Analiza lor poate contura specificul artei, individualizată într-o creație majoră a unui moment literar. Astfel, în primul vers, Alecsandri trimite *urarea* (cuvînt repetat) în nesfîrșitul zărilor: „la

răsărit; la apus"; cîrdul de „vulturi ageri" – un epitet apreciativ, fizic și moral, căci sînt ca niște oameni – *sînt* glasul primăverii și „se-nalță ca să asculte *mult vesela* fanfară" (superlativ arhaizant) a anotimpului care dă viață. Ultimul vers conține o construcție bivalentă sintactic: fanfara „buciumă primăvara", dar și posibilul consens: „s-ascultе... *ce* buciumă... primăvara"; *ambiguitatea* este adesea implicată în construcția stilistică a mesajului literar. La Sadoveanu „umbrele tinereții", „prin fumegarea înserării", „privesc cu spaimă și durere spre trecutul deșteptat"; o melancolie adîncă străbate aici, în fapt de primăvară (cuvînt repetat, cu rol afectiv superlativ), într-o atmosferă de lumină, de reînviere a naturii. Ibrăileanu avea dreptate: Sadoveanu este cel mai mare poet al prozei românești... În fine, în al treilea exemplu, din opera contemporanului și prietenului nostru, Ioan Alexandru, poetul atîtor „imne", devotat evocator al tezaurului de spiritualitate a Transilvaniei, fiecare vers conține sintagme ale unei tensiuni lirice dominate de un regret adînc: drumul este foarte greu (= *cît de greu*) și-anevoios, „din mine înspre tine", apoi metafora *„altarul rece* dintre noi" și, în final, o sintagmă luată din cărțile sacre, din limbajul bisericii: „sacra *ardere de sine*" exprimă ideea de generozitate, jertfire pentru altul, dăruire. Textul amintește de poema lui Blaga *Drum în noapte* (titlu simbolic), din care citățm: *„Pietre sînt și iarăși pietre / Pe poteca mea de dor, / Greu se lasă, greu se lasă / Dumnezeul pietrelor...",* ceea ce este, conceptual și stilistic, aproape de „Cît de *greu și-anevoios* / Drumul din mine înspre tine", distihul reprodus mai sus. La Blaga pietrele sînt simbolul rezistenței, al piedicii, al încremenirii indiferente și, în netă opoziție, antinomice față de „poteca de dor". Dar ce înseamnă sintagma „Dumnezeul pietrelor", care „se lasă" foarte greu (prin repetarea sintagmei „greu se lasă" se exprimă de fapt un superlativ). Au și pietrele un zeu tutelar? sau revine de această dată o imprecație specifică graiului țărănesc (ce invocă zei și dumnezei, cînd apare o dificultate majoră)? Ambiguitatea e, și aici, un element forte al contextului poetic, lăsînd cititorului plăcerea subtilă de a găsi răspunsuri potrivite, consonante cu meditația lirică a scriitorului. Mai mult decît în citatele precedente, găsim la Blaga o maximă densitate și simplitate a *sintagmelor care spun totul,* în vreme ce lexicul și gramatica sînt cele uzuale, cu repetări (în versurile 1 și 3) avînd sens de superlativ.

Valențele expresive ale textului literar stau deci în acele sintagme originale, îmbinări imprevizibile de cuvinte, construind imagini, figuri de stil, în care cuvîntul de bază se încarcă *semantic* cu valori sugestive, prezintă *conotații* care lărgesc sfera de cuprindere a semnificațiilor posibile. Arta literară constă în condensarea, adesea pe spațiul cel mai redus, a înțelesurilor celor mai întinse, mai profunde și mai plastice ale contextului, fiecare sintagmă nouă fiind purtătoarea unui simbol al meditației, o cristalizare a viziunii originale, unice, irepetabile a scriitorului. Să luăm cîteva exemple din laboratorul unor scriitori, unde are loc alchimia cuvîntului obștesc, unde vorba, așezată în *vecinătăți neașteptate,* se încarcă de sensuri noi, cu acel adaos de „relief, culoare și însuflețire" care înnobilează enunțul și-l face memorabil prin *unicitatea stilului poetic.* Două versuri din *Crăiasa din povești* a lui Eminescu trec prin schimbări succesive pînă să exprime deplin intenția poetului: „Ochi-albaștri strălucesc ca / *Picături de vecinicie*" – „Ochi-albaștri ard sub frunte / *Picături de vecinicie*" – „Iar în ochii ei albaștri / Vecinicia-i adunată" – „Iar în ochii ei albaștri / Toate basmele s-adună...".

Versul al doilea din fiecare redactare filtrează *hiperbola,* pentru a-i da puteri noi și a o duce spre un limbaj mai viu, popular, folcloric. Ce poate fi mai vast, mai sugestiv, mai imprevizibil, deci mai plastic, decît *basmele* care se pot *aduna* în ochii visători ai

fetei?... Sau, același Eminescu, în *Singurătate,* pentru a potența antiteza, procedeul său esențial de construcție lirică (singur scrisese: „Antitezele sînt viața"), schimbă distihul care evocă apariția iubitei în ușa camerei sale sumbre: „Intră-n *cadrul de-ntuneric* / O icoană de lumină", o construcție care ar fi mulțumit poate pe orice poet contemporan, dar nu pe Eminescu, și fixează într-o formulă memorabilă scena, lărgind sintactic sintagma-metaforă: „În *privazul negru-al vieții* / E icoană de lumină". Comparați sintagma: *cadrul de-ntuneric* cu *privazul negru-al vieții,* trecînd de la neologismul *cadru* la arhaic-popularul *privaz,* care e *negru* și *al vieții* – atribute grăitoare pentru viața poetului, și veți măsura distanța enormă între *convențional și expresiv, metaforic, simbolic* în evocarea unui moment semnificativ din meditația lirică eminesciană. Prin această operație de laborator, poetul ajunge la „farmecul limbajului, semnul celor aleși", cum scrisese Maiorescu despre creația tînărului Eminescu în 1872. La fel, cel mai mare poet al prozei românești, Sadoveanu, a îndreptat șovăielile stilului și a preîntîmpinat neclaritățile, refăcînd un text tradus din Biblie, îndemnînd pe autori la cel mai mare zel în cultivarea limbii literare: „Primeniți textele ca să intre în sufletul cetitorilor *apa vie a frumuseții".* Iar Arghezi a dat dimensiuni noi, metaforice, enunțului său, pe care eu îl transcrisesem într-un fel, după dialogul cu marele scriitor în toamna lui 1957: „Numai Dumnezeu știe cîte gînduri, cîte elanuri și cîte închipuiri trec prin inima poetului", text ce este îndreptat, înnoit, înnobilat, în partea lui finală, de creionul lui Arghezi prin „... cîte prezențe trec și *se sting în zarea dintre condei și călimară"* (alte exemple de acest fel se află în cartea mea recentă, *Întîlniri cu Arghezi,* 1992, p. 16 – 17, 20 – 21). În „zarea dintre condei și călimară" se întîmplă miracolul imaginii, gîndirii și simțirii poetului, care este un „mîntuitor" al cuvintelor, cum spunea Blaga, în sensul așezării în contextul poetic de strălucire a semnificației lor posibile. Același Arghezi, care „avea geniul limbii" (Vladimir Streinu), scria: *„Pusei pămînt și ape, zăgaze între noi, / Și suntem pretutindeni alături amîndoi...";* sau, acest vers de o maximă densitate: *„Unde dă beznă, eu frămînt scîntei".*

Marii creatori ne oferă exemple concludente despre procesul îmbogățirii, al expresivității limbii naționale. Arghezi, într-o caracterizare memorabilă a rolului oamenilor de talent în dezvoltarea resurselor noastre de comunicare, observa: *„Limba tinde la calîpuri [clișee], scriitorul e chemat să le sfărîme, să dea cuvintelor orientările sale, să le dozeze cu fantezie, să cioplească din nou calapoadele după pasul cugetării lui"* (*Tablete de cronicar,* 1980, p. 69).

Repetarea ideii de „tipare", sub forma unor sinonime populare: *calîp* și *calapod* în textul lui Arghezi, pune în relief esența actului creator din textele literare: *alegerea* cuvintelor, care să formeze o unitate conceptuală și stilistică, o nouă sintagmă stilistică, „un cuvînt *căutat* și *lucrat"* – zice tot Arghezi –, poate *amplifica sfera semantică,* pentru a obține imagini sensibile, pe măsura intențiilor de potențare maximă a enunțului. *Creativitatea limbajului* fusese enunțată încă în *Arta poetică* a lui Horațiu: *„Dixeris egregie notum si callida verbum / Reddiderit iunctura novum...",* versuri pe care le traduc cît mai fidel: *„Vei grăi cu strălucire, dacă vorba cunoscută / O subtilă legătură o va înnoi-n context...".*

Un context poetic este dominat de acele subtile legături de cuvinte care poartă marca subiectivității creatoare, a afectivității intense: ele sînt irepetabile, imprevizibile, căci vorbitorii de rînd nu le pot crea, ele fiind produsul talentului, al inspirației poetice, cu cît mai imprevizibile cu atît mai sugestive. Aceste sintagme poetice constituie piatra de încercare a artei literare. Ele măsoară dimensiunile originalității gîndirii și expresiei

unui autor. Consemnarea și explicarea lor, iar nu a seriei de cuvinte ori tipare simple, sintactice, intră în sarcinile analizei literare.

Scriitorul, ca artist al limbii comune, caută, cum spunea H. Morrier, totdeauna, constant „nu cuvintele rare, ci *o rară întrebuințare a cuvintelor*" („non point des mots rares mais un rare emploi des mots", *La psychologie des styles,* 1959, p. 295). Prin fiecare „întrebuințare rară" a cuvintelor e conturată o anume sintagmă, ca nucleu al construcției stilistice. Despre *noutatea, bogăția, simbolismul* limbajului poetic și despre *paradoxurile* lui vom vorbi în numărul viitor.

Tipuri de compuneri (I)

Prof. IULIAN GHIȚĂ
Inspectoratul Școlar al Municipiului București

A. *Compunerile* sînt comunicări mai reduse sau mai ample, rezultate în urma unui proces de elaborare, prezentate *oral* (expuneri) sau în *scris* (compuneri propriu-zise), prin care se asigură transmiterea unui anume volum de informații.

Noțiunea de *compunere* are în școală o accepție largă, tocmai datorită faptului că elevii sînt în curs de a-și forma priceperi și deprinderi de exprimare și de redactare a diferitelor tipuri de lucrări. Elevii încep prin a învăța să realizeze reproduceri simple sau mai dezvoltate într-o formă mai apropiată sau mai depărtată de text. Uneori li se cere să regrupeze elementele unei narațiuni sau ale unei descrieri conform opticii proprii. Acestea sînt de fapt diferite forme de prezentare a conținutului unui text literar, în care contribuția personală a elevilor este foarte redusă. Apoi elevii trec la alte forme de compuneri, în care participarea individuală este mai mare, dar care au la bază tot un text studiat în clasă sau acasă. Cele mai frecvente compuneri de acest fel sînt caracterizările de personaje și analizele literare.

1. *Tipuri de compuneri:*

– *Autobiografia* este o relatare a principalelor date ale propriei vieți; *biografia* – relatarea vieții altei persoane; *caracterizarea* cuprinde o apreciere a activității unei persoane într-o perioadă determinată; *cererea* (în vechea terminologie *petiție,* arhaic, *jalbă)* – o scrisoare adresată către o instituție pentru recunoașterea unui drept sau solicitarea unei aprobări; *darea de seamă* e un raport în legătură cu activitatea unui grup sau partid; *declarația* – relatarea sumară a unor fapte cunoscute direct; *memoriul* – o expunere amănunțită și documentată asupra unei probleme sau situații; *procesul-verbal* consemnează în scris anumite fapte sau discuții dintr-o adunare sau dintr-o comisie; *referatul* – o relatare despre o activitate desfășurată sau despre o problemă, care include și propuneri pentru o hotărîre; *telegrama* – o comunicare concentrată, redusă la termenii strict necesari înțelegerii. Biografia, referatul, memoriul, dacă au drept temă o problemă aparținînd științelor, devin *compuneri științifice.*

Prin unele *compuneri* se urmărește ca elevii să-și însușească *limba literară* (caracterizată prin *claritate, proprietate, corectitudine, precizie, puritate)* și să dobîndească priceperi și deprinderi în alcătuirea unor lucrări științifice elementare. Acest dublu aspect, al culturii limbii și al inițierii în munca de redactare științifică,

trebuie urmărit permanent în activitatea cu elevii. Unele compuneri sînt de fapt exerciții de extragere a informațiilor și de reproducere într-o formă personală și utilă: *rezumat, conspect, fișă, notă, descriere, povestire.*

Povestirile sînt compuneri cu caracter epic, orale sau scrise: *reproducere* după un text epic (citit sau ascultat), *povestirea unei întîmplări* auzite, *povestirea prin analogie* (după un model), *povestire după un plan, povestire după un material ilustrativ* (tablou, ilustrație, diapozitiv, diafilm), *povestire cu început dat, povestire pe baza unor cuvinte de sprijin, povestire liberă* etc. Povestirea este, de fapt, *un exercițiu de reproducere* și imitare a unor modele simple de limbă, *modalitatea de expunere* fiind, de regulă, *narațiunea.*

Descrierea constă în prezentarea trăsăturilor generale și particulare ale unui obiect, fenomen, proces, personaj etc. Descrierea poate fi realizată după natură sau după un material ilustrat. După obiectul descrierii se cunosc: *descrieri de peisaje, descrieri de interioare, portretul.* Sînt și *descrieri științifice propriu-zise* dacă se prezintă riguros fapte, procese, ființe, obiecte care interesează o anume disciplină științifică (biologie, geografie, fizică, chimie etc.).

Rezumatul este reproducerea pe scurt a unui text, realizată în urma dezvoltării ideilor principale extrase din text. *Conspectul* este o prezentare rezumativă, sistematică, a unei cărți, lucrări sau probleme.

Transformările de texte sînt foarte variate: trecerea unui text dialogat în vorbire indirectă (și invers), transformări gramaticale (treceri de la un timp la alt timp, de la o persoană la alta etc.).

Compilația este o lucrare cu un subiect dat sau ales, în care fragmente și idei adunate din surse diferite sînt ordonate conform unei intenții anume; contribuția originală este redusă sau nulă.

Disertația este o expunere orală pe bază de punctaj (plan sumar), fără o pregătire amănunțită anterioară.

Analiza literară (orală sau scrisă), fundamentată pe lectură sau studiu, este o descompunere a întregului în părți cu scopul de a desprinde semnificațiile și însușirile estetice ale unei opere literare care să ducă la enunțarea unei judecăți de valoare.

Comentariul literar (oral sau scris) este o prezentare explicativă a unui text literar, o interpretare însoțită de aprecieri pentru a reliefa unele caracteristici, anumite semnificații.

Paralela (orală sau scrisă) scoate în evidență trăsăturile comune și distinctive, prin analiză comparativă, ale unor personaje, opere, fapte, contexte, autori etc.

Caracterizarea înseamnă evidențierea trăsăturilor distinctive. Pot fi caracterizate personaje, stiluri, procedee de artă literară, opere etc.

Profilul literar este o succintă prezentare a vieții și activității unui scriitor.

Intervenția — în cadrul unei dezbateri — este expresia unei atitudini: raliere la un punct de vedere, motivarea unui dezacord, opinie personală, propunere etc.

Nota este o scurtă explicație sau o informație asupra unei probleme ridicate de un text. Asemănătoare notelor sînt *marginaliile,* care presupun mai multă erudiție și o capacitate superioară de sesizare a elementelor inedite, originale.

Sintezele se întemeiază pe cercetarea și studierea unui bogat material informativ referitor la o temă sau la o problemă. Prin sinteze se urmăresc surprinderea elementelor

esențiale, definitorii, ale temei sau problemei, și prezentarea acestora într-o ordine capabilă s-o pună cît mai bine în evidență.

Prin *compuneri cu o tematică foarte variată,* se urmărește însușirea procedeelor de expresie specifice stilului publicistic. Punctul de plecare în alcătuirea acestor compuneri trebuie să-l constituie impresia vie, dobîndită nemijlocit și înregistrată pe loc prin diferite mijloace: *adnotări* și *sublinieri* (la citirea unei cărți), *însemnări* (în timpul vizitelor, excursiilor, călătoriilor), *înregistrări pe casete* etc.

Articolul este o lucrare mai scurtă sau mai amplă, bine argumentată, referitoare la o problemă politică, economică, științifică, literară etc.

Reportajul este o prezentare a unor fapte sau o descriere a unor locuri pe baza informațiilor culese prin contact direct: specificul reportajului îl constituie surprinderea unor semnificații inedite ale faptelor reale și, uneori, utilizarea mijloacelor de expresie proprii literaturii artistice.

Interviul este consemnarea în scris (sau înregistrarea pe casetă) a unei convorbiri cu o personalitate care răspunde la întrebări asupra unor probleme de actualitate sau ocazionale.

Ancheta este o confruntare a părerilor exprimate de mai multe persoane în legătură cu o problemă de actualitate, pe baza cărora se trag concluzii și se fac comentarii.

Recenzia este o prezentare succintă a unei lucrări literare sau științifice recent apărute; prezentarea trebuie să cuprindă observații personale și aprecieri critice.

Cronica prezintă un fenomen sau o anumită grupă de fenomene (politice, economice, științifice, artistice), semnalîndu-se manifestările desfășurate, contribuind astfel la formarea unei opinii și la punerea în valoare a semnificației evenimentului. Cronicile pot fi, prin urmare, politice, economice, științifice, literare, artistice, sportive etc.

Foiletonul este comentariul asupra unor fapte; caracteristică e intenția polemică sau satirică.

Lectura simbolică a textului literar*

Prof. ADRIAN SĂVOIU
Liceul Teoretic „Al. I. Cuza", București

În studierea limbii și literaturii române interpretarea textului literar rămîne una dintre problemele fundamentale. Caracterul complex al oricărui text de valoare face posibilă o lectură multiplă, în chei diferite. De multe ori în spatele semnificațiilor prime, aparente, analiza descoperă — prin apelul la simbol — sensuri noi, inexprimabile la un alt nivel al cercetării. Simbolul, prin însăși etimologia sa (gr. „symbolon") e un „semn de recunoaștere"; el dă posibilitatea autorului să reprezinte prin intermediul său un

* Comunicare prezentată la sesiunea cu tema „Abordarea textului literar în liceu", organizată de Filiala București a S.Ș.F. și Inspectoratul Școlar al Municipiului București, în ziua de 17 noiembrie 1994, la Liceul „Nicolae Kretzulescu".

univers transcendent, misterios ori chiar secret, imposibil de înfățișat într-un alt fel. Manifestări ale simbolului întîlnim de foarte multă vreme. Mentalitatea arhaică le utiliza ca un mod de interpretare, în termeni spirituali, a lumii fizice. Miturile, legendele, folclorul în general constituie o modalitate de exprimare a unei gîndiri simbolice. Misterele inițiatice din antichitate, misterele creștine din evul mediu, simbolurile consacrate ori convenționale ale timpurilor moderne demonstrează că simbolul e o prezență permanentă în viața spirituală a omului și, implicit, în creația sa[1].

Operele literare incluse în programa de limba și literatura română oferă adesea perspectiva unei interpretări simbolice care, dublînd-o pe cea curentă (s-o numim „la gradul zero al simbolului"), deschide orizonturi dintre cele mai spectaculoase. Dintre multele exemple posibile selectăm cîteva creații pe care le considerăm relevante.

Poemul *Noaptea de decemvrie* al lui Al. Macedonski este unul dintre cele mai des analizate texte în publicațiile de specialitate. În interpretarea drumului emirului prin deșert s-au observat multiple accepții: de la simbolul omului comun și al geniului pînă la echivalentul căutării idealului. Drumul prin pustie ar putea căpăta și o altă semnificație. După cum arată M. Eliade, există o simbolistică a pelerinajului; în gîndirea mitică a popoarelor arhaice cetățile sau templele sfinte erau considerate ca avînd un prototip divin, potrivit concepției că un lucru devine „real" numai prin imitarea unui arhetip ceresc („imago mundi") învestit cu prestigiul unui „centru al lumii" („axis mundi"). Templul sau cetatea fiind un „axis mundi", drumul pelerinului reprezintă călătoria spre centrul lumii. În filozofia indiană, dar și socratică, orice om are adevărul în el. Trebuie doar să și-l amintească și să-l scoată la lumină. Așadar, drumul spre „înțelepciune" și spre „libertate" e un traiect spre centrul ființei tale. Drumul emirului spre Meka devine, în acești termeni, călătoria spirituală în căutarea propriului său centru, a realității absolute. E drumul spre centru[2].

Există cîteva texte în care drumul personajului are alte conotații simbolice. În *Povestea lui Harap-Alb* de Ion Creangă, călătoria eroului principal – dincolo de interpretarea tradițională – este un ritual al inițierii; ucenicul e supus unor probe în scopul formării sale. Podul, pădurea, fîntîna sînt etape ale călătoriei inițiatice. Orice proces inițiatic presupune trecerea prin încercări majore, hotărîtoare, cu șocuri de natură fizică ori psihică, evaziletale, mergînd chiar pînă la moartea simbolică. Este o experiență-limită, menită a scoate personajul din starea profană anterioară, condiție obligatorie pentru o a doua naștere, pe o treaptă de calitate superioară. Pentru fiul de crai intrarea în fîntînă echivalează cu o asemenea experiență capitală. Novice, *„boboc în felul său la trebi de aieste"*, el ascultă credul glasul Spînului care, într-un fel, îl formează. Episodul fîntînii schimbă statutul personajului; intrînd în fîntînă el „moare", cu alte cuvinte i se anulează vechea individualitate profană, pentru a se regenera, pentru a renaște[3]. Fiul de crai, care

1 *Dicționar de termeni literari*, București, Editura Academiei, 1976, p. 400 – 402.

2 Eugen Todoran, *Al. Macedonski: „Noaptea de decemvrie". O „artă poetică" a simbolismului*, (I), (II), în *Limbă și literatură*, vol. I, III, 1984; Mircea Eliade, *Drumul spre centru*, București, Editura Univers, 1991, p. 128 – 130.

3 Vasile Lovinescu, *Creangă și creanga de aur*, București, Editura Cartea Românească, 1989, p. 300 – 304.

nu avea nici un apelativ pînă în momentul acesta, își capătă un nume, și, de aici, o nouă individualitate: *„De acum înainte să știi că te cheamă Harap-Alb; acesta ți-i numele și altul nu"*.

În *Baltagul* lui M. Sadoveanu întîlnim un moment asemănător. La gradul zero al simbolului cartea poate fi citită ca un roman al unei lumi arhaice; depășind această semnificație, *Baltagul* e și romanul formării unui personaj: Gheorghiță. Ca și Harap-Alb, la început el e un copilandru neinițiat, care se va maturiza însă prin călătoria alături de Vitoria. Drumul îi oferă prilejul să treacă mai multe probe inițiatice, pentru ca în final să-l întîlnim pe Gheorghiță format, capabil să preia „funcțiile" tatălui, care nu mai este în această lume. Una dintre etapele hotărîtoare ale „uceniciei" personajului e clipa coborîrii în rîpă, după cîine. Aici, după descoperirea mortului (momentul șocului), Gheorghiță e pus de mamă să vegheze. Priveghiul nocturn și solitar în văgăuna pustie reprezintă, prin coborîrea în infern („ad inferos"), moartea ființei profane anterioare. Aeneas coborîse în infern pentru a-l găsi pe tatăl său, Anchise; Gheorghiță își regăsește acum părintele mort: *„Sîngele și carnea lui Nechifor Lipan se întorceau asupra lui în pași, în zboruri, în chemări"*. Ieșirea din rîpă poate fi considerată ca a doua naștere a personajului.

Un poem ce poate fi citit în dublu registru e *Moartea căprioarei* de N. Labiș. La un prim nivel al lecturii, textul oferă imaginea tatălui care, într-o epocă identificabilă istoric, vînează o căprioară pentru a asigura supraviețuirea familiei. Copilul, asistîndu-și tatăl, participă la sacrificiu și actul afectează violent inocența vîrstei. Interpretabilă deci ca o trecere dureroasă de la o etapă a vieții la alta, prin pierderea ingenuității, poezia lasă loc, după cum au observat comentatorii, și unui scenariu de natură mitică, comparabil cu jertfirea Ifigeniei de către ahei pe altarul din Aulis pentru îmblînzirea zeiței Artemis și schimbarea favorabilă a vremii[1]. Că lucrurile pot sta și așa ne-o dovedesc două versuri-cheie ale poemului: *„Mi se părea că retrăiesc un mit / Cu fata prefăcută-n căprioară"*. Prin lectura simbolică a poeziei, vînătoarea propriu-zisă poate fi văzută ca vînătoare rituală, care are ca scop urmărirea și uciderea unui animal sălbatic printr-un ceremonial magico-religios. Imensa planetă, *„străină și grea"* e teritoriul mitic ce trebuie străbătut în vederea actului ritualic. Jertfirea se va face într-un anumit loc, în locul consacrat: *„Aici vor veni în șirag să s-adape / Una cîte una căprioarele"*. Textul indică limpede însemnele opoziției tată – fiu, ale inițiatului și ale neofitului. Satisfacția tatălui contrastează cu mila fiului; vînătoarea se încheie cu masa rituală, în care inițiatul oferă novicelui ca hrană organele vitale ale victimei jertfite: *„De pe frigare tata scoate-n unghii / Inima căprioarei și rărunchii"*. Scenariul mitic propus cuprinde ideea jertfei pentru regenerarea cosmică a vieții; copilul, prin experiența fundamentală trăită, se naște a doua oară, renaște ca o nouă ființă, inițiată de data aceasta. Verbul final afirmativ *„Mănînc"* exprimă acceptarea, prin inițiere, a unei realități pe care o nega înainte.

Tot ca un simplu episod de vînătoare apare la gradul zero al lecturii simbolice poezia *Mistrețul cu colți de argint* de Ștefan Aug. Doinaș. Lectura simbolică – propusă de însuși autorul textului într-o analiză a propriei creații – se dovedește

1 Paul Dugneanu, *Labiș, contemporanul*, postfață la vol. N. Labiș, *Poezii*, București, Editura Minerva, 1987, p. 151.

infinit mai bogată în semnificații. Într-o interpretare care operează prin generalizare, prințul poate fi omul în genere, mistrețul – o imagine a idealului și vînătoarea – un act existențial, al realizării sinelui. Poemul devine astfel o baladă simbolică a existenței tragice (trăită la modul superior). În mentalitățile arhaice, vînătoarea e un ritual cu finalitate spirituală; a urmări vînatul înseamnă a căuta o treaptă superioară a existenței, a urmări un ideal spiritual. Citită ca un ritual al inițierii, balada oferă suficiente date pentru identificarea treptelor ascensiunii. Dincolo de toate acestea, poezia este și o artă poetică. Prințul e creatorul, artistul, poetul, iar mistrețul e opera. Devoratoare, opera își ucide propriul autor[1].

Tehnica simbolului se întîlnește și în texte care, aparent, nu pot fi interpretate decît în registru simbolic. Așa, de pildă, *Mistreții erau blînzi* de Ștefan Bănulescu. La gradul zero al simbolului întîlnim aici un spațiu năpădit de ape, în care o barcă își taie drum. Pe o vreme ostilă, cu o iarnă „întoarsă", barca purtînd sicriul copilului lui Condrat plutește cu tot mai mare greutate în căutarea unui loc uscat pentru înmormîntare. E aleasă duna cea mai înaltă în care tatăl sapă cu tenacitate un pămînt care se cască, se crapă, alunecă și se topește în apă. În mijlocul stihiilor, Condrat, deznădăjduit, privește peste ape și, uimit, începe să rîdă: printre sloiuri, amestecîndu-se cu insule de stuf și copaci despicați, se bălăcesc niște mistreți. În plan simbolic, partea ultimă a nuvelei trimite la imaginea apocalipsei biblice ori a potopului care va nărui totul. Într-o demență a elementelor, Vica își țipă și își plînge singurătatea, descoperind „semnele" sfîrșitului: *„Au trecut ieri lupii înotînd prin apă. Am văzut rațele pitice de iarnă spărgîndu-și ouăle cu ciocul și fugind. Au să se repeadă turmele de mistreți să caute hrană și ascunziș. Că vine zăponul, știu că vine, or să se rupă sloiurile de pe Dunăre"*. Finalul reprezintă reintrarea în matcă prin spargerea unei vrăji rele. O lumină ciudată, nenumită, învăluie lumea. Tenebrele sînt sfîșiate și mistreții, care nu „au fost" blînzi, „devin" blînzi.

Textele la care am făcut trimitere demonstrează că lectura e o decodificare, posibilă în mai multe registre. Între ele, simbolul oferă întotdeauna o mare bogăție de sensuri, jucînd un rol esențial în interpretarea textului literar.

---

1 Ștefan Aug. Doinaș, *Mistrețul cu colți de argint*, în *Modalități de interpretare a textului literar*, București, Societatea de Științe Filologice, 1981, p. 204 – 210.

Noțiunile de teorie a literaturii

I. HANGIU

Deschidem, în acest număr, o rubrică nouă, consacrată genurilor și speciilor literare, noțiuni pe care elevii le studiază atît în gimnaziu, cît și în liceu.

Avînd în vedere recomandările din ultimii ani ale programei pentru concursul de admitere în licee și școli profesionale, programă care le solicită elevilor să realizeze „exerciții și compuneri pornind de la texte literare" și să aducă argumente (pe scurt) referitoare la „apartenența unei opere la un gen literar" și „la o specie" literară, am considerat potrivit să reluăm experiența manualelor din perioada interbelică și să organizăm textele literare, cunoscute de elevi din clasele V – VIII, după principiul noțiunilor de gramatică, vocabular, stil, compoziție, genuri și specii literare în suplimentul *Limba română pentru admiterea în licee și școli profesionale* (1992).

După cum se știe, revista *Limba și literatura română* și-a propus, încă din primii ani de apariție – și, în parte, a reușit – să aducă în atenția elevilor și a profesorilor problemele compoziției și ale stilului. Să ne reamintim că în anii 1972 – 1975 programele pentru gimnaziu prevedeau anual doar 6 ore de compunere, iar cele de liceu nici o oră. În prezent, numărul orelor de compunere în programele pentru gimnaziu și liceu este de circa 20. Sînt binevenite lecțiile din cap. VIII, *Compunere și exerciții de cultivare a limbii,* de la sfîrșitul manualului *Limba și literatura română pentru clasa a IX-a,* ediția 1994, deși aceste lecții s-ar fi cuvenit să figureze în manualul pentru ultima clasă a gimnaziului.

La definitivarea programelor destinate învățămîntului preuniversitar, se va ține seama de necesitatea descongestionării celei pentru liceu, și așa destul de încărcată. Capitolul despre compuneri și exerciții de cultivare a limbii, ca și cel privind noțiunile de teorie a literaturii (artă și știință, operă literară, structură, curente, genuri și specii literare) sînt mai potrivite claselor gimnaziale.

Sugerăm autorilor programei pentru gimnaziu să prevadă și alte mijloace de informare, în afară de *Carte:* la clasa a V-a – *Cartea* (manuscrisul); la clasa a VI-a – *Dicționarul* (enciclopedia); la clasa a VII-a – *Presa* (ziarul, revista); la clasa a VIII-a – *Radioul, Televiziunea.* Noțiunile de stil și compoziție să fie ilustrate cu texte literare în clasele V – VII, cele despre genuri, inclusiv genul didactic și cel oratoric – într-o democrație oratoria este o știință și o artă –, speciile literare (populare și culte), în clasa a VIII-a.

Institutul de Științe ale Educației și Comisia națională pentru limba și literatura română din cadrul Ministerului Învățămîntului vor analiza, sperăm, aceste propuneri și vor definitiva proiectul de programă pentru gimnaziu – o primă variantă a fost publicată în *Limbă și literatură* (vol. I, 1994, p. 84 – 103) – pentru a veni în ajutorul autorilor de manuale alternative.

Redacția revistei *Limba și literatura română* inaugurează rubrica „Genuri. Specii" cu un articol despre *Iliada* lui Homer.

Epopeea: „Iliada"

Prof. FLORIN IONIȚĂ
Liceul „Iulia Hasdeu", București

Epopeea, „imitație în formă de poveste versificată" (Aristotel, *Poetica,* XXIII), trebuie să aibă aceeași alcătuire dramatică pe care o au subiectele tragediei, cu excepția muzicii și a elementului spectaculos[1]. Însă, spre deosebire de tragedie, care este lipsită de posibilitatea de a imita fapte întîmplate în același timp, fiind restrînsă la cele petrecute pe scenă, epopeea, care se bazează pe povestire, poate conține mai multe fire narative, a căror acțiune să fie simultană în timp. Astfel amploarea operei crește. Poetul, în schimb, „este dator să vorbească pe cît se poate de puțin în nume propriu".

Important apoi este elementul miraculos: „Iraționalul – de care depinde în cea mai mare măsură miraculosul – își are firul mai curînd în epopee, pentru motivul că eroul nu se vede continuu" (*ibidem,* XXIV). De altfel, adaugă Aristotel, „miraculosul e plăcut, dovadă faptul că toți cîți au de povestit ceva o fac adăugînd și de la ei ca să-și desfete ascultătorii". Homer însă i-a învățat cel mai bine pe ceilalți „cum să mintă cu socoteală", căci, în loc de „întîmplări posibile anevoie de crezut, trebuie preferate [...] întîmplări imposibile cu înfățișare de a fi adevărate" (XXIV).

Deși conține majoritatea trăsăturilor tragediei, epopeea era considerată a-i fi inferioară, deoarece îi lipsesc muzica și elementul scenic, „mulțumită cărora desfătarea privitorului este considerabil sporită". În plus, tragedia își atinge țelul în limite mai restrînse decît ale epopeii; or, „ce e concentrat produce mai multă plăcere decît ce se întinde pe un timp îndelungat" (XXVI).

Acestea sînt în linii mari principalele idei ce se desprind din *Poetica* lui Aristotel. Vom încerca să punem în evidență felul în care afirmațiile teoretice se regăsesc în operele literare, insistînd cu precădere asupra unor texte studiate sau măcar amintite în școală. Vom urmări de asemenea cum, o dată cu trecerea timpului, ideile estetice se modifică, generînd noi forme literare. Ne vom opri așadar, pentru început, asupra *Iliadei* lui Homer.

Se știu puține lucruri despre Homer: a fost un aed (rapsod popular), se pare orb, care, acompaniindu-se cu kithara, colinda Grecia recitînd texte care dezvoltau o temă mitică sau legendară. Aceasta se întîmpla în secolul al VIII-lea î.Ch. Gloria postumă i-a fost într-atît de mare, încît nu mai puțin de douăzeci de orașe sau ținuturi antice se mîndreau a-i fi locul nașterii: Smyrna, Chios, Colofon, Ios, Cyme, Troia (din ținutul Kenhreai și nu legendara cetate), Lydia, Atena, Itaca, Cipru, Salamina, Cnossos, Micene, Egipt, Tesalia, Italia, Lucania, Grynium, Roma, Rodos. Mai mult, în secolul al VI-lea î.Ch. s-a decretat oficial recitarea integrală la Panatenee a *Iliadei* și a *Odiseei.* Și tot atunci s-a realizat transcrierea lor în forma pe care o cunoaștem astăzi, și anume în 24 de cînturi, la ordinul tiranului Atenei, Pisistrate (560 – 527), după cum o afirmă el însuși într-o epigramă: „... Eu, Pisistrate, cel mai mare din stat, am strîns tot ce-a compus / Homer, știut din vremuri străvechi doar din răzlețe recitări...".

---

1 Vezi *Despre genuri și specii: tragedia,* în *Limba și literatura română,* anul XXIII, nr. 2, 1994, p. 20 – 22.

În *Iliada* nu se povestește războiul troian, ci, păstrîndu-se ca fundal confruntarea dintre ahei și troieni, se evocă un episod din timpul celui de al zecelea an al asediului. Este vorba de „mînia" lui Ahile care se consideră nedreptățit de Agamemnon la împărțirea prăzii. Cele 24 de cînturi sînt deci mărginite de două momente, primul de maximă intensitate emoțională, al doilea de liniște: *„Cîntă, zeiță, mînia ce-aprinse pe-Ahil Peleianul, / Patima crudă ce-aheilor mii de amaruri aduse: / Suflete multe viteze trimise pe lumea cealaltă, / Trupul făcîndu-le hrană la cîini și la feluri de păsări..."*; *„... iar în fundul / Cortului trainic al său se puse să doarmă și-Ahile / Și-mbujorata Briseis alături de dînsul. / Somnul cu farmecul său domolise pe toți și în tihnă, / Cît era noapte, dormeau și bărbații războinici și zeii"* (XXIV, 663 – 667).

Vom rememora principalele etape ale acțiunii: I. Ahile este umilit de Agamemnon și refuză să mai lupte. Tetis obține de la Zeus promisiunea de a-i favoriza pe troieni pînă ce aheii îl vor chema pe Ahile în ajutor; II. Printr-un vis mincinos, Zeus îi vestește lui Agamemnon victoria. Acesta îi cheamă pe ahei la luptă; descrierea armatei; „catalogul" corăbiilor; III. Menelau îl învinge pe Paris, care fuge salvat de Afrodita; IV – V. Lupta celor două armate; Diomede îi rănește pe Ares și Afrodita; VI – VII. Zeii se retrag din luptă. Paris revine îndemnat de Hector, care provoacă pe unul dintre ahei; sorții cad pe Aiax. Cei doi se înfruntă, dar zeii îi opresc sub pretextul lăsării întunericului; VIII. Zeii îl ajută pe Hector, care este gata să ardă corăbiile aheilor; IX. Ulise și Aiax îl roagă pe Ahile să intervină, dar sînt refuzați; X. Noaptea aheii stau la sfat; Diomede și Ulise pleacă în tabăra troienilor și se întorc victorioși; XI. Lupta reîncepe și Hector află de la zei că va reuși să ajungă pînă la corăbii. Agamemnon și Diomede sînt răniți și se retrag; la fel, Ulise. Nestor roagă pe Patrocle să intervină ca Ahile să reintre în luptă; XII – XIII. Hector ajunge la corăbii; XVI. Agamemnon vrea să fugă pe mare, dar este împiedicat de Ulise; Poseidon îi ajută pe ahei, profitînd de somnul lui Zeus; XV. La porunca lui Zeus, Apolo îl îmbărbătează pe Hector, care revine în luptă și este gata să incendieze corăbiile; XVI. Patrocle, îmbrăcat cu armura lui Ahile, se luptă cu Hector, dar este ucis, și cu ajutorul lui Apolo; XVII. Aiax și Menelau luptă cu troienii pentru a salva trupul lui Patrocle; XVIII. Hefaistos îi meșterește lui Ahile o nouă armură; XIX. Ahile și Agamemnon se împacă; XX. Zeus permite celorlalți zei să participe la luptă după voie; prima confruntare a lui Ahile cu Hector, care scapă cu ajutorul lui Apolo; XXI. Troienii sînt alungați în cetate de Ahile; XXII. Ahile ucide pe Hector și-i necinstește trupul; XXIII. Au loc întreceri în cinstea lui Patrocle; XXIV. Ahile este îmbunat de zei și dă lui Priam trupul lui Hector. Andromaca prevestește sfîrșitul cetății.

Complicata țesătură narativă conține patru puncte nodale: I – mînia lui Ahile; XI – înfrîngerea grecilor la corăbii; XVI – Patrocliada; XXII – moartea lui Hector. Ele acționează asemenea pragurilor construite în albia rîurilor care acumulează apa pentru a permite apoi o curgere mai rapidă pînă la următorul obstacol. Totul este însă în directă legătură cu două noțiuni nelipsite în orice epopee: *eroul* și *eroicul;* iar ceea ce le unifică este stilul înalt, *sublimul,* ale cărui cinci izvoare, în concepția anonimului autor antic al tratatului *Despre sublim,* sînt, mai întîi „fericita îndrăzneală în idei" și „pasiunea năvalnică și însuflețită", considerate „aplecări firești ale autorului", și apoi „formarea de figuri", „expresia nobilă care constă în alegerea cuvintelor și fraza deosebit de îngrijită" și „așezarea și legarea cuvintelor după demnitatea și măreția lor", care se capătă cu ajutorul artei literare. Vom încerca să identificăm aceste trăsături în cele ce urmează.

Îndrăzneala ideilor, ca și pasiunea, se manifestă prin intermediul eroului, ale cărui embleme sînt acțiunea, supradimensionarea în ordine calitativă și supralicitarea în ordine cantitativă. El iese în evidență prin însușiri care sfidează măsura obișnuită. Eroismul nu aduce însă fericire, singura, dar suficienta lui răsplată fiind celebritatea: *„Să cad cu mărire"*, își dorește Ahile (XX, 108). Și tot el i se plînge mamei sale, zeița Tetis: *„Mamă, de vreme ce-mi deteși din naștere zile puține, / Cinste măcar trebuia să-mi dea mie-mpăratul olimpic, / Carele tună-n văzduh..."* (I, 348 – 350). Tocmai de aceea o astfel de lume își supraveghează cu atenție paradigma exemplarității, conștientă că este sortită unei alte existențe, aceleia din *poveste*. „Sînt personaje [care] știu că sînt personaje", spune Radu Petrescu în *Meteorologia lecturii*. În *Iliada*, Elena o afirmă explicit: *„Chiar după moarte pe lume s-ajungem a fi de poveste"* (VI, 357). Totul este sortit să devină *„un cîntec pentru cei care-or să vină"*, declară regele Alcinou oaspetelui său Ulise (*Odiseea*, VIII, 787). În fond, au constatat mulți cercetători, războiul troian a fost un conflict de mici proporții, între așezări modeste, pe care textele homerice l-au amplificat pînă la dimensiunea cunoscută. „Stă deci în putința autorilor de ficțiuni, fabricanților de ecouri – afirmă Petre Răileanu, în *Corabia lui Ghilgameș* – să facă din locuri și fapte neînsemnate *topos*-uri ori modele umane eterne, căci cea mai bună oglindă a eroismului este textul, povestea. Iar dacă povestitorul nu este destul de convingător, chiar eroul preia sarcina de a-și face cunoscută faima în lume". Cuvîntarea înaintea confruntării cu arma în mînă este nelipsită, așadar: *„Nu socoti, Peleiene, că ai să mă sperii cu gura / Ca pe-un copil, că și eu mă pricep îndestul de la mine / Să iscodesc și să spun la ocări și necuviințe"* (XXII, 417 – 419)[1], îi răspunde Hector lui Ahile înaintea luptei finale.

Umanitatea homerică este una orgolioasă, obsedată de viitor. În timp, modelul livresc va contamina chiar viața reală. Să ne amintim doar că Alexandru cel Mare îl invidia pe Ahile nu pentru vitejie, pe care nu o credea mai presus de a sa, ci pentru că avusese parte de un *crainic* (Homer) capabil a-i face nemuritoare amintirea.

Competiția se manifestă însă și la nivelul strategiilor narative folosite de autorul însuși. Adeseori povestitorul oprește firul epic, intervenind direct pentru a comenta, anticipînd astfel desfășurarea faptelor. Din punctul de vedere al esteticii aristotelice, aceasta este o scădere, fiindcă, să nu uităm, „poetul este dator să vorbească pe cît se poate de puțin în nume propriu". Homer se implică însă permanent afectiv, cel mai adesea subliniind lipsa de discernămînt a eroului care, ignorîndu-și destinul, crede că i se poate împotrivi. Așa procedează, de exemplu, în cîntul XII (111 – 124), comentînd faptele nesăbuite ale troienilor conduși de Asiu, care-și vor găsi moartea în lupta cu danaii pe care-i crezuseră înfrînți: *„Nesocotitul* [s.n.], *el n-avea să-nconjure moartea cea crudă [...] / Dete de-a dreptul pe-acolo semeț și venea după dînsul / Oastea-i vîrtos chiuind, căci ei socoteau că danaii / N-o să mai ție la zid și-n tabăra lor vor ajunge, / Niște nebuni!* [s.n.]...".

---

1 De remarcat că puține versuri mai înainte (XXII, 193 și urm.) Eneas îi răspunde lui Ahile cu exact aceleași cuvinte. Despre repetiții și stereotipii lexicale la Homer s-ar putea spune multe. Vom semnala aici doar oralitatea procedeului. La fel ca în basme, în formulele de început sau mediane, rostul lor pare a fi mnemotehnic în cursul lungilor recitări. Alegem un singur exemplu din numeroasele existente, modul stereotip în care sînt caracterizați aheii, numiți de zeci de ori în cuprinsul epopeii „cei ferecați în aramă" ori „cu frumoase pulpare".

Alteori zeii sînt cei care comentează. Cînd *„nouraticul Zeus văzu de departe pe Hector / Cum se-nnoiește cu armele celui născut din Peleus, / Dete cu jale din capu-i și astfel oftă el în sine: / «Hei, tu sărmane, nu-ți trece prin minte măcar nenorocul / Care te paște de-aproape...»“* (XVII, 184 – 188).

În sfîrșit, muribunzii au darul premoniției. Patrocle îl avertizează pe Hector (XVI, 818 – 820): *„Eu îți mai spun încă una, ia seama: nici tu după mine / N-o să trăiești îndelung, s-apropie doar și de tine / Moartea și soarta cea crudă; strivi-te-va mîndrul Ahile“.* Hector, și el (XXII, 346 – 350) îl avertizează pe Ahile: *„Felul prea bine-ți cunosc și tot bănuiam că pe tine / N-am să te moi, că tu ești ca fierul de tare la suflet. / Însă ia seama să nu mă răzbune împinși de mînie / Zeii în ziua de plată cînd Paris și Febos Apolon, / Cît ai fi tu de viteaz, te-or întinde la Poarta Scheiană!“.*

Asemenea intervenții anticipatoare ale acțiunii, care la un autor „modern“ ar fi considerate stîngăcii, sînt la Homer neimportante, pentru că el nu construiește o ficțiune, ci, pornind de la fapte cunoscute deja cititorului, analizează diferite tipuri umane, urmărește comportamentul sublim al eroilor ori „pictează“ o lume. Așa va proceda și Shakespeare, celălalt geniu „baroc“, neacceptat, de data aceasta de teoreticienii clasicismului francez din secolul al XVII-lea, căci textele lui Homer, ca și ale lui Shakespeare sînt cuprinse în istorie – este adevărat, o istorie de un tip special – „fictivă“. Se stabilește astfel un fel de complicitate între autor și cititor: primul știe firul narativ, dar din rațiuni ce țin de strategia țesăturii textuale, se comportă ca și cum totul s-ar derula acum, întîia dată, în fața cititorului; al doilea acceptă convenția pentru a putea ajunge la ceea ce este cu adevărat nou pentru el, „desenul din covor“, cum ar zice Nicolae Manolescu.

Celelalte trei trăsături ale sublimului amintite mai înainte sînt de natură preponderent stilistică. Cea mai importantă este prima, și anume „formarea de figuri“: „figurile dau oarecum în mod natural ajutor sublimului și sînt la rîndul lor minunat ajutate de sublim“ (*Despre sublim,* XVII). Iar „cînd două sau trei figuri se amestecă una cu alta ca într-un fel de alianță, atunci dau împreună expresiei energie, putere de convingere și frumusețe“ (*ibidem,* XX).

În *Iliada* epitetele sînt de obicei concrete, adeseori antepuse, uneori dublate de comparații. Apolo este „arcașul“, „cel cu arcul de argint“ ori „arcașul slăvit“. Leto este „pletoasa zeiță“. Ahile este „iutele“, „șoimanul“, „cel bun de picioare“, „cel arătos ca un zeu“, „cel iute ca șoimul“. Hera este „zeița cu brațele albe“, „brațalba“, „ochioasa“, în timp ce Afrodita este doar „alba“, ca și Elena. Hriseis este „îmbujorată“, iar Briseis este „bine la mijloc încinsă“. Zeus este „vijeliosul“, „cel negru de nouri“, „nouraticul“, „fulgerătorul ceresc“, „fulgerătorul din nouri“, Tetis are „picioare-argintii“, Atena este „zeița-nstelată-n privire“, Hector, „încoifatul“.

Comparațiile, de obicei dezvoltate și grupate în serii vaste, apar mai cu seamă în scene dinamice[1]. Troienii și ahei se doboară unii pe alții *„Cum pe la țară venind din laturi potrivnice argații / Seceră brazde prin holda de grîu sau de orz pe pămîntul / Unui bogat gospodar și dese poloagele pică“* (XI, 67 – 69). Agamemnon atacă pe fiii lui Priam, Isos și Antifos, și

1 Pentru cititorii doritori să-și completeze cunoștințele vezi Petru Creția, *Comparațiile Iliadei,* în *Eros și logos,* București, Editura Univers, 1981, p. 7 – 16.

nimeni nu are curajul să-i salveze: *„Tocmai ca leul cînd vine pe neașteptate în cuibul / Gerbului sprinten și puii de cerb îi înhață și-i rupe / Lesne cu colții vîrtoși și frageda viață le sfarmă; / Cerbul, de-o fi chiar aproape, nu poate nimic să le ajute, / Doar e și dînsul cuprins de-o strașnică spaimă, de aceea / El o tulește în pădure și-acolo răzbate-n desișuri / Și se zorește și-asudă, gonit de puternica fiară: / Astfel pe fiii lui Priam de moarte să-i apere nimeni / Nu îndrăzni la troieni, fugeau doar de spaimă cu toții"* (XI, 113 – 121). Hector, între dușmani, se strecoară *„Cum uneori un mistreț sau un leu bizuindu-se-n sine / Printre bărbați vînători și haite de cîini se rotește"* (XII, 40 – 41). Fiul lui Zeus, Sarpedon, „tăbăra peste-ahei ca un leu peste o mare cireadă" (XII, 282). Iată și momentul morții: *„Cade Sarpedon atunci cum cade stejarul ori plopul / Sau răsăritul molid care meșterii-l taie la munte / Cu ascuțite topoare gătind cherestea de corăbii"* (XVI, 464 – 466). Aheii sînt cuprinși de groază în fața lui Hector: *„Cum tabără valul, de vifor hrănit, furtunatic / Peste-o corabie și-o cotropește cu spuma, iar vîntul / Urlă prin pînze grozav, de tremură corăbierii / Bieții de spaimă cuprinși, îi paște doar moartea de aproape; / Astfel și inim-aheilor se zbuciuma îngrozită"* (XV, 615 – 619). Armata aheilor se îmbulzește precum *„roiuri de-albine, / Mișună-ntruna, ieșind din latura stîncii scobite, / Zboară și-n chip de ciorchine s-așază pe flori primăvara / Unele flutur-aicea grămadă, altele acolo"* (II, 83 – 86), și se pune în mișcare *„ca niște talazuri, / Namile ce le răscoală pe Marea Icarică austrul / Și bălțărețul, lăsîndu-se repezi din norii lui Zeus"* (II, 140 – 143).

Hiperbola este prezentă mai rar în *Iliada,* dar tocmai de aceea efectul ei devine cu atît mai impresionant. Iată, de exemplu, coiful zeiței Atena *„... de aur, crestat și cu patru gurguie, / Care-ar putea ocroti pedestrime-a o sută de-orașe"* (V, 730 – 731), sau mersul mîniosului Zeus, descris în versuri mult admirate de exegeții vechi pentru puterea lor de sugestie: *„Sub tălpile-i nemuritoare, / Cînd se mișca, tremurau răsăritele plaiuri și codrii. / Zeul trei pași a făcut și-n al patrulea fost-a la Eghe, / Unde sub mare, la fund, mărețele-i dalbe palate / Stau neclintite pe veci și strălucе-n podoabe de aur. / Cum a sosit, înhămat-a doi zmei cu copite de-aramă, / Repezi în zbor și pe coardă cu plete stufoase de aur, / Haina de aur și-a pus și luatu-și-a biciul de aur, / Bine-mpletit, și pe urmă suindu-se-n chelna tegii, / El peste valuri mîna. Din cuiburi săltau pretutindeni / Fiarele mării, căci ele simțise că trece stăpînul; / Apele-n lături se dau bucuros, și ca vîntul de iute / Caii în trap de minune zburau; îl duceau la corăbii / Fără ca osia cea de aramă să-și ude sub dînșii"* (XIII, 18 – 31).

Vom semnala și două figuri mai rar întîlnite. Una este *asindetul:* „... un discurs în care frazele nu-s legate între ele și parcă se revarsă, o iau aproape înaintea oratorului. [...] Frazele întretăiate, și tocmai de aceea cu atît mai grăbite, exprimă o puternică emoție, care le împiedică și totodată le împinge" (tratatul *Despre sublim,* XIX). Tînărul Adrastos se roagă de Menelau: *„Zilele-mi cruță, Atrid, și ia-ți cuvenita răsplată. / Tata-i bogat și la dînsul odoare găsești o grămadă, / Are și aur și-aramă și fier făurit în tot chipul. / Tata din toate o să-ți dăruie ție o groază de daruri, / Dac-auzi-va că eu sînt teafăr și viu la corăbii"* (VI, 46 – 50). Cealaltă este *hiperbatul,* „o așezare a cuvintelor sau a ideilor care nu păstrează ordinea firească și este oarecum semnul cel mai vădit al unei puternice pasiuni" (*ibidem,* XXII): *„... de spaimă pe cîmp i-apucaseră caii / Și-mpiedicîndu-se caru-n tufișuri de cătin-acolo, / Oiștea-n față la capăt se rupse, și caii luară / Vînt spre cetate, pe unde-o zbughiră de spaimă și alții; / Iar căpitanul Adrast, din car lunecînd peste roată, / Cade pe brînci și cu gura prin pulbere. Dar îl ajunge / Craiul Menelau Atrid cu sulița lungă; de teamă / Se roagă Adrast și se milcuie"* (VI, 38 – 45).

Ne oprim aici totuși, propunîndu-ne a urmări într-un articol viitor evoluția epopeii spre timpurile moderne.

Grigore Alexandrescu: „Cîinele și cățelul"

Prof. VIRGINIA BIȚEANU
Școala Nr. 1, Făgăraș

Grigore Alexandrescu prezintă în *Cîinele și cățelul* o întîmplare imaginară din lumea animalelor. Povestea începe printr-un dialog purtat între Samson, „dulău de curte ce lătra foarte tare" și „un bou oarecare" (prezență pasivă), dialog din care rezultă unele trăsături de caracter definitorii ale lui Samson, care vrea să iasă în evidență chiar de la început, considerînd că se deosebește de alții prin calitățile sale deosebite. Dar această încercare de autodefinire prin evidențierea unor calități morale se realizează doar în vorbe. Superlativul absolut *„cît (îmi sînt) de urîte..."* (pentru „foarte urîte"), urmat de enumerația: *„lupii, urșii, leii..."* (ce prezintă de fapt animale mai puternice și simbolic – negative) implică și o participare afectivă a personajului Samson, eroul vrînd să se remarce, mimînd modestia: *„Și eu poate sînt nobil, dar s-o arăt nu-mi place"*. Motivînd evoluția civilizației moderne, care duce la schimbarea moralității, a comportamentului – căci pe baza principiului democratic devenim cu toții egali – Samson „latră" că și el dorește „egalitate", democrația aducînd libertatea de gîndire, de exprimare și de acțiune, egalitatea între semeni. El consideră că și-a înfrînt mîndria și prejudecățile și nu se supără *„cînd toată lighioana măcar și cea mai proastă / Cîine sadea îmi zice, iar nu Domnia voastră"*.

Intră în scenă acum al treilea personaj, simbol al naivității: cățelul Samurache, care *„ședea la o parte / Ca simplu privitor"*. Încîntat de ceea ce aude, dar și credul, cățelul este înșelat de aparențe și *„auzind vorba lor"* vrea să-și exprime adeziunea la aceste idei progresiste, generoase, *„să-și arate iubirea"* pe care o are pentru ei: *„Gîndirea voastră, zise, îmi pare minunată / Și sentimentul vostru îl cinstesc, frații mei"*.

Din acest moment intervine distincția dintre aparență și esență, dintre vorbe și fapte. Samson își arată adevărata față și *„plin de mînie"* se adresează cățelului pe un ton brutal: *„potaie", „lichea nerușinată"* și îl amenință: *„O să-ți dăm o bătaie / Care s-o pomenești"*. Dulăul este deci surprins și demascat de intervenția cățelului. Observăm că Samson se adresează la început *„unui bou oarecare"*, boul fiind simbol al prostiei și nesimțirii (vezi fabula *Boul și vițelul*). Situațiile din prima secvență și din cea de a doua sînt antitetice. Atitudinea, brusc schimbată, îl descoperă pe dulău așa cum este în realitate: fățarnic, agresiv, un îngîmfat care afișează o falsă modestie, fiind lipsit total de caracter. El vrea egalitate, *„dar nu pentru căței"* (propoziția respectivă, negativă, răstoarnă șirul afirmațiilor anterioare făcute de către demagogul, fățarnicul, mincinosul protagonist). Samson își renegă „obîrșia", vrînd să-și consolideze poziția, să ajungă tot mai „sus". Dorește o prietenie bazată pe interese meschine, care să-i aducă profituri.

Întîmplările se petrec în lumea animalelor, dar ele pot fi raportate la societatea umană. Autorul, folosind personificarea, dezvăluie contrastul între aparență și

realitate, între ceea ce vor să pară unii oameni şi ceea ce sînt, dorinţa lor de a pătrunde într-o altă lume urmărind interese personale, egoiste, meschine, nesocotind pe cei simpli, buni, sinceri şi naivi, dezinteresaţi. Din satirizarea, demascarea unor obiceiuri şi atitudini depăşite, decurge morala fabulei, din care oamenii pot învăţa *„să redevină oameni"*, respectînd adevărul, cinstea, modestia, simplitatea, buna-cuviinţă, bunul-simţ. Pe scurt, morala fabulei este că în viaţă putem cunoaşte oamenii nu după vorbe, ci după faptele lor.

Cercetînd textul cu atenţie, vom vedea că animalele, vorbele, atitudinea lor formează doar o haină „alegorică" pentru ilustrarea unei idei abstracte. Personajele întruchipează, fiecare în parte, un tip, o semnificaţie, negativă sau pozitivă.

Pornind de la textul literar, sesizînd unele aspecte ca: înzestrarea animalelor cu însuşiri umane, modalitatea de expunere (povestire pe bază de dialog), semnificaţia faptelor şi vorbelor personajelor (pentru evidenţierea caracterului satiric şi moralizator) constatăm că poezia este o f a b u l ă (termenul provine din latinescul *fabula,* care înseamnă *povestire).* Această specie literară poate fi în versuri sau proză, are „o ţesătură anecdotică", în care „sînt satirizate moravuri, folosind personificarea"[1]. „Reprezentările ţin de lumea animalelor, a plantelor sau obiectelor"[2]. Aparţine genului epic, alături de alte specii literare: balada, poemul, epopeea. Multe fabule pornesc de la o zicală sau un proverb care constituie şi morala. Iată cum, aşadar, creaţia populară rămîne un izvor nesecat de inspiraţie pentru literatura cultă. Cunoscînd structura unei fabule (o povestire propriu-zisă cu o morală care exprimă atitudinea autorului faţă de realităţile prezentate), recunoaştem aceste caracteristici şi în poezia *Cîinele şi căţelul.* Dar mai putem observa şi alte aspecte. Scopul fabulei nu este cel al unei povestiri în sine.

Grigore Alexandrescu a pornit de la un concept moral, pe care, pentru a-l prezenta clar, atrăgător şi pe înţelesul tuturor, îl transpune într-o acţiune simplă, scurtă, concentrată, folosind procedeul alegoriei (un şir de metafore, povestiri din lumea animalelor, care vorbesc, acţionează şi gîndesc ca oamenii).

Morala este cea mai importantă parte a fabulei. Prin ea aflăm mesajul autorului, poziţia sa de om şi de cetăţean. Ea este formulată concis şi clar: *„Aceasta între noi adesea o vedem / Şi numai cu cei mari egalitate vrem"*. Element caracteristic fabulei, ironia este prezentă şi în textul pe care îl discutăm.

În fabula *Cîinele şi căţelul* stilul este viu, sprinten, dialogul animat, ajutat de o versificaţie liberă, ce dă impresia unei vorbiri naturale. Întîlnim epitete depreciative sau comparaţii. Apar termeni din vorbirea populară, orală: *„dobitoace", „lighioane"*. Unele *„se trag din neam mare"*; lumea *„se ciopleşte"; „fieştecine" („orişicine"); „sadea", „deunăzi", „potaie", „lichea"*. Întîlnim şi viitorul popular: *„o să-ţi dăm (o bătaie)"*. Fabula are un caracter dramatic; apare ca o mică piesă de teatru. Stilul este lipsit de afectare, de construcţii încărcate şi inutile, reprezentînd un model de naturaleţe şi bun-gust.

---

1 *Dicţionar de termeni literari,* Bucureşti, Editura Academiei, 1986, p. 168.

2 Florin Marcu, *Dicţionar de neologisme,* Bucureşti, Editura Albatros, 1986, p. 183.

Reprezentarea speciei în literatura universală apare prin intermediul unor autori ca: Esop (mare fabulist grec, amintit și de T. Arghezi în *Fabula fabulelor),* La Fontaine, Krîlov și alții, iar în literatura română prin: Grigore Alexandrescu, Alecu Donici, Anton Pann, George Topîrceanu, Tudor Arghezi ș.a. Astfel, Tudor Arghezi, menționîndu-l pe Esop, constata că: *„Fabula de-atunci încoace s-a lărgit cu toate-acestea / Soră geamănă cu gluma, păcăleala și povestea"; „Poate fi cînd poezie, cînd surîs, cînd pișcătură, / După cum se-ntoarce acul și izvoadele te fură, / Altădată-n căptușeală, pe furiș, dar azi pe față".*

Mihai Eminescu: „Odă (în metru antic)"

Prof. ION BĂLU
Liceul Teoretic „N. Grigorescu", Cîmpina

1. *Contextul.* Poezia a fost inclusă de Titu Maiorescu în prima ediție de versuri a poetului, publicată în decembrie 1883. Tot el este cel dintîi care a relevat valoarea artistică a textului. În raportul prin care propunea Academiei Române, în 1891, premierea traducerii odelor lui Horațiu de către Dimitrie C. Ollănescu-Ascanio, criticul caracteriza poemul eminescian „o admirabilă odă în metru antic", scrisă „în strofe de patru versuri troheo-dactilice – se-nțelege, nerimate – cu încîntătoarea cadență a unui versus adonicus[1] la sfîrșitul fiecărei strofe".

2. *Procesul de elaborare.* În volumul al III-lea din ediția sa critică, Perpessicius a demonstrat că, inițial, poezia era dedicată lui Napoleon, „exilatul din Corsica". Desfășurat aproximativ pe durata unui deceniu, procesul de elaborare a cunoscut opt versiuni integrale, numeroase alte variante colaterale și un mare număr de versuri modificate fragmentar sau în totalitate. În acest interval, elogiul lui Napoleon se estompează pînă la dispariție, poezia devenind o tulburătoare confesiune.

Prima versiune, redactată în perioada studiilor berlineze (1873 – 1874), la persoana a II-a singular, este construită pe o antiteză abstractă abia perceptibilă: în vreme ce numele omului cu înzestrări excepționale, erou al istoriei sau creator de valori estetice, străbate veacurile, existența lui biologică este marcată de sentimentul unei adînci tristeți. Hipnotizat de dorința irepresibilă de mărire, Napoleon nu are timp să admire nici frumusețile artistice ale lumii, nici miracolele ei. Noțiunea de „mirare" este înțeleasă de Eminescu în accepția ei originară, filozofică: e aptitudinea omului de a-și pune întrebări și de a percepe lumea în dimensiunile ei nemijlocite. Dar într-o zi, Napoleon descoperă că este singur și atunci e invadat de tristețe. Înfășurat în mantie, coboară în mijlocul mulțimii, asemenea Cezarului din *Împărat și proletar,* dar, iritat de propria-i imagine reflectată în oglinda realității, revine la starea inițială.

1 Vers adonic – vers format dintr-un dactil și un spondeu sau un troheu, folosit în versificația greacă și latină (DEX).

Varianta a doua, compusă la Iași între anii 1875 și 1876, inferioară artistic celei precedente, reflectă un proces tipic „de destrămare" (Perpessicius) la care Eminescu își supunea poeziile, năzuind să găsească forma adecvată ideii exprimate. Poetul caută noi forme ritmice, distilează stihurile anterioare, le distribuie în noi structuri topice, le ascultă sunetul și lasă, adesea, versul imperfect, știind că nu a găsit încă ultima formă a poemei.

În cea de a treia versiune, reluată la București, în 1879, persoana a II-a este înlocuită cu persoana I. Substituirea are ca efect imediat introducerea reflecției asupra morții: omul constată într-o zi, cu surprindere, că moartea nu-l ocolește: „Nu credeam că pot ca să mor vreodată". Cel ce vorbește e Napoleon, dar vocea lui și glasul poetului se confundă, iar versurile finale au o altă rezonanță, prin voita indistincție a planurilor ce conturează o nouă idee: geniul, în ipostază de poet sau conducător de stat, rămîne nemuritor: *„Falnic, mîndru înfășurat în manta-mi / Coborîi cu ochi nemișcați în gloată cutremurînd-o. / Dar sătul de ea și de mine însumi / Am să urc din nou părăsita treaptă / Ochii nemișcați ridicînd la steaua-mi / Nemuritoare".*

Următoarea variantă, din mss. 2277, elaborată în același an, cuprinde elemente spiritualizate ale biografiei eminesciene. Napoleon este complet înlăturat din text. Atributele existenței reale a eroului — Napoleon s-a născut în Corsica înconjurată de apele mării și a murit pe insula Sf. Elena, în mijlocul Atlanticului — sînt asumate de poet: toate trăirile anterioare ale Cezarului sînt transferate asupra propriului eu și monologul conturează o dramă posibilă: sufletul poetului — înfrățit cu pădurea, cu apele mării și „cu puterea sfîntă" a singurătății — cade pradă melancoliei: *„Trist fiind adînc, dară trist prin sine-mi".* Și, într-o zi, asemenea Cezarului, coboară în mijlocul mulțimii, trăind experiența iubirii aducătoare de suferință: *„... deodată tu răsărișî în cale-mi / Mai frumoas-ai fost de cum este Venus / Și-n dureri mi-ai dat voluptatea morții / Neîndurătoare!"*

Introducerea noii paradigme modifică integral semnificația strofelor anterioare. Poezia nu mai este o odă „despre vanitatea ambiției sau despre fragilitatea gloriei, ea devine o confidență deznădăjduită despre asprimea destinului omenesc" (Alain Guillermou). Iar versurile se transformă insesizabil într-o autobiografie spirituală, în care iubirea aduce revelația suferinței și a morții; din această intensă trăire apare, la modul interogativ, ideea recîștigării seninătății anterioare: *„De-al meu propriu foc mă topesc de-atuncea... / Oare mai renasc luminos din el ca / Pasărea Phoenix?"*

Alte trei variante (C_2, D și E, în ediția Perpessicius), reduse treptat la 12, la 8 și la 7 strofe, reiau monologul pe felurite registre stilistice; poetul recombină strofele, concentrează expresia lingvistică, modifică topica, aduce la început meditația amară din versul: *„Nu credeam că pot ca să mor vreodată";* apoi, nemulțumit de prezența succesivă a două conjuncții subordonatoare, îl rescrie astfel: *„Nu credeam să-nvăț a muri vreodată".*

În versiunea ultimă, definitivată între anii 1881 și 1882, poetul decantează întreaga problematică în cinci strofe. Reasamblarea imaginilor, reordonarea structurii sintactice, eliminarea ecourilor autobiografice au avut drept efect imediat realizarea unei noi sinteze, în care fiecare element degajă o altă semnificație decît în stadiul inițial, închizînd într-o maiestuoasă simplitate aparentă o neobișnuită profunzime.

3. *Semnificația titlului.* Poema este un cîntec de laudă adus ideii de geniu poetic, un elogiu al singurătății creatoare, al solitudinii fecunde. Pe de altă parte, titlul poemului reactualizează tehnica originară a odei antice, greco-latine, specie lirică meditativă, subordonată unei construcții artistice distincte. În perioada studiilor vieneze, Eminescu a fost atras de odele lui Horațiu; el le recita adesea — mărturisește Slavici — și a tradus în întregime odele *Către Mercur* și *Către sclav,* amîndouă în metru originar.

4. *Structura compozițională.* Poemul este format din cinci strofe safice. Elementul care ordonează structura compozițională este *oximoronul,* figură de stil ce constă în alăturarea a două noțiuni aparent incompatibile. El e prezent atît în structura versurilor, cît și în organizarea antitetică a imaginilor. Prin prozodie, prin tonul reținut, prin referințele mitologice, poema aparține clasicismului; însă prin tensiunea trăirilor interioare se încadrează în romantism. Versul: *„Nu credeam să-nvăț a muri vreodată"* are semnificație concluzivă, dar adus, provocator, la începutul poemei are, paradoxal, rolul unei închideri care se deschide.

5. *Tema poemei.* Structura compozițională reliefează factura duală a temei. Sub acest aspect, *Odă (în metru antic)* se apropie de *Glossă* și *Luceafărul,* deoarece pornește de la dualitatea trăirilor caracteristice omului superior: creatorul năzuiește, prin operă, la neuitare, dar este temporar oprit în drumul său de ispitele vieții comune. Întregul poem este structurat pe o mișcare interioară, pe o rețea de substituiri continue ce unifică toate imaginile și determină o constantă tensiune lirică: omul de geniu renunță temporar la condiția lui spirituală și răspunde chemării dragostei; după trăirea „dureros de dulce" a iubirii, se întoarce spre sinele lui, refugiindu-se definitiv în creație.

6. *Jocul temporalității.* Prima strofă sintetizează o dualitate temporală, determinată de o dedublare a eului: timpul prezent, dominat de o experiență negativă, și timpul trecut, ce proiectează aspirațiile poetului în eternitate, într-un timp cu valoare mitică: *„Nu credeam să-nvăț a muri vreodată; / Pururi tînăr, înfășurat în manta-mi, / Ochii mei nălțam visători la steaua / Singurătății".*

Tragismul experienței individuale trăite este concentrat în primul vers, cuprinzînd două verbe cu încărcătură semantică incompatibilă: „a învăța" desemnează una dintre modalitățile cunoașterii; „a muri" fixează, dimpotrivă, sfîrșitul cunoașterii.

Vocația creatoare este sintetizată prin mijlocirea unei succesiuni antinomice de imagini ce sugerează atît atitudinea clasicului: abstragerea din contingent, detașarea, cît și implicarea romantică în tumultul evenimentelor. Oximoronul este prezent, cu discreție, și aici. Asociind adjectivul „tînăr" cu verbul „a muri", Eminescu avea nevoie de o conotație suplimentară. De aceea, el adaugă noțiunii de ființă aflată în pragul maturității, simbol al aspirațiilor nelimitate, adverbul „pururi", epitet al veșniciei, frecvent întîlnit în vechile texte religioase, și sintagma „înfășurat în manta-mi", semn distinctiv al genialității, simbol al solitudinii romantice, al izolării defensive în fața agresiunii realului și a ispitelor cotidianului; „ochii visători" au, în context, semnificația unei metonimii a vocației creatoare, iar „steaua singurătății" reprezintă aspirația ființei umane spre eternitatea rîvnită.

7. *Asocierea oximoronică a „suferinței dureros de dulce" cu „voluptatea morții neîndurătoare".* Strofa a doua surprinde întîlnirea cu realul, cu iubirea: *„... deodată tu răsărișt în cale-mi!"* Efectul dragostei este sintetizat în sintagma oximoronică *„suferință,*

tu, dureros de dulce". Chemarea iubirii produce iarăşi dedublarea romantică a fiinţei: în vreme ce eul creator năzuieşte să atingă veşnicia, eul lumesc este chemat de voluptatea dragostei, asumîndu-şi condiţia umană obişnuită. Poetul trăieşte astfel o dramă, dar şi sentimentul dualităţii, din care eul spiritual va renaşte îmbogăţit cu o nouă experienţă existenţială.

8. *Scindarea eului.* Următoarele două strofe sintetizează intensitatea suferinţei prin intermediul a două serii de imagini. Cea dintîi, exprimată de versurile: *„Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus, / Ori ca Hercul înveninat de haina-i"* are o filiaţie livrescă: centaurul Nessus a fost ucis de Hercule; acesta a îmbrăcat haina îmbibată cu otravă a victimei, care îi provoacă moartea; cea de a doua serie este de natură cosmică: apele mării nu pot stinge focul ce-l mistuie. Divizarea eului este accentuată pe o altă treaptă de versurile: *„De-al meu propriu vis mistuit mă vaiet / Pe-al meu propriu rug mă topesc în flăcări"*.

Profunzimea suferinţei interioare şi dimensiunile durerii exterioare se revarsă într-o imagine antologică, edificată pe reiterarea aceleiaşi duble determinări: un substantiv însoţit de un atribut adjectival (exprimat prin adjectiv posesiv), corelat cu un alt calificativ: *„al meu propriu vis"*, *„al meu propriu rug"*. Poetul suferă fiindcă visul creaţiei s-a irosit în experienţe lumeşti, dar suferă în acelaşi timp fiindcă lui, ca individ, dragostea i-a fost refuzată.

9. *Aspiraţia recuperării sinelui.* Strofa a patra se încheie cu un vers în care potenţialitatea se îmbină cu îndoiala: *„Pot să mai re-nviu luminos din el ca / Pasărea Phoenix?"* Reînvierea din cenuşa rugului este cu putinţă: cenuşa conţine cei doi termeni antitetici: moartea şi renaşterea, întruchipată de prezenţa păsării Phoenix. Printr-o invocaţie retorică, poetul se adresează simultan celor două ipostaze ale sale, cerînd imperios pieirea *„ochilor tulburători"* din cale-i, metaforă a iubirii, şi recheamă *„nepăsarea tristă"*, metaforă a contemplării, a creaţiei. Strofa finală se raportează la cea dintîi.

Ştefan Augustin Doinaş: „Mistreţul cu colţi de argint"

Prof. IERONIM MUNTEANU
Prof. OLIVIU IACOB
Inspectoratul Şcolar al Jud. Alba

1. Scrisă în 1945, poezia *Mistreţul cu colţi de argint* aparţine „liricii măştilor" (ca şi *Luceafărul* lui M. Eminescu), exprimînd idealurile poetului reflexiv neoclasic, care îşi conceptualizează sentimentele în spiritul tendinţei de resuscitare a baladescului ce anima grupul Cercului Literar de la Sibiu. Membrii grupului împărtăşeau ideile formulate de Radu Stanca în *Resurecţia baladei,* specia fiind considerată, în spiritul lui Goethe, „suprema formă a poeziei lirice", balada presupunînd o travestire, liricul fiind încorporat dramaticului (R. Stanca distingea trei tipuri de balade: *lamentaţia baladescă,* în care anecdoticul este pretext pentru starea lirică, *eposul,* în care confesiunea este filtrată prin arta narativă şi *balada propriu-zisă).* Doinaş mărturiseşte că poezia sa răspunde unei duble exigenţe: realizarea unui scenariu epic – liric şi

dramatic (de baladă cu trei momente conflictuale și un deznodământ), și cu o structură simbolică deschisă interpretării.

2. *Geneza.* Prima variantă a fost publicată în *Revista Cercului Literar* din 1945, fiind rescrisă în 1957 și inclusă în forma definitivă în vol. *Omul cu compasul* (1966), în ciclul celor 19 balade. Elaborarea a avut drept impuls o „ilustrație orientală cu o temă cinegetică... o sugestie livrească". Alegerea baladei rezultă din admirația pentru poezia romantică germană (în forma cultivată de Schiller și Goethe, un rol hotărîtor avînd *Erlkönig),* dar și românească (pornind de la creațiile lirico-narative ale lui Bolintineanu, Eminescu și Coșbuc). Sugestii privind conceptualizarea liricii, intelectualizarea expresiei, structura simbolică au venit și din preferințele mărturisite pentru poezia lui Ch. Baudelaire, St. Mallarmé, P. Valéry. Deosebirile dintre cele două variante publicate sînt reclamate de exigențe prozodice (în varianta finală apar alternanțe între rima feminină și cea masculină) și mai ales compoziționale simbolice (prin folosirea elementelor naturale de reprezentare ce indică urcușul geografic: *fagi – ulmi – brazi* – simbol al liniei ascensionale a idealului prințului, în contrast cu „slujitorul cu goarnă" care-l privește *isteț – îndrăzneț – cu dispreț,* în efortul de urmărire a vînatului cu săgeata de *lemn – fier – foc)* prin care sînt limpezite sensurile discursului poetic.

3. *Compoziția. Mistrețul cu colți de argint* constituie o sinteză baladescă prin convergența elementelor de gen (epic, liric, și dramatic) în ritual cinegetic gradat.

Epicul este cuprins în povestea fantastică a *„prințului din Levant, îndrăgind vînătoarea"* care *„Prin inimă neagră de codru trecea" (expoziținea)* într-un decor de poveste încărcată de mister. Ciudatul vînător, dezinteresat de vînatul comun, își îndeamnă slujitorii la vînarea *„mistrețului cu colți de argint" (intriga),* în hățișurile pădurii, peste plaiuri sau dincolo de brazi, spre crestele munților, cu săgeata de *lemn – fier – foc.* Servitorul îi răspunde cu îngăduință, rîzînd sau disprețuindu-l. Mistrețul îl cheamă, îi face semn, pufnește și scurmă stingher, iar apa, iarba, luna clipesc succesiv *„ca un colț de mistreț" (desfășurarea acțiunii).* Pe cînd prințul stătea aplecat la izvor veni un mistreț uriaș și *„cu colții îl trase sălbatic prin colbul roșcat" (punctul culminant).* Răspunsul vînătorului constituie *deznodămîntul* baladei.

Dramaticul este conținut în dialogul, întrerupt de narator, dintre prinț și „servitorii cu goarne", gradat în trei momente conflictuale, tensionate gradat, prin care se definesc antitetic două atitudini: a prințului și a însoțitorilor. Din aceste momente conflictuale nu rezultă categoric dacă prințul *delirează* sau nu, protagonistul putînd fi un temerar, victimă a propriei cutezanțe, sau un fantast doborît la întîiul contact cu realitatea.

4. *Simboluri și semnificații.* Numai aparent *Mistrețul cu colți de argint* este o baladă cinegetică; în esență ea este o alegorie cu indiscutabile valențe simbolice. Cadrul narațiunii este vag medieval.

Sensurile se limpezesc pornind de la considerentul că în centrul baladei lui Doinaș este plasată o temă inițiatică, asimilată scenariului „drumul către țintă", socotit de Mircea Eliade drept „trecerea de la zona profană la zona sacră, translația de la irealitatea vieții imediate la realitatea absolută, de la iluzie și devenire la ontic, de la umanitatea muritoare la îndumnezeire. Și acest drum spre centru implică întotdeauna suferință, rătăcire, nu este niciodată un itinerariu facil: este o ascensiune («ascensiune dificilă durohana») sau un pelerinaj, o rătăcire însoțită întotdeauna de obstacole, greutăți, ispite, lupte, spaime etc." (Mircea Eliade, *Împotriva deznădejdii,* p. 114).

Valorile simbolice depind de sensul actului în care sînt angajați protagoniștii. În acest context, simbolurile de bază sînt:

(a) vînătoarea, urmărirea vînatului – căutarea, cunoașterea;

(b) „Prințul din Levant îndrăgind vînătoarea" – omul excepțional înzestrat;

(c) „însoțitorii cu goarne" – omul comun;

(d) „mistrețul cu colți de argint" – idealul, nostalgia absolutului;

(a) Vînarea mistrețului constituie, după opinia lui M. Eliade, un mit central în mitologie, general uman. Ca în toate miturile vechi, *vînătoarea este un act ritual cu finalitate spirituală.* Vînătoarea consacră forța unui neam. Vînatul nu e urmărit pentru a fi jertfit, ci are menirea de a-l călăuzi pe vînător pentru descoperirea unei țări. Vînătorul este astfel un om superior (voievod, prinț) care își asumă misiunea de întemeietor.

(b) Prințul din Levant este expresia omului atras de himera absolutului. Este comparabil cu Hyperion cel însetat de absolut, cu *eminul* macedonskian trăind „tragedia idealului în veci neatins". Este un fanatic perseverent, alergînd după năluci, ca și Don Quijote (servitorii îl consideră nebun), visător ce aspiră spre tărîmuri necunoscute, eternul căutător care, asemenea eroilor lui Camil Petrescu „au văzut idei" și, cum „jocul ideilor este jocul ielelor", își urmează destinul fascinat de mirajul propriului vis. Adevărul lui diferă de al omului comun, iar pentru atingerea idealului său acceptă jertfa supremă, suportă zîmbetul sceptic al omului mediocru, fără a reproșa sau regreta, sfîrșindu-se însoțit de sunetul scurt al cornului. Prințul poate fi artistul, Levantul, o mitică Eladă a creației artistice: ciudatul vînător cîntă din flaut, instrument al artei, nu al vînătorii comune, devorat de propriul ideal. Tribulațiile cinegetice ale prințului sînt rătăciri-ale creației, etape în figurarea artistică de la dimensiunea concretului spre abstractizare și generalizare, de la germinație și febrilă căutare spre desăvîrșirea matură prin zbuciumul ce însoțește actul creator. Opera este o himeră, urmărită o viață, dar fără certitudinea reușitei. Opera ideală se zămislește prin jertfă, artistul care zidește pentru eternitate este absorbit de propriul ideal, dar aspiră să fie răsplătit cu nemurirea. Moartea prințului poate fi un termen metaforic pentru nemurire, cîștigată prin creație, ca și jertfa Meșterului Manole.

(c) Însoțitorul cu goarna este simbolul omului comun aflat în conflict cu prințul, fiind rob al „cercului strîmt", aplecat spre adevărul concret, imediat, considerîndu-și stăpînul un nebun incapabil să se adapteze realității și meritîndu-și soarta.

(d) Mistrețul cu colți de argint simbolizează idealul omului superior, ideal comparabil cu Meka cerească a prințului. Vînatul din poveste exprimă nostalgia absolutului, ca și „nuntirea" cu lapona Enigel pentru fragilul rege Crypto al lui Ion Barbu.

5. *Particularități artistice.* Lexicul poetic este adecvat baladei cinegetice (vînătoare, codru, goarne). Sintaxa poetică, simetriile, realizate și prin repetiții ale începutului de vers, rima cu sonorități aparte, aliterațiile, tonul de incantație ritualică, disciplina prozodică, alternanța rimelor masculine și feminine etc. conferă discursului poetic originalitate și putere de sugestie, poezia înscriindu-se astfel, indiferent de apartenența la un program estetic, printre cele mai reușite ilustrări ale genului.

Ion Barbu (1895 – 1961)

ELENA ZAHARIA-FILIPAȘ
Universitatea din București

Acum un veac, în primăvara anului 1895, o conjuncție favorabilă a aștrilor pe cerul poeziei române a patronat nașterea unor talente ce vor străluci la începutul secolului nostru: Ion Barbu, Ion Vinea și Lucian Blaga (în ordinea în care au văzut lumina zilei). Poeți de valoare și, în același timp, conștiințe artistice cu o mare deschidere spre înnoire, ei aveau să fie factori importanți în procesul de modernizare a liricii noastre.

Să ne oprim puțin asupra primului din această serie excepțională, celebru în dublă ipostază de matematician și poet, ca un *Ianus bifrons:* Dan Barbilian – Ion Barbu.

Între 1919, cînd numele lui Ion Barbu apare în paginile revistei *Sburătorul,* și 1930, cînd vede lumina tiparului volumul *Joc secund,* gest editorial unic în cariera autorului (plachetа *După melci* nu e un debut semnificativ), se circumscrie o experiență poetică radicală atît la nivel teoretic, cît și al formulei stilistice. Matematician prin formație și vocație, Ion Barbu și-a construit cu luciditate, printr-un act de voință, destinul de poet, decupînd din viața sa de om de știință un segment pe care l-a consacrat poeziei. Omul providențial în acest destin, de durata unui deceniu și jumătate, a fost Tudor Vianu: la început, un pariu între doi adolescenți, un joc spiritual avînd ca miză inteligența; în final, după apogeul atins cu *Joc secund,* o exegeză critică, cu virtuți de sinteză, capabilă să consacre rapid (în 1935) și definitiv un poet. „Cariera mea poetică sfîrșise logic în cartea lui Vianu despre mine. Orice vers mai mult e o pierdere de vreme" – avea să spună mai tîrziu Ion Barbu.

Poetica barbiană, lapidară și nesistematică, este cea mai substanțială contribuție teoretică la cristalizarea conceptului de modernism în perioada interbelică la noi, nutrindu-se chiar din sursa primară a modernismului european: Edgar Poe. Citat adesea cu „evlavie", alături de alte modele, receptate doar cu „admirație" – Rimbaud, Mallarmé, Rilke – Poe se află la originea ideii de *purificare* a poeziei de reziduurile epicului și retorismului, a aspirației lirismului de a accede spre *absolutul muzicii.* „Modul intelectual al Lirei", cunoscuta sintagmă barbiană, exprimă succint ideea sintezei dintre „instinctul pur al Cîntului" și natura intelectuală a travaliului poetic, dominantă în estetica lui Poe.

În puținele pagini publicate (cîteva articole, răspunsuri la interviuri etc.) o subiectivitate foarte vie colorează polemic conceptul barbian de poezie, în opoziție (adică printr-un sistem de *categorii negative)* cu modelul tradiționalist: negarea sentimentului, a „sincerității"; abolirea anecdoticului și pitorescului; discreditarea plasticității gratuite a cuvîntului. Fie că polemizează cu E. Lovinescu sau cu Tudor Arghezi, cu o nedreaptă violență alimentată parcă de o iritare copilărească, fie că „atacă" întreaga

poezie a epocii, numită cu un termen disprețuitor „leneșă", Ion Barbu exprimă năzuința celei mai ambițioase ramuri a modernismului de a face din poezie o formă de cunoaștere. Ce altceva înseamnă „Ideea" din acel calificativ dur aplicat lui Arghezi, „refuzat de Idee", decît principiul armoniei universale gîndit de marii filozofi ai lumii?

Poezia fără titlu așezată în fruntea volumului *Joc secund* (și care i-a împrumutat implicit numele) concentrează o poetică originală, în numai opt versuri lapidare și șlefuite ca un diamant.

Printr-un ingenios travaliu de abstractizare și ambiguizare, actul poetic este figurat ca o construcție spațială cu trei niveluri semantice: geografic, geometric și astronomic: *„Din ceas, dedus adîncul acestei calme creste, / Intrată prin oglindă în mîntuit azur, / Tăind pe înecarea cirezilor agreste, / În grupurile apei, un joc secund, mai pur. / Nadir latent!"*.

Față de un plan orizontal reflector („oglindă", „apă"), care îndeplinește rol axial, un punct înalt (pisc montan, „creastă") dobîndește o copie „dedusă" simetric față de orizontală, în „adînc". Acesta este poezia, „adîncul calmei creste", formulă stilistică oximoronică exprimînd reflectarea realului în spirit.

Un accent polemic la adresa poeziei tradiționaliste de inspirație pastorală („cirezi agreste") colorează ironic imaginea unei realități primitive, anulată („tăiată", „înecată") prin reflectare.

Ieșirii din timpul real („din ceas") îi corespunde și o redimensionare cosmică a axei *înalt („creastă")* – *„adînc"* prin prelungirea între *zenit* și *„nadir"*. Poezia e „adîncul", e „nadirul", ceea ce conduce spre o definire *negativă*, antitetică față de modelul ascensional romantic și chiar față de condiția „normalității" umane desfășurate sub zenit.

Dacă stilul primei strofe se caracterizează printr-o vizibilă contragere și distorsiune (rezultat și al lipsei predicatului), strofa a doua pare mai simplă din punct de vedere sintactic și semantic: există un subiect neechivoc, „Poetul", două propoziții coordonate și un cîmp semantic unitar care grupează cuvintele „poet", „harfă", „cîntec": *„Poetul ridică însumarea / De harfe resfirate ce-n zbor invers le pierzi / Și cîntec istovește; ascuns, cum numai marea / Meduzele cînd plimbă sub clopotele verzi"*.

Așadar, caracterul de „artă poetică" al textului devine explicit, în nucleul imaginii conturîndu-se emblema clasică a poetului cu Lira. Complexă și dificilă se dovedește însă semnificația celor două acțiuni atribuite poetului: „ridică însumarea de harfe resfirate" („a ridica" înseamnă în matematică *a potența, a înmulți* un număr cu el însuși în operațiunea de ridicare la putere; răsfrîntă asupra unei „însumări", ridicarea sugerează o creștere excepțională a forței cîntecului, prin contopirea unor elemente dispersate, „resfirate") și „cîntec istovește" („istovirea" cîntecului, a poeziei, este o idee de sorginte mallarméeană, exprimînd aspirația unei *epuizări* a resurselor, apropierea imposibilului, impasul cîntecului în tăcere, cercul închis al perfecțiunii care-și anulează obiectul).

Suita de termeni prin care Ion Barbu califică poezia în această *ars poetica* din 1930 configurează un veritabil *model* al esteticii modernismului european, anticipînd cu treizeci de ani modelul teoretic sintetic realizat de Hugo Friedrich în *Structura liricii moderne: joc* (libertate, convenție, gratuitate), *oglindă* (reflectarea subiectului în obiect sau dedublarea real-imaginar din estetica lui Poe), *azur* (termen mallarméean denumind absolutul, esența pură), *cîntec, puritate* (eliberarea lirismului de retorică, anecdotică, sentiment, morală etc.), *secund* (remodelarea realului), *latent* (virtualitatea, preexistența abstractă, așteptarea nedefinită), *ascuns* (ambiguitate, obscuritate).

Dacă adăugăm datelor acestui *cod poetic modernist* trăsăturile stilistice ale textului – depersonalizarea, anormalitatea deliberată a sintaxei, muzica disonantă, scientificarea limbajului – obținem o imagine semnificativă a nivelului atins de conștiința estetică românească în deceniul al treilea al secolului al XX-lea.

Și, pentru a nu lăsa impresia că modernismul barbian înseamnă numai abstractizare și ermetism, să recunoaștem emoția pură care se degajă din finalul poeziei, acea superbă comparație dintre *cîntec* (poezie) și *mare:* așa cum apa mării se ascunde sub clopotele transparente ale meduzelor, adică în ea însăși, transparență în transparență, așa se ascunde cuvîntul poetic în fluidul înșelător al limbii.

Grigore Vieru la 60 de ani

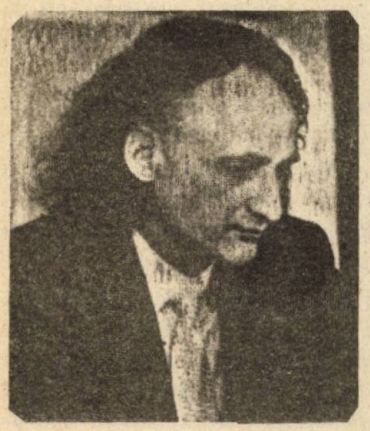

Poetul Grigore Vieru s-a născut la 14 februarie 1935 în satul Pererîta, situat pe malul stîng al Prutului, nu departe de Cernăuți. Orfan de tată, urmează școala primară și gimnaziul în satul natal, școala medie în orășelul Lipcani (1953), după care se înscrie la Facultatea de Litere a Institutului Pedagogic „Ion Creangă" din Chișinău, pe care o absolvă în anul 1958. Debutează cu o plachetă de versuri pentru copii, intitulată *Alarma,* publicînd apoi mai multe volume, între care: *Versuri* (1965), *Numele tău* (1968), *Duminica cuvintelor* (1969), *Aproape* (1974), *Taina care mă apără* (1983), *Mama* (1988) și *Rădăcina de foc* (1988).

Grigore Vieru s-a situat în primele rînduri ale mișcării de redeșteptare națională din Basarabia. A militat pentru reintroducerea alfabetului latin în locul celui rusesc, pentru recunoașterea reală a independenței de stat a Republicii Moldova, pentru legături strînse dintre românii de pe ambele maluri ale Prutului.

Adresîndu-i cu prilejul împlinirii vîrstei de 60 de ani urări de multă sănătate și putere de muncă și creație, pentru progresul limbii române, republicăm din revista *Limba română,* nr. 1 (19), 1995, care apare la Chișinău, fragmente ale dialogului dintre Alexandru Bantoș, redactorul-șef al revistei, și poetul Grigore Vieru, care la întrebarea „Al cui discipol vă considerați?", răspunde: „Al limbii. Al limbii române". Dar mai întîi opinia poetului despre limbă, școală, învățători și profesori.

„Limba se învață mai întîi acasă, de la părinți. Apoi la grădiniță, la școală. Am întîlnit minunați învățători de limbă și literatură (am vorbit deseori despre ei, le-am dedicat versuri), adevărați creatori. Dar sînt și învățători care nu țin în casă decît manuale școlare. Mai des intră necredinciosul în biserică decît trec ei pragul bibliotecii. Dacă-i auzi cum vorbesc, îți vine să apuci cîmpii. De unde atîta nepăsare pentru copiii unui întreg sat, pentru limba unui întreg popor?! Dacă un agronom, bunăoară, nu-și cunoaște meseria și duce lucrul de rîpă, el va fi destituit din post, scos din pîine, cum se spune. Ai auzit vreodată să fie descalificat un învățător prost de limbă și literatură? Sînt destui dascăli de fizică, bunăoară, sau de istorie care pipăie orbește cu vîrful limbii cuvintele graiului matern, ciocnindu-se mereu de ele ca de un zid. Cu ce crezi că-și spală obrazul? Cu apa stătută a unor explicații mai mult decît nostime: «Limba nu-i meseria mea». Dar de cînd fizica are, iar limba nu, legi care trebuie respectate, de cînd limba nu mai este însăși ființa unui popor, de cînd nu mai este istorie?..." (Grigore Vieru)

Al. BANTOȘ: – Stimate Grigore Vieru, Nichita Stănescu mărturisea inspirat: „Patria mea este *limba română*". Ce crede despre limba maternă Grigore Vieru? Cum apreciați destinul de astăzi al limbii române în Basarabia?

Gr. VIERU: – *Metafora lui Nichita este minunată. Dar în cazul nostru, al românilor din Basarabia, ea exprimă numai jumătate de adevăr. O patrie clădită numai pe datul lingvistic, cu o populație educată doar în cultul unei istorii străine, o patrie fără o economie și o armată națională este numai pe jumătate patrie.*

Al. BANTOȘ: – Destinul limbii noastre, dezvoltarea firească, chiar supraviețuirea ei – în situația cînd „bilingvismul armonios" continuă a fi promovat în stînga Prutului – depind în mare măsură de adevărul spus și conștientizat despre obîrșia graiului strămbun. Or, la Chișinău, spre rușinea noastră a tuturora, minciuna continuă să stea în capul mesei. Deși au fost aduse suficiente dovezi în favoarea adevăratei denumiri a limbii noastre care este *limba română*, Parlamentul a introdus în Constituție glotonimul „limbă moldovenească", votînd și legiferînd de mult compromisa teorie a celor „două limbi". Cum credeți, care este logica acestei decizii antiștiințifice?

Gr. VIERU: – *S-a mizat, indiscutabil, pe necunoașterea de către populație a istoriei neamului nostru. Dar și pe lașitatea multor moldoveni, pe moliciunea lor (sîntem prea mălăieți, ce mai vorbă), pe capacitatea unora de a-și schimba culoarea în funcție de împrejurări și de a se vinde ușor pe trei arginți străinului. Dacă eram ceceni, rămîneam patrie, chiar dacă nu aveam la îndemînă altceva decît limba maternă. Nici puterea de la Chișinău, nici Moscova nu se tem de limba română. Se tem de altceva: că limba română ar putea retrezi în noi sentimentul românismului. De asta se tem tovarășii. S-ar putea ca buclucașa constituție să accepte glotonimul pentru care ne zbatem, dar va refuza categoric și cinic etnonimul „popor român". Or, numai dreptul la istoria Neamului ne-ar putea reuni cu Țara. [...]*

Al. BANTOȘ: – Un rol deosebit în schimbarea atitudinii față de limbă ar trebui să-l aibă școala. Ce părere aveți despre manualele școlare? Ce le lipsește? Cum ar trebui să fie ele și cine ar trebui să le elaboreze pentru a răspunde necesităților timpului? Ce fel de manuale, ce fel de învățători ar trebui să aibă Basarabia pentru a depăși trista situație lăsată moștenire de către regimul totalitar?

Gr. VIERU: – *Pentru a fi români întregi, copiii noștri nu pot avea o altă limbă decît cea pe care o au copiii de peste Prut, nu pot avea alte manuale, nu pot avea niște învățători și profesori cu alt nivel profesional decît cei de peste Prut. Îmi spunea cineva că o învățătoare, neputînd explica prin cuvinte elevilor verbul „a tropăi", începuse să tropăie prin clasă ca un cal. Ei bine, cu o școală care tropăie astfel nu putem ajunge decît în fundul prăpastiei. [...]*

Al. BANTOȘ: – Ce primează în poezie: forma sau fondul?

Gr. VIERU: – *Primează și una și alta. O pasăre nu poate zbura cu o singură aripă. Unii poeți complică prea mult limbajul poetic, probabil, de teamă să nu creadă cititorul că nu sînt... poeți. [...]*

Al. BANTOȘ: – Scrierea versurilor e unica meserie a dumneavoastră?

Gr. VIERU: – *În afară de a curăți cartofi, poezia e singurul lucru pe care pot să-l fac. Nu cred că aș fi arat mai bine, rămas la coamele plugului. Știu că lumea de azi nu prea citește poezie. Știu că lumea nu prea crede în Mîntuitor, dar asta nu mă împiedică să intru în biserică și să mă închin puterii divine. Continuu să mîzgălesc hîrtia. Mort este poetul care nu crede în mîntuire prin cîntec.*

Al. BANTOȘ: – Ce cărți preferați?

Gr. VIERU: – *Prefer cărțile care sînt frumoase la orice pagină le-ai deschide: Biblia, proverbele românești, folclorul poetic românesc, Eminescu, Blaga, Bacovia, Goga, Arghezi, cărțile generației Stănescu. La ele revin mereu. Eu nu citesc trei cărți noi pe săptămînă, eu recitesc trei poeți care mi-s dragi. Și mi-e de ajuns.*

Programa pentru concursul de admitere în licee și școli profesionale, 1995

1. Limba română

Cunoștințe generale despre vocabular

Noțiunea de vocabular. Vocabularul limbii române. Vocabularul fundamental și masa vocabularului. Mijloace interne de îmbogățire a vocabularului: derivarea, compunerea, schimbarea valorii gramaticale; mijloace externe: împrumuturi lexicale din alte limbi; exemplificări.

Cuvîntul; sens de bază; sens secundar; sens figurat. Sens de bază și sens contextual. Exemplificări.

Polisemia; sinonime; omonime; antonime; paronime; exemplificări.

Sintaxa frazei.

Raporturile de coordonare în frază. Propozițiile coordonate (copulative, disjunctive, adversative, conclusive). Punctuația acestora.

Raporturile de subordonare în frază. Propoziția principală, propoziția regentă, propoziția subordonată. Construcții de fraze care să ilustreze această relație. Termenul regent. Elementele de relație: conjuncții și locuțiuni conjuncționale subordonatoare; adverbe relative; pronume relative. Exemplificări.

Propozițiile subordonate: subiectivă, predicativă, atributivă, completivă directă, completivă indirectă, circumstanțială de loc, circumstanțială de timp, circumstanțială de mod, circumstanțială de cauză, circumstanțială de scop, circumstanțială condițională, circumstanțială concesivă, circumstanțială consecutivă.

Cerințe: recunoașterea, în texte, a propozițiilor subordonate; elementele regente ale propozițiilor subordonate indicate mai sus, elementele de relație; corespondența dintre propozițiile subordonate și părțile de propoziție corespunzătoare; contragerea și expansiunea; exerciții de transformare a părților de propoziție în subordonate corespunzătoare și de contragere a propozițiilor subordonate în părți de propoziție corespunzătoare; corelativele propozițiilor subordonate circumstanțiale de timp, loc, mod, cauză, scop, condiționale, concesive, consecutive; recunoașterea în text a corelativelor; construcții de fraze în care să apară elementele corelative; punctuația și topica propozițiilor subordonate; alcătuirea de fraze în care să apară propozițiile subordonate respective, introduse prin diferite elemente de relație.

Cuvinte și construcții incidente. Punctuația acestora.

2. Lecturi literare

Clasa a V-a: *Greuceanu; Puiul,* de I. Al. Brătescu-Voinești; *Domnu' Trandafir,* de Mihail Sadoveanu.

Clasa a VI-a: *Scrisoarea III* (fragment), de Mihai Eminescu; *Limba noastră,* de Alexe Mateevici; *Sobieski și românii,* de C. Negruzzi; *Ardealul,* de Nicolae Bălcescu.

Clasa a VII-a: *Dan, căpitan de plai* (fragment), de Vasile Alecsandri; *Paşa Hassan,* de George Coşbuc; *Amintiri din copilărie* (fragment), de Ion Creangă; *Călin (file din poveste)* — fragment — de Mihai Eminescu.

Clasa a VIII-a: *Mioriţa; Vara,* de G. Coşbuc; *Amintiri din copilărie* (fragment), de I. Creangă; *La Vulturi!,* de Gala Galaction; *Plugarii,* de O. Goga; *Neamul Şoimăreştilor,* de M. Sadoveanu; *Noi,* de Nichita Stănescu.

Noțiuni de teorie literară

Opera literară. Creații literare epice și lirice. Literatura populară. Literatura cultă. Basmul, schița, nuvela, romanul, balada, poemul.

Moduri de expunere: narațiunea, descrierea, dialogul. Descrierea în versuri, descrierea în proză. Narațiunea în versuri, narațiunea în proză. Subiectul operei literare. Momentele subiectului. Personajul literar.

Procedee de expresivitate artistică: epitetul, comparația, personificarea, antiteza, inversiunea, alegoria, hiperbola, metafora.

Elemente de prozodie: strofa, versul, rima, măsura, ritmul (trohaic, iambic, amfibrahic).

Exerciții și compuneri pornind de la lecturi literare: povestirea conținutului unor texte literare narative; alcătuirea rezumatului unor opere epice; prezentarea subiectului, cu indicarea momentelor acestuia; elaborarea planului simplu sau dezvoltat de idei la un text literar narativ; trecerea unor texte din vorbirea

directă în vorbirea indirectă și din vorbirea indirectă în vorbirea directă, transpunerea unor povestiri de la persoana I la persoana a III-a; răspunsuri succinte sau dezvoltate la întrebările care privesc conținutul, valoarea artistică și semnificația operelor literare; selectarea și comentarea unor fapte, întîmplări, atitudini, împrejurări de viață semnificative, care definesc fizionomia personajelor literare; caracterizarea personajelor literare; comentarea unor fragmente (versuri), cu evidențierea modalităților de expresivitate artistică, din poezii lirice; încadrarea (motivată) a unui fragment (episod, versuri) în opera literară respectivă; argumentarea, pe scurt, a apartenenței unei opere la un gen literar, la o specie; semnificația titlului unor opere literare, a finalului unor narațiuni; prezentarea structurii unor opere (părți componente, mod de organizare a narațiunii, succesiune de tablouri, de imagini etc.); justificarea acesteia; prezentarea semnificației de ansamblu a unei opere literare pe baza elementelor de conținut și de limbaj artistic.

Programa examenului de bacalaureat, 1995

1. Originea și dezvoltarea limbii române

2. Literatura populară – parte integrantă a literaturii naționale. Creații epice: balada *Miorița*; basmul *Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte*

3. Marii cronicari ai secolului al XVII-lea și de la începutul secolului al XVIII-lea (Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce)

4. Dimitrie Cantemir, personalitate multilaterală a culturii și a literaturii române

5. Școala Ardeleană – expresie a iluminismului românesc

6. Rolul *Daciei literare* în orientarea culturii și a literaturii române

7. Costache Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul* (comentariu literar)

8. Vasile Alecsandri, *Pasteluri* (prezentare generală)

9. Nicolae Filimon, *Ciocoii vechi și noi* (comentariu literar)

10. Bogdan Petriceicu Hasdeu, personalitate a culturii și a literaturii române

11. Titu Maiorescu, îndrumător al culturii și al literaturii române

12. Mihai Eminescu. Viața și activitatea literară. Opera poetică. *Sara pe deal, Dorință, Revedere, Luceafărul, Floare albastră, Scrisoarea I, Scrisoarea III, Glossă* (comentarii literare). Proza filozofică și fantastică. *Sărmanul Dionis* (prezentare generală). Romantismul creației. Național și universal în opera lui Mihai Eminescu

13. Ion Creangă, *Amintiri din copilărie; Povestea lui Harap-Alb* (comentarii literare)

14. Ion Luca Caragiale, *O scrisoare pierdută; În vreme de război* (comentarii literare)

15. Ioan Slavici, *Moara cu noroc* (comentariu literar)

16. Alexandru Macedonski, *Noaptea de decemvrie* (comentariu literar)

17. Barbu Șt. Delavrancea, *Apus de soare* (prezentare generală)

18. George Coșbuc. Universul poetic. *Nunta Zamfirei* (comentariu literar)

19. Octavian Goga. Universul poetic. *Rugăciune; Oltul* (comentarii literare)

20. George Bacovia. Universul poetic. *Plumb; Lacustră* (comentarii literare)

21. Mihail Sadoveanu. Opera literară. *Baltagul* (comentariu literar). Romanul istoric: *Frații Jderi*; *Zodia Cancerului* (prezentare generală) – la alegere

22. Tudor Arghezi. Universul poetic. *Testament* (comentariu literar); *Psalmi* (prezentare generală)

23. Liviu Rebreanu, creator al romanului românesc modern. *Ion* (comentariu literar); *Pădurea spînzuraților* (prezentare generală)

24. Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război* (comentariu literar)

25. Lucian Blaga. Universul poetic. *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii; Paradis în destrămare* (comentarii literare). Drama *Meșterul Manole* (comentariu literar)

26. Ion Barbu, *Riga Crypto și lapona Enigel* (comentariu literar)

27. Hortensia Papadat-Bengescu, *Concert din muzică de Bach* (prezentare generală)

28. George Călinescu, *Enigma Otiliei* (comentariu literar)

29. Mircea Eliade – personalitate complexă a culturii române. *Maitreyi* (prezentare generală); *La țigănci* (comentariu literar)

30. Vasile Voiculescu. Universul operei. *În Grădina Ghetsemani; Sonetul CLXXXIII* (comentarii literare); *Lostrița* (comentariu literar)

31. Istorici, critici, esteticieni, teoreticieni ai literaturii. E. Lovinescu, *Creația obiectivă*. L. Rebreanu: *„Ion"*; G. Călinescu, *M. Sadoveanu;* T. Vianu, *Dubla intenție a limbajului și problema stilului* (comentarii de text)

32. Literatura română după al doilea război mondial. Poezia, proza, dramaturgia – evoluție; reprezentanți
33. Marin Preda, *Moromeții* (comentariu literar)
34. Nichita Stănescu. Universul poetic. *Leoaică tînără, iubirea; În dulcele stil clasic* (comentarii literare)
35. Marin Sorescu, *Iona* (comentariu literar)

Concursul de admitere în licee și școli profesionale

Prof. MIHAIL STAN,
Școala Nr. 172 „Sf. Andrei", București
Prof. ȘT. M. ILINCA,
Școala Nr. 4, București

În numărul 3 – 4, 1994 al revistei, semnalam necesitatea evaluării unitare a răspunsurilor date la proba de limba română la concursul de admitere în licee și școli profesionale, sesiunea iulie 1994.

Oferind mai jos un model de rezolvare a probei de limba română, indicăm totodată și tipurile de greșeli care apar frecvent în lucrări (nu analizăm aici cauzele lor, care pot fi ale *sistemului, ale transmiterii și / sau ale asimilării parțiale a informației gramaticale* ori, pur și simplu, țin de *superficialitatea* cu care unii dintre concurenți își elaborează răspunsurile).

Rezolvare

3. Se dă textul:

„Această știre era destul de veche și Dănilă o spunea Agripinei, încă o dată, la începutul lui mai, supărat și mîhnit în inimă-i că veștile cele mari pe care le aștepta nu mai veneau deloc". (G. Galaction, *La Vulturi!)*

Cerințe:

(a) Subliniați predicatele și indicați felul lor:

era [...] veche = predicat nominal complet;

spunea = predicat verbal;

aștepta = predicat verbal;

nu [...] veneau = predicat verbal.

Este bine ca predicatele să fie scoase din text, iar indicarea felului acestora să se facă fără abrevieri, generatoare de confuzii (P.V., P.N.c., P.N.i. ...), acolo unde este cazul aducîndu-se precizări suplimentare *(trebuie* = predicat verbal, verb unipersonal ca formă și impersonal în conținut; *e bine* = predicat nominal complet, expresie verbală impersonală; *sînt în stare* = predicat nominal complet, cu nume predicativ locuțional – *în stare = capabil(ă)* = locuțiune adjectivală; *își dau seama* = predicat verbal, locuțiune verbală cu sensul: *„pricep, intuiesc..."* etc.).

Greșeli:

– identificarea numelui predicativ adjectival *„veche"* ca fiind la superlativul absolut *(„destul de"* este o locuțiune adverbială de mod, cu funcția sintactică de complement circumstanțial de mod, care, în context, nu este sinonimă cu alte locuțiuni adverbiale, prin care se precizează, cu mijloace analitice, acest grad de comparație: *„extraordinar de...", „deosebit de...", „atît de..."...);*

– confuzia valorii copulative, în speță, a verbului *„a fi"* cu valoarea predicativă;

– interpretarea eronată a pronumelor personale: *„o", „le"* ca fiind folosite cu valoare reflexivă (?), apărînd pe lîngă verbele-predicat: *„spunea", „aștepta";*

– introducerea adverbului de mod *„mai"*, pentru nuanțare, în structura predicatului verbal: „nu mai veneau" (reamintim că acest adverb intră în structura *predicatului nominal* numai atunci cînd este o marcă a gradului comparativ de superioritate / de inferioritate sau a superlativului relativ al *numelui predicativ adjectival / adverbial: „era mai frumoasă", „era mai puț în frumoasă", „era cea mai frumoasă", „era cea mai puț în frumoasă").*

(b) Delimitați propozițiile și precizați felul acestora, indicînd raporturile sintactice care se stabilesc între ele:

P1 – *„Această știre era destul de veche"* = propoziție enunțiativă propriu-zisă, afirmativă, dezvoltată, principală, aflată în raport de coordonare cu P2, raport exprimat prin joncțiune (conjuncția coordonatoare copulativă simplă *„și");*

P2 – *„(și) Dănilă o spunea Agripinei, încă o dată, la începutul lui mai, supărat și mîhnit în inimă-i"* = propoziție enunțiativă propriu-zisă, afirmativă, dezvoltată, principală, regentă pentru subordonata cir-

cumstanțială de cauză P_4; raport de coordonare cu principala P_1, exprimat prin joncțiune (conjuncția coordonatoare copulativă simplă *„și"*);

P_3 – *„pe care le aștepta"* = propoziție enunțiativă propriu-zisă, afirmativă, dezvoltată, subordonată atributivă intercalată în regenta P_4 (element regent – substantivul *„veștile"*); raport de subordonare exprimat prin joncțiune (pronumele relativ simplu, precedat de prepoziția simplă, cu regim de acuzativ: *„pe care"*);

P_4 – *„că veștile cele mari [...] nu mai veneau deloc"* = propoziție enunțiativă propriu-zisă, negativă, dezvoltată, subordonată circumstanțială de cauză față de regenta P_2 (elemente regente – adjectivele: *„supărat"*, *„mîhnit"*), raport de subordonare exprimat prin joncțiune (conjuncția subordonatoare simplă *„că"*).

Precizăm că modelul de rezolvare oferit mai sus înglobează toate informațiile gramaticale pe care un absolvent al clasei a VIII-a ar trebui să le aibă despre sintaxa frazei (felul propozițiilor, regentă / element regent, raporturi sintactice, mijloace de exprimare a raporturilor sintactice, elemente relaționale...). În aceste condiții, nu vedem de ce s-ar putea acorda maximum de punctaj pentru răspunsuri parțiale, schematizate, ceea ce, paradoxal, avantajează pe concurentul mai puțin pregătit pentru examen și încurajează tocmai superficialitatea.

Recomandăm ca propozițiile componente ale enunțului să fie rescrise, pentru a se evita erorile de numerotare (în cazul intercalărilor), iar conjuncțiile coordonatoare / locuțiunile conjuncționale coordonatoare să fie introduse în paranteză (ele nu aparțin nici uneia dintre propoziții, avînd rolul de a exprima raportul de coordonare în frază).

Greșeli:

– segmentarea incorectă a frazei, ca urmare a neobservării rolului de element relațional subordonator al pronumelui relativ *„pe care"*, ceea ce a condus la un „lanț" de erori;

– supoziția falsă că raportul de coordonare nu presupune reciprocitatea, astfel încît pentru propoziția principală P_1 nu a fost indicat nici un fel de raport sintactic, considerîndu-se că numai P_2 este coordonată prin *„și"* copulativ cu P_1, nu și invers.

Sugerăm ca numerotarea propozițiilor să se facă *în ordinea predicatelor din text*, și nu după poziția ocupată de elementele relaționale, întrucît pot apărea confuzii supărătoare (vezi interpretarea cerinței *3g*).

(c) Analizați sintactic și morfologic cuvintele: *„această"*, *„spunea"*, *„le"*:

această = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ de apropiere, acordat în gen, număr și caz cu substantivul regent *„știre"*, feminin, singular, nominativ;

spunea = predicat verbal, exprimat prin verb personal, predicativ, tranzitiv, cu forma de infinitiv *„a spune"*, diateza activă, conjugarea a III-a, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul singular, formă afirmativă;

le = complement direct reluat, exprimat prin pronume personal de persoana a III-a, cu forma de nominativ *„ele"*, genul feminin, numărul plural, cazul acuzativ, formă neaccentuată.

Greșeli:

– analiza morfologică și sintactică, în locul analizei cuvintelor în ordinea cerută;

– interpretarea adjectivului pronominal *„această"* drept pronume demonstrativ de apropiere, cu toate consecințele care decurg de aici;

– neindicarea acordului adjectivului pronominal cu substantivul regent, în mod eronat considerîndu-se ca suficientă doar precizarea genului, a numărului și a cazului acestuia;

– nerespectarea ordinii în stabilirea categoriilor gramaticale ale părților de vorbire analizate, precum și scrierea nejustificată cu majusculă a cazurilor și a modurilor;

– precizarea doar a anumitor categorii gramaticale (considerate, probabil, de concurenți ca fiind esențiale), ceea ce a condus la o analiză incompletă.

(d) Formați familia lexicală a cuvîntului „veste" cu ajutorul prefixelor și al sufixelor:

veste — a vesti, vestire, vestitor, a prevesti, prevestire, prevestitor...

Greșeli:

– introducerea participiilor adjectivale: *„vestit(ă)"*, *„prevestit(ă)"*, formate cu sufixul morfologic *„-it"*, care aparțin familiei lexicale a cuvîntului „veste", dar sînt rezultatul conversiunii (vb. participiu *vestit* > adj. *vestit*), deci nu sînt formate cu prefixe sau sufixe, așa cum cerea exercițiul.

– introducerea în familia lexicală a perechii de paronime: „a investi / a învesti", din cauza necunoașterii sensului prefixelor „in-" / „în-";

– creații lexicale de tipul: „vestișoară", „vestuță", „vestică", „nevestit" etc., pe baza simplei asemănări formale cu alte cuvinte atestate în limbă („fețișoară", „prostuță", „vestică / partea vestică"...).

(e) Construiți două enunțuri în care cuvîntul *„inimă"* să fie folosit cu sens propriu și cu sens figurat:

Sens propriu — inimă = organ central al aparatului circulator: Din cauza efortului, *inima* începuse să-l doară.

Sens figurat — „inimă de leu" = *forță morală, bărbăție, curaj...*: În ring, campionul nostru are *inimă de leu*.

Dincolo de confuzia care se poate face între sensul propriu și cel figurat al unui cuvînt în context, greșeala frecventă la acest tip de exercițiu ține de organizarea formală a răspunsului (deși enunțurile construite pot fi corecte, nu se precizează nici un fel de alte informații care să impună acordarea punctajului maxim: stabilirea sensurilor, explicarea acestora, sublinierea cuvîntului în context...).

(f) Dați sinonimele cuvintelor: *uriaș, splendoare, imens* (acestea se refereau la un context poetic precis determinat, respectiv la primul tablou din pastelul *Vara* de G. Coșbuc):

— *(un) uriaș = (un) masiv / gigant / colos...*

— *splendoare = măreție / frumusețe...*

— *imens = nesfîrșit / infinit / incomensurabil...*

Greșeala frecvent întîlnită la acest tip de exercițiu — în bună parte, ca efect al cerinței formulate în termeni generali — este produsă tocmai de inadecvarea contextuală a sinonimelor găsite de unii dintre concurenți (de exemplu, în contextul dat: *„Un uriaș cu fruntea-n soare"*, adjectivul substantivizat *„un uriaș"* nu admite, ca sinonim, adjectivul propriu-zis *„enorm"*, care nu poate fi substantivizat; în alte situații, cele două adjective pot fi sinonime: *„un uriaș efort / un enorm efort").*

(g) Contrageți ultima propoziție a frazei în partea de propoziție corespunzătoare; precizați felul părții de propoziție (în funcție de opțiunea candidatului pentru un tip sau altul de numerotare a propozițiilor, oferim două variante de contragere, cu precizarea modificărilor care apar în text):

Varianta nr. 1:

„că veștile cele mari [...] nu mai veneau deloc" = veștile cele mari [...] nemaivenind deloc.

Modificări față de textul inițial:

— eliminarea conjuncției subordonatoare simple *„că";*

— trecerea verbului-predicat al subordonatei în verb la gerunziu negativ, cu funcție sintactică de complement circumstanțial de cauză (preia funcția sintactică a subordonatei contrase);

— celelalte părți de vorbire își mențin funcția sintactică.

Varianta nr. 2:

„pe care le aștepta" = așteptate de el.

Modificări față de textul inițial:

— dispariția elementului relațional subordonator, a pronumelui relativ simplu *„pe care";*

— verbul-predicat al subordonatei se transformă în adjectivul / participiul pasiv *„așteptate"* (preia funcția sintactică de atribut);

— pronumele personal, complement direct: *„le"* devine complement de agent al participiului pasiv.

Greșeli:

— contragerea parțială, fie prin omiterea, nejustificată în context, a unor părți de vorbire *(„veștile venind"),* fie prin substituție sinonimică, cu sau fără adăugarea altor cuvinte, considerate ca fiind necesare precizării sensurilor *(„veștile nemaisosind pînă la el", „veștile neajungînd nici pînă atunci"...);*

— neprecizarea modificărilor apărute în text;

— identificarea contragerii cu o simplă substituție *(„de ceva", „de vești", „de aceasta"...).*

(h) Alcătuiți o frază în care conjuncția „că" să introducă o propoziție subordonată atributivă:

Ne bucura gîndul *că Mihai și Andreea vor veni curînd („bucura", „vor veni"* = predicate verbale).

Notă: În rezolvarea unui asemenea tip de exercițiu se impune și efectuarea unei succinte analize sintactice a frazei construite (identificarea predicatelor, delimitarea textului în propoziții, stabilirea subordonatei cerute).

(i) Arătați care sînt valorile morfologice ale verbului *„a fi"* și construiți enunțuri pentru fiecare:

— valoare predicativă *(a fi = a exista, a se afla, a se găsi...):* Toți colegii mei *sînt* la mare;

— valoare copulativă *(a fi* satisface contextele verbelor *a deveni, a părea, a însemna... + cumva, ceva, al cuiva...):* De ieri, timpul *a fost frumos;*

— valoare de auxiliar morfologic (în formarea diatezei pasive sau a modurilor și timpurilor compuse): Cristina *e apreciată* de toți colegii. Dacă l-*ai fi întrebat*, ți-*ar fi răspuns.*

Principalele greșeli sînt rezultatul confuziei între valorile morfologice ale verbului *„a fi"* (predicativă / copulativă / de auxiliar morfologic) și *polisemantismul* manifestat în diferite contexte (cu valoare predicativă, are sensurile: *a exista, a se afla, a se găsi, a se întîmpla, a se petrece, a dura...).*

(j) Alcătuiți cîte o propoziție cu un atribut pronominal exprimat prin pronume demonstrativ în acuzativ și un complement exprimat prin pronume posesiv în dativ:

— pronume demonstrativ în acuzativ, atribut pronominal: Vor mai veni zile *ca acestea.*

— pronume posesiv în dativ, complement indirect: *Alor mei* le-a plăcut foarte mult filmul.

Greşeli:

– confuzia, în plan morfologic, între pronume şi adjectiv pronominal demonstrativ, iar, în plan sintactic, între atributul pronominal şi atributul adjectival („Zilele *acestea* au fost foarte frumoase");

– din cauza necunoaşterii formelor de dativ / genitiv ale pronumelui posesiv *(alor mei, alor tăi, alor săi, alor noştri, alor voştri...),* apar construcţii cu adjectivul pronominal posesiv (atribut adjectival), care însoţeşte un substantiv în dativ, complement indirect *(„Părinţilor* mei le-a plăcut filmul").

Modelul de rezolvare de mai sus este curent în practica şcolară. Din nefericire, în lucrările multora dintre elevii concurenţi apar fie improvizaţii (soluţii parţiale, mod defectuos de organizare, abrevieri generatoare de confuzii, false asocieri / disocieri), fie modele fanteziste (alte categorii gramaticale analizate la verb sau la substantiv, incompatibilităţi semantice / gramaticale, interpretări bizare). Avertizăm deci pe viitorii concurenţi că obţinerea performanţei şcolare înseamnă, în primul rînd, încadrarea riguroasă în cerinţele specifice de rezolvare a subiectelor date.

Concursul de admitere în facultate, 1994

(Proba de limba română la Facultatea de Litere şi la Facultatea de Limbi Străine – Universitatea din Bucureşti)

ELENA TOMA
Universitatea din Bucureşti

A. Proba de limba română la Facultatea de Litere

(a) Subiecte date

Se dă textul:

„Că în acest timp al vieţii lipsa de cugetare matură împinge pe atîţia juni nechemaţi şi nealeşi să maltrateze limba, torturînd-o în rime şi metruri imposibile, acesta este un fapt general, din care ar fi greşit să se creadă că junii români sînt mai mărginiţi sau mai deşerţi decît junii altor popoare înzestrate cu o literatură; dar ce nu se va întîlni la nici un popor cult şi ce se petrece numai la noi este necuviinţa cu care asemenea «păcate ale tinereţei», cum ar fi zis răposatul C. Negruzzi, se publică, se impun în literatură şi se primesc de o parte a publicului drept poezie, incorigibila suficienţă ce o păstrează autorii lor şi încrederea cu care se susţine că au făcut o faptă meritorie pentru literatura ţării lor cînd au sustras atîtea coale de hîrtie de la o destinaţie mai firească".

I.1. Extrageţi propoziţia principală (sau propoziţiile principale, dacă sînt mai multe).

2. Există, în text, propoziţii subiective, predicative şi completive directe? Dacă există, arătaţi care sînt acestea (le extrageţi şi le calificaţi), indicînd şi calitatea morfologică a elementelor de relaţie.

II.1. Există, în text, nume predicative şi complemente de agent? Dacă există, analizaţi-le sintactic şi morfologic.

2. Există, în text, alte moduri predicative în afara indicativului? Dacă sînt, alegeţi-le şi analizaţi-le sintactic şi morfologic.

III. Explicaţi noţiunea de *familie lexicală;* stabiliţi familia lexicală a verbului *a crede* şi explicaţi modul de formare a fiecărui termen.

IV. Demonstraţi (fără să depăşiţi 10 rînduri) că, prin structura gramaticală şi lexicală a textului dat, el aparţine *variantei culte* a limbii.

(b) Barem

I. Se vor acorda 3 puncte pentru recunoaşterea şi delimitarea corectă a propoziţiilor principale, din care 0,50 puncte pentru prima principală şi 2,5 puncte pentru a doua.

Se vor acorda 7 puncte pentru recunoaşterea şi delimitarea corectă a propoziţiilor subiective, din care 1 punct pentru indicarea şi calificarea corectă a elementelor de relaţie şi cîte 1 punct pentru fiecare subiectivă (6 subiective).

Se vor scădea cîte 1 punct pentru fiecare greşeală de segmentare şi cîte 2 puncte pentru fiecare propoziţie aleasă incorect.

II. Se vor acorda 2 puncte pentru complementul de agent recunoscut şi analizat corect.

Se vor acorda 8 puncte pentru recunoaşterea şi analiza corectă a numelor predicative.

Se vor scădea cîte 1,5 puncte pentru fiecare parte de propoziţie greşit inclusă.

Se vor scădea cîte 0,50 puncte pentru greşelile de analiză şi cîte 0,25 puncte pentru fiecare omisiune din analiza completă a unei părţi de propoziţie.

III. Se vor acorda 2 puncte pentru explicarea *corectă* şi *completă* a noţiunii de *familie lexicală.*

Se vor acorda 8 puncte pentru familia lui *a crede, corect* şi *complet* stabilită (minimum 8 cuvinte) şi *corect* explicată.

Se va scădea cîte 1 punct pentru fiecare cuvînt greşit introdus în familie şi pentru fiecare omisiune (în raport cu 8 cuvinte).

Se vor scădea cîte 0,50 puncte pentru explicaţiile greşite (segmentare incorectă, afixe derivative greşit delimitate).

IV. Se vor acorda 4 puncte pentru corectitudinea argumentaţiei *lexicale.*

Se vor acorda 4 puncte pentru corectitudinea argumentaţiei gramaticale (construcţia frazei şi morfologie).

Se vor acorda 2 puncte pentru concepcrea subiectului şi redactare.

Se vor scădea 1 — 2 puncte pentru depăşirea limitei de 10 rînduri şi cîte 1 punct pentru fiecare argument fals.

Notă: Se va scădea cîte 1 punct pentru fiecare greşeală de ortografie.

(c) Rezolvare

I.1. Există, în text, două propoziţii principale:

acesta este un fapt general — propoziţie principală afirmativă, enunţiativă, dezvoltată, regentă;

dar... este necuviinţa..., incorigibila suficienţă... şi încrederea — propoziţie principală afirmativă, enunţiativă, regentă, în raport de coordonare adversativă (prin conjuncţia simplă coordonatoare adversativă *dar)* cu prima propoziţie principală.

2. Există, în text, următoarele propoziţii subiective:

Că în acest timp al vieţii lipsa de cugetare matură împinge pe atîţia juni nechemaţi şi nealeşi — propoziţie subordonată subiectivă introdusă prin conjuncţia subordonatoare simplă *că;* îndeplineşte funcţia de subiect al propoziţiei regente (prima principală: *acesta este un fapt general);*

să se creadă — propoziţie subordonată subiectivă, introdusă prin conjuncţia subordonatoare simplă *să;* este cerută de expresia verbală impersonală din propoziţia regentă *(din care ar fi greşit);*

că junii români sînt mai mărginiţi sau mai deşerţi decît junii altor popoare înzestrate cu o literatură — propoziţie subordonată subiectivă introdusă prin conjuncţia subordonatoare simplă *că;* este cerută de verbul impersonal din propoziţia sa regentă *(să se creadă);*

ce nu se va întîlni la nici un popor cult — propoziţie subordonată subiectivă introdusă prin pronumele relativ *ce;* îndeplineşte funcţia de subiect al propoziţiei regente (a doua propoziţie principală: *dar... este necuviinţa..., incorigibila suficienţă... şi încrederea);*

şi ce se petrece numai la noi — propoziţie subordonată subiectivă introdusă prin pronumele relativ *ce,* în raport de coordonare copulativă (prin conjuncţia coordonatoare *şi)* cu propoziţia subiectivă precedentă; îndeplineşte funcţia de subiect pe lîngă aceeaşi regentă (fiind antepusă acesteia);

că au făcut o faptă meritorie pentru literatura ţării lor — propoziţie subordonată subiectivă introdusă prin conjuncţia subordonatoare simplă *că;* este cerută de verbul impersonal din propoziţia regentă *(cu care se susţine).*

În textul dat, *nu există propoziţii subordonate predicative şi nici completive directe.*

II.1. Se găsesc, în textul dat, următoarele nume predicative:

[este] *un fapt* — nume predicativ exprimat prin substantiv comun, declinarea a II-a, genul neutru, numărul singular, cazul nominativ, articulat cu articolul nehotărît proclitic *un;*

[sînt] *mai mărginiţi sau mai deşerţi* — nume predicativ multiplu, exprimat prin două adjective în raport de coordonare disjunctivă (prin conjuncţia coordonatoare disjunctivă simplă *sau);*

mai mărginiţi — adjectiv propriu-zis, variabil, cu două terminaţii, gradul comparativ de superioritate, se acordă în gen, număr şi caz cu subiectul propoziţiei: *junii* (deci, masculin, plural, nominativ);

mai deşerţi — adjectiv propriu-zis, variabil, cu două terminaţii, gradul comparativ de superioritate, se acordă în gen, număr şi caz cu acelaşi subiect: *junii;*

[este] *necuviința..., suficiență... și încrederea* — nume predicativ multiplu, exprimat prin 3 substantive aflate în raport de coordonare prin juxtapunere (primul cu al doilea substantiv) și în raport de coordonare copulativă, prin conjuncția coordonatoare copulativă *și* (al doilea cu al treilea substantiv):

necuviința — substantiv comun, declinarea I, genul feminin, numărul singular, cazul nominativ, articulat cu articolul hotărît enclitic *-a;*

suficiență — substantiv comun, declinarea I, genul feminin, numărul singular, cazul nominativ, nearticulat (articolul hotărît enclitic *-a* este preluat de adjectivul antepus *incorigibila);*

încrederea — substantiv comun, declinarea a III-a, genul feminin, numărul singular, cazul nominativ, articulat cu articolul hotărît enclitic *-a.*

Se întîlnește, în text, un singur complement de agent:

de o parte — complement de agent, exprimat prin substantiv comun, declinarea a III-a, genul feminin, numărul singular, cazul acuzativ cu prepoziția simplă *de* și articulat cu articolul nehotărît proclitic *o.*

2. În textul dat, există 2 verbe la modul conjunctiv:

să maltrateze — predicat verbal exprimat prin verb predicativ, conjugarea I, diateza activă, tranzitiv, modul conjunctiv prezent, persoana a III-a, numărul plural;

să se creadă — predicat verbal exprimat prin verb impersonal, conjugarea a III-a, diateza reflexivă, tranzitiv, modul conjunctiv prezent, unipersonal ca formă.

Apar de asemenea și 2 verbe la modul condițional-optativ:

ar fi (greșit) — verb copulativ (intră în structura predicatului nominal), modul condițional-optativ, timpul prezent, unipersonal ca formă;

ar fi zis — predicat verbal exprimat prin verb predicativ, conjugarea a III-a, diateza activă, tranzitiv, modul condițional-optativ, timpul trecut, persoana a III-a, numărul singular.

III. *Familia lexicală* este totalitatea cuvintelor cu sens înrudit și formate de la același cuvînt de bază (aflat, eventual, la diferite forme flexionare), prin derivare, compunere sau schimbarea valorii gramaticale. Nu se includ în familia lexicală a unui cuvînt neologismele împrumutate, dar neanalizabile, și nici expresiile sau locuțiunile în care intră cuvîntul respectiv.

În familia lexicală a verbului *(a) crede* intră mai multe derivate:

(a) încrede (prefixul *în-* + *crede);*

încredere (prefixul *în-* + *crede* + sufixul substantival *-re);*

neîncredere (prefixul *ne-* + *încredere);*

Cuvîntul *credință* este considerat, în general, ca fiind moștenit din latină (lat. *credentia),* dar se admite și posibilitatea ca el să fie analizabil în limba română *(crede* + sufixul substantival *-ință).*

De la acest termen, se pot forma noi derivate lexicale:

necredință (prefixul *ne-* + *credință);*

credincios (credință + sufixul adjectival *-ios);*

necredincios (prefixul *ne-* + *credincios);*

(a) încredința (prefixul *în-* + *credință* + sufixul verbal de conjugare *-a);*

încredințare (încredința + sufixul substantival *-re);*

neîncredințare (prefixul *ne-* + *încredințare);*

(a) reîncredința (prefixul *re-* + *încredința);*

reîncredințare (reîncredința + sufixul substantival *-re);*

crezut (schimbarea valorii gramaticale: participiul > adjectiv);

încrezut (prefixul *în-* + *crezut);*

încrezător (încrede + sufixul adjectival *-tor);*

necrezut (prefixul *ne-* + *crezut);*

neîncrezător (prefixul *ne-* + *încrezător).*

În aceeași familie lexicală se includ și unele cuvinte compuse, precum:

bună-credință (adjectivul *bună* + *credință);*

rea-credință (adjectivul *rea* + *credință);*

drept-credincios (adjectivul *drept* + *credincios).*

IV. Structura gramaticală este dominată de raportul de *subordonare,* atît la nivelul frazei (6 subiective, 6 atributive, o completivă indirectă, o circumstanțială de mod și numai 2 propoziții principale), cît și la nivelul propoziției (un cumul de atribute și de complemente). Fraza este amplă, cu structură simetrică. Ea conține propoziții intercalate, precum și inversiuni sintactice (așezarea subiectivelor înaintea regentei).

În plan lexical, abundă *neologismele (matură, să maltrateze, torturînd, rime, metruri, imposibile, general, cult, se publică, literatură, poezie, incorigibilă, suficiență, autorii, se susține, meritorie, destinație).*

B. Proba de limba română la Facultatea de Limbi Străine

(a) Subiecte date

Se dă textul:

„Poate ni se va recunoaște (unii chiar ne-o vor imputa) că prin cele zise mai sus am redus cercetările psihologice cîte ne par astăzi posibile, la un rol așa de modest, încît nu ni se va lua drept lipsă de modestie dacă ne încercăm în paginile următoare să dăm un exemplu despre modul cum ne închipuim că ar trebui să se facă adunare de material din experiența sufletească a fiecăruia". (T. Maiorescu, *Opere*, I, Minerva, 1978)

I. Există, în text, propoziții subiective, predicative și atributive? Dacă există, arătați care sînt acestea (le extrageți și le calificați), indicînd și calitatea morfologică a elementelor de relație.

II. Analizați morfologic și sintactic verbele (numai cele la mod predicativ) din text.

III. Arătați ce asemănări și deosebiri gramaticale există între pronumele relative și conjuncțiile subordonatoare.

IV. Formați familia lexicală a cuvîntului *urmă* și a cuvîntului *a face;* explicați modul de formare a fiecărui component al familiei.

(b) Barem

I.1. Se vor acorda cîte 1,75 puncte pentru fiecare propoziție delimitată și calificată corect și cîte 0,25 puncte pentru fiecare element de relație relevat și calificat corect.

2. Se scad cîte 2 puncte pentru fiecare greșeală de segmentare și pentru fiecare propoziție aleasă incorect.

II.1. Se va acorda cîte 1 punct pentru fiecare verb ales și analizat corect.

2. Se va scădea cîte 1 punct pentru fiecare cuvînt inclus greșit în clasa verbului.

3. Se vor scădea cîte 0,5 puncte pentru fiecare delimitare greșită a verbelor (neincluderea reflexivului; interpretarea greșită a unor grupări ca locuțiuni).

4. Se vor scădea cîte 0,25 puncte pentru fiecare greșeală de analiză a verbelor și pentru fiecare omisiune din analiza completă a unui verb.

III.1. Se vor acorda 3 puncte pentru stabilirea corectă a asemănării.

2. Se vor acorda 6 puncte pentru stabilirea corectă a deosebirii, din care 3 puncte pentru deosebirea de natură morfologică și 3 puncte pentru deosebirea sintactică.

3. Se va acorda 1 punct pentru susținerea prin exemplificări corecte.

IV.1. Se vor acorda cîte 5 puncte pentru fiecare familie lexicală corect stabilită și explicată (minimum 6 cuvinte pentru familia lui *urmă* și minimum 8 cuvinte pentru familia lui *a face).*

2. Se vor scădea cîte 0,5 puncte pentru fiecare omisiune, pentru fiecare cuvînt introdus greșit sau greșit explicat.

Notă: Se va scădea cîte 1 punct pentru fiecare greșeală de ortografie. La nota finală, se va avea în vedere și redactarea.

(c) Rezolvare

I. Există, în text, 3 propoziții subiective:

că prin cele zise mai sus am redus cercetările psihologice... la un rol așa de modest — propoziție subordonată subiectivă, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *că;* este cerută de verbul impersonal din propoziția regentă *(poate ni se va recunoaște);*

dacă ne încercăm în paginile următoare — propoziție subordonată subiectivă, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *dacă;* este cerută de verbul impersonal din propoziția regentă *(încît nu ni se va lua drept lipsă de modestie);*

să se facă adunare de material din experiența sufletească a fiecăruia — propoziție subordonată subiectivă, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *să;* este cerută de verbul impersonal din propoziția sa regentă *(că ar trebui).*

Există, în același text, două propoziții atributive:

cîte ne par astăzi posibile — propoziție subordonată atributivă, introdusă prin pronumele relativ *cîte;* are ca regentă propoziția *că prin cele zise mai sus am redus cercetările psihologice... la un rol așa de modest,* cuvîntul regent fiind substantivul *cercetările;*

cum ne închipuim — propoziție subordonată atributivă, introdusă prin adverbul relativ *cum;* are ca regentă propoziția *să dăm un exemplu despre modul,* iar cuvîntul regent este substantivul *modul.*

Textul *nu conține nici o propoziție predicativă.*

II. În textul dat sînt 10 verbe la mod predicativ:

se va recunoaște — verb predicativ, impersonal prin conținut și unipersonal ca formă, diateza reflexivă, intranzitiv, conjugarea a III-a, modul indicativ, timpul viitor, funcția sintactică de predicat verbal;

vor imputa — verb predicativ, diateza activă, tranzitiv, conjugarea I, modul indicativ, timpul viitor, persoana a III-a, numărul plural, funcția sintactică de predicat verbal;

am redus — verb predicativ, diateza activă, tranzitiv, conjugarea a III-a, modul indicativ, timpul perfect compus, persoana I, numărul plural, funcția sintactică de predicat verbal;

par (posibile) — verb copulativ (semicopulativ), diateza activă, intranzitiv, conjugarea a II-a, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul plural, funcția sintactică de predicat nominal (format din verbul copulativ și din numele predicativ *posibile:* adjectiv propriu-zis, variabil, cu două terminații, gradul pozitiv, genul feminin, numărul plural, cazul nominativ);

nu se va lua — verb predicativ, impersonal prin conținut și unipersonal ca formă, forma negativă, diateza reflexivă, intranzitiv, conjugarea I, modul indicativ, timpul viitor, funcția sintactică de predicat verbal;

ne încercăm — verb predicativ, diateza reflexivă, intranzitiv, conjugarea I, modul indicativ, timpul prezent, persoana I, numărul plural, funcția sintactică de predicat verbal;

să dăm — verb predicativ, diateza activă, tranzitiv, conjugarea I, modul conjunctiv prezent, persoana I, numărul plural, funcția sintactică de predicat verbal;

ne închipuim — verb predicativ, diateza reflexivă, tranzitiv, conjugarea a IV-a, modul indicativ, timpul prezent, persoana I, numărul plural, funcția sintactică de predicat verbal;

ar trebui — verb predicativ, impersonal prin conținut și unipersonal ca formă, diateza activă, intranzitiv, conjugarea a IV-a, modul condițional-optativ, timpul prezent, funcția sintactică de predicat verbal;

să se facă — verb predicativ, impersonal prin conținut și unipersonal ca formă, diateza reflexivă, intranzitiv, conjugarea a III-a, modul conjunctiv prezent, funcția sintactică de predicat verbal.

III. Asemănarea gramaticală dintre pronumele relative și conjuncțiile subordonatoare constă în faptul că ambele stabilesc raporturi de *subordonare* la nivelul frazei, putînd introduce aceleași tipuri de propoziții subordonate și anume:

— *Propoziție subordonată subiectivă:*
Este bine / *ce* faci cu forțele proprii.
Este bine / *că* înțelegi totul.

— *Propoziție subordonată predicativă:*
Problema este / *care* vine mai repede.
Problema este / *dacă* vine mai repede.

— *Propoziție subordonată atributivă:*
Întrebarea / *cine* va reuși la examen / mă preocupă.
Întrebarea / *dacă* va reuși la examen / mă preocupă.

— *Propoziție subordonată completivă directă:*
Nu știu / *ce* hotărăști mîine.
Nu știu / *dacă* hotărăști mîine.

— *Propoziție subordonată completivă indirectă:*
Mă gîndesc / *la ce* am de lucrat.
Mă gîndesc / *că* am de lucrat.

Se poate admite, eventual, o a doua asemănare, dată de structură: pot fi compuse atît pronumele relative *(ceea ce),* cît și conjuncțiile subordonatoare *(ca să, încît să).*

Deosebirile gramaticale sînt în egală măsură morfologice și sintactice.

Deosebirea de natură morfologică se referă la prezența, respectiv, absența flexiunii (de gen, număr și caz).

Pronumele relative au flexiune:

N.-Ac.	*care*	N.-Ac.	*cine*
G.-D. sg.	*căruia, căreia*	G.-D.	*cui*
pl.	*cărora*		

Conjuncțiile subordonatoare nu cunosc această flexiune, deoarece ele nu îndeplinesc decît funcția de elemente de relație.

Deosebirea de natură sintactică are în vedere posibilitatea pronumelor relative de a avea funcții sintactice, în propoziție, lucru care nu se întîmplă pentru conjuncțiile subordonatoare (ele sînt doar elemente de relație, în frază).

Astfel, pronumele relative îndeplinesc următoarele funcții sintactice:

– *subiect: Cine* se scoală de dimineață / departe ajunge.

– *nume predicativ:* Vrem să știm */ care* este situația adevărată.

– *atribut pronominal:* Te întreabă */ care* film îți place?

– *complement direct:* Mă preocupă */ ce* faci după-amiază.

– *complement indirect:* Ne interesăm */ de cine* este scrisă cartea.

– *complement de agent: De cine* e scrisă cartea?

– *complement sociativ:* Spune-mi *cu cine* te-aduni /, ca să-ți spun / cine ești.

– *complement instrumental:* Înainte de a pleca la școală, gîndiți-vă bine / *cu ce* vă îmbrăcați.

IV. Familia lexicală a cuvîntului *urmă* conține următoarele derivate:

urmare (verbul *(a) urma,* format de la *urmă,* + sufixul substantival *-re);*

urmaș (urmă + sufixul substantival *-aș);*

urmări (urmă + sufixul verbal *-ări);*

urmărire (urmări + sufixul substantival *-re);*

urmărit (schimbarea valorii gramaticale: participiul > adjectiv);

urmăritor (urmări + sufixul adjectival *-tor);*

următor (verbul *(a) urma* + sufixul adjectival *-tor);*

urmuliță (urmă + sufixul substantival, diminutival *-uliță);*

urmușoară (urmă + sufixul substantival, diminutival *-ușoară).*

Verbul *(a) face* are de asemenea o familie lexicală bogată, în care intră atît derivate, cît și cuvinte compuse:

facere (face + sufixul substantival *-re);*

făcător (face + sufixul adjectival *-ător);*

făcătură (face + sufixul substantival *-ătură);*

făcut (schimbarea valorii gramaticale: 1. participiul > adjectiv; 2. supinul > substantiv: (de)*făcut făcutul);*

nefăcut (prefixul *ne-* + *făcut);*

reface (prefixul *re-* + *face);*

refăcut (prefixul *re-* + *făcut);*

refacere (prefixul *re-* + *facere).*

Dintre cuvintele compuse ale familiei lexicale a lui *(a) face* menționăm:

binefacere (adverbul *bine* + *facere);*

binefăcător (adverbul *bine* + *făcător);*

(a) contrafface (prepoziția *contra* + *face);*

contrafacere (prepoziția *contra* + *facere);*

răufăcător (adjectivul *rău* + *făcător).*

Cenaclul „Săgetătorul" din București

Cenaclul „Săgetătorul" al liceenilor bucureșteni, care în curînd va împlini 28 de ani de existență, își continuă activitatea în fiecare sîmbătă, între orele 11 – 13, la Liceul „Gh. Lazăr". În pofida lipsei de interes a cititorilor și a slabei cerințe de literatură originală românească pe piața liberă a cărții, de natură să descurajeze creația tînără, în multe licee din București tinerele condeie nu încetează să creadă în zile mai bune și nu-și abandonează pasiunea, frecventînd „Săgetătorul".

În anul școlar 1994 – 1995 „Săgetătorul" numără 36 de membri constanți, din care mai bine de jumătate au cunoscut bucuria debutului. O mare șansă pentru „săgetători", ca și pentru tinerele condeie din toată țara o reprezintă pagina „Generației '90", oferită în fiecare luni de suplimentul *Fețele culturii* al cotidianului *Azi*. Din actualul lot al „săgetătorilor" au fost lansați în perioada septembrie 1993 – mai 1994 Raluca Grosescu, care a obținut premiul pentru proză al generației '90, Luciana Dumitrescu, Dan Cârciumaru, Oana Patrichi, Diana Crișan, Cristina Drăgan, Alina Mușat, Ștefan Macovei, Florina Tănase, Cristina Cociș, cei mai mulți dintre ei fiind și membri ai cenaclului Liceului „Gh. Lazăr", unul dintre cele mai bune cenacluri din țară, alături din cele din Piatra-Neamț și Bîrlad. De altfel, doisprezece dintre „săgetători" au figurat în excepționala antologie *Cîntecele arcașului,* prima antologie a generației 1990.

De asemenea, au cunoscut bucuriile debutului editorial foștii „săgetători", actuali studenți, Sorin Gherguț și Alexander Baumgarten, precum și actualii săgetători Chris Simion, cu un volum de eseuri, și Nicolae Cosmin, elev de 13 ani din Buzău, cu un volum de versuri.

O acțiune notabilă a cenaclului o reprezintă vizita literară efectuată în Franța la sfîrșitul anului 1994. Răspunzînd inițiativei Ministerul Culturii din Franța și Centrului Internațional de Poezie din Marsilia, mentorul cenaclului, prof. dr. Tudor Opriș, în colaborare cu redacția suplimentului *Fețele culturii,* a recomandat patru săgetători pentru o acțiune internațională consacrată cunoașterii și înfrățirii tuturor condeielor tinere din Europa. E vorba de Sorin Gherguț, Alma Papadopol, Ștefan Macovei, Iulian Panta, care au participat la această prestigioasă manifestare, reprezentînd cu cinste România.

OANA GEORGESCU
Elevă la Liceul „Gh. Lazăr", București

Cercul literar „Speranța" din Reșița

Înființat în septembrie 1993, cercul literar „Speranța" de la Liceul Teoretic nr. 3 din Reșița are o activitate bogată și originală. Profilul său constă nu numai în promovarea creațiilor originale ale elevilor, ci și în aprofundarea cunoașterii fenomenului literar. Cercul funcționează sub îndrumarea doamnei profesoare Eugenia Pascu și cuprinde 25 de elevi iubitori de literatură din clasele IX – XII.

Prima manifestare organizată în cadrul cercului a fost consacrată poeziei lui George Coșbuc. Discuțiile despre poezia lui Coșbuc au fost urmate de audierea discului cuprinzînd cele mai frumoase poezii ale „poetului țărănimii". Activitatea s-a încheiat cu un diafilm despre viața lui Coșbuc și opera sa literară.

O altă activitate interesantă a fost un „proces literar" în legătură cu romanul *Ion* de L. Rebreanu.

S-a organizat, de asemenea, un montaj literar-muzical dedicat poeziei erotice eminesciene, precedat de o expunere pe această temă ținută de prof. Eugenia Pascu și o întîlnire cu poetul Octavian Doclin, cu prilejul apariției volumului său de versuri, *Cu gîndul la metaforă.*

Menționăm că în cadrul altor activități de cerc, am organizat concursuri *(Cea mai frumoasă mapă literară),* am discutat pe marginea unor cărți recent apărute.

Prof. EUGENIA PASCU
Liceul Teoretic Nr. 3, Reșița

Cronica revistelor școlare

Prof. DOROTHEA DAMIAN
Liceul „I. L. Caragiale", București

Despre multitudinea sau puținătatea revistelor școlare, despre apariția lor ar fi multe de spus. Cum nu ne-am propus acest scop, ne vom opri la cîteva dintre cele care se străduiesc să ne transmită un mesaj valoric.

Nr. 1/1994 al revistei *Prezent* a Școlii Normale din Tîrgoviște promite prin forma ei elegantă, care-i încadrează un conținut pe măsură. Pagina de poezie cuprinde speranțe confirmate de premii literare: Cătălin Cotorogea și Mihaela Cîntec. Rubrica de exegeză literară aparține Gildei Truică și reflectă maturitatea autoarei în demersul cunoașterii, înțelegere profundă a universului poetic al lui Nichita Stănescu. O revistă care prin continuitate ar putea să se impună în peisajul revistelor școlare.

Altă revistă de ținută este *Speranța,* nr. 1/1994, serie nouă, a Liceului „Ioniță Asan" din Caracal. Rubrica de poezie relevă sensibilitate, filtrată de finețea expresiei metaforice. Poemele sînt punctate de vîltoarea lirică a marilor teme: viață, destin, timp etc. (Iuliana Bălțărețu). De asemenea, Gabi Vișanu retrăiește melancolia florală a universului poetic al lui D. Anghel în poezii cuprinse în pagina „Tinere condeie", virtuale încă speranțe. Cu alte cuvinte, o revistă adevărată, ce aspiră prin sumarul bogat la o binemeritată deschidere.

Tot la Caracal a apărut nr. 1/1994 al revistei școlare *Viața,* serie nouă, editată de Grupul Școlar Agricol. Revista conține versuri, un articol despre *Muzeul de istorie al Romanaților* și altul despre *Cuvinte și flori,* între semnatari numărîndu-se eleva Sofia Pătru și prof. Constantin Avram.

Revista *Ecouri,* din Constanța, nr. 1, serie nouă, 1993, a Școlii Normale „Constantin Brătescu", este o revistă școlară densă, cu un evantai larg de subiecte, în care la rubrica literară promițătoare este poezia Alinei Șlapac, nume cunoscut grație premiilor obținute la diferite concursuri. Așteptăm și alte prezențe...

„Supernova (S. F.)" Bacău este „un magazin de sentimente și imaginație". De reținut eseul filozofic despre univers, timp, spațiu al lui Carmen Dîblea, apoi poemul Roxanei Chiriac *Colind pur și simplu,* în care cucerește sinceritatea expresiei, simplitatea și candoarea adolescentină. Setea de viață și generozitatea afectivă specifice vîrstei sînt notele particulare ale acestei publicații.

În alt colț de țară, la Rădăuți, revista *Muguri* a Liceului Teoretic „Eudoxiu Hurmuzachi" este o apariție care se definește prin grafică, machetare și, mai ales, prin conținutul variat. Poeziile lui Radu Strugariu se disting prin orchestrația cu care este tratată tema reîntoarcerii pe meleagurile natale. Deloc de neglijat este „Atelierul literar", polivalent prin vocile lui lirice.

Revista *Năzuințe,* nr. 1/1993, a elevilor de la Școala Normală din Craiova are un sumar divers, eseuri percutante despre marii noștri clasici, Eminescu și Creangă, proză delicată și gravă, în genul povestirilor scurte ale lui Barbu Șt. Delavrancea. Ne gîndim, de exemplu, la proza *Neli* a lui Sorin Voinea. Pagina S. F. nu are însă substanță epică.

Revista *Izvoare,* nr. 1/1993, a Casei de copii din Beclean se recomandă de la sine prin aspect grafic și conținut variat. Atelierul poetic „Excelsior" îi prilejuiește Corinei Piloiu să se afirme prin siguranța discursului liric. Rubrica „Tentații" se distinge prin poeme fin caligrafiate, străpunse cu gingășie de fiorul adolescenței și de glasul tainic al penitenței (Marin Daroși). *Izvoare* este o revistă meritorie, cu un conținut exclusiv literar.

De la Pitești ne parvine o revistă școlară ambițioasă, *Aripi* — a Școlii nr. 11, care se constituie ca număr omagial. De notat povestirea S. F. a Ruxandrei Cruceră (clasa a VII-a). La fel de îngrijită și frumos prezentată, mai puțin eteroclită și deschisă mai mult elevilor, revista ar avea șanse de a se impune.

O *Culegere de creații literare* a elevilor de la Școala nr. 14 ne este trimisă din Satu-Mare. De reținut poezia *Echivoc* a Dianei Rițiu, cls. a VIII-a, în care transpare o profunzime horațiană a ideilor, într-un limbaj coerent și fără podoabe inutile.

Liceul Comercial N. Crețulescu din București ne oferă spre lectură *Revista noastră,* iunie 1994, cu pagini interesante, cu literatură inedită, din care reținem pe Roxana Stănilă, care semnează o poezie a înfloririi simțurilor, în direcția poemelor de început ale Anei Blandiana. Eseul *Fericirea și mitul lui Sisif* de Cosmin Dobre ne demonstrează o asimilare nemijlocită a culturii universale, dar și o eleganță a limbajului.

Revista *Spații,* nr. 1/iunie 1994, a Școlii Centrale din București este o publicație mozaic, alcătuită cu gust, fără să aibă însă o propensiune literară. Pagina intitulată „Spații literare" confirmă promisiuni în sfera poeziei prin nume ca Loredana Savu și Irina Pitulice. Pentru aceasta din urmă, mai ales, ideea de joc capătă efecte semantice deosebite.

Pagini literare cu un anume contur valoric mai putem citi și în revista *Orizonturi noi* a Liceului „M. Eminescu" din Bacău, *Hronica* a Liceului „Gh. Șincai" din București, care candidează la un statut publicistic decent.

DE LA CORESPONDENȚII NOȘTRI

Bacău

În zilele de 7 – 11 decembrie 1994, inspectoratele pentru cultură ale județelor Neamț, Bacău și Suceava, în colaborare cu alte instituții de știință și cultură, între care și filiala Bacău a S.Ș.F., au organizat o serie de manifestări cu prilejul aniversării unui secol de la nașterea profesorului și dramaturgului Ion Luca (1894 – 1972).

Din comitetul de organizare a manifestărilor au făcut parte Bartolomeu Valeriu Anania, arhiepiscopul Clujului, președinte de onoare al comitetului, Viorel Savin, directorul Programului de sărbătorire, Ioan Dănilă, secretarul Programului, și Octavian Voicu, consilier la Inspectoratul pentru Cultură al jud. Bacău.

Începute la Roman cu dezvelirea unei plăci memoriale „Ion Luca", manifestările au continuat la Bacău cu un simpozion cu tema *Ion Luca în cultura română*, urmat de întîlniri ale invitaților cu elevi și profesori la Școala Normală „Ștefan cel Mare", la Liceul Teoretic „V. Alecsandri", la Liceul Teoretic „G. Bacovia" și la Grupul Școlar „Anghel Saligny".

Deschiderea festivă a manifestărilor a avut loc la Teatrul „Bacovia" din Bacău. Au luat cuvîntul, între alții, Viorel Savin, Virgil Brădățeanu, Marin Cosmescu, Sergiu Adam, I. Hangiu, Ionuț Niculescu, Platon Pardău, Dumitru Radu Popescu, Octavian Voicu. S-a reprezentat piesa *Javra pămîntului*, de Ion Luca, cu subiect din timpul revoluției ruse din 1917. La librăria „Vasile Alecsandri" din Bacău a fost lansat volumul *Jertfa care creează*, de Ion Luca, ediție îngrijită și prefațată de Marin Cosmescu. Din această culegere de conferințe și eseuri, cititorii află lucruri interesante despre bogata activitate de conferențiar a lui Ion Luca, desfășurată în orașe de pe ambele maluri ale Prutului.

Rămasă aproape necunoscută din motive politice – profesorul și dramaturgul Ion Luca a fost un adversar declarat al bolșevismului –, opera sa, apreciată de Valeriu Anania, Virgil Brădățeanu, Petre Comarnescu, Valentin Silvestru ș.a., merită să fie cercetată și pusă în valoare.

Manifestările de la Bacău s-au încheiat cu o vizită a invitaților la Vatra Dornei, unde Ion Luca și-a petrecut ultimii ani de viață.

Prof. IOAN DĂNILĂ
Școala Normală „Ștefan cel Mare", Bacău

Cărpineni, Hîncești, Republica Moldova

Problema Basarabiei ocupate a fost una dintre cele mai grave care l-au preocupat pe Eminescu. În repetate rînduri poetul și publicistul, omul politic Eminescu precizează: „atitudinea statului român față cu Rusia trebuie să fie rezervată, plină de respect, dar demnă și hotărîtă". Sau: „Rusia voiește să ia Basarabia cu orice preț; noi nu primim nici un preț. Primind un preț, am vinde; și noi nu vindem nimic!".

Basarabenii sînt astăzi decepționați. În pofida acestui fapt, noi avem conștiință națională. Conștiința națională este creierul unui popor, dragostea de patrie – inima lui. Creierul și inima ne-au fost alimentate, în cei mai secetoși ani de viață spirituală, de poezia lui Eminescu și a destoinicilor lui descendenți.

Într-o vară, împreună cu un grup de profesori, am ajuns la mănăstirea Văratic. În curte, la intrare, ne-a întîmpinat un falnic tei. Ploua, era timp posomorît și de pe frunzele mîndrului tei picurau lacrimi. Mi-am zis că teiul de la Văratic e sufletul lui Eminescu, venit lîngă mormîntul Veronicăi Micle; acum lăcrimează de jalea iubitei, dar și de bucuria întîlnirii cu noi, fiii lui spirituali.

În Basarabia teii sînt tot atît de frumoși și de falnici ca și teiul din ograda mănăstirii Văratic. În Basarabia teii au aceeași alură de tristețe meditativ-filozofică, precum o au și cei de peste Prut.

La mijloc de iunie teii din Basarabia își răvășesc frunzele, tresar, suspină și plîng.

Prof. ION IACHIM
Cărpineni, Hîncești, Republica Moldova

Constanța

La întîlnirea cu scriitorul N. Breban, prilejuită de lansarea volumului *Confesiuni violente*, dialogul s-a constituit ca o punte de legătură între două atitudini față de „carte": una a scriitorului erudit, și alta a cititorului care asimilează noi cunoștințe.

Răspunsurile la întrebările puse de cei prezenți „au alunecat" întotdeauna spre paginile cărții. Oare ce dovedesc aceste alunecări? Un univers strîmt sau abilitatea omului cu o cultură vastă? Cu siguranță, acesta din urmă este răspunsul. Discursul amplu al scriitorului a reușit să acopere și răspunsurile la întrebările pe care, din cauza timpului scurt, n-am reușit să i le punem. Astfel, am aflat că Breban este atras de literatura abisală și de romanul aluvionar iar răzbunarea poate fi acel proces interior care duce la o operă ce poate dăinui de-a lungul timpului.

Deși personalitate controversată, scriitorul Nicolae Breban și-a dovedit universalitatea printr-o creație originală ce lărgește spațiul existenței românești.

DIANA TĂNASE
Elevă la Liceul Teoretic „Ovidius" din Constanța

Moinești

Elevi și profesori împătimiți ai „Sfîntului preacurat al ghiersului românesc", creație a unui „Român foarte român", cum l-a numit Tudor Arghezi pe Luceafărul poeziei noastre, Mihai Eminescu, au sărbătorit, la 15 ianuarie a.c., a 145-a aniversare a nașterii celui pe care orice român îl simte prezent în conștiința sa.

Simpozionul omagial cu tema „Temeiuri folclorice și dimensiuni mitopoetice în opera lui Mihai Eminescu", organizat, în Moineștii poetului Tristan Tzara, de Filiala Moinești a Societății de Științe Filologice și de catedrele de română și latină de la Liceul Teoretic „Spiru Haret", a înscris în programul său teme care au trezit interesul unui public numeros, alcătuit din cadre didactice, elevi din Moinești și din Basarabia, precum și alți iubitori de literatură aflați în sala de festivități a primăriei din localitate. Dintre referatele susținute de elevi au reținut atenția acelea referitoare la *mitul antropogonic, mitul erotic, mitul transcendenței, mit și istorie în opera poetului.*

Șirul rostirilor întru Eminescu s-a încheiat cu un spectacol muzical, pe versuri ale poetului omagiat, susținut de elevi, pregătiți de profesoara Cristina Popescu.

Această sărbătoare a spiritului românesc s-a înscris ca o certă reușită, punîndu-se în valoare farmecul mereu actual al poeziei eminesciene. Printre profesorii care au contribuit la această sărbătoare îi amintim pe: Constantin Lovin, Ecaterina Crețu, Cristina Popescu, Luminița Burghelea, Georgeta Vitaloș, Paula Hiru.

Prof. VASILE ROBCIUC
Liceul Teoretic „Spiru Haret", Moinești

Piatra-Neamț

În orașul lui Hogaș se desfășoară la nivelul liceelor o intensă activitate literară care se bucură de încurajare și mediatizare.

Astfel, un grup de zece elevi ai Liceului de Artă *(Ana-Maria Cojocaru, Carmen Croitoru, Paula Spulber, Simona Ștefan, Iuliana Nistor, Cătălin Petrea, Liviu Drăngu, Ionuț Craiu, Ciprian Costea, Irina Călin),* îndrumați de doamna profesoară *Cecilia Roiu,* au sărbătorit 145 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu, realizînd un original spectacol de poezie, apreciat de un numeros public. Prin poeziile selectate și prin cîteva amănunte semnificative ale decorului și ale fondului muzical s-a încercat o reconstituire a universului eminescian, tinerii artiști dovedind încă o dată că literatura înseamnă artă, trăire la cele mai înalte cote ale sensibilității.

Alt eveniment de seamă al vieții culturale din Piatra-Neamț îl reprezintă decernarea premiilor „Asachi", aflate la a treia ediție, premii acordate de librari și de revista locală „Asachi" celor mai valoroase tinere condeie din județ.

În acest an premiile au fost integral acordate membrilor cenaclului „Tinerețe fără bătrînețe" al Clubului elevilor din Piatra-Neamț, condus de doamna profesoară *Monica Cristea.* Au fost răsplătiți membrii cenaclului care s-au evidențiat la concursul național „Tinere condeie", ediția 1994; astfel, pentru poezie au fost premiați *Irina Lupu, Mihai Sava, Irina Călin, Daniela Nicolăică, Livia Iacob, Anca Homorozan,* pentru proză: *Adrian Brașoveanu, Doina Miron, Cristian Lupu,* iar pentru dramaturgie *Gianina Cărbunariu.*

IRINA CĂLIN
Elevă la Liceul de Artă din Piatra-Neamț

Irina Călin

S-a născut în ziua de 6 august 1976 la Piatra-Neamț. Elevă a Liceului de Artă din localitate și membră a cenaclului „Tinerețe fără bătrînețe". A debutat în 1922 în revista locală *Gheorghe Asachi.* Laureată a concursului național „Tinere condeie", ediţiile 1992 și 1993. Irina Călin a participat la taberele naționale de literatură de la Timișul de Jos.

A obținut premiul Generației '90, ediția 1994, pentru poezie. Este inclusă în antologia *Cîntecele arcașului,* apărută în 1994 la editura „Scripta".

Sfîrșit

Noaptea, dansul morții
Rotește trupuri înalte,
Înalte.
De departe
Strîng în pumni gînduri
Uitate pe jumătate
Inima ta,
Inima mea
Pulsează cercuri de foc
O dată, și încă o dată...
Mă arde pe dinăuntru
Coasta nenăscută a Evei,
Ultima femeie iubită.
De partea cealaltă
Haiducul meu
Nebun de legat cu
Mîinile de lună
Jumătatea – neființă
Mușcă
Din aburii cîmpiei
Tîrziu...
Tîrziu...

Poem

Mă ghemuisem
Între stele
Cu fața în palme
Și n-ai știut
Că am plîns.

În iarna aceea
Au căzut mulți cerbi,
În iarna aceea
Au sticlit înfometați
Dinții de lup.

Vino aproape
Să-ți sărut tîmplele,
Iubite:
Aici, lîngă Carul Mare...

Reflecțiile lui Emil Cioran despre poezie și starea poetică

(capitolul VIII din „Amurgul gîndurilor")

CRISTINA RUSU

Elevă în clasa a XII-a la Liceul Teoretic „Ovidius" din Constanța

Pentru Emil Cioran „poezia, față de filozofie, reprezintă un plus de intensitate, de suferință și de singurătate" (p. 126). Putem înțelege această afirmație pornind de la dorința gînditorului de a nu face filozofie, el neconsiderîndu-se filozof, dar recunoscîndu-și natura sufletească poetică: „Sînt poet prin toate versurile ce nu le-am scris...". La această concluzie ajunge operînd cu două comparații antagoniste.

După părerea lui Emil Cioran, omul – raportat la ideea de poezie – este două feluri: omul poet și omul nepoet, și aceasta este prima distincție pe care o face gînditorul. Omul nepoet este cel care nu este conștient de propria lui existență și care are anumite preocupări, nu pentru că ar fi ajuns la concluzia că așa trebuie să se manifeste viața lui, ci pentru că nu-și dă seama că ar putea avea și altceva de făcut. „Oamenii nu trăiesc în ei, ci în altceva. De aceea au preocupări. Și le au, fiindcă n-ar avea a face cu absența lor de fiecare clipă" (p. 123). Emil Cioran îl consideră pe omul nepoet simplu, banal, astfel încît starea lui poate fi descrisă suficient de clar doar în cîteva rînduri.

Poetului i se acordă mult mai mult spațiu, pentru că el este deosebit, complicat și complex, ceea ce îl determină pe Emil Cioran să realizeze o a doua distincție, observînd două manifestări ale poetului: sufletul poetic și poetul propriu-zis. De aici izvorăsc o serie de trăsături comune ce sînt diminuate de trăsăturile contradictorii. Poetul, ca și sufletul poetic, este conștient de existența lui pentru că el „este cu el și în el", iar cine simte sau doar își imaginează că „realitatea întreagă respiră prin el" devine conștient de existența poetică din el și acest lucru este posibil percepînd totul cu sufletul, pentru că lucrurile îi „cad toate perpendicular pe inimă". Poetul, și mai ales sufletul poetic, descoperă universul propriului eu, acesta fiind un secret personal care – prin capacitatea celor două manifestări poetice de a-l păstra – determină apariția trăsăturilor contradictorii. De aici rezultă o diferențiere a intensității poeziei manifestate fie de poet, fie de sufletul poetic.

Sufletele poetice – „dintr-o pudoare ciudată – îmblînzesc prin surdină simțirea, pentru ca o încîntare fără margini și fără expresie să se prelungească neîncetat într-un fel de nemurire visătoare, neîngropată-n vers". Emil Cioran se întreabă: „Va descifra cineva cîndva drama de a fi nevoit să traduci dialectic lacrimile, în loc să le lași să curgă-n vers?" (p. 125), iar răspunsul poate fi găsit printre sufletele poetice. Adevărata poezie este cea din sufletul poetului, ea nefiind alterată de procesul de exteriorizare realizat prin vers și pentru că „nimic nu ucide mai mult poezia lăuntrică și vagul melodic al inimii ca talentul poetic".

Gînditorul consideră că prin „atingerea" unui univers, prin dezvăluirea lui, sublimul dispare, iar aceasta se întîmplă pentru că „poetul este un egoist, un univers egoist". Din cauza statutului său de punct al „celei mai slabe rezistențe", „lumea devine transparentă ei înseși". Într-un poet „natura e bolnavă", universul interior pierzîndu-și sterilitatea prin contactul cu universul exterior, contaminîndu-se cu microbii realității materiale.

Emil Cioran ajunge la concluzia că adevăratul sens al lucrurilor este cel ascuns. Astfel devine „poet", deși nu este poet, manifestîndu-se ca suflet poetic și, prin aceasta, se descoperă filozof deși nu se consideră filozof, el fiind un GÎNDITOR.

Seara

ADINA CAPAN
Elevă în clasa a VII-a la Școala Nr. 1, Focșani

Ultimii pași se-aud ca niște
șoapte înăbușite
pe străzi,
Iar privirea ascunsă a lunii
m-apasă
Degeaba încerci să-mi revii
în gînd,
Ca o nălucă ce țipă spre viață
Eu sînt aici, unde m-ai lăsat,
Relicvă disprețuită a trecutului,
Iar tu, amintire prăfuită și desuetă
Te pierzi printre flori moarte și
lacrimi...

Amintiri din viețile noastre

ADINA CAPAN
Elevă în clasa a VII-a la Școala Nr. 1, Focșani

În ochii tăi,
Eu am murit.
Acum sînt cenușă
Și nu mai pot
Nici măcar plînge
Deși aș vrea să mă pierd
În lacrimi,
Pînă la uitare.
Nu mai am
Cerul albastru,
Nici măcar o stea
Sau o strălucire pierdută...
Mă întreb,
Mai e loc de durere?
Și cît aș vrea să-ți răspund
Cu lacrimile ploii,
Cu zîmbetele triste
Ale toamnei...

Greșeala

RALUCA VICOL
Elevă în clasa a VII-a la Școala Nr. 1, Focșani

Precum pietrele de moară
Macină apa,
Așa durerea
Îmi macină inima.
Și prostuța de ea
Nu țipă.
I-am spus odată
În glumă
Că, dacă o roade
Gelozia,
Eu n-am s-o ajut,
Și ea m-a crezut...
Și acum,
Cînd am vrut
Să văd
Ce se întîmplă
Cu ea,
N-am mai găsit
Decît praful
Și lacrimile,
M-am repezit atunci
Să strîng
Ce mai rămăsese
Din ea,
Dar praful s-a împrăștiat
Cît ai clipi,
Iar lacrimile
Mi s-au scurs
Printre degete
Și n-am mai rămas
Decît cu șanțurile
Săpate de lacrimile inimii...
Fără să vreau
Am îngropat-o
Sub zidurile durerii.

ÎNSEMNĂRI PE MARGINEA CĂRȚILOR

MIRCEA ELIADE

Jurnal

București, Editura Humanitas, 1993, I, 607 p.; II, 538 p.

După *Memoriile lui Mircea Eliade* — două volume publicate la Humanitas în 1991 — vede lumina tiparului la aceeași editură și așteptatul său jurnal, în două tomuri masive: I, 1941 — 1969 și II, 1970 — 1985. Acestui jurnal îi lipsește un mai vechi caiet cu însemnări, cuprinzînd perioada anilor 1928 — 1940, rămas în țară, alături de manuscrise, corespondență, fișe de lectură și cărți pe care Eliade nu le-a recuperat niciodată. Deci, dacă s-ar găsi și însemnările din anii 1928 — 1940, jurnalul lui Eliade ar totaliza un număr de 56 de ani, cu unele întreruperi, apropiindu-se astfel de celebrul și clasicul jurnal maiorescian, ce cuprinde însemnări făcute de-a lungul a 62 de ani (1855 — 1917). Pentru un viitor monograf al lui Mircea Eliade, lectura *Jurnalului* e bine să se desfășoare în paralel cu lectura *Memoriilor* sale, cele două opere completîndu-se. Puține date personale vom afla din lectura *Jurnalului*. Autorul este discret cu propria-i existență. Atunci, ce conține? se vor întreba potențialii cititori. *Jurnalul* copleșește prin varietatea informațiilor oferite: lecturi și reflecții despre cărți, jurnale și autori, întîlniri cu românii din diaspora, diverși scriitori, savanți, studenți, vizite la muzee, concerte simfonice, expoziții de pictură, filme, participări la congrese internaționale, lecții, seminarii, călătorii etc. Notațiile sînt dezarmant de sincere. Eliade nu-și ascunde unele deficiențe, apoi, spre sfîrșitul vieții, slăbirea memoriei, obsesiile bătrîneții, scrierea ilizibilă, greutatea de a scrie și a citi, bolile etc. Călătoriile, lecturile, întîlnirile sînt tot atîtea prilejuri de meditație și reflecție asupra unor subiecte care l-au pasionat întreaga viață. Plecînd în 1940 din țară, după moartea lui Nae Ionescu, Eliade începe „... a gîndi și scrie pentru un public mai vast, și într-o perspectivă universală". Stabilit la Paris, prin G. Dumézil, îi cunoaște pe L. Renou, Paul Mus, P. Masson-Oursel, Jean Filliozat, celebri orientaliști francezi. Permanent în criză de timp, ar fi dispus să se retragă în cea mai desăvîrșită izolare pentru a se consacra pasiunilor sale: literatura, filozofia, istoria religiilor, orientalistica, mistica etc.

Primul volum al *Jurnalului* cuprinde lungi digresiuni literare, filozofice, religioase și este infuzat de optimism. Volumul al II-lea, cuprinzînd un număr de ani limitat (15), se remarcă prin cîteva fire conducătoare. Eliade era conștient de sfîrșitul nu prea îndepărtat și năzuia să-și definitiveze opera și să nu lase la voia întîmplării cărțile din biblioteca sa, extrem de bogată. Surprinzător, savantul, pe măsură ce epuiza un dosar de studiu, îl ardea, iar cărțile bibliotecii sale sînt împărțite foștilor studenți; o parte sînt trimise în țară, iar altele, donate diferitelor fundații și universități. Dintre toți studenții săi, Eliade avusese mare stimă pentru Bruce Lincoln, căruia îi lasă multe cărți. Nu lipsesc din volumul al II-lea pagini consacrate vizitelor unor români din diaspora, a altora care, în trecere, vin să-l vadă, să-l cunoască. Impresionante sînt relatările lui Ion Caraion, C. C. Giurescu și scrisoarea profesoarei Christina Ionescu, refugiată în Canada, care cutezase prin anii '70 să propună opera lui Eliade ca obiect de studiu, stîrnind panica profesorului Al. Dima. La un moment dat, Eliade este înclinat să țină un „jurnal secret" (după modelul lui Tolstoi), în care să noteze toate problemele de sănătate, tot mai numeroase spre sfîrșitul vieții. Paradoxal, Eliade rămîne un pasionat călător. La 13 mai 1985, Eliade află că un donator (care, modest, nu și-a divulgat numele) acordă suma de un milion de dolari pentru crearea unei Catedre de Istoria Religiilor „Mircea Eliade", „... ca urmare a recunoașterii contribuției Dvs. excepționale în domeniul învățămîntului, cît și reputației aduse Universității" (vol. II, p. 507). În *Addenda* sînt inserate alte cîteva note. Dintr-una din ele aflăm că profesorul Al. Rosetti, în vizită la Paris, prin 1973, se interesează de întrevederea Eliade — Maitreyi, îi spune de intenția de a se publica în țară dicționarul lui Golescu și îi relatează povestea unui român, Al. Ghica, din a doua jumătate a veacului trecut, convertit la budism, stabilit în India și dispărut în Himalaia, despre a cărui existență Eliade nu auzise nimic. *Jurnalul* se încheie la 19 decembrie 1985, cu nota în care Eliade este înștiințat de un vecin că biroul său din Meadville luase foc mistuindu-i o bună parte din bibliotecă.

Dens, bogat în informații, pentru diverse gusturi, *Jurnalul* lui Mircea Eliade se înscrie în rîndul cărților de referință.

IONEL SAVITESCU

ION BUZAȘI

Eminescu și Blajul

București, Editura Iriana, 1994, 140 p.

O nouă investigație era imperios necesară dat fiind că ultima lucrare cu același subiect a fost publicată la începutul secolului: e vorba de *Eminescu la Blaj. Amintiri ale contimporanilor*, Sibiu, 1914, de Elie Dăianu.

Popasul eminescian în „Mica Romă" din primăvara anului 1866 este, fără îndoială, un capitol interesant al biografiei poetului, acoperind un răstimp relativ scurt (de trei-patru luni).

I. Buzași a adunat, așa cum mărturisește în *Argument* (p. 7), tot felul de date, documente, a cercetat amintiri, scrisori, realizînd un veritabil „dosar de existență". În legătură cu acest moment din viața marelui poet, cartea este structurată în cîteva secvențe: I. *„De aici a răsărit soarele românismului"*; II. *De ce și cînd a venit Eminescu la Blaj?*, III. *Ei l-au cunoscut pe Eminescu la Blaj;* IV. *Receptarea poeziei eminesciene la Blaj;* V. *Ecouri blăjene în creația eminesciană;* VI. *Eminescu și oamenii Blajului;* VII. *Semnificațiile popasului blăjean;* VIII. *Popasul lui Eminescu la Blaj (1866) — evocat de poeți;* IX. *Numele eminescian al Blajului,* și se încheie cu o bibliografie a cercetării.

În *„De aici a răsărit soarele românismului"* se evidențiază rolul istoric al Blajului pentru Transilvania, pentru istoria națională și culturală a poporului nostru. Sînt revelate personalități ca Inocențiu Micu-Klein, episcopul vizionar și martir, corifeii Școlii Ardelene, generația anului revoluționar de la 1848, aceea memorandistă, aceea a Marii Uniri, preoții și profesorii care au perpetuat spiritul „Micii Rome" în epoca interbelică și după cel de al doilea război mondial pînă în acel an tragic 1948 pentru oraș, școli și biserică, instituții care au propagat iubirea de neam în slujba propășirii lui.

Tot în acest capitol apare o dezbatere genealogică, se evocă probabilitatea ca *Blajul să fie vatra strămoșilor sau orașul adoptiv al strămoșilor lui Eminescu* (investigațiile istoricului literar D. Vatamaniuc din ultima vreme l-au condus spre o familie Iminovici care a emigrat în Bucovina spre finele veacului al XVIII-lea *(Eminescu,* Galați, Editura Porto Franco, 1993, p. 16 – 28).

Oricum: „... cultul Blajului [...] centru al spiritualității românești e atît de puternic în cazul marilor conștiințe naționale, în cazul lui Eminescu în primul rînd. De aceea, un muzeu al Școlii Ardelene la Blaj este o necesitate culturală și națională" (Ioana Em. Petrescu, *Blajul,* în *Tribuna,* an V, serie nouă, 1994, p. 2).

E ceea ce aflăm și din capitolul II, *De ce și cînd a venit Eminescu la Blaj?,* apelîndu-se la monografiile unor cercetători precum G. Călinescu, G. Munteanu, Petru Rezuș, Augustin Z. N. Pop, D. Vatamaniuc sau la contribuțiile mai puțin cunoscute semnate de Valeria Căliman de la Brașov ori la cartea lui Elie Dăianu menționată mai sus.

Capitolul al III-lea, *Ei l-au cunoscut pe Eminescu la Blaj,* cuprinde mărturiile lui Grigore Dragoș, Ștefan Cacoveanu, Iacob Onea, Mihail Străjanu, Elie Demian Damșa, P. Uilăcan, Al. Uilăcan ș.a. Întîmplările petrecute în Mica Romă de la ei se cunosc: entuziasmul cu care salută orașul, plăcerea de a înota în Tîrnave și lacul Chereteu, plimbările din vecinătățile Blajului, participarea la una dintre ședințele Astrei de la Alba-Iulia din 17 – 28 august 1866, momentele în care îl ascultă pe marele cărturar latinist Timotei Cipariu pe teme istorice sau filologice.

Capitolul IV, *Receptarea poeziei eminesciene la Blaj,* se întinde pe mai bine de 30 de pagini, fiind structurat în mai multe subcapitole: *Un pamflet antieminescian și ecoul său în posteritate* conține istoria atacului canonicului Al. Grama, profesor și autor de manuale de religie la Seminarul din Blaj, „un fel de Zoil – cum îl numește Șerban Cioculescu – un demolator al valorilor naționale"; în *Eminescu în manualele școlare blăjene, Eminescu în revistele școlare blăjene* și *Eminescu în cercetarea dascălilor blăjeni* se subliniază prețuirea deopotrivă a profesorilor din a doua jumătate a veacului trecut și din secolul nostru (Elie Dăianu și Al. Ciura) pînă în perioada interbelică (de pildă, profesorul Radu Briteș, eminent dascăl de limba și literatura română la Liceul „Sfîntul Vasile" din Blaj, autor a unor cărți precum *Aspecte din viața Blajului* și *Oameni din Ardeal).*

Capitolul V, *Ecouri blăjene în creația eminesciană,* este împărțit, de asemenea, în subcapitole: În *Locuri și momente istorice blăjene,* pornindu-se de la biografia călinesciană, se evocă posibile reminiscențe în romanul *Geniu pustiu* (peisajul, dar și tipologia, avîndu-se în vedere și caracterul lui Toma Nour, în primul rînd, și evenimentele de la 1848). Subcapitolul *Poezii scrise în timpul popasului blăjean* se referă la începuturile liricii eminesciene: *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie, Junii corupți, Misterele nopții, La o artistă, Amorul unei marmure* sau nostalgicele *Din străinătate* și *La Bucovina.*

În capitolul VI, *Eminescu și oamenii Blajului,* sînt schițate cîteva portrete ale unor oameni din vechea cetate de cultură: Gh. Șincai, Aron Pumnul, Timotei Cipariu, Andrei Mureșanu, George Barițiu.

În capitolul VII, *Semnificațiile popasului blăjean,* sînt valorificate intuițiile lui N. Iorga, care, într-o pagină din *Istoria literaturii românești,* arăta că la Blaj s-a produs joncțiunea celor două permanențe ale ideologiei politice și literare eminesciene, prețuirea față de trecutul istoric și față de țăranul român.

Zoe Dumitrescu-Bușulenga afirma într-un articol din anii trecuți: „Eminescu intrînd în aura Blajului a înțeles ce uriașă valoare a avut sub raportul europenizării noastre Școala Ardeleană și chiar curentul latinist".

În capitolul VIII, *Popasul lui Eminescu la Blaj (1866),* se evidențiază faptul că o serie de poeți precum Ion Brad, Ion Horea, Ioan Alexandru evocă popasul lui Eminescu în „Mica Romă".

În finalul cărții, *Numele eminescian al Blajului,* se insistă asupra acestei metafore-simbol.

Bibliografia consultată de autor este amplă, cuprinzînd peste 80 de titluri.

I. Buzași a realizat o exegeză din perspectiva actuală a eminescologiei, valorificînd articole, scrisori și alte documente literare mai puțin accesibile.

VICTOR STOLERU

Curier

Crina Ionela Voicu (Roşiorii de Vede, jud. Teleorman). În paginile primite de la tine sînt versuri memorabile. Ca şi în cazul altor corespondenţi, mi se pare foarte gravă cantonarea în clişee patriotarde care sperăm să nu mai altereze domeniul esteticului.

Simona Dima (Mangalia). Întrebările, bucuria, tristeţea unui adolescent dau deseori aripi confesiunilor cu pretenţii literare. *Călător al nopţilor, Prin ce trece unicornul* reprezintă mici cristale, construcţii în care se zăreşte geometria unei posibile coerenţe şi sensibilităţi.

Petronela Tănase (Pogoanele, jud. Buzău). Caligrafii sensibile, o încărcătură emoţională în acord cu vîrsta, cu atît de dificila adaptare, traumatizantă uneori. Pe moment îţi recomand lecturile şi mai puţin scrisul.

Anca Doboga (Călăraşi). Nemulţumirea că la această rubrică nu „prea încurajăm" este parţial reală. Acest expeditiv atelier literar sau oricare altul nu reprezintă o instanţă ultimă. *Poveste* (prima parte) şi *Clipa perfectă* sînt promiţătoare.

Raluca Vicol şi *Adina Capan* (Focşani). Grupaje de versuri substanţiale, din care am selectat pentru rubrica „Debut" *Greşeala*, respectiv, *Seara* şi *Amintiri din vieţile noastre.*

Roxana Rîşnoveanu (Brăila). Poezii foarte promiţătoare şi o scrisoare pe măsura lor. Aşteptăm pagini noi.

Alexandrina Dima (Bucureşti). Am reţinut *Încercări.*

Dan Sociu (Botoşani). Cîtă diferenţă între spectacolul textual al primelor două titluri şi *Baladă!* Aşteptăm pagini noi.

Florentina Popa (Constanţa). Aşteptăm şi alte poezii.

Ne-au mai scris: *Andreea Dalila Luca* (Iaşi), *Elena Simion* (Buzău), *Mihaela Băcilă* (Lugoj), *Diana Marinescu* (Rîmnicu-Vîlcea), *Roxana Brăhăşteanu* (Iaşi), *Iuliana Dascălu* (30 Decembrie), *Camelia Dobre* (Grădinari-Olt), *Mirabela Bianov* (Sf. Gheorghe), *Leila Ali* (Constanţa), *Andreea-Maria Guţiu* (Constanţa), *Andreea Ivan* (Mangalia), *Oana Ilie* (Mangalia), *Virginia Fazakaş* (Constanţa), *Oana Şolică* (Bucureşti), *Gilda Raluca Popa* (Constanţa), *Bianca Siminiuc* (Constanţa), *Florentina Began* (Constanţa).

IOAN VIERU

BIBL... „ASTRA" SIBIU

Calendar literar și cultural 1995

ianuarie 1945 — 50 de ani de la apariția, la Sibiu, a *Revistei Cercului literar*. Red.: I. Negoițescu. Revista pledează pentru „libertatea spiritului și pentru un modernism de substanță".

25 februarie (cca.) 1745 — 250 de ani de la moartea lui Ion Neculce (n. cca. 1672), autor al *Letopisețului Țării Moldovei de la Dabija vodă pînă la a doua domnie a lui Constantin Mavrocordat* (cca. 1743) și al culegerii de legende istorice *O samă de cuvinte.*

19 martie 1895 — 100 de ani de la nașterea lui Ion Barbu (m. 1961), matematician de prestigiu și poet, deschizător de drumuri în lirica interbelică, promotor al „poeziei pure", autor al volumului *Joc secund* (1930).

17 aprilie 1895 — 100 de ani de la nașterea lui Ion Vinea (m. 1964), poet și prozator al perioadei interbelice, adept fervent al modernismului și propagator, la noi, al „constructivismului".

17 aprilie 1945 — 50 de ani de la moartea lui Ion Pillat (n. 1891), important poet interbelic, eseist de talent, stilist remarcabil.

9 mai 1895 — 100 de ani de la nașterea lui Lucian Blaga (m. 1961), poet, dramaturg, filozof, eseist, memorialist și traducător, una dintre cele mai mari personalități ale literaturii și culturii române.

24 august 1820 — 175 de ani de la moartea lui Ion Budai-Deleanu (cca. n. 1760), cărturar iluminist, primul scriitor modern al literaturii române, autor al poemului eroi-comico-satiric *Țiganiada* (1812), apărut postum în 1875.

10 noiembrie 1895 — 100 de ani de la moartea lui Alexandru Odobescu (n. 1834), autor al nuvelelor istorice *Mihnea-Vodă cel Rău* și *Doamna Chiajna* și al eseului de mari proporții *Pseudokynegetikos* (1874).

24 noiembrie 1920 — 75 de ani de la moartea lui Alexandru Macedonski (n. 1854), poet reprezentativ al liricii românești, teoretician al simbolismului și al altor tendințe înnoitoare în artă, pe care le-a propagat prin cenaclul și revista *Literatorul.*

1595 — 400 de ani de la nașterea lui Grigore Ureche (m. cca. 1647), autor al primei cronici în limba română, *Letopisețul Țării Moldovei pînă la Aron vodă* (1359 – 1594).

1645 — 350 de ani de la tipărirea *Cărții carea să cheamă Răspunsul împotriva Catihismusului calvinesc, făcută de părintele Varlaam, mitropolitul Suceavei și arhiepiscopul Țării Moldovei.*

1795 — 200 de ani de la apariția, la Blaj, a celei de a doua traduceri integrale a *Bibliei* (prima – tipărită la București în 1688).

În atenția elevilor și a profesorilor

Se mai pot face comenzi colective la următoarele suplimente:

1. *Limba română pentru admiterea în licee și școli profesionale* (1992, 160 p., 200 de lei ex.).

2. *Literatura română contemporană. Texte comentate pentru clasa a XII-a* (1993, 160 p., 750 lei ex.).

3. *Sinteze și comentarii pentru bacalaureat* (1995, 192 p., 2.250 de lei ex.).

4. *Buletinul S.Ș.F. pe anii 1993 — 1994,* cuprinzînd rapoartele și o parte din comunicările prezentate la Congresul al V-lea al Filologilor Români, Iași — Chișinău, 6 — 9 iunie 1994 (1.000 de lei ex.).

De asemenea, se mai pot face abonamente la nr. 2, 3 și 4 din revista *Limba și literatura română* (1.500 de lei) și la vol. I — IV din culegerea *Limbă și literatură* (4.000 de lei).

Abonamentele și comenzile colective (cel puțin 20 de ex. la revista pentru elevi și la suplimente, și cel puțin 5 ex. la culegerea pentru profesori și la *Buletin)* se primesc pe adresa redacției. Sumele se depun în **contul S.Ș.F. nr. 45.10.6.18.2, Banca Comercială Română, Filiala Sector 5, București.** După efectuarea operațiilor de plată se completează o fișă de comandă, în care se înscrie numele și prenumele titularului comenzii, numărul actului cu care s-a depus suma (mandat poștal sau dispoziție de plată), titlul lucrării solicitate, numărul de exemplare, precum și adresa exactă (cu majuscule) la care urmează să fie expediate coletele. Plata expediției coletelor este suportată de S.Ș.F. în cazul comenzilor colective. Abonamentele și comenzile sub 20 de exemplare, respectiv 5, vor fi expediate contra ramburs, urmînd ca destinatarul să achite și taxele poștale la ridicarea coletului.

Titularul abonamentelor și al comenzilor la suplimente în valoare totală mai mare de 100.000 de lei beneficiază de o bonificație de 15%, care se reține de către titular la depunerea sumei în contul S.Ș.F.

Abonamentele individuale la reviste se pot face, la început de trimestru, prin oficiile P.T.T.R., conform *Catalogului presei: Limba și literatura română* (nr. 7058); *Limbă și literatură* (nr. 7057) sau la sediul S.Ș.F.

S.Ș.F. recomandă abonarea, prin oficiile P.T.T.R., la revistele *Limba română* (Chișinău) și *Revista de lingvistică și istorie literară* (Chișinău), după *Catalogul presei,* nr. 5059, respectiv, 5058.

În pregătire:

Dicționarul presei literare românești (1790 — 1990) de I. Hangiu. Ediția a II-a revizuită și completată cu titlurile cenzurate în 1987, cu reviste din 1990 și cu alte publicații din Basarabia, Bucovina și Occident. Apariție în 1995. Se primesc înscrieri individuale. Se expediază contra ramburs.

ISSN 0254 — 4741

Lei 500

II 5521

2022

7 - IUL 2005

Societatea de Ştiinţe Filologice

LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

0 - IUL 2014

2

1995

59415

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

Anul XXIV, nr. 2 (aprilie — iunie), Bucureşti, 1995

COLEGIUL DE REDACȚIE

SILVIU ANGELESCU, GHEORGHE ANTONESCU (Slobozia), MIRCEA BREAZ (Cluj-Napoca), ION BUZAȘI (Blaj), IOAN DERȘIDAN (Oradea), TEODOR CAPOTĂ (Cluj-Napoca), OCTAVIA COSTEA, ION DUNĂ, MIHAI FLOAREA, MARIN IANCU, FLORIN IONIȚĂ, NICOLAE MĂTCAȘ (Chișinău), NICOLAE I. NICOLAE, TUDOR OPRIȘ, GABRIELA PANĂ DINDELEGAN, LIVIU PAPADIMA, GEORGE ȘOVU, AL. TUDORICĂ, IOAN VIERU

REDACȚIA

FLORENTINA SÂMIHĂIAN, MIRCEA FRÂNCULESCU — **redactori**
ION HANGIU — **redactor-șef**

Revista LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ este editată de Societatea de Științe Filologice, cod 848 866. Redacția și administrația: Bd. Schitu Măgureanu, nr. 1, sector V, cod 79.664, București, tel. 615.17.92, cont B.C.R. nr. 45.10.6.18.2, Filiala sector V, București.

Culegere și tehnoredactare computerizată: ADRIANA CODESCU

Tiparul executat la Regia Autonomă a Imprimeriilor
Imprimeria „Coresi" — București
sub comanda nr. 51885

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

ANUL XXIV, NR. 2 (APRILIE – IUNIE), BUCUREȘTI, 1995

Sumar

Gramatică, vocabular

ADRIANA STOICHIȚOIU ICHIM – Corectitudine și greșeală în semantică (I) 3
ELEONORA ZAMȘA – Verbul: tranzitivitate și diateză 6
ȘERBAN ILIESCU – Exprimarea corectă (IV) 9

Stil, compoziție

GH. BULGĂR – Resursele stilistice ale textului literar și paradoxurile lor 10
IULIAN GHIȚĂ – Tipuri de compunere (II) 14
OCTAVIA COSTEA – Despre discurs 16

Genuri, specii

FLORIN IONIȚĂ – Epopeea: „Țiganiada" de I. Budai-Deleanu 19

Analize, sinteze

MANUELA CĂLIN – Mihai Eminescu: „Mai am un singur dor" 23
LUMINIȚA COCOȘ – Nichita Stănescu: „Evocare" 24
NICOLAE MECU – G. Călinescu, critic și istoric literar 26
IOANA TRICULESCU – Camil Petrescu, teoretician și romancier 28

Miscellanea

MIHAI GHERMAN – Ion Neculce (1672 – 1745) 31
MIRCEA POPA – Lucian Blaga (1895 – 1961) 34
MIRCEA CRISTEA – Personajele lui Eugen Ionescu, între normalitate și alienare psihică 38
Emil Cioran (1911 – 1995) 41

Concursuri, examene

I. HANGIU – Concursul „Eminescu" în anul 110 42
Subiectele Concursului „Mihai Eminescu" – faza națională 43
Premiile și mențiunile acordate 46

Cenacluri, reviste

DOINA IOANA PODUȚ – Cercul „Raze de soare" din Baia-Mare la a XXX-a aniversare 54
GEORGE ȘOVU – Cronica revistelor școlare 55
I. HANGIU – Buletin informativ al Fundației „Hasdeu", nr. 5-6, martie 1995 56

De la corespondenții noștri

..... 57

Tinere talente

RODICA SAGAIDAC – *Din dragoste, Cu Bacovia* 59

Debut

CARMEN URSU – Cele trei fluieraşe din balada „Miorița" 60

Însemnări pe marginea cărților

GHEORGHE BULGĂR, **Limba română (fonetică, lexic, morfologie, sintaxă, stilistică)** (Victor Stoleru); SILVIU CONSTANTINESCU, **Gramatica limbii române. Noțiuni teoretice, texte pentru analiză, fraze analizate sintactic** (Toma Vlăduț); JEAN CHEVALIER, ALAIN GHEERBRANT, **Dicționar de simboluri** (Mihai Floarea); SVETLANA PALEOLOGU-MATTA, **Eminescu și abisul ontologic** (Lucia Zanchi); COSMIN NICOLAE, **Rigoarea ascendenței** (Tudor Opriș) 61

IOAN VIERU – Curier 64

Corectitudine și greșeală în semantică (I)

ADRIANA STOICHIȚOIU ICHIM
Universitatea din București

1. În ultimii ani, lucrările de cultivare a limbii includ tot mai frecvent în sfera lor de interes problematica sensului. Continuînd o direcție inițiată de Iorgu Iordan și Alexandru Graur, specialiști de prestigiu precum Valeria Guțu Romalo, Theodor Hristea, Mioara Avram au atras atenția asupra unor erori de natură lexico-semantică: *pleonasmul, confuziile paronimice, etimologia populară, „cultismul"* etc. Din păcate, în presa „scrisă" și „vorbită" (care oferă, de altfel, numeroase exemple de improprietăți semantice), preocupările pentru semnalarea și prevenirea unor asemenea greșeli își găsesc cu greu locul. O excepție notabilă este rubrica „Ghid radiofonic de exprimare corectă" din cadrul postului „România Actualități", susținută cu profesionalism de Șerban Iliescu.

Cu toate acestea, constituirea unei *semantici normative* a limbii române rămîne încă un deziderat[1]. În lipsa unui asemenea set de reguli și principii riguros formulate, stabilirea limitei între *„corect"* și *„greșit"* în domeniul semanticii va fi, în continuare, o operație dificilă și controversată, cu atît mai mult cu cît sensul lexical este condiționat atît extralingvistic (de relația cu referentul și cu emițătorul), cît și lingvistic (de context și stilul funcțional).

2. În cele ce urmează ne propunem să semnalăm cîteva tipuri de abateri semantice care afectează precizia, claritatea sau proprietatea comunicării. Ele privesc îndeosebi neologismele și se explică prin cauze variate, dintre care cele mai importante sînt insuficienta cunoaștere a semnificației cuvîntului în limba de origine și neglijarea restricțiilor contextuale, generatoare de incompatibilități semantice sau echivoc. În cazul traducătorilor, cînd nu e vorba de incompetență, intervin comoditatea și superficialitatea, iar în cazul ziariștilor, căutarea cu orice preț a ineditului, dorința de a-l impresiona sau epata pe cititor și, nu în ultimul rînd, ceea ce s-ar putea numi „snobism lingvistic". Exemplele discutate provin din presa anilor 1992 – 1995 (ziare, reviste, Radio, TV).

3. Majoritatea *improprietăților semantice* se datorează necunoașterii exacte a sensului unor neologisme, ceea ce duce la încălcarea regulilor „acordului semantic"[2] prin combinații lexicale nepotrivite, ridicole sau chiar aberante între termeni incompatibili. Folosirea adjectivului *prolific* („care se înmulțește foarte repede" – referitor la ființe, DEX, p. 751) într-o asociere lexicală precum „o etapă *prolifică*", cu

1 Un început promițător în această direcție este lucrarea Angelei Bidu Vrănceanu, *Lectura dicționarelor*, București, Editura Metropol, 1993.

2 Pentru definirea conceptului, vezi Valeria Guțu Romalo, *Corectitudine și greșeală (Limba română de azi)*, București, Editura Științifică, 1972, p. 135.

sensul „etapă (a campionatului de fotbal) în care s-au marcat multe goluri" reprezintă o întrebuințare evident nepotrivită a adjectivului neologic. În mod similar, adjectivul *contorsionat,* al cărui sens propriu („sucit, răsucit, strîmbat") se referă la ființe, iar cel figurat („lipsit de armonie, necurgător, chinuit") la stilul de exprimare (cf. DEX, p. 191), este folosit abuziv cu referire la o zonă de conflict cum este teritoriul ex-iugoslav („acest spațiu atît de *contorsionat*"). Improprie în context este și folosirea adjectivului *debordant* („care se revarsă", DEX, p. 232) cu referire la un sportiv „aflat într-o formă *debordantă*" sau a verbului *a preconiza* într-un enunț precum „Vă rugăm să încercați *să preconizați* viitorul Alianței Civice".

Substantivul *escaladare,* cu sensul figurat „extindere treptată a unei acțiuni, a unui conflict" (DEX, p. 305) apare corect folosit în îmbinarea *„escaladarea* criminalității și a violenței"; în schimb, verbul *a escalada* este greșit utilizat în enunțurile care urmează: „Situația e destul de critică și riscă *să se escaladeze*" (corect: *să se agraveze)* sau „Pragul sărăciei *a escaladat* pînă la 19%" (corect: *a atins).*

În cazuri-limită, incompatibilitatea semantică poate genera nonsensuri prin asocierea unor termeni cu sensuri contradictorii: „X a rostit o *amplă alocuțiune*" (substantivul *alocuțiune* înseamnă *„scurtă* cuvîntare ocazională", DEX, p. 26); „o *largă concentrare* de forțe" *(concentrarea* presupune acțiunea de „a se strînge, a se acumula într-un singur loc", DEX, p. 180); *„demararea* permanentă a sistemului" (unde *demararea* – „punere în mișcare, pornire", DEX, p. 242, reprezintă o acțiune momentană și nicidecum una cu caracter durativ).

4. Multe asocieri lexicale nepotrivite se explică prin neglijarea nuanțelor semantice sau a restricțiilor de combinare proprii cuvintelor aflate în relație de *sinonimie parțială (imperfectă).* De regulă, este preferat termenul neologic (chiar livresc) sau specializat echivalentului său uzual, binecunoscut tuturor vorbitorilor și, prin aceasta, devenit „indezirabil": „Eroarea a cărei origine o constituie efortul de a se exprima cît mai «literar» (și pe care o putem numi *«cultism»)* rezultă din înlocuirea unui cuvînt vechi, considerat «banal», printr-un neologism parțial sinonim cu acesta, înlocuire care presupune neglijarea diferențelor existente între cele două sinonime și al cărei rezultat îl constituie folosirea neologismului cu un sens mai larg decît cel care îi este propriu"[3]

Asemenea lărgiri abuzive de sens apar în enunțurile: „«Tineretul liber» *conferă* o pagină sportului" (verbul *a conferi* este sinonimul lui *a acorda* numai cu referire la titluri, decorații, cf. DEX, p. 184). „Barcelona nu are decît a plăti pentru *a concluziona* transferul (unui fotbalist)", unde termenul adecvat este *a perfecta;* „Reușind *să eschiveze* comitetul de primire, X a declarat..." (verbul *a (se) eschiva* substituie într-o construcție sintactică greșită sinonimul său parțial *a evita).*

Între termenii livrești preferați de reprezentanții mass media se înscriu: *a penetra* (cu sensul „a pătrunde, a intra": „Holdingul X a reușit *să penetreze* Piața Comună"), *a uzita* (cu sensul „a folosi, a utiliza": *„uzitarea* diverselor pretexte"), *a debuta* (pentru „a începe": „Convorbirile urmează *să debuteze* mîine").

---

3 Valeria Guțu Romalo, *op. cit.,* p. 131.

Majoritatea cultismelor „la modă", devenite adevărate clișee lingvistice (sau „șlagăre stilistice", cum le numește metaforic Iorgu Iordan[4]), sînt termeni specializați transferați în stilul publicistic[5]. Din limbajul tehnic au fost preluate verbele *a demara, a stopa, a derula, a obstrucționa, a obtura,* precum și derivatele lor substantivale sau adjectivale. Îmbinări lexicale de tipul *„demararea* procesului revoluționar", *„stoparea* corupției", *„derularea* despăgubirilor", *„obstrucționarea* propriilor deziderate", cînd nu sînt de-a dreptul inadecvate, sună rebarbativ și artificial. Mutații semantice similare suferă — printr-un proces de determinologizare — și termeni din matematică sau științe juridice, supuși unei exagerate lărgiri de sens, care conduce la imprecizie semantică. Exemple în acest sens sînt *segment* (în contextele *„segmente* ale societății civile", *„segmente* ale economiei", *„un segment* al conferinței de presă" — în locul sinonimelor *parte, sector, secțiune); accept* („convorbirile au ca scop realizarea *acceptului* sîrbilor bosniaci", unde termenul juridic *accept* „consimțămînt scris pe o poliță" substituie nejustificat cuvintele *acord, acceptare); acuză* („Veștejind asemenea *acuze,* guvernul va trebui să etaleze *[sic!]* mai multă fermitate", unde termenul juridic, livresc *acuză* înlocuiește nemotivat cuvintele *acuzație, învinuire); reabilitare* („au debutat lucrările de *reabilitare* a Drumului Național 1"; termenul specializat *reabilitare* — „act juridic prin care cineva este repus în drepturile personale pierdute în urma unei condamnări", DEX, p. 782 — înlocuiește inadecvat banalul *reparare).*

Se observă că, adeseori, improprietățile semantice se asociază cu greșeli de natură sintactică, privind regimul verbelor din categoria „cultismelor": „În Consiliul de Securitate *a fost circulat* [corect: *difuzat, distribuit*] un proiect de rezoluție"; „Teatrul X *itinerează* foarte multe festivaluri în ultima vreme" (corect: *participă la*).

Substituiri incorecte, avînd drept rezultat confuzii semantice, ambiguități sau enunțuri aberante pot apărea și în cazul paronimelor care provin din aceeași temă, la care s-au adăugat afixe diferite. Sensul acestora rămîne obscur, pentru cei care comit greșelile respective: „O *condiționalitate*[6] [corect: *condiție*] pentru asigurarea bursei"; „reacții *adversative*" (corect: *adverse*); „amînarea *aplicabilității* (corect: *aplicării*) ordonanței nr...."; „acest congres este o *finalitate* [corect: *finalizare*] a unei serii de congrese"; „am *derulat* [corect: *rulat*] în primul an de activitate circa 400 miliarde lei".

Dacă deschiem ziare de științe naturale, de medicină, de ce-o fi, ne ia ochii lipsa de respect pentru limbă, primirea de termeni străini fără trebuință și numai din lene de a căuta echivalentul românesc. Am văzut o carte intitulată *Despre cosmeticurile nuisibile sănătății.* Își poate închipui fiecare în ce stare e amenințată să ajungă limba prin pretinșii oameni de știință. Cauza pentru care s-a lățit atît de mult stricarea limbii... e aceeași cărcia peste tot îi datorăm toate relele de care suferim: politica.

(Mihai Eminescu, *Timpul,* 6 mai 1880)

4 Iorgu Iordan, *Limba literară,* Craiova, Scrisul Românesc, 1977, p. 73.

5 Cf. Adriana Stoichițoiu Ichim, *Polisemia în limbajul publicistic actual,* în *Limba și literatura română,* 1994, nr. 1, p. 16 — 19.

6 *Condiționalitate* este, de altfel, un termen inutil, rezultat al derivării „în cerc închis", în care derivatul și cuvîntul-bază sînt sinonime *(condiție > condițional > condiționalitate);* pentru precizarea conceptului de derivare „în cerc închis" și exemplificări, vezi Valeria Guțu Romalo, *op. cit.,* p. 199 și urm.

Verbul: tranzitivitate și diateză

Prof. ELEONORA ZAMȘA
Școala Nr. 86, București

Tranzitivitatea este un criteriu de clasificare a verbelor după posibilitatea trecerii acțiunii unora dintre ele asupra unui obiect care, din punct de vedere sintactic, este complement direct. În funcție de acest criteriu, verbele se grupează în tranzitive și intranzitive, din această ultimă categorie făcînd parte verbele copulative: *a fi, a deveni, a rămîne* ș.a., verbele impersonale: *a trebui, a ninge, a ploua* ș.a., verbele care exprimă deplasarea în spațiu: *a merge, a veni, a pleca* ș.a., verbele care exprimă reacții psihosomatice: *a rîde, a tuși, a sughița* ș.a., precum și alte verbe, care nu pot fi încadrate în categorii distincte: *a absenta, a depinde, a dura* (temporal), *a proceda* și sinonimele lor.

Trecerea acțiunii unui verb se exercită dinspre subiect, care săvîrșește acțiunea, către un complement direct reprezentînd fie persoana care o suferă: *X folosește p e c i n e v a,* fie obiectul: *X folosește c e v a.* Verbele bitranzitive pot avea ambele tipuri de complement direct, exprimate simultan: *a întreba pe cineva ceva; a învăța pe cineva ceva.*

Construite reflexiv (cu pronume reflexiv în acuzativ, fără ca acesta să fie complement direct), verbele devin intranzitive: *X se folosește d e c i n e v a* sau *d e c e v a* (complemente indirecte).

La diateza pasivă are loc o inversare a pozițiilor: *Cineva / ceva este folosit de X.* Această inversare este numai gramaticală, nu și logică, întrucît și în construcția activă, și în cea pasivă, acțiunea pornește tot de la X (subiectul devenit apoi complement de agent) către *cineva / ceva* (complementul direct devenit apoi subiect). În cazul verbelor cu bitranzitivitate simultană, numai complementul direct al persoanei devine subiect, cel al obiectului păstrîndu-și funcția inițială: *Cineva* (sb.) *este întrebat ceva* (c.d.). De aceea, este oarecum impropriu să se vorbească, în cazul diatezei pasive, de intranzitivare, mai ales că tranzitivitatea este o condiție absolut obligatorie a trecerii unui verb la această diateză.

Despre verbele tranzitive folosite fără complement direct se spune că au utilizare absolută.

Necunoașterea sau cunoașterea aproximativă a acestei probleme creează dificultăți nu numai la nivelul analizei morfologice a verbului, ci și la nivelul analizei sintactice a propoziției sau a frazei: confuzie între subiect, nume predicativ, complement direct / indirect / de agent, element predicativ suplimentar, precum și între subordonatele corespunzătoare lor. Cînd un verb intranzitiv intră în relație cu *ceva,* acesta nu este complement direct, ci subiect de cele mai multe ori: *Îmi trebuie / place ceva* sau nume predicativ — dacă verbul este copulativ: *El este ceva.*

Polisemantismul unor verbe constituie o cauză frecventă a dificultăților în stabilirea caracterului lor tranzitiv sau intranzitiv și, ca urmare, a greșelilor în identificarea determinantului. Contextul capătă un rol hotărîtor în aceste cazuri: *Ține capul sus!* (tranzitiv); *Îi ține de urît* (intranzitiv); *Ține la tine* (intranzitiv); *Filmul ține o oră* (intranzitiv); *Ține-l de vorbă!* (tranzitiv); *Rezolvarea problemei nu ține de mine* (intranzitiv); *Mă ține un junghi* (tranzitiv); *Cojocul ține de cald* (intranzitiv); *Ședința o ținem mîine* (tranzitiv).

Prezența unei forme neaccentuate de acuzativ, a pronumelui personal: *mă, te, îl, -l, l-, o, ne, vă, v-, -v-, îi, -i, i-, le,* în imediata vecinătate a unui verb este un indiciu sigur al tranzitivității acestuia. Trebuie analizate însă cu multă atenție formele de plural, care, fiind omonime cu cele de dativ, nu mai pot constitui garanții ale tranzitivității.

În structurile: *ne / vă / îi / le privește* sau: *ne- / v-/ i-/ le-a privit,* sau: *privitu-ne-a, privitu-v-a, privitu-i-a, privitu-le-a,* formele pronominale sînt de acuzativ, iar verbul este tranzitiv, pe cînd în structurile: *ne zîmbește, ne-a zîmbit, zîmbitu-ne-a* ș.c.l., formele pronominale sînt de dativ, iar verbul este intranzitiv. Cînd statutul sintactic al pronumelui este incert, putînd fi considerat și ca un complement direct în acuzativ, și ca un complement indirect în dativ, verbul este iarăși, în mod cert, tranzitiv. *Ne,* din structura *ne-a trimis,* poate însemna și *pe noi* (acuzativ, complement direct), și *nouă* (dativ, complement indirect). Dar chiar și în această ultimă situație, se presupune existența unui complement direct: *ne-a trimis c e v a.*

Încă o precizare utilă. Pronumele *i,* ortografiat fără cratimă, nu poate fi decît un dativ, indiferent de tranzitivitatea verbului: *i le dau* (tranzitiv); *i se pare* (intranzitiv). Cînd este ortografiat cu cratimă, statutul lui devine incert, *i-* din structura *i-am trimis* putînd însemna și *lui / ei* (dativ), și *pe ei* (acuzativ).

Revenind la diateze, se impune precizarea că ele sînt forme verbale prin care se definește atitudinea subiectului gramatical în raport cu acțiunea exprimată de verb. După cum această atitudine este activă (ceea ce înseamnă că subiectul săvîrșește acțiunea) sau pasivă (ceea ce înseamnă că subiectul nu săvîrșește acțiunea, ci doar o suportă), există două diateze în opoziție: activă — pasivă.

Diateza activă arată că subiectul își îndeplinește rolul său firesc de autor al acțiunii verbului și de aceea nu este marcată de nici un semn distinctiv. Se vorbește, în acest caz, de o marcă zero: (îl) *roagă.*

Diateza pasivă arată că subiectul nu-și mai îndeplinește rolul său firesc de autor al acțiunii verbului, care este săvîrșită de altcineva (acestui altcineva corespunzîndu-i funcția sintactică de complement de agent). Această diateză are, ca marcă morfologică, auxiliarul *a fi,* care își modifică forma după mod, timp, persoană, număr, în vreme ce verbul de bază are forma de participiu, acordată cu subiectul în număr și gen: *El / ea este rugat, -ă; Ei / ele sînt rugați, -te.*

Orice verb la diateza pasivă presupune, în mod necesar, existența unui autor al acțiunii suferite de subiect, deci a unui complement de agent, indiferent dacă acesta este exprimat sau nu. Cînd spunem: *El este rugat; Ei vor fi anunțați; Tu ai fost văzut,* presupunem existența celor care fac acțiunile respective, chiar dacă nu-i numim.

Opoziția activ-pasiv se poate realiza numai în cazul verbelor tranzitive, verbe a căror acțiune poate trece asupra unui obiect, căruia îi corespunde funcția de complement direct, dacă verbul este la diateza activă, și de subiect, dacă verbul este la diateza pasivă: *a lovi — a fi lovit; a auzi — a fi auzit; a întreba — a fi întrebat; a construi — a fi construit.*

Trecerea unui verb la diateza pasivă presupune transformarea complementului direct în subiect, iar a subiectului în complement de agent. Tocmai de aceea, încercarea de a trece un verb la diateza pasivă constituie cel mai bun mijloc de a-i verifica tranzitivitatea, caracterul aberant al unei construcții ca **a fi zîmbit de cineva* fiind evident pentru orice vorbitor nativ al limbii române.

Gramaticile menționează și o a treia diateză: diateza reflexivă, al cărei domeniu este foarte eterogen, singurul element unificator fiind marca sa morfologică: pronumele reflexiv, care îi dă și numele. Dar nici acest element nu funcționează în mod consecvent ca marcă distinctivă a diatezei reflexive, ci doar atunci cînd nu are funcție sintactică proprie, neputînd fi deci analizat independent de verb. În acest caz, verbul reflexiv are fie sens dinamic: *a se gîndi, a se ruga, a se zbuciuma, a-și aminti, a-și închipui*, fie sens impersonal: *a se cuveni, a se înserа, a se întîmpla, a se cădea*, fie sens pasiv: *a se construi, a se repara, a se citi*.

Cînd pronumele reflexiv are funcție sintactică proprie, analizîndu-se deci independent de verb, el poate fi complement direct, dacă e o formă de acuzativ: *se spală* (pe sine), complement indirect, dacă e o formă de dativ: *își reproșează* (sieși) sau atribut pronominal, dacă are sens posesiv: *își spală batista* (sa). Lipsit de această marcă, verbul este la diateza activă (pronominală); în vecinătatea pronumelui reflexiv, construcția poate exprima fie reciprocitatea: *a se saluta* (unul pe altul); *a se certa* (unul cu altul); *a-și reproșa* (unul altuia), fie posesia: *a-și repara* (ceva al său), fie obiectul acțiunii: *a se spăla* (pe sine), *a-și reproșa* (sieși), în acest ultim caz, forma neaccentuată a pronumelui reflexiv putînd fi dublată de forma lui accentuată.

Existența acestei diateze este, pe bună dreptate, pusă sub semnul întrebării de către mulți gramaticieni, avîndu-se în vedere valorile contextual diferite ale reflexivului românesc și ambiguitatea acestuia, în numeroase construcții.

O reprezentare grafică a diatezelor ar pune și mai bine în lumină atît paralelismul dintre diateza reflexivă și celelalte două diateze, cît și faptul că diateza activă pronominală este o însumare a diatezelor activă și pasivă, *El se spală* însemnînd, în egală măsură, și *El îl spală pe el* (formă activă propriu-zisă), dar și *El este spălat de el* (formă pasivă).

O opinie recentă, dar neoficializată (susținută, independent, de Ecaterina Teodorescu, D. Irimia, Gabriela Pană-Dindelegan), propune o interpretare mai coerentă a diatezei verbelor, încadrînd în diateza reflexivă doar formele verbale care arată că acțiunea se răsfrînge asupra subiectului. În felul acesta, definirea diatezei se poate face după un criteriu unic — calitatea pe care o poate avea subiectul în raport cu acțiunea verbului: numai generator (diateza activă), numai receptor (diateza pasivă), și generator și receptor (diateza reflexivă).

Măsurariul civilizațiunii unui popor în ziua de azi e: o limbă sonoră și aptă de a exprima prin sunete noțiuni, prin șir și accent logic cugete, prin accent etic sentimente. Modul de a înșira în fraze noțiune după noțiune, o caracteristică mai abstractă ori mai concretă a noțiunilor în sine, toate astea, dacă limba e să fie națională, sînt ale limbii..

(M. Eminescu, *Echilibrul*, în *Federațiunea*, Pesta, 4 mai 1870)

Exprimarea corectă (IV)

ȘERBAN ILIESCU
Societatea Română de Radiodifuziune

În primul articol publicat în paginile revistei *Limba și literatura română*, nr. 1, 1994, am afirmat că limba română trece printr-o perioadă de frămîntări, din cauza schimbărilor care au loc în structura societății românești. Am promis că vom încerca să atragem atenția asupra unor greșeli de exprimare.

Ne oprim asupra inutilității folosirii conjuncției „deci", la început de frază, sau, ceea ce se observă mai puțin, *în cadrul* frazei. Un exemplu, auzit de curînd, este următorul: „Poți să-i spui că, *deci*, am televizorul *ăsta* de vînzare".

Folosirea formei neliterare „ăsta" este obișnuită în limbajul familiar. Dar nu există nici o explicație pentru folosirea conjuncției „deci" în plină frază. Ticul verbal astfel obținut este dintre cele mai dezagreabile. El face parte din categoria lui „cum mă vezi și cum te văd", formulă stereotipă utilizată, dacă vă aduceți aminte, de unul dintre personajele piesei *Bădăranii* a lui Carlo Goldoni. Deși formula contribuie la reacția noastră de simpatie față de respectivul personaj, la un moment dat, prin repetare exagerată, ea enervează.

Un cuvînt folosit, de data aceasta, corect, dar prea des, este „dubiu", după franțuzescul „doute" și englezescul „doubt". Traducerile făcute de mîntuială l-au impus, în mod clandestin. Te pomenești că un prieten îți spune despre un doctor:

„El este, fără nici un *dubiu*, cel mai bun". Adică, în românește, „El este, fără nici o *îndoială*, cel mai bun".

Sau: nu prea ești convins de ceea ce ți se spune și ești întrebat:

„Ai vreun dubiu?", adică: „Ai vreo *îndoială*, te *îndoiești* cumva?"

Altă greșeală este expresia „funcție de". Ea dispăruse la un moment dat. Dar, în ultima vreme, poate fi auzită din nou. „Instaurată", bineînțeles, de iubitorii matematicii, expresia „funcție de" *este corectă în lumea cifrelor*, nu și în afara ei. Se spune incorect, de exemplu: „Am să-ți fac o vizită, *funcție de* timpul pe care îl am la dispoziție". Corect ar fi: „Am să-ți fac o vizită, *în funcție de* timpul pe care îl am la dispoziție".

Exersez acum o mare regulă de stil, singura: *claritatea!* Trebuie să ne gîndim la ea în mod expresiv și de fiecare dată și să încercăm să o realizăm, în cel mai înalt grad posibil, în proză, spre deosebire de poezie, ce acționează mai mult prin intermediul trăirii și intuiției. Ai o nouă idee, cel mai ușor este s-o azvîrli pur și simplu pe hîrtie, cum ți-a venit în minte, cu tot felul de expresii străine, cu tipuri de formații verbale individuale și întîmplătoare. Dar acest procedeu nu mi se pare potrivit; întîi fiindcă implică multă obscuritate pentru ceilalți; apoi un fel de sărăcie a gîndirii, întrucît lipsește dezvoltarea obiectivă. Pentru aceasta trebuie să te transpui imediat în locul cititorului, și să-ți tot învîrtești și răsucești gîndul original atîta vreme, pînă ia forma cea mai clară pentru toți. Atunci devine inteligibil și cîștigă în substanță proprie, dobîndind adesea noi perspective, nesesizate pînă atunci. Prin urmare, conținutul noțiunilor este gîndit pînă la capăt și descompus, pentru a le putea apuca de partea cea mai clară, și astfel se obține cel mai sănătos exercițiu de gîndire prin intermediul unei severe metode analitice.

(Titu Maiorescu, *Aforisme*, 1865 – 1872)

Resursele stilistice ale textului literar și paradoxurile lor

GH. BULGĂR
Universitatea Hyperion, București

Față de toate celelalte forme ale comunicării prin limbă, textul literar se evidențiază prin trei calități esențiale, care dau originalitate aparte mesajului scriitorilor: *bogăția, noutatea* și *expresivitatea* construcției literare. În fiecare dintre aceste aspecte definitorii ale stilului personal există un paradox care reliefează componentele textului literar, mai ales ale poeziei, despre care s-a spus că este „un limbaj în limbaj".

1. Lectura operei literare se impune de obicei prin *bogăția* vocabularului, a expresiilor figurate, a sintagmelor imprevizibile care conturează o imagine și dau elan discursului, dar și imaginației cititorului, implicînd adesea o tensiune afectivă, predominantă desigur în poezie. Bogăția mijloacelor produce varietatea și pitorescul limbajului scriitorilor, care asociază adesea termenii vechi, uzuali, chiar pe cei arhaici ori regionali cu neologisme și termeni tehnici aduși de continua înnoire a civilizației, a formelor de cultură. Este o facultate specifică a scrisului literar *convergența în mesaj a tuturor ariilor istorice și geografice ale tezaurului limbii naționale*, pentru că prin limbă scriitorul — cum spunea Tudor Vianu — poate „localiza și data" eroii și acțiunea lor, în compunerea unei opere. Tocmai interferențele acestor arii lexicale, de la arhaic-popular la neologic-tehnic, dau textului literar nota de bogăție, precum în aceste versuri din *Scrisoarea II* de M. Eminescu:

Parcă-l văd pe astronomul cu al negurii repaos,
Cum ușor, ca din cutie, scoate lumile din chaos
Și cum neagra vecinicie ne-o întinde și ne-nvață
Că epocile se-nșiră ca mărgelele pe ață.
Atunci lumea-n căpățînă se-nvîrtea ca o morișcă
De simteam, ca Galilei, că comédia se mișcă.

Imaginea vie, colorată, este plină de detalii plastice, cu o evidentă varietate și bogăție a lexicului; pe de o parte, cuvinte vechi: *ață, căpățînă, morișcă, mărgele, negură, vecinicie, comédie,* pe de alta: *astronom, chaos, repaos, epocă,* neologisme îndeosebi, moderat folosite în lirica eminesciană. Tabloul grav e conturat prin confruntarea antitezelor: *lumile din chaos,* vecinicia, epocile *„se-nșiră ca mărgelele pe ață"; „lumea-n căpățînă se-nvîrtea ca o morișcă";* dimensiunea astrală și detaliul familiar converg într-o evocare senină, ușor ironic-glumeață. Impresia de bogăție a limbajului este prevalentă, ca și în acest pasaj din Arghezi:

> Ca Flaubert, prințul chinuiților, Caragiale căuta ore-ntregi, zile-ntregi, cuvîntul cel bun, elasticitatea insinuantă sau asprimea sau ritmul unei fraze. Intuiția lui, necunoscută la mulți din scriitorii mai tineri, era a unui artist de vocație. El vedea stilul aproape material, cu scobituri, cu reliefuri, cu linii și arabescuri, și, cetind pe Caragiale, străvezi conturul și graficul ideilor. Pe unele din paginile lui pare că ți-ai plimba pipăitul, ca să descoperi subt

fluiditatea degetelor, ca atunci cînd înconjuri cu mîna o tiară veche de aur, pietrele scumpe prinse definitiv în metalul de preț[1].

Numărul mare de neologisme ține de modernitatea limbajului descriptiv-jurnalistic, de uz curent azi, care intră în sintagmele evocării poetice: *prințul chinuiților; elasticitatea insinuantă; asprimea sau ritmul unei fraze; stilul aproape material; graficul ideilor; fluiditatea degetelor;* dar și: *a-ți plimba pipăitul; o tiară veche de aur; pietre scumpe; metalul de preț.* Evident, pe un spațiu mic, înregistrăm o mare bogăție de cuvinte și construcții figurate, în care conotațiile dau un relief nou, impresionant, portretului de artist al limbii care a fost Caragiale. Dar același Arghezi și-a scris poezia mai ales cu un vocabular de uz curent, popular și uneori regional chiar, precum în acest *Creion*:

Făptura ta întreagă
De chin și bucurie

Nu trebuie să-mi fie
De ce să-mi fie dragă?

Oct. Goga, poet de mare rafinament stilistic, lăudat de Maiorescu și prețuit de cititori pentru frumusețea, claritatea și bogăția expresivă a limbajului său poetic, a recurs adesea la cuvintele cele mai simple, populare, unele specifice textelor sacre, pentru a cristaliza stări de intensă vibrație afectivă sau imagini ale vieții rustice, trecînd de la stilul solemn al *Rugăciunii*, al poemei *Oltului*, la cel familiar al unor *Cîntece*, precum în versurile:

Bea și dumneata, părinte,
Dumnezeu să-ți ție harul,
Să mai poți ceti Psaltirea
Și să mai golești paharul...

Că noi bem de patru zile
Cu crișmarul, umfle-l zmeii,
Bem, părinte, ca la Nunta
De la Cana Galileii.

Componentă a limbajului literar, poetic, care impresionează la lectură, bogăția lexicului și a construcțiilor plastice este deci un aspect al interferențelor de arii diferite ale vocabularului selectat cu exigență și instinct artistic. Cine ar putea crede că Eminescu a avut nevoie în toată creația lui poetică antumă – poezie și proză literară – doar de 5016 cuvinte, cuprinse în *Dicționarul limbii* sale *poetice*, pe care l-am lucrat, în cadrul unui mic colectiv, sub conducerea lui Tudor Vianu, fiind publicat în 1968, după decesul prematur al maestrului nostru? Statistica riguroasă (realizată de Luiza Seche) ne-o demonstrează: nici măcar a zecea parte din lexicul dicționarelor curente ale limbii noastre n-a fost folosită de poet pentru a scrie o operă literară de mare complexitate. Mai vechea statistică a lui D. Macrea indică doar 3607 cuvinte utilizate de Eminescu în *Poeziile* cuprinse în ediția Perpessicius din 1939. Tot statistica arată că lui Verlaine i-au trebuit doar 3800 de cuvinte; altă cercetare înregistrează sub 2000 de cuvinte în opera poetică a lui Bacovia. Paradoxal, deci, *bogăția* limbajului poetic se bazează de fapt pe un inventar lexical redus, condensat, sărac numeric, dar exploziv în conotații, încărcat de simboluri: *non multa sed multum* (nu cuvinte multe, ci mult conținut conceptual și

1 *Tablete de cronicar*, 1960, p. 26.

afectiv). E rezultatul unei selecții severe: *„Unde vei găsi cuvîntul / Ce exprimă adevărul?"* (Eminescu); poetul îl găsește prin inspirație, talent, muncă. Fiind foarte redus numeric, fiecare element al stilului artistic este, cum spunea Arghezi, „un cuvînt căutat și lucrat". Analiza textului urmărește efectul expresiv al acestei lucrări, al acestei selecții și compoziții, care dă originalitate și forță de sugestie unui mesaj literar.

2. *Noutatea* este rîvnită de orice scriitor: ea e mărturia unicității creației, atrăgînd interesul cititorului. Sînt *două ipostaze ale noutății:* una *cantitativă* și alta *calitativă*. O operă adevărată este și o achiziție de neologisme, de termeni tehnici, o dată cu actualizarea cuvintelor vechi, populare, regionale, pe care scriitorii le pot folosi, cum am spus, pentru a sugera un mediu, un timp istoric etc. Prin opera scriitorilor se conservă tezaurul limbii, îmbogățindu-se cu asimilări de lexic modern. E un cîștig cantitativ, o înnoire concretă, materială am spune, față de a doua ipostază a noutății: cea semantică, cea *calitativă,* cînd cuvintele vechi, arhaice chiar, populare, dobîndesc în context *sensuri noi,* figurate, lărgindu-și astfel puterea de cuprindere și intrînd în relații de sinonimie cu alte cuvinte.Un lingvist de mare autoritate, Sextil Pușcariu, scria în frumoasa lui carte *Limba română* (1940): *„Îmbogățirea normală a unei limbi se face prin valorizarea elementelor vechi, printr-o necurmată împrospătare a celulelor din organismul viu al limbii"* (p. 395). C. Negruzzi, V. Alecsandri, M. Eminescu, I. Creangă, I. Slavici, G. Coșbuc, O. Goga, M. Sadoveanu, Marin Preda, Nichita Stănescu au readus la viață multe *cuvinte vechi;* ele au devenit *noi* în construcții metaforice, înnobilînd expresia. Iată, fiindcă sîntem la centenarul nașterii lui Lucian Blaga, o poemă, printre ultimele scrise (1959 – 1960), numită *Poeții,* care începe așa:

Nu vă mirați. Poeții, toți poeții sînt
un singur, nefîmpărțit, neîntrerupt popor.

Vorbind sînt muți. Prin evii ce se nasc și mor,
cîntînd, ei mai slujesc un grai pierdut de mult.

Ultima strofă începe cu *„Ei tac ca roua. Ca sămînța. Ca un dor"* și se încheie cu acest distih, în care *izvor* este un cuvînt-cheie, un simbol cu bogate conotații: *„...Și-apoi sub cîntecul privighetorilor / izvor se fac în rarișteizvor sonor".*

Cele două ipostaze ale noutății: *cantitativă* – prezența neologismelor, a termenilor moderni, tehnici – și *calitativă* – acumularea conotațiilor, a semnificațiilor noi, metaforice, în aria semantică a termenilor vechi, populari, familiari, regionali, constituie o componentă majoră a textului literar, marcat și prin paradoxul noutății lexicului vechi, precum puținătatea, „sărăcia" elementelor de compunere, selectate riguros, pentru a obține de fapt *bogăția* limbajului artistic, varietatea de termeni și construcții care definesc un stil personal, inspirat.

3. Expresivitatea unui text este componenta esențială a creației literare, în primul rînd, dar ea apare adesea și ca efect al unui efort de înnobilare a mesajului, o mărturie de talent nativ, de stăpînire a limbii, ceea ce se poate vedea și în presă, în discursuri, în conferințe, în istoria și critica literară, unde erudiția și talentul fac casă bună, precum la T. Maiorescu, N. Iorga, E. Lovinescu, G. Ibrăileanu, Tudor Vianu, Vladimir Streinu. Inovația este axată pe asocierile imprevizibile de cuvinte în sintagme ale mesajului, irepetabile și încărcate de vibrație afectivă. *„Noutatea singură nu este un criteriu de apreciere a progresului literar* – scria Tudor Vianu. *Numai noutatea în serviciul expresivității alcătuiește un criteriu capabil să măsoare progresul în*

literatură"[2]. Deci, noutatea, despre care am vorbit, nu este asigurată de acumularea de termeni noi sau de construcții frapante, bizare, retorice, ci de nucleul de cuvinte în care trăiește *o imagine, o simțire, o viziune nouă* a lucrurilor; e ceea ce preconiza încă din antichitate Horațiu în *Arta poetică*, cerînd ca „vorba cunoscută" să fie „înnoită" printr-o „legătură subtilă în context". Precum în acest fragment din Sadoveanu: *„Ceata călăreților umbla în buiestru, pătrunsă de duhul de voie bună a unui meșter leneș la treabă și harnic la vorbă. Clipele acelui popas se risipeau ca fulgii de păpădie în adierea vîntului. Așa au umblat cu spor pe sub biruința soarelui de amiază și au ajuns într-un pisc unde se legănau fînațuri înflorite. De acolo au văzut valea cea largă a Siretului unde curge o apă domoală, scriind cotituri între lunci vechi"*[3].

Creativitatea artei literare, despre care vorbea D. Caracostea, ridică valorile cuvîntului *de la denotație* – sensul comun – *la conotație* – semnificații figurate –, prin așezarea lui în vecinătăți neașteptate. Puterea componentei expresive a construcției unui mesaj literar depinde de talentul, intențiile, resursele limbajului fiecărui autor. Arii vaste ale meditației lirice a lui Blaga sînt luminate de sintagmele expresive ale contextului, precum în poema *Asfințit marin*, din care citez partea finală:

Soarele, lacrima Domnului,
cade în mările somnului.
Ziua se curmă, și veștile
Umbra mărește poveștile.
O, aventura și apele.
Inimă, strînge pleoapele.

Steaua te-atinge cu genele.
Mut tălmăcești toate semnele.
Ah, pentru cine sînt largile
vremi? Pentru cine catargele?

Fiecare distih compune din cuvintele uzuale sintagme expresive, cu acea notă de vastă conotație și de ambiguitate care lasă liberă imaginația cititorului să rețină perspectiva și sensul potrivit percepției și sensibilității sale. E privilegiul poeților de a înălța fraza, enunțul, pe treptele înalte ale simbolului, sau chiar ale mitului, cum sugera Blaga însuși în notele sale, publicate postum: *„Spontaneitatea mitică o socot ca o condiție a existenței creatoare"*[4]. Astfel, gradul de expresivitate a contextului relevă alt paradox al limbajului poetic: cuvintele cele mai simple, mai tocite prin uz, la îndemîna oricui, deodată își preschimbă înțelesul de bază, *denotativ*, pentru a ne oferi o paletă întinsă a *conotației*, îndată ce se alătură altui cuvînt, fortificîndu-se reciproc în context: *„Toată viața, poetul împletește cuvintele, și din împletirea lor iese mătasă sau frînghie"*, mi-a spus Arghezi, în ultima convorbire despre arta scrisului[5]. Putem acum explica paradoxul înnobilării termenilor prin îngemănarea lor simbolică: *unitatea e banală, sintagma poetică e revelatoare*, ca în versurile citate mai sus: *„soarele, lacrima Domnului"; „Umbra mărește poveștile"; „Mut tălmăcești toate semnele"* etc. *„Un cuvînt numește, alt cuvînt îl pune în mișcare, un alt cuvînt îi aduce lumina"*, zice Arghezi. *„Un cuvînt cîntărește un miligram, alt cuvînt poate cîntări greutatea muntelui*

2 *Studii de stilistică*, 1968, p. 58.
3 *Nicoară Potcoavă*, 1952, p. 142.
4 *Contemporanul*, 10 martie 1965.
5 *Luceafărul*, 1 decembrie 1958.

răsturnat din temelia lui și înecat în patru silabe [...]. Chimia aplicată la culori și parfume este o copilărie comparativ cu magiile foarte vechi pe care le realizează cuvintele, de la primele cîntece și basme despre Dumnezeu și om"[6]. Același cuvînt, într-o singură strofă din poema-testament *Cărbunii* a lui Goga, își vădește paradoxal „*complexitatea simplă*" (G. Călinescu), trecînd *de la denotație la conotația multiplă*, cînd se asociază cu un *alt subiect:*

Cărbunii cînd ți-or *arde*-n vatră,
În seri de am tîrzii și goi,
Tu, stînd la lespedea de piatră,
Să te gîndești c-*am ars* și *noi*.

Ce vrea să spună *a arde* în ultimul vers? E o distanță enormă între sensurile aceluiași cuvînt *arde*, de la denotația primului vers la conotația ultimului : *am ars și noi* (ne-am consumat, ne-am chinuit, ne-am sacrificat, ne-am mistuit). Simpla alăturare a subiectului nou a modificat toată gama semantică posibilă a verbului. J. Cohen avea dreptate: „*Metafora nu este o simplă schimbare de sens, ci metamorfoza lui [...], trecerea de la sensul noțional la cel emoțional*"[7]. Prin creația literară, limba continuă să se îmbogățească din interiorul ei, *calitativ*, nu numai din exterior, prin acumulări și asimilări de neologisme, care sînt, *cantitativ*, impuse de evoluția modernă a culturilor. Dinamica gîndirii și forța sentimentelor nu au limite în *creativitatea metaforică a stilului artistic*, pentru că eterna problemă a limbajului poetic este, cum spunea Aristotel în *Poetica* sa, „*cum să fie limpede, fără să fie comun*". Ideea a căpătat analitic o formulare memorabilă la G. Călinescu: „*Un nou mod de a gîndi (de a oglindi universul) atrage după sine nu un vocabular nou, ci un chip inedit de a descoperi valența cuvintelor*"[8]. În valențele cuvintelor, conturate în sintagmele afective ale stilului scriitorilor, sînt implicate *conotațiile* simbolului, ale metaforei, menite să dea o vigoare maximă unui mesaj. Analiza textului are să delimiteze și să lămurească „*izvorul sonor*", cum zicea Blaga că sînt poeții, al mesajului literar. Aplicația pe texte e un exercițiu admirabil, care înalță cugetul și înnobilează simțirea; de aceea, Vianu a putut scrie în comentariile la *Dicționarul* său *de maxime*: „*Cultura lingvistică și literară este temelia culturii*" (p. 134).

Tipuri de compunere (II)

Prof. IULIAN GHIȚĂ
Inspectoratul Școlar al Municipiului București

În prima parte a acestui articol, am prezentat foarte pe scurt următoarele tipuri de compunere: *autobiografia, rezumatul, disertația, analiza literară, comentariul literar, paralela, caracterizarea, intervenția, nota, sinteza, articolul, interviul, ancheta, recenzia, cronica* și *foiletonul*.

6 *Tablete de cronicar*, p. 69.
7 *Structure du langage poétique*, 1966, p.216.
8 *Scriitori români despre limbă și stil*, antologie îngrijită de Gh. Bulgăr, ed. IV, 1983, p. 217.

Ne propunem să atragem atenția asupra deosebirilor dintre compunerile *literare*, care se întemeiază pe imaginație, și cele *științifice*, care, izvorînd din rațiune, apelează evident și la imaginație. Deosebirile privesc atît fondul de idei, cît și folosirea stilului artistic în compunerile literare sau a celui științific în compunerile științifice. Elevii își însușesc, în gimnaziu și în liceu, într-o măsură mai mare sau mai mică, diverse tehnici de elaborare a unor compuneri scrise, cu condiția respectării principalelor etape:

(a) alegerea temei și formularea subiectului;

(b) documentarea (strîngerea materialului legat de tema aleasă și privind subiectul ce urmează să fie tratat);

(c) sistematizarea materialului într-un plan care să cuprindă trei puncte: introducere, tratare și încheiere;

(d) redactarea compunerii scrise sau pregătirea pentru expunerea orală.

Indiferent dacă avem de realizat o compunere literară sau una științifică, planul este obligatoriu, ca și adecvarea stilului la cerințele subiectului.

După materialul de bază, compunerile literare se clasifică astfel:

– *compuneri după texte literare* de toate felurile (rezumat, reproducere, caracterizare, recenzie, comentariu literar, paralelă, sinteză etc.);

– *compuneri cvasilibere*, condiționate fie de o imagine vizibilă (ilustrație, tablou, fotografie etc.), fie de un „model" (descriere, portret, cerere, proces-verbal, autobiografie, dare de seamă, scrisoare, memoriu etc.);

– *compuneri libere* (descrieri, narațiuni, ilustrarea unor proverbe, zicători, maxime etc.).

Pornind de la *perceperea realității*, compunerile pot fi:

– *compuneri bazate pe materialul oferit de realitatea înconjurătoare* (realitatea este percepută nemijlocit prin excursii, călătorii, vizite, observații de scurtă sau lungă durată etc.; informațiile dobîndite sînt reproduse sub forme diferite: *amintiri, reportaj, note, jurnal, interviu, articol* etc.);

– *compuneri bazate pe materialul oferit de realitatea reflectată în alte lucrări* (rezumat, prezentare, recenzie, caracterizare, sinteză etc.).

Compunerile științifice presupun înțelegerea și folosirea vocabularului specific fiecărei discipline de învățămînt, formarea unor deprinderi și priceperi de cercetare științifică elementară, cu respectarea normelor limbii literare. Asemenea compuneri se realizează printr-o colaborare cu ceilalți profesori de la disciplinele științifice (matematică, fizică, biologie, chimie etc.), iar tipurile sînt gradate, de la *exercițiul de extragere a informațiilor*, a ideilor, a noțiunilor teoretice, a conceptelor din manuale sau din diferite tratate științifice, reproducerea lor într-o formă personală și utilă prin *rezumat, conspect*, utilizarea tipurilor diferite de *fișe, note, descrieri de obiecte, de procese fizice și chimice, de fenomene din natură și din societate, de legi și demonstrații matematice*, pînă la *lucrări de analiză, de concluzii, de sinteză, comunicări științifice, disertații* etc., care implică elemente de originalitate, de afirmare și pregătire pentru concursuri și olimpiade.

Compunerile „științifice și tehnice" sînt cele mai dificile, deoarece pregătirea și realizarea lor adecvată depind nu numai de profesorul de limba română, ci și de ceilalți profesori. Respectarea normelor ortoepice (în expuneri orale), a normelor ortografice și de punctuație (în compunerile libere sau științifice) este obligatorie.

În afara celor două tipuri de compuneri (literare sau științifice), ne vom mai referi și la *compunerile „publicistice"* sau *„jurnalistice"*. Cele mai cunoscute compuneri sînt *articolul* de ziar pe diferite teme, *reportajul, interviul, ancheta, recenzia, cronica, foiletonul.*

În sfîrșit, *compunerile „colocviale"*, numite și *lucrări cu caracter epistolar*, au, de asemenea, unele particularități de structură-model, șablon cu stil solemn, alteori sînt în stil familiar neutru (diferite tipuri de *scrisori* oficiale sau particulare, *biletul, telegrama, jurnalul intim, memoriile, însemnări zilnice* etc.).

Un loc cu totul deosebit în pregătirea școlară îl ocupă *compunerile „artistice"*: *comentariul literar și stilistic, analiza, sinteza, paralela, interpretarea de text, adaptarea, ilustrarea unor proverbe și maxime, parodia* etc. Aceste tipuri de compuneri folosesc un bogat vocabular bazat pe sensurile conotative ale cuvintelor, valorificînd toate resursele expresive ale limbii, precum și gama foarte variată a limbajului poetic și a procedeelor de sintaxă poetică. În efectuarea comentariului literar și stilistic al unei opere literare, profesorul de limba și literatura română îmbină în mod permanent cerințele interpretării lingvistice cu cele ale poeticii, adică metodele stilisticii lingvistice și cele ale stilisticii literare.

Despre discurs

OCTAVIA COSTEA
Institutul de Științe ale Educației, București

Cuvintele *discurs* și *conferință* sînt folosite în limba română contemporană cu următoarele sensuri: *discurs* – expunere, de obicei pe o temă științifică sau politică, făcută în fața unei adunări; tratare în scris a unui subiect de natură științifică sau literară (DEX, p. 270); *conferință* – expunere făcută în public asupra unei teme din domeniul științei, artei, politicii etc. (DEX, p. 184). *Conferință* mai înseamnă reuniune a unor oameni de știință, artă, cultură, politicieni, cu scopul de a dezbate un anumit subiect (întîlnire la vîrf – *summit); conferință de presă* – întîlnire în care o personalitate a vieții politice, sociale, culturale etc. face o expunere sau declarații și răspunde la întrebările reprezentanților presei (DEX, p. 184).

Discursul are, așadar, la bază *argumentarea explicită, dar și implicită*. Utilizat în diferite domenii, el reprezintă o argumentație dezvoltată în fața unei persoane, a unui grup de persoane sau tratarea în scris a unui subiect. Pe de o parte, este vorba de latura practică a atragerii și a menținerii atenției ascultătorului sau cititorului, pe de altă parte, autorul discursului dezvoltă un argument sau o suită de argumente, în care se confruntă puncte de vedere diferite (de acceptare, „pro", sau de respingere, „contra"), pe baza unor probe de idei sau de fapte.

1. Înainte de a analiza un discurs, vă propunem cîteva exerciții simple. Acestea se întemeiază, în primul rînd, pe *memoria* și *spiritul vostru de observație* și le puteți rezolva fie individual, fie pe grupe. Ca urmare, vă puteți evalua (aprecia cu note) efortul și singuri.

1. Ce înseamnă *„a argumenta"*? Găsiți cel puțin 3 cuvinte sau grupuri de cuvinte sinonime.

2. În ce *împrejurări* sînteți în situația de a argumenta? Dați cel puțin 2 exemple.

3. În ce situații *ați ascultat un discurs?* Dați un exemplu. Dacă exemplul solicitat nu vă este la îndemînă, vă puteți propune să ascultați un scurt discurs.

4. Reamintindu-vă discursul ascultat, precizați: *cine* a rostit discursul; *cărui auditoriu* i-a fost adresat; *subiectul* dezvoltat; modalitățile folosite de vorbitor pentru *a convinge;* modalitățile *de atragere și de menținere a atenției; cuvinte semnificative, enunțuri cu valoare generală* (proverbe, maxime, zicale, aforisme), anumite *procedee literare* (antiteza, inversiunea, enumerația etc.).

5. Credeți că timpul de dezvoltare a discursului audiat ar fi putut să fie concentrat? Comparați timpul de dezvoltare a discursului cu durata unei reclame.

6. Notați ce v-a atras cel mai mult la o reclamă T.V.: enunțurile convingătoare; imaginea sau reluarea imaginii; repetarea unor cuvinte / a unor grupuri de cuvinte; fondul muzical; o situație hazlie; o situație care vă amintește de ceva etc.

Pe care dintre aceste componente captivante ale reclamei le-ați integra într-un discurs?

Asemenea exerciții au rostul să vă demonstreze *cît de important este să învățați să convingeți.*

II. Pentru a atinge acest scop, vom străbate o nouă etapă în demersul nostru: lectura textului din manualul clasei a VII-a, *Patria și patriotismul,* pe baza căruia puteți rezolva cîteva exerciții de interpretare. Discursul a fost rostit de B. Șt. Delavrancea la Ateneul Român, în ziua de 24 ianuarie 1915, la invitația prof. Nae S. Dumitrescu, președintele Societății „Tinerimea Română", și a fost publicat cu subtitlul *Înălțătoarea conferință a marelui nostru Delavrancea,* în ziarul *Epoca,* din 27 ianuarie 1915. Textul discursului (conferinței) *Patria și patriotismul* a fost reprodus în primul număr al Bibliotecii Societății „Tinerimea Română", înființată de matematicianul D. Pompeiu în 1915. Citind cu atenție discursul, observăm că Delavrancea a fost, ca și M. Kogălniceanu, Titu Maiorescu sau N. Iorga, un mare orator.

Textul este transparent, simplu, se dezvoltă ordonat, după *un anumit mod,* specific oratorului B. Șt. Delavrancea, de a distribui ideile, argumentele, enunțurile și cuvintele. Pentru a ne edifica, cîteva observații sînt utile. Acestea se referă la: impresia de claritate, de ordine; cum se dezvoltă în discurs (introducere, cuprins, concluzie) subiectul anunțat prin titlu; noutatea unor enunțuri, a unor grupuri de cuvinte sau a unor cuvinte (cu această ocazie, se consultă fie subsolul de pagină, fie dicționarul).

Ce ar trebui să știm?

– Textul citit se organizează după *un anumit plan,* specific discursului.

– După cum am arătat, *acest discurs* a fost, mai întîi, rostit, apoi, publicat. Prin urmare, aici se găsesc multe *elemente care aparțin exprimării orale,* prin care autorul intenționează să atragă și să mențină *deliberat* atenția ascultătorilor și a cititorilor:

(a) Folosirea unor apelative, a persoanei a II-a în formule de adresare: „Copii, nu crez (este vorba despre o formă învechită, conservată regional, în graiul muntenesc) că vă veți supăra zicîndu-vă copii. De cînd e lumea lume niciodată tinerețea n-a fost o ofensă".

(b) Evoluția, în discurs, a persoanei întîi, în variație liberă, la singular sau la plural, în funcție de vorbitor: „Eu mă văd copil în voi, și pe voi vă văd maturi în noi". „Aveam o patrie, și nimeni nu ne pomenise de patrie. Noi existam în ea, ea exista în noi."

(c) Întrebări sau exclamații retorice, menite să mențină vie atenția ascultătorilor sau a cititorilor: „Copii, ce e patria, ce e patriotismul?"

– Adevărurile emise de autor, frumusețea sentimentului de dragoste pentru patrie, deschiderea spre cunoașterea istoriei poporului sînt exprimate la nivelul trăirii umane obișnuite și expuse gradat, fiind examinate atent (de aici, încărcătura semnificativă a unor detalii).

– *Planul unui discurs* este următorul:

(a) Introducerea (sau exordiul): – captarea atenției ascultătorilor sau a cititorilor; – evenimentul de care se leagă *concret* discursul (emoția sărbătoririi zilei de 24 Ianuarie 1859, semnificația acesteia în istoria țării); – prezentarea succintă a subiectului, a demersului argumentativ (patria și patriotismul); – schițarea, în linii mari, a demersului (definirea gradată a sentimentului).

(b) Expunerea gradată a ideilor: – Pentru a dezvolta subiectul ales, Delavrancea utilizează atît *argumente „pro"*, *cît și argumente „contra"*: „Patria nu vine de la pămînt, nici din vreo lucrare a cîmpului, nici din vreo abstracțiune, ci dintr-o noțiune concretă, de la *pater*, de la *patres*, din părinți, moși și strămoși." – Enunțarea unor judecăți probate, care au valoarea generalizării sau întăririi unor idei emise: „De cînd e lumea lume niciodată tinerețea n-a fost o ofensă." – Pentru a-l determina pe ascultător să se gîndească la o opțiune, autorul utilizează *paradoxul:* „Eu îmi dau seama că în aceste cuvinte e o iluzie și o realitate. Iluzia: întinerirea noastră. Realitatea: îmbătrînirea noastră." – Întărirea unor idei (de exemplu, prin evocarea unor momente din istoria țării): „Cînd pomenim de Călugăreni, Rovine sau Valea-Albă, ne cutremurăm, uităm de noi, și nu trăim decît în aceia care au fost odinioară ostași, căpitani și voievozi!"

(c) Concluzia presupune enunțarea ideilor construite de-a lungul desfășurării discursului: „Patria și patriotismul sînt primordial instinctive"; „... totuși, nu vom izbuti să fim capabili de jertfe mai mari decît ne este dat nouă din instinctul de patrie".

Prin urmare, opinia și poziția civică a tînărului, afirmate constructiv în societate, sînt aspecte esențiale ale sentimentului de patrie.

III. Pentru a străbate cea de-a treia etapă a demersului de interpretare, este necesară *o recitire* a textului. Vă puteți verifica, totodată, capacitatea de înțelegere a textului, rezolvînd următoarele exerciții:

1. Identificați, în textul respectiv, cîteva elemente de captare și de menținere a atenției ascultătorului sau a cititorului.

2. Care este subiectul discursului?

3. Enumerați cîteva argumente „pro" și „contra" utilizate de autor.

4. Identificați modalități de întărire a ideilor (evocări, judecăți probate etc.).

5. Care este concluzia acestui discurs?

IV. În elaborarea unui discurs, vom ține seama de următoarele etape:

(a) Invențiunea: alegerea subiectului; selectarea ideilor de dezvoltat; realizarea unor grupaje de idei în jurul temelor (inventare de probleme).

(b) Dispoziționea: planul discursului; așezarea în ordine a elementelor componente.

(c) Elocuțiunea: alegerea cuvintelor (inventare lexicale, anumite procedee literare); construirea și înlănțuirea enunțurilor; grija pentru exprimare, pentru prezentarea generală a discursului; alegerea mijloacelor optime de captare și de menținere a atenției auditoriului.

Avînd în vedere elementele componente ale demersului, *textul-suport, planul de interpretare și de construcție*, veți putea redacta și voi un discurs, în care să vă propuneți să-i convingeți pe cei din jur *să adere rațional* la o idee frumoasă la care v-ați gîndit. Iată cîteva sugestii: *„Sănătatea Terrei"*, *„Ce aș dori să fac în viață?"* etc. Vă urăm succes!

Epopeea: „Țiganiada" de I. Budai-Deleanu

Prof. FLORIN IONIȚĂ
Liceul „Iulia Hasdeu", București

La 24 august 1995 se împlinesc 175 de ani de la nașterea lui Ioan Budai-Deleanu, la Cigmău (Hunedoara), către 1760 – 1763, într-o familie de preoți unitarieni. Urmînd tradiția familiei, el a făcut studii teologice la Blaj, continuate, timp de cinci ani, la Viena (1780 – 1785 sau 1786), completate cu filozofie și drept. Aici îi cunoaște pe Samuil Micu, Gheorghe Șincai și Samuil Vulcan și tot aici va lua contact cu literatura greco-latină și cea clasică italiană, dar mai ales cu ideile iluministe încurajate în epocă de liberalismul și reformele împăratului Iosif al II-lea. Se reîntoarce la Blaj, doctor în teologie, ca „prefect de studii", dar nu va rezista decît un an, căci intră în conflict cu episcopul de tristă amintire Ioan Bob, renunțînd la hirotonisire. Va pleca la Lemberg (Liov), capitala Galiției (în urma alipirii Bucovinei la Austria, din 1775, această provincie românească fusese atașată juridic și administrativ Galiției), ca secretar de tribunal, devenind ulterior „sfetnic chezaro-crăiesc" la Curtea de Apel, funcție pe care o va păstra pînă la moarte.

La Lemberg își redactează scriitorul întreaga operă, rămasă, din păcate, în manuscris, în cea mai mare parte. Este vorba de scrieri juridice, pedagogice, istorice, filologice și, bineînțeles, literare, semnalate încă din 1830 de Gheorghe Asachi, dar aduse în țară abia în 1869 și intrate în patrimoniul Bibliotecii Academiei în 1903.

Opera literară cuprinde un fragment de epopee (3 cînturi), *Trei viteji*, publicat în 1927 de Gheorghe Cardaș, și *Țiganiada*, păstrată în două variante, întîia apărută în revista *Buciumul român* din anii 1875 și 1877, iar a doua, definitivă, în 1927, prin efortul aceluiași Gh. Cardaș.

Țiganiada sau *Tabăra țiganilor* este un *„poemation eroi-comico-satiric alcătuit în doaosprezece cîntece de Leonachi Dianeu* [anagrama lui Budai-Deleanu], *îmbogățit cu multe însemnări și luări-aminte de către Mitru Perea* [Petru Maior] *și alții mai mulți în anul 1800"*.

În *Prolog* autorul își justifică „alcătuirea poeticească", pe care o numește „jucărea", prin dorința de „a forma și a introduce *un gust nou de poezie românească"* (s.n.), pregătindu-i pe „tinerii cei de limbă iubitori a cerca și cele mai rădicate și mai ascunse desișuri ale Parnasului, unde lăcuiesc muzele lui Omer și a lui Virghil".

Este de subliniat de la început caracterul programatic al întreprinderii autorului, conștiința importanței actului creației, căci denumirea „jucărea" nu trebuie luată *ad litteram*, ci doar ca un gest de protocolară modestie.

O *Epistolie închinătoare către Mitru Perea* aduce precizări legate de conținut: „... toată povestea mi se pare că-i numai o alegorie în multe locuri, unde prin țigani să înțeleg ș-alții, carii tocma așa au făcut și fac, ca și țiganii oarecînd. Cel înțălept va înțălege!". Cît privește modalitatea narativă, „am mestecat întru adins lucruri de șagă, ca mai lesne să să înțăleagă și să placă". Trebuie remarcat orgoliul autorului, care afirmă tranșant „cum că această operă nu este furată, nici împrumutată de la vreo altă limbă, ci chiar izvodiță noao și orighinală românească. Deci, bună sau rea cum este, aduce în limba aceasta un product nou". Izvoarele ori influențele sînt amintite de însuși Budai-Deleanu: Homer *(Iliada, Odiseea* și, mai ales, *Batrahomiomahia – Războiul broaștelor cu șoarecii)*, Casti *(Gli animali parlanti,* „adecă jivinele vorbitoare"), Tassoni

(La secchia rapita, „adecă vadra răpită") şi de asemenea Vergiliu, Tasso, Ariosto ori Milton. Modelul, evident chiar şi prin alegerea titlului, este însă *Iliada* altoită pe trunchiul comic al *Batrahomiomahiei.*

La începutul secolului al XIX-lea epopeea de tip clasic, adică purtătoare de sublim, devenise desuetă. Autorul încearcă să o revitalizeze tocmai prin suprapunerea comicului şi a satiricului, devenite acum dominante. Invenţia nu aparţine lui Budai-Deleanu, dar în literatura română situaţia este singulară (o vom mai întîlni doar în anii '80 ai acestui secol în *Levantul* lui Mircea Cărtărescu, o altă epopee de „sertar", unde, din fericire, a rămas nu un secol, ci doar un deceniu) şi echivalează cu o acţiune de salvare a unei specii pe cale de dispariţie, din păcate fără efect în epocă, pentru că textul nu a fost cunoscut. Heliade, ca să luăm un singur exemplu, fără a avea intuiţia înaintaşului său, a „născut un copil mort", *Mihaiada.* Putem afirma că, în plan literar, scriitorul ardelean devansează cu un secol şi jumătate tendinţa actuală de re-scriere a unor vechi specii care, prin conservarea de-a lungul secolelor a aceloraşi trăsături, se plafonaseră. Este cazul, de exemplu, al baladelor lui Radu Stanca ori Ştefan Augustin Doinaş, al elegiilor lui Emil Brumaru ori al dramelor lui Marin Sorescu, şi enumerarea ar putea continua. Păstrînd proporţiile, îl putem considera pe Ioan Budai-Deleanu un avangardist al secolului al XIX-lea.

Ca şi în *Iliada,* fundalul este eroic şi îl constituie lupta pentru independenţă condusă de Vlad Ţepeş. În prim-plan se află însă peripeţiile comice ale ţiganilor care, pentru obţinerea libertăţii, dar mai ales a mîncării, promise de domn în schimbul angajării în luptă, călătoresc de la Flămînda la Inimoasa. Mulţumirea este însă mai mare „pentru mălai şi clisă" (slănină) decît pentru „slobozie". Mersul este anevoios „prin sfadă multă şi hodini desc", astfel încît ţiganii hotărăsc să pună carele cu merinde înainte. Cum nici acest fapt nu are efectul scontat, trimit lui vodă o solie prin care îi solicită să ordone ca distanţa dintre cele două localităţi să nu depăşească „un mil", *„Apoi să ne dea slobozie / Dă a face trii hodini cîte o dată".* Armata ţiganilor mai doreşte şi *„...pă drum v-o pază, [...] / Ca la primejdie să ne ajute; / Dă ar fi măcar numa doao sute".* Lucrurile se complică prin amestecul sfinţilor, de partea românilor, şi al diavolilor de partea turcilor. Satana o fură pe Romica, logodnica lui Parpangel, oprind încă o dată marşul ţiganilor, căci îndrăgostitul călătoreşte în Iad şi Rai în căutarea ei. Totul se sfîrşeşte cu încăierarea ţiganilor şi cu hotărîrea lui Dumnezeu de a prelungi „încă vreme lungă jugul turcesc" prin plecarea lui Vlad „în urgie".

Elementul satiric este dat de „alegorie", căci — reamintim — *„prin ţigani se mai înţeleg şi alţii".*

Vom încerca în continuare să arătăm în ce mod a folosit scriitorul modelul antic şi care sînt inovaţiile sale. De la Homer a preluat autorul invocaţia către muză. Celebra rugăminte din *Iliada,* care stabileşte distanţa respectuoasă între artist şi inspiratoarea sa, *„Cîntă, zeiţă, mînia ce-aprinse pe-Ahil Peleianul...",* devine *„Musă! ce lui Omir odinioară / Cîntaşi Vatrahomiomahia, / Cîntă şi mie, fii bunişoară...",* în timp ce Apolo este numit *„drăguţ bace".* Muzele sînt certate, grăbite, tratate cu familiaritate, *„Hai, dragă musă", „Dar ce mă tragi de guler, o, musă", „Musă, ian curmă-ţi odihna lină... sus, muso!".*

Miraculosul, recomandat în mod deosebit de Aristotel (vezi *Epopeea: „Iliada",* în *Limba şi literatura română,* anul XXIV, nr. 1, 1995, p. 27), este desigur prezent. În *Iliada* el stătea de la început sub semnul tragicului prin sacrificiul Ifigeniei, acceptat chiar de tatăl său, Agamemnon. *Ţiganiada* debutează şi ea printr-o „arătare minunată", dar sensul

său este comic, punînd întregul text sub această zodie: *„Goleman era să mai înceapă / A grăire, și de-abia cît zisă: / «Toate aheste nu plătesc o ceapă!» / Cînd Satana, care aci sosisă / Dezbrăcînd negura întunecată, / În chip de corb la țigani s-arată. // Și vrînd să le facă o nătăraie, / Zburâ în giur pe deasupră-le roată / Cîteva ori, ca ș-o ciocîrlie, / Pururi cîntînd cha! cîr! și iată / Bietului Goleman, ce pe iarbă / Șezînd ura, se cufuri în barbă! // [...] // De această arătare minunată, / La toată adunarea căzu greață, / Toți să mira cu gura căscată, / Și de frică toți albise în față; / Iar, ștergîndu-și barba, Goleman / Sudui de mamă pe croncan"*.

Se pot stabili numeroase corespondențe cu întîmplări și personaje din epopeile antice sau renascentiste, dar totul la Budai-Deleanu se realizează în cheie comică. Țiganii se luptă, cu ochii închiși, cu o turmă de bivoli, crezînd că sînt turci, așa cum Aiax se luptase cu o cireadă de boi, crezînd că îi înfruntă pe troieni. În cazul său fusese vorba de o zdrobitoare demonstrație a puterii absolute a zeilor și, implicit, a condiției umane derizorii; acum însă este vorba doar de lașitate dublată de prostie. Există și nelipsitul episod al defilării armatei. Eroicul, sublimul s-au transformat însă în burlesc: *„Pe urmă în rînduri groase neîncheiate / Mergea lăieții, goleții droaie, / Mîncători zădarnici de bucate, / Înarmați cu măciuci și cu maie; / Muierile cu prunci mici în spate / De tot goale sau de jumătate. // Corcodel pe dînșii avea poruncă / Să povățuiască în rînduială / Corcodel care cu bobi aruncă / Și cu vrăjituri oameni înșală. / Oricine ce va fura el știe, / Spuindu-i dracu din răspîntie. // Iară steagul era, după care / Să ducea gloata de mortăciune / Și de toate stîrvuri mîncătoare, / O tearfă* [zdreanță] *aninată de o prăjină. / Marșul suna în cornuri mugitoare, / Toți lolăindu-se în gura mare"*. Parpangel este Ahile, dar „de șatră", cum îl numește G. Călinescu, iar mama sa, Brîndușa, care încercase să-l apere de rele apelînd la magie, are ca model pe Tetis. Cîtă deosebire însă între zeița cu „picioare argintii" și bătrîna vrăjitoare care descîntă buruienile dintr-un ceaun. Goleman cel puternic, dar fără minte, este Aiax. *„Drăghici cuminte / Carele multe veacuri văzusă / Și totuși din gură nici un dinte / Încă pînă atuncea nu-i căzusă; / Acum ținea el a șeptea muiere / Și totuși se mai simțea la putere"* este Nestor cel înțelept, iar *„iubitorul de dreptate"* Neagu, *„ce numai de o parte aude"*, este, desigur, Agamemnon. De la Vergiliu preia autorul episodul călătoriei lui Parpangel în Rai, iar cel al pădurii fermecate în care sînt atrași războinicii creștini se regăsește la Tasso. De la Milton preia episodul demonilor care plănuiesc să-l înfrunte pe Dumnezeu etc.

Înainte de Alecsandri și Caragiale, Budai-Deleanu folosește numele personajelor și limbajul ca mijloace de caracterizare, dar și de obținere a comicului. Eroii săi se numesc Corcodel, Gormoi, Sfîrcul, Soșoi, Cocoloș, Dondu, Giolban... și vorbesc precum Tandaler care îl ceartă pe Corcodel: *„Soi de cîne! Laie blăstămată! / [...] / Nește mișei făcători dă ciure, / Lăieți și mîncători de mortăciune / Încă și pă hăi cinstiți să înjure! / Așteptați numa, că acuș v-oi pune / Căpăstru-n cap și zăbele în gură, / Și veți juca pe altă zicătură"*.

Cuvîntările eroilor antici, rostite înaintea bătăliei, devin aici certuri care anunță doar păruiala generală și *„capetele sparte"* din final: *„Mîndrea pe Ciuntul de barbă trage, / Năsturel pe Dondu flocăiește; / Iar ca ș-un juncan Dragosin rage / Și cu dinții beliți clențăiește, / Căci Sperlea îi zubrasă nasul în doao / Și mustește cu buzele amîndoao"*.

Convingerea scriitorului este că fiecare subiect tratat presupune un limbaj pe măsură: *„... poetul în voroava sa deobște [...] întrebuințează cuvinte obștite între țărani, afară de tîmplări cînd vorbește altcineva, căci atunci așa-și chibzuiește voroava ca să fie cuviincioasă persoanei care vorbește"*. Or, cum intenția dominantă este aceea comică, pînă și momentele de luptă sînt descrise în aceeași notă. Între gestul Arhanghelului

Mihail, care îi *„șterge o palmă Satanei"* și îl suduie: *„Nu-i vrednic un tîlhăroi ca tine / Să-mi spurce armele nemuritoare"*, și felul, citat mai sus, în care Tandaler îl suduise pe Corcodel, amenințîndu-l cu bătaia, pentru că și-a demoralizat tovarășii de drum, anunțîndu-i că s-a sfîrșit mîncarea, *„Șădeți acum întinși pă burice"*, nu există diferențe esențiale.

Este de subliniat însă că totul se petrece în limitele prescrise de Aristotel, care cerea ca poetul să vorbească pe cît se poate de puțin în nume propriu. De aceea, autorul recurge la un procedeu original, plasînd în subsolul paginii note și comentarii ale unor presupuși cititori, avînd nume ce sugerează firea sau preocupările fiecăruia: Mîndrilă, Simplițian, Idiotescul, Onochefalos, Coantreș, Erudițian, Criticos, Evlaviosu, Filologos etc. Nu este însă doar o intenție comică, ci și o modalitate de a realiza un comentariu mascat al autorului, care presupune diverse unghiuri de abordare a problemelor ridicate, subliniindu-le și provocîndu-l totodată pe cititor.

Comentariul lui Petru Maior este preponderent filologic. *„Aurariu – explică el – cuvînt adevărat românesc; adecă se numesc așa cei care spală aurul. Pe une locuri să zic b ă i a ș i, de la b a i e, adecă aurărie unde să sapă din pămînt aurul"*. Idiotescu, evident, nu înțelege nimic din lamentațiile lui Parpangel, nemîngîiat de pierderea Romicăi, nepricepînd că prezența ecoului, în povestea îndrăgostitului, este doar o metaforă: *„Ce țigan nebun! Dar nu putea el să cunoască că nimini nu-i răspunde, ci numai sunetul vorbelor lui să răzbătea?"*

Uneori comentariul capătă un aspect colocvial prin intervenția mai multor participanți care susțin puncte de vedere diferite. Iată, de exemplu, un schimb de replici provocat de portretul judelui Neagu: *„Oarecum nu să lovește!... Zice că Neagul au fost înbitoriu de dreptate și apoi zice că n-auzia numai de-o parte. Dacă asculta el numa pe o parte, vai de judecata lui! – Mîndrilă. Ei! Deacă nu auzia de o parte, atuncea, dar, trebuia să-i vorbească de cea parte de care auzia. – Onochefalos"*

De altfel, limbajul constituie una din reușitele poemei lui Budai-Deleanu, care recurge de obicei la limba vorbită, fără a ocoli însă nici expresia savantă ori neologismul. Vom întîlni deci alăturate neologisme precum *melancolie, antișambră, himeră, intrigant*, și regionalisme, *băieș, bală, corfă, cioarsă*, ori creații proprii obținute mai ales prin derivare: *bogătate, golătate, păgînie, slobozie, a obrăzui* (a desena un portret).

Asemenea bogății lexicale îi permite îndrăzneli prozodice pe care le vom întîlni doar în lirica modernă, la Arghezi, de exemplu, ori, și mai aproape de noi, la Nichita Stănescu sau la poeții optzeciști. Budai-Deleanu va face să rimeze substantive precum *poartă* ori *sară* cu formele verbale omonime: adjective și pronume cu nume proprii: *mișel – Corcodel, el – Aristotel*, și, mai rar, prin procedeul numit al „încălecării", verbul cu o altă formă verbală incompletă, ce se continuă în versul următor: *zisă – ca să mi să...*

Vom întîlni și comparația dezvoltată, folosită mai întîi de Homer și atît de prețuită de comentatorii antici: *„Cum rîul de munte primăvara, / Cînd în pripă neaua se topește, / Dintru nălțime urnind povara / Apelor, se varsă și bujdește* [năvălește], / *Toate îneacă, surpă și prăvale / Și nu-i ce să-l oprească în cale, // Așa Vlad neînvinsul să răpede / Și cu șireaguri nespăimîntate / Frînge, taie ce ndinte vede, / Surpă, răstoarnă, calcă, străbate / Și nu-i vîrtute* [putere], *nice tărie / Să-l contenească sau drum să-i ție"*.

O asemenea țesătură subtilă de inovații este unică în literatura română a momentului și tocmai de aceea este cu atît mai regretabil că opera lui Budai-Deleanu nu a fost cunoscută de contemporani ori de generația pașoptistă, căci, desigur, ar fi oferit scriitorilor români un drum pe care, ingorîndu-l în epocă, l-au redescoperit cu o întîrziere de mai bine de un secol.

Mihai Eminescu: „Mai am un singur dor"

Prof. MANUELA CĂLIN
Liceul „Emil Racoviță", Galați

Nici un alt mare poet nu ilustrează mai convingător și mai tulburător ca Eminescu afirmația că *„întreaga creație omenească se naște din nostalgia paradisului"* (N. Crainic).

Perfecta adecvare a expresiei la conținutul afectiv și de idei, simplitatea, puritatea, muzicalitatea, forța de sugestie a versurilor așază elegia *Mai am un singur dor* alături de celelalte capodopere ale poetului – *Luceafărul, Glossă, Odă (în metru antic), Peste vîrfuri* etc. –, alături de capodoperele literaturii universale.

Deși tema poetică este moartea, Eminescu plăsmuiește un paradis terestru în care elementele, personificate (codrul, frunzișul, izvoarele, cerul, luna, luceferii) primesc la sînul lor protector, cu blîndețe și duioșie, pe fiul rătăcit, care, eliberat prin moarte de zbuciumul vieții, se regăsește pe sine revenind acasă, în paradisul pierdut; de aceea, în mod surprinzător, versurile degajă seninătate, lumină, liniște. Cum se naște acest miracol, dat fiind că poetul folosește în cele trei strofe numai cuvinte simple, frecvente în limbajul omului de rînd, păstrîndu-le, celor mai multe dintre ele, sensul propriu?

Poezia debutează pe un ton confesiv: subiectul liric se manifestă prin verbe la persoana I singular („am", „să am", „nu voi") sau prin numeroase pronume („mă", „-mi"); celelalte verbe, la persoana a II-a plural cu subiect inclus, „voi" („să lăsați", „împletiți"), și impersonalul „nu trebuie" proiectează o colectivitate anonimă, lumea, de care poetul încearcă să se detașeze prin aceste ultime cuvinte, ca printr-un testament.

Primele versuri comunică fără echivoc dorul de moarte al poetului, ceea ce presupune o existență anterioară plină de decepții, atîtea dorințe neîmplinite, zadarnice.

Zbuciumul necurmat, conștiința limitelor condiției umane, imposibilitatea transpunerii idealului în real au creat și au adîncit sentimentul înstrăinării în sufletul celui care a gustat fericirea la vîrsta de aur a copilăriei și adolescenței în spațiul paradisiac al pădurii, unde „anii [...] se par ca clipe, / clipe dulci se par ca veacuri". Interogația eminesciană atît de cunoscută: „Unde ești copilărie cu pădurea ta cu tot?" este prezentă în subtextul celor mai multe poezii ale Luceafărului.

În lirica eminesciană, iubirea apare în două ipostaze: ca eveniment benefic, favorizînd regăsirea de sine și, astfel, reintegrarea în natură, sau ca eveniment alienant, generînd înstrăinarea de sine, „desființarea ca personalitate", cu o expresie a lui Camil Petrescu; vezi *Luceafărul, Odă (în metru antic)* ș.a. În primul caz, echilibrul dobîndit prin dragoste se dovedește a fi iluzoriu, căci omul, ființă duală, nu-și poate împlini iubirea pură, absolută; în consecință, poetul tinde să eternizeze clipa fugară, proiectînd-o în vis, într-un viitor nedeterminat: „Vom adormi sub înaltul..."; „Adormi-vom, troieni-va..."; „Vom visa un vis ferice". Somnul este pentru muritorul de geniu singura cale posibilă de acces într-un paradis terestru vegheat de aștri, spațiu al armoniei și al permanenței. Așa se naște straniul dor de moarte și astfel se explică

înlocuirea cuvintelor „moarte" prin „somn", „sicriu" prin „pat" și a celorlalte elemente ale ritualului funebru, ca bocetul, cu „glasul frunzișului veșted" etc. Treptat, prinde contur o lume senină, caldă, familiară și totuși deosebită de cea dintîi prin suprapunerea celor două dimensiuni, spațiul și timpul. Oboseala, tulburarea interioară se risipesc, sufletul se însenînează. Se produce astfel, ca în mai toate celelalte poezii, un original proces de obiectivare prin ieșirea din contingent într-o lume ideală sau, cum ar spune Mircea Eliade, prin saltul din timpul profan, al existenței cotidiene, în timpul sacru.

Strofa a doua începe cu pronumele negativ „nime" și cu forma negativă a verbului-predicat „nu plîngă", marcînd distanțarea poetului de contingent, visul mirific al unei alte lumi neputîndu-se constitui decît prin anularea realității înconjurătoare, prin „înecarea cirezilor agreste" (I. Barbu). Dorul însuși, ca „sentiment al distanței și al înstrăinării" (N. Crainic) își pierde acuitatea pe măsură ce „glasul frunzișului veșted", susurul izvoarelor, luna, sunetul tălăngii, teiul, ninsoarea florilor de tei, alcătuiesc o realitate sublimată, esențializată. Elementele naturii sînt în text subiecte ale verbelor, toate la persoana a III-a și, cu excepția verbului „cad", la conjunctiv prezent: „nu plîngă", „să dea", „alunece", „pătrunză", „să scuture". Absența conjuncției la trei dintre ele crează o ușoară ambiguitate, conferindu-le o nuanță imperativă (eul liric devine, simultan, cel care suferă, dar și creatorul universului în care se integrează, după modelul Celui care „a zis și s-a făcut").

Preponderente sînt aici imaginile auditive, construite cu impresionantă finețe prin valorificarea tuturor resurselor (lexicale, semantice, gramaticale, fonetice) ale limbii: aliterațiile, de exemplu: „glas să dea / Frunzișului veșted / ... zgomot..." sau deschiderea vocalică: *î, u, o, oa, a,* din aproape fiecare vers.

Sufletul își cucerește echilibrul prin desprinderea de spațiul profan și prin proiectarea într-un spațiu sacru; numai asprul cînt al mării mai amintește de frămîntarea vană a lumii. Acesteia i se opune certitudinea integrării definitive în nemișcarea și singurătatea pămîntului. Că acea lume a păcii, a eternității și a plenitudinii nu se poate concretiza decît prin anularea acestei lumi reale, fragmentate, care determină fărîmițarea ființei, o sugerează și încadrarea strofei între cele două forme, negativă în primul vers și afirmativă în penultimul, ale verbului existenței: „n-oi mai fi" – „voi fi".

Nu ne-am propus să descompunem și să dezvăluim procesul intim al creației, miracol prin care artistul, „chip al lui Dumnezeu în această lume trecătoare [...] plăsmuiește după asemănarea divină cu elemente luate din această lume superbul simulacru al veșniciei, care este arta" (N. Crainic), ci numai să sensibilizăm sufletele tinere pentru a le acorda cu vibrațiile marii poezii.

Nichita Stănescu: „Evocare"

Prof. LUMINIȚA COCOȘ
Liceul „Dr. I. Meșotă", Brașov

Opera lui Nichita Stănescu interesează astăzi nu numai pentru că reprezintă o nouă treaptă în evoluția limbajului poetic românesc, continuînd și sintetizînd formulele interbelice din poezia lui Arghezi, L. Blaga și Ion Barbu, dar și pentru că aduce în atenție principalele teme ale poetului modern, confruntat cu o lume atît de diversă, dar și cu

un limbaj extrem de schematizat, din care savorile arhaice au fost eliminate în favoarea unei precizii adecvate ambițiilor științifice și tehnologice ale acestui secol. Poetului îi revine, așadar, un rol unic: acela de a actualiza toate problemele latente ale omului contemporan, dar și sensurile cuvintelor uitate sau tocite prin îndelungată folosire. Problematica poetului modern este indisolubil legată de cea a poeziei văzute ca *limbaj*. Creatorul încearcă să-și definească uneltele. El este, în sens superior, un cugetător și un om de știință care sintetizează din cuvinte vechi imagini noi. Dar cum reușește acest lucru? Nici profunzimea cugetării și nici cea a simțirii nu sînt de ajuns, căci poezia reprezintă un limbaj originar care pornește de la sine și se oprește la sine, comunicîndu-se ca un conținut suficient sieși, autonom, avînd deci ceea ce Tudor Vianu numea *funcție reflexivă*, dar neputînd fi explicat doar prin ea. Poezia modernă, cea a lui Nichita Stănescu în special, este o *actualizare* personală a limbii române, așa cum este limba oricărui mare poet (limba lui Eminescu sau limba lui Shakespeare). Poezia este o *evocare — adică o încercare de trezire a latențelor expresive ale unei limbi, în chiar fericitul moment al coliziunii cu poezia* — ca stare conținută a acestei lumi, dar susceptibilă de a fi percepută doar de poet.

În această „cheie" putem decoda și textul-artă poetică, inclus în volumul *Opere imperfecte* (1979). Intenția poetului este aceea de a „portretiza" ființa evanescentă a poeziei. De aceea nu este greu să ne dăm seama cine este cea „evocată": este chiar poezia, stare exterioară și autonomă, intrinsecă lumii și doar presimțită de poetul modern, foarte diferit deci de cel romantic, geniul „producător" el însuși de poezie.

Prima unitate strofică este o definiție succintă și paradoxală a poeziei, raportată la un „gen proxim" neobișnuit — spiritul: „umbra unei idei", umanitatea ca devenire și ca puritate: „a piele de copil mirosea spinarea ei", regnul mineral: „piatră proaspăt spartă", nelipsind nici trimiterile în protoistorie: „a strigăt într-o limbă moartă". Este o modalitate tipică lui N. Stănescu această nuanțare a unghiurilor de vedere, așa cum am întîlnit deja în binecunoscuta *Laudă omului*. Relativizarea punctelor de vedere, cu care ne-am obișnuit mai mult în domeniul prozei secolului nostru, este introdusă ca o perspectivă înnoitoare în poezie. Poetul nu vizează numai un efect de surpriză, ci încearcă să „evadeze" din lumea „strîmtă" și incomodă a unui pseudoreal anihilant. Citindu-l pe Nichita Stănescu avem de multe ori impresia unei „soluții" inedite, neașteptate la „închiderea" orizonturilor literare în acei ani '80. De aceea, poezia lui a avut o soartă paradoxală; pe de o parte, se părea că poetul e agreat de oficialități, pe de altă parte însă el s-a „refugiat" într-o zonă a artei, oferind astfel un exemplu de operă creată „în răspăr", împotriva canoanelor oficiale. Întreaga operă poetică a lui Nichita Stănescu este „un strigăt într-o limbă moartă"; ea duce mai departe limbajul poetic al perioadei interbelice, reprezentînd o sinteză superioară a celor trei „mari" — Arghezi, Blaga, Ion Barbu.

Poezia lui N. Stănescu „nu are greutate, ca respirarea", căci nu ține seama de lumea „gravitațională", a limitelor, cum ar spune Gabriel Liiceanu, este o stare eternă și profund umană, de aceea este asemuită sării, fără de care gustul însuși al vieții pare alterat. Textul este și o meditație subtilă asupra relației dintre poezie și realitate. Poezia nu mai este asemănată unei stări de reverie, de „fugă" din realitate, ci este chiar realitatea.

Ultimul vers reprezintă o concluzie, o ultimă și lămuritoare precizare: „Între ape, numai ea era pămînt". Poezia are puteri cosmogonice, asemeni cuvîntului dintîi, ea poate despărți încă și încă o dată apele de uscat, lumina de întuneric, experiența și

conștiința. De aceea îl putem înțelege pe Nichita Stănescu doar în continuarea *Vraciului* arghezian, care însă s-a detașat de orgolii iconoclaste și de impulsuri blasfemiatoare, asumîndu-și condiția dificilă de creator de la mijlocul acestui tulburat secol, ducînd (așa cum însuși mărturisește) la *Liniștea de după mit:* „Mi se face somn de frumusețe / și moarte de sublim".

G. Călinescu, critic și istoric literar

NICOLAE MECU
Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu", București

I. Conceptele de critică și istorie literară cu care operează G. Călinescu sînt schițate de timpuriu, așa încît practicianul abordează domeniile lor avînd o clară conștiință a mijloacelor. Înrîurite de estetica italianului Benedetto Croce și de critica impresionistă de la începutul secolului, aceste concepte se impun totuși prin originalitate, ieșită din însăși structura personalității călinesciene, polivalentă și esențial antidogmatică. Primele articole doctrinare dezamorsează prejudecăți și propun o nouă viziune critică. Astfel, spune tînărul Călinescu, între creator și critic nu există o incompatibilitate structurală (așa cum statuase T. Maiorescu în *Poeți și critici,* în 1886), *„un artist poate face critică și un critic artă, cu condiția ca unul să aibă simț critic și celălalt talent".* Mai mult: exercițiul creator este indispensabil criticului, *„nimeni nu trebuie uns critic înainte de a fi ratat un cît mai mare număr de genuri literare".* Critica și istoria literară nu îi apar ca discipline independente, ci necesar complementare; cronica literară nu poate fi imaginată fără „raportarea la spiritul integral al unei literaturi", iar istoria literară fără judecata de valoare/de gust. Ca orice personalitate puternică, G. Călinescu nu preia pentru uzul propriu concepte gata făcute, ci își forjează instrumentele după chipul și asemănarea sa. (De aici și imposibilitatea „călinescianismului" ca metodă, în ceea ce are el mai personal.) Studiile *Tehnica criticii și a istoriei literare* (1938) și *Istoria ca știință inefabilă și sinteză epică* (1947) teoretizează un concept de critică și istorie literară *creatoare,* constînd în elaborarea de noi „puncte de vedere din care să iasă structuri acceptabile". Istoria literară pozitivă (publicarea de bibliografii, ediții critice, documente, istoria culturală etc.) este indispensabilă, dar nu suficientă. Ea asigură (prin autenticitatea, exactitatea și acuratețea informației) obiectivitatea, însă trebuie să fie urmată neapărat de descoperirea în fapte a „structurilor noi, inedite", expuse într-o „sinteză epică": *„O istorie a literaturii e o adevărată «comedie umană» luînd ca pretext scriitorii, și se întîmplă uneori, în literaturile noi, că nu poți să scrii, pentru că n-ai suficiente acte, cu intrări și ieșiri (școli, curente, generații), nici o galerie suficient de complexă de eroi...".* Fără a disprețui faza documentării riguroase, conceptul călinescian de critică și istorie literară este fundamental antiscientist, situîndu-se la polul opus pozitivismului și, deopotrivă, „științei literaturii" practicate de M. Dragomirescu și de școala sa.

II. G. Călinescu a fost unul dintre cei mai conștiincioși cronicari literari interbelici. Spre deosebire de cei mai mulți însă, el nu s-a limitat la foiletonistică și nu a văzut în ea un scop în sine, ci a considerat-o doar ca o etapă — necesară — către sinteza de istorie literară. Nu se poate spune că a practicat, ca foiletonist, o critică de direcție și nici că a lansat mari nume, așa cum a făcut E. Lovinescu, emulul său mai vîrstnic cu o generație

și care a promovat direcția modernistă, descoperind și susținînd totodată o seamă de scriitori importanți. Începută spre finele deceniului al treilea în revistele *Viața literară, Gîndirea, Sinteza, Universul literar* și *Capricorn* (publicație scoasă de el), activitatea foiletonistică a lui G. Călinescu e continuată în deceniul următor, prin cronica săptămînală de la *Adevărul literar și artistic,* prin cea lunară la *Viața românească* sau la *Revista Fundațiilor Regale* (la care colaborează totuși accidental), prin amplele studii de istorie literară din *Jurnalul literar* (revistă al cărei director a fost), iar mai tîrziu prin colaborări susținute la *Contemporanul.* Paralel cu cronica literară, el scrie strălucitoare eseuri critice, uimind prin paradoxul demonstrației și prin fulguranța intuițiilor. Astfel sînt *Principii de estetică* (o critică *sui generis* a literaturii avangardiste), *Universul poeziei* (remarcabilă încercare pe teren românesc a poeticii elementelor, simultană cu apariția lucrărilor lui Gaston Bachelard), *Poezia realelor* și *Domina bona.*

Teritoriul pe care G. Călinescu și-a cîștigat o celebritate inegalabilă a fost însă cel al istoriei literare, *summum* al darurilor sale. *„De altfel,* mărturisea el într-un interviu din 1932, *nici nu mă socotesc critic, ci numai istoric literar, singura disciplină în care nevoia de creație, de documentare și rectificare a judecăților pot* [sic] *coexista".* Programul unei sinteze integrale a istoriei literaturii române se profilează de la începutul anilor '30, o dată cu elaborarea și publicarea *Vieții lui Mihai Eminescu* (1932), cînd Al. Rosetti – editorul cîtorva lucrări călinesciene capitale – vede în autorul ei pe singurul capabil a realiza o astfel de sinteză. Pornit pe acest drum, G. Călinescu resimte necesitatea de a înainta concomitent prin monografia marilor scriitori și prin integrarea lor în fluxul evolutiv al literaturii naționale. *„Pentru a înțelege pe Eminescu* – va explica el mai tîrziu – *aveam trebuință de o istorie literară, și pentru a scrie o istorie trebuia neapărat a avea monografia celui mai de seamă poet român. Un adevărat cerc vițios, pe care l-am rezolvat pornind simultan din centru și de la periferie".* Acest atac simultan se vede limpede în activitatea sa din deceniul al patrulea, cînd, paralel cu critica foiletonistică (a literaturii actuale), el publică documente eminesciene, apoi, rînd pe rînd, *Viața...* și *Opera lui Mihai Eminescu,* primă monografie pe măsura poetului național, rămasă pînă astăzi, în ciuda corecțiunilor și schimbărilor de perspectivă a abordării apărute între timp, singura lucrare ce tratează întreaga creație eminesciană și care, ca și monografia *Ion Creangă,* își păstrează seducția grației stilului inimitabil, metaforei critice și formulelor memorabile.

Opera capitală a criticului și istoricului literar rămîne *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent,* apărută în vara lui 1941 la Fundația Regală pentru Literatură și Artă și reeditată în 1982 de Al. Piru, cu modificările și adăugirile operate de autor după 1941. Lucrare monumentală, *Istoria...* era prima sinteză integrală bazată pe criteriul estetic, adică o *„istorie de valori".* Prin lectura dinspre epoca marilor clasici și cea interbelică spre trecut, G. Călinescu restituia – și, într-o măsură, am putea spune: construia – imaginea unei literaturi organice, cu o tradiție remarcabilă în organicitatea ei, de vreme ce eminescianismul, caragialismul, crengismul, arghezianismul sau bacovianismul puteau fi descoperite în germene încă de la cronicari și primii poeți moderni. Istorie de valori, sinteza din 1941, ca și *Compendiul* din 1945, săvîrșește acte majore de reparație, așezînd la locul meritat scriitori nedreptățiți dintr-un motiv sau altul: Heliade, Macedonski, Coșbuc și mulți încă, ceea ce nu înseamnă că nu-i nedreptățește pe alții, cum sînt în general criticii: Maiorescu, Lovinescu etc., minimalizați și uneori deformați spre șarjă. În toate cazurile însă, excepțională rămîne „sinteza epică": *Istoria...* este un roman al literaturii române. Ca și în monografiile

Eminescu și *Creangă*, scriitorii prind viață ca niște eroi epici și tot astfel mediul în care ei se formează și creează. Uneori descrierea locurilor și a oamenilor – veritabile micromonografii geografice și etnologice – este suficientă pentru a sugera caracterul exponențial al unor scriitori precum Creangă sau Goga. Alteori amplele portrete, cum sînt acelea ale lui Iorga și Mateiu I. Caragiale, comprimă esența personalității și operei. Comentariul original beneficiază de o la fel de originală tehnică a citării, care dă viață textului critic, ca și de ingeniosul montaj de fotografii și facsimile ce nu sînt simple ilustrații, ci fac parte din text, asemenea deselor citate. La tot pasul, *Istoria...* stabilește raporturi de filiație sau de paralelism cu literaturile și artele europene, sugerînd prin aceasta apartenența noastră cvasineîntreruptă la modelul cultural european. Cartea este concepută ca un revelator al valorilor românești în context universal. Selecția și ierarhiile, guvernate de criteriul *estetic*, decid și caracterul *reprezentativ* al scriitorilor, contribuția lor la promovarea *„specificului național"* (titlul capitolului final). Încheiată în momentele tragice ale răpirii Basarabiei și a nordului Ardealului și al Bucovinei, *Istoria...* e un document al integrității și demnității noastre naționale. Citim în *Prefața* datată semnificativ *24 ianuarie 1941:* „În aceste timpuri de suferință națională, o astfel de carte nepărtinitoare trebuie să dea oricui încrederea că avem o strălucită literatură, care pe de altă parte, în ciuda tuturor efemerelor vicisitudini, *se produce pe teritoriul României Mari, una și indivizibilă, slujind drept cea mai clară hartă a poporului român* [s.n.]. Eminescu în Bucovina, Hasdeu în Basarabia, Bolintineanu în Macedonia, Slavici la granița de vest, Coșbuc și Rebreanu în preajma Năsăudului, Maiorescu și Goga pe lîngă Oltul ardelean sînt eternii noștri păzitori ai solului veșnic".

Camil Petrescu, teoretician al romanului și romancier

Prof. IOANA TRICULESCU
Școala Normală „Elena Cuza", București

Titlul de mai sus reproduce pe cel al unui studiu al lui G. Călinescu, apărut în nr. 1, 1939, al revistei *Viața românească*. Nu era primul comentariu dedicat romancierului, dar reprezenta prima încercare solidă de a face o asociere între teoretician și romancier. În capitolul pe care i-l consacră în *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, G. Călinescu afirmă că autorul *Patului lui Procust* nu a fost un romancier mai mare sau mai mic decît M. Sadoveanu, L. Rebreanu sau Hortensia Papadat-Bengescu, ci unul singular. G. Călinescu a intuit cel dintîi valoarea teoreticianului Camil Petrescu și azi noi ne ocupăm deopotrivă de teoretician și de romancier.

Articolele teoretice ale lui Camil Petrescu fac parte din volumul *Teze și antiteze*. Cel mai important pentru drumul pe care îl alege romancierul și cel care indică opțiunile sale estetice este *Noua structură și opera lui Marcel Proust*. Problema proustianismului este esențială pentru Camil Petrescu. Teoreticianul observă, pe bună dreptate, revoluția pe care o aduce în sfera romanului scriitorul francez. Spre deosebire de predecesorii săi, care aveau ambiția să prezinte cronologic și unitar „felii de realitate", Proust transformă realitatea în durată pură, dilată clipa prezentă și îi umple conținutul cu trăiri, impresii, senzații scoase la lumină de memoria involuntară. Realitatea este cunoscută intuitiv printr-o întoarcere a eului spre sine; eul devine centrul existenței din

convingerea că tot ceea ce ne e dat prin el constituie singura realitate autentică. În linia lui Proust, Camil Petrescu recunoaște imposibilitatea autorului de a povesti altceva decît „realitatea conștiinței" proprii: „Eu nu pot vorbi onest decît la persoana întîi...". Deși se declară implicit un discipol al lui Proust, Camil Petrescu-romancierul se deosebește de scriitorul francez, prin anticalofilia sa și dorința de autenticitate cu orice preț. Pentru Camil Petrescu, „un scriitor e un om care exprimă în scris cu o liminară sinceritate" propria lui trăire, „fără ortografie, fără compoziție, fără stil și chiar fără caligrafie". Singura capabilă să susțină romanul este sinceritatea. În aceste condiții, scriitorul nu este un artist al cuvîntului, ca Proust, ci un om care are ceva de spus.

În legătură cu proustianismul lui Camil Petrescu au existat în critica românească mai multe polemici. Astfel, Alexandru George *(Semne și repere)* neagă caracterul proustian al romanelor lui Camil Petrescu. El vede în autorul *Ultimei nopți...* un dramaturg dublat de un poet și ajunge la concluzia că nu există structură mai antiproustiană decît cea dramatică. N. Manolescu, în capitolul pe care îl consacră autorului în *Arca lui Noe,* recunoaște caracterul dramatic al prozei lui Camil Petrescu în toate acele rupturi bruște de atitudine pe care le trăiesc personajele unele în raport cu celelalte. Dar sînt evidențiate și aspecte proustiene. Astfel, în *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte război* relatarea reflectă, în majoritatea capitolelor, psihologia unui personaj, Ștefan Gheorghidiu. În însemnările acestuia referitoare la experiența erotică și la aceea a frontului nu pot fi însă observate aspecte ale temporalității proustiene decît pe porțiuni mici. Un alt aspect proustian în *Ultima noapte...* este transfigurarea clipei prezente, cu întreaga ei bogăție de senzații și de impresii, prin modul narării. „Între întîmplarea reală și imaginea ei din povestire se interpune un geam opac", așa cum afirmă N. Manolescu în *Fals tratat pentru uzul romancierilor,* ceea ce este un element esențial pentru înțelegerea tehnicii proustiene folosite de Camil Petrescu. În *Patul lui Procust,* considerat primul roman românesc care conține o poetică explicită (care merge adesea contra celei proustiene), ceea ce rămîne în linia lui Proust este conștiința scrierii romanului, nu însă și conținutul metodei.

Romanele lui Camil Petrescu sînt novatoare prin excelență și a le examina înseamnă a le raporta la creațiile de același gen. Comparînd capodoperele lui L. Rebreanu cu romanele lui Camil Petrescu, observăm că acesta din urmă renunță la omnisciență. L. Rebreanu reprezintă epoca „dorică" (N. Manolescu) a romanului, cea în care naratorul se comportă ca un demiurg atoateștiutor, care are o viziune totalizatoare asupra realității. Romanele lui Rebreanu înfățișează acțiuni ce se desfășoară cronologic și pun problemele în mod grav și înalt. Spre deosebire de ele, romanele lui Camil Petrescu reprezintă epoca „ionică" (N. Manolescu) a genului, în care dominantă devine perspectiva individualizantă. Realitatea nu mai este una indestructibilă, ci se fărîmițează și se multiplică, în funcție de punctele de vedere din care este prezentată. Ca structură, romanele lui Camil Petrescu se deosebesc de cele ale lui Rebreanu tocmai prin caracterul individual și prin absența unei instanțe supraordonate. *Ultima noapte...* are două părți, a căror unitate este dată de perspectiva lui Ștefan Gheorghidiu asupra evenimentelor. N. Manolescu *(op. cit.)* redistribuie capitolele romanului în funcție de momentul narării și arată că prima parte, capitolele I și VI, și întreaga parte a doua cuprind evenimente aproximativ contemporane cu momentul în care sînt narate. Capitolele II — V din prima parte ar fi, în perspectiva criticului, un roman în roman, în care retrospectiva iubirii dintre Ela și Ștefan Gheorghidiu este analizată cu obiectivitate,

accentul căzînd pe gelozia bărbatului și pe suferințele provocate de incertitudine. Celelalte capitole prezintă experiența de front a lui Ștefan Gheorghidiu și în ele predomină analiza trăirilor proprii. Perspectiva asupra războiului aparține lui Gheorghidiu și inovația lui Camil Petrescu constă în demitizarea războiului. Frigul și mizeria, panica și durerile de stomac, detaliile fără importanță, discuțiile brutale și cinice de la popotă modifică perspectiva asupra războiului. Personajele din *Pădurea spînzuraților* de L. Rebreanu dezbat probleme de viață și de moarte, ofițerii adunați la popotă, în romanul lui Camil Petrescu, discută evenimente banale colportate din presa vremii. Se produce, așa cum spunea N. Manolescu, „o democratizare a evenimentelor". Aflat în mijlocul lor, naratorul vede detaliile, nicidecum ansamblul. Ceea ce ține de maniera „dorică" în primul roman al lui Camil Petrescu este folosirea declanșării războiului cu scopul de a provoca schimbarea decisivă în psihologia lui Gheorghidiu.

În *Patul lui Procust* structura este mai complicată. Romanul este alcătuit din cele trei scrisori ale doamnei T., din „caietul de însemnări" al lui Fred Vasilescu, din notele de subsol care aparțin autorului, dintr-un epilog al lui Fred și un altul al autorului. Acesta din urmă nu este nici protagonist, nici narator și nici nu lipsește cu totul din roman. El își asumă rolul unui organizator de spectacol. După ce obține, prin persuasiune, scrisorile doamnei T. și caietul lui Fred, autorul își rezervă o poziție marginală, comentîndu-le conținutul în notele de subsol ale paginii. Structura acestui roman reflectă o poziție față de om și față de realitate. Nici caietul de însemnări al lui Fred Vasilescu, nici scrisorile doamnei T. nu reușesc să dezvăluie misterul despărțirii lor, în ciuda iubirii pătimașe care pare să-i domine. Sub același văl de mister rămîne și relația lui Ladima, poet sensibil și cultivat, cu Emilia, actriță prostituată și fără talent, din perspectiva lui Fred Vasilescu și a autorului însuși. Enigmatice sînt și moartea lui Ladima și a lui Fred Vasilescu. Ceea ce vrea să arate romancierul prin procedeele folosite este tocmai caracterul ontologic enigmatic al oricărei existențe. În *Patul lui Procust* avem a face cu enigme care țin de însăși structura intimă a fiecărui individ.

Tehnica lui Camil Petrescu a avut mare influență în epoca interbelică, urmașii lui imediați fiind Anton Holban și oarecum M. Sebastian. După război, și îndeosebi în perioada 1948 — 1964, romanul revine la o formulă primitivă, dominată de clișee și îndatorată unor procedee narative rudimentare. Abia cu romanele lui Al. Ivasiuc, cu *Martorii* lui Mircea Ciobanu și cu *Caiet pentru...* al lui Al. George, care se inspiră deliberat din *Patul lui Procust,* genul recuperează, la noi, elemente ale tehnicii lui Camil Petrescu.

G. Călinescu, care a intuit caracterul inovator al prozei lui Camil Petrescu, a rămas în romanele lui pe o poziție diferită, aceea a unui balzacianism marcat de comic și parodie. Criticul crede că „tipul firesc de roman românesc este deocamdată cel obiectiv" și nu cel proustian, care i se pare inadecvat față de experiența noastră istorică, prin citadinism și intelectualism. Problema intelectualizării romanului a fost diferit abordată de G. Călinescu și Camil Petrescu. Criticul vede în Camil Petrescu pe „unul din cei mai de seamă dialecticieni pe care i-a produs generația de după război", dar nu crede, aidoma autorului *Ultimei nopți...* „că peste un veac, două, nu va supraviețui decît Marcel Proust". Parafrazîndu-l pe G. Călinescu, vom încheia afirmînd că „doi indivizi nu participă la adevăr decît parțial".

Ion Neculce (1672 – 1745)

MIHAI GHERMAN
Biblioteca Centrală Universitară, Cluj-Napoca

„Deci, fraților cetitorilor, cu cît vă viți îndemna a ceti pre acest letopisăț mai mult. cu atîta veți ști a vă feri de primejdii și veți fi mai învățați a dare răspunsuri la sfaturi, ori de taină, ori de oștire, ori de voroave, la domni și la noroade de cinste". Așa își încheie *Predosloviaîon* Neculce, subliniind încă o dată acea funcție a istoriei de relatare a unor evenimente cu scopul deliberat al transmiterii unor învățături din trecut pentru urmași, în care au crezut toți cronicarii, reluînd o formulare dragă antichității și evului mediu: „Historia est magistra vitae" („Istoria este îndrumătoarea vieții").

O viață foarte lungă pentru acele vremuri tulburi (c. 1672 – 1745) a făcut ca experiența acumulată să fie impresionantă, îndemnîndu-l pe marele boier Neculce să redacteze *Letopisețul Țării Moldovei*, care cuprinde evenimentele istorice de la Dabija-vodă pînă la a doua domnie a lui Constantin Mavrocordat (1662 – 1743); unele manuscrise ale cronicii se termină cu domnia lui Ioan Mavrocordat (1742).

Spre deosebire de înaintașii săi în ale scrisului istoric, ale căror opere le continuă intenționat (*„Ce de la o vreme, de la descălecatul lui Dragoș-vodă, tîrziu, s-au apucat Urechi vornicul de au scris din istoriile a doi istorici leșești. Și l-au scris pînă la domniia lui Aron-vodă [...]. Iară pre urma acestora s-au apucat dumnealui Miron Costin, vel-logofăt, de au făcut un letopisăț [...]. Iară de la Dabijia-vodă înainte îndemnatu-s-au și Ion Neculce, biv-vel-vornic de Țara de Sus, a scrie întru pomenirea domnilor"*), Neculce nu a avut, datorită istoriei agitate a familiei sale, educația aleasă a acestora. De aceea, nu vom găsi în *Letopisețul* său urmărirea modelului istoriografiei latine antice sau renascentiste, nici fraze construite savant, nici trimiteri la cultura antichității. Nu a apelat, așa cum au făcut înaintașii săi, la cronicari străini din care să extragă informații despre istoria Moldovei. A avut, însă, marea școală a unei vieți pline de evenimente, care l-a purtat în copilărie în Țara Românească, iar la maturitate – în Rusia, Polonia, Transilvania, iar în tot timpul ascensiunii sale boierești a fost în preajma aproape a tuturor domnilor moldoveni între 1693 și 1711 și de la 1720 pînă în 1745.

Pentru relatarea evenimentelor petrecute pînă la domnia lui Duca-vodă a folosit, totuși, și o cronică anonimă a Moldovei. S-a bazat însă, mai mult, pe cele *„din auzitele celor bătrîni"*. De la Duca-vodă nu și-a mai cules informațiile *„nici de pre un izvod a nemărui, ce au scris sîngur, dintru a sa știință, cît s-au tîmplat de au fost în viiața sa"*. Spre deosebire, deci, de Grigore Ureche și Miron Costin, pentru Neculce majoritatea evenimentelor prezentate sînt trăite, fie, în cele mai multe cazuri, de el însuși, fie de cei care i le-au relatat. Datorită acestui fapt, *Letopisețul* lui

Neculce nu mai este doar o înșiruire de fapte, din care se poate extrage o informație utilă și o morală necesară, ci devine o istorie umană, un șir neîntrerupt de portrete omenești, de evenimente relatate cu multă culoare, de întîmplări remarcabile, de dialoguri sau chiar de scurte povestiri anecdotice. Multe dintre ele sînt susținute de un remarcabil talent de povestitor, care face ca Neculce să surprindă întotdeauna elementele (uneori, un simplu amănunt) care dau culoare evenimentului relatat. La plecarea din domnie a unui voievod mai puțin popular, Mihai Racoviță, *„Vrut-au atunce o samă de mazili* [mici boieri fără slujbă] *să-i facă gîlceavă, să lege ștubeie deșerte, să le spîndzure pre lîngă drum, pre unde a trece Mihai-vodă, pentru căci li-au rămas de la dînsul obiceaiu de deseatină* [zeciuială]". Cu ocazia începerii campaniei ruso-moldovene împotriva turcilor, au fost devastate și prăvăliile turcești din Iași: *„Atunce moldovenii, cum au văzut moscalii, precum sînt învățați la jacuri, cînd văd cîte un tucru burzuluit* [agitat, răscolit], *au și purces, unii cu poroncă, alții și fără poroncă, a tăia pre turci și a-i robi, unii în Iași, alții printr-alte tîrguri, unde și-i afla, prin toată țara. Și-i jăcuia de bani, de odoară, de cai, de borfe, de boi, de oi, de miare, de ceară și de toate ce găsiia. Iar băcăliile* [produse alimentare exotice] *sta vărsate pre uliță, de era sătui și copiii. Strafide, smochine, alune era destule pre la toate babele"*. Aceste mici întîmplări relatate de cronicar au darul de a da o imagine vie asupra atmosferei în care se petreceau evenimentele respective. Astfel este și episodul în care Dimitrie Cantemir verifică cunoștințele de limbă turcă ale unui tînăr secretar rus, cînd acesta, făcînd o aluzie la aventura în care se hazarda domnitorul moldovean prin atașarea deschisă la trupele rusești, a scris în limba turcă: *„nu iaste mai mare blăstămat în lume decît omul cela ce are o fărîmă de pîine în mînă și o leapădă pe aceia și cearcă să afle alta mai mare"*, voievodul a confirmat buna cunoaștere de către acesta a limbii turcești, dar a adăugat în limba turcă: *„Hai ghidi cahpol"* (Ce pișicher viclean ești!).

Dar Neculce aduce încă un element nou în scrisul istoric la noi: nemaiurmînd modelul istoriografiei latine, ca predecesorii săi, el supune relatarea evenimentelor descrise modelului narațiunii populare. La lupta de la Stănilești, la respingerea unui atac turcesc: *„așea cădea turcii, ca cînd ar cădea niște pere coapte dintr-un păr, cînd îl scutură oamenii"*.

Alături de întîmplări, ceea ce îl impresionează pe Neculce în diferitele evenimente istorice sînt oamenii, care, văzuți în părțile lor bune sau negative, devin eroi ai unei istorii vii: *„Acestu Dosofteiu mitropolit nu era om prost* [simplu] *de felul lui. Și era neam de mazîl; preaînvățat, multe limbi știe: elinește, lătinește, sloveneșteși altă adîncă carte și-nvățătură. Deplin călugăr și cucernic, și blînd ca un miel. În țara noastră pe ceasta vreme nu este om ca acela"*. Deși apropiat de Cantemirești, face portretele diferiților membri ai familiei cu obiectivitate: Constantin Cantemir *„Carte nu știia, ce numai iscălitura învățasă de o făcea. Practică bună avea la voroavă, era sănătos, mînca bine și bea bine. Semne multe avea pe trup de la războaie, în cap și la mîini, de pe cîndu fusese slujitoriu în Țara Leșască. La stat nu era mare; era gros, burduhos, rumân la față, buzat. Barba îi era albă ca zăpada [...]. Și nu era mîndru, nici făcea cheltuială țărîi, că era un moșniagu fără doamnă"*. Antioh era *„om tînăr, ca de 20 ani, om mare, cinsteș, chipeș, la minte aședzat, giudecător drept. Nu era pre cărturar, numai nu era om prost. Minciuneli, tălpizicurili* [vicleniile] *nu le iubie; la averi nu era lacom, obiceie noo nu priimie să le facă; prea peste samă vînător și slujitor*

bun, după hirea tătîne-său. În rea parte era can straşnic,să nu grăiască fiecine şi fără vreme cu dînsul. Şi era şi credincios la giurămînt; îi ţinea. Cinstită horba [vorba] [...]. Mînie ave straşnică, răcnie tare, can cu grabă şi de-cie să depărta inemile boiarilor de dînsul".

Toate aceste portrete şi relatări sînt dublate de o veşnică înţelepciune asemănătoare cu cea populară, foarte multe dintre formulări fiind dublate de umor şi bonomie. Atunci cînd un domnitor numeşte într-o funcţie înaltă pe un boier care îi era un adversar de temut, Neculce comentează: *„Deci ştiu că l-au făcut ca oaia pre lup"*. Comentînd încercarea de împăciuire între Constantin Brîncoveanu şi familia Cantemir, notează că *„aşe au ţinut di bine această paci pecum ţin cînii vinerili"*. Detestatul domnitor Mihai Racoviţă *„să făce a nu-i plăcea să primească domnie, ca şi fata cie ce dzîsă unui voinic: «Fă-te tu a mă trage şi eu oi merge plîngînd». Aşe să făcea şi Mihai-vodă că nu-i trebuiaşte domnie"*. Pentru comentarea diferitelor fapte, foloseşte citate biblice: *„Dzice Domnul Hristos la Evanghelie că dacă s-ar împuţi sarea, bucatele cu ce s-or săra?"*, dar, mai ales, proverbe şi zicători, care asigură textului cronicii accesibilitate, umor şi un mod de relatare a evenimentelor asemănător cu o naraţiune populară: *„După cum să dzice că nu-s în toate dzilele Paşti". „S-au plinit acum un cuvînt prost [simplu] ce dzice: Cu iarba cea uscată arde şi ce verde", „Paza bună trece primejdia re; mielul blînd suge la doo maice; capul plecat nu-l prinde sabia"*. Datorită abundenţei acestei modalităţi artistice, apropierea care s-a făcut între Neculce şi Creangă nu este deloc exagerată, cronicarul moldovean anticipînd multe dintre elementele prozei noastre populare şi, în mod deosebit, stilul *Amintirilor din copilărie*.

Neculce a scris letopiseţul său îndemnat de un înalt patriotism, dorind să fie o îndreptare. Tot din patriotism notează şi 44 de legende sau povestiri istorice referitoare la o epocă anterioară istorisirii cronicii sale, pe care le grupează sub titlul *O samă de cuvinte*. Unele dintre ele, recunoaşte cronicarul, sînt „basne" (legende), altele „nu-s basne", fiind *„auzite din om în om, de oameni vechi şi bătrîni, şi în letopisăţ nu sînt scrise"*, de fapt, o serie de întîmplări anecdotice — nu toate fericite — din istoria Moldovei. Nu le-a introdus în textul cronicii pentru că ieşeau din cronologia epocii la care se referă cronica, dar *„nu li-am lăsat să nu le scriem [...]. Ce cine va vrea să le creadă, bine va fi, iar cine nu le va crede, iarăşi bine va fi"*. Majoritatea acestor scurte povestiri, legende sau fapte istorice reale sînt dedicate singurei figuri din istoria Moldovei care a pătruns pînă în folclor, Ştefan cel Mare şi Sfînt, numit peste tot Ştefan-vodă cel Bun. Aceste fragmente epice au impresionat atît de mult pe cititorii lor din secolul al XIX-lea, cînd, datorită lui Mihail Kogălniceanu, care l-a editat, generaţia paşoptistă a descoperit *Letopiseţul* lui Neculce, încît majoritatea dintre ele au oferit punctul de pornire al unor opere literare semnate de Alecsandri, Bolintineanu, Negruzzi şi chiar Eminescu. În secolul nostru, Mihail Sadoveanu a declarat că el consideră *Letopiseţul* lui Neculce ca fiind, alături de *Amintirile din copilărie*, cartea sa de căpătîi.

Prin *Letopiseţul Ţării Moldovei* Ion Neculce realizează un moment de vîrf al scrisului istoric în literatura noastră veche. Prin calităţile sale stilistice, se dovedeşte un deschizător de drumuri şi un anticipator al marii proze populare româneşti.

Lucian Blaga (1895 – 1961)

MIRCEA POPA
Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu", Cluj-Napoca

Anul 1895 e anul de naștere a trei mari poeți care au contribuit în mod substanțial la dezvoltarea poeziei românești moderne: Lucian Blaga, Ion Barbu și Ion Vinea. Dintre toți aceștia, Lucian Blaga și-a pus într-un chip mai apăsat amprenta asupra poeticii românești moderne, căci fără aportul său de adîncire în filozofie nu este de conceput gîndirea poetică românească a secolului al XX-lea. De altfel, Constantin Noica a afirmat că secolul al XIX-lea aparține lui Eminescu, iar secolul al XX-lea, lui Lucian Blaga. Cînd afirma acest lucru, Noica avea în vedere revoluția de limbaj poetic pe care o înfăptuise Eminescu și schimbarea de viziune poetică operată de Lucian Blaga în cîmpul poeziei veacului nostru.

Poetul „mut ca o lebădă", cum se autodefinește el, s-a născut la 9 mai 1895 în satul Lancrăm de lîngă Sebeș, unde tatăl său era preot. A urmat școala la Sebeș și Brașov, absolvind în orașul din urmă liceul „Andrei Șaguna", oraș cu solide tradiții școlare, unde l-a avut profesor și pe unchiul său, Iosif Blaga, autor al unei importante cărți despre *Teoria dramei*, cu influență asupra lecturilor tînărului, care se va îndrepta tot mai mult spre filozofie, citind, la o vîrstă fragedă, lucrări de Conta, Schopenhauer, Höffding, Bergson, Kant și mulți alții. Tot acum începe să scrie poezii, pe care le citește în cadrul Societății de lectură a școlii sau le trimite spre publicare revistei *Luceafărul* de la Sibiu și ziarului *Tribuna* de la Arad. După un răspuns la „Poșta redacției" în cea dintîi, *Tribuna* de la Arad îi tipărește primele poezii: *Pe țărm* (nr. din 26 martie 1910) și *Noapte* (8 mai 1910). Va continua să publice mici eseuri pe teme filozofice *(Reflecții asupra filozofiei lui Bergson, Cugetări, Din carnetul meu, Reflecții)* și aforisme în ziarele *Românul* din Arad și *Gazeta Transilvaniei* din Brașov, pregătindu-l pentru viitoarea sa pasiune de o viață: filozofia. Împiedicat, din cauza primului război mondial, să plece la Viena pentru a urma studii de filozofie, el se înscrie deocamdată la Facultatea de teologie din Sibiu, apoi, în cele din urmă, ajunge și student la Viena (1918 – 1820), ca la 26 noiembrie 1920 să obțină titlul de doctor în filozofie cu lucrarea *Kultur und Erkenntnis*. Cu un an înainte debutase editorial cu volumul *Poemele luminii* (Sibiu, 1919), după ce o parte dintre ele fuseseră publicate de Sextil Pușcariu în ziarul *Gazeta Bucovinei* din Cernăuți. Volumul este socotit „cel mai frumos dar pe care Ardealul îl face României în ziua marii uniri", Ion Agârbiceanu salutîndu-l printr-un frumos articol în ziarul *Patria*. În același an publica volumul de aforisme *Pietre pentru templul meu*, urmat în 1921 de volumul de poezii *Pașii profetului* și de piesa *Zamolxe*. Aceste volume, ca și publicistica din ziarele *Voința* și *Patria*, colaborările la *Gîndirea*, *Cultura*, *Banatul* și la alte reviste ale vremii îl impun în conștiința publică drept unul dintre cei mai interesanți scriitori. La insistențele

cumnatului său, Caius Brediceanu (poetul se căsătorise în 1920 cu Cornelia Brediceanu, fiica fruntaşului politic bănăţean Coriolan Brediceanu), Blaga se pregăteşte pentru cariera diplomatică, urmînd studii de drept la Universitatea din Cluj. În cele din urmă este numit ataşat de presă şi consilier la legaţiile României din Varşovia (1926), Praga (1927 – 1928), Berna (1928 – 1932; 1937 – 1938) şi Viena (1932 – 1937), ca apoi, după ce este ministru secretar de stat la Externe în guvernul Goga, să fie numit ministru plenipotenţiar la Lisabona (1938 – 1939), calitate în care a redactat numeroase rapoarte şi a adus însemnate servicii României. Toată această activitate a fost reconstituită recent de lucrările lui Corneliu Blaga, nepotul poetului, ca şi de acelea ale lui Pavel Ţugui şi Constantin I. Turcu. Alte momente importante sînt legate de alegerea sa ca membru al Academiei Române (1936), unde va rosti discursul *Elogiul satului românesc* (1937), şi de numirea, prin chemare, ca profesor la catedra de filozofie a culturii de la Universitatea din Cluj, unde va inaugura o rodnică muncă de cadru didactic, care va dura din 1939 pînă la reforma învăţămîntului din 1948, cînd e destituit în mod abuziv. De acum înainte va lucra în calitate de cercetător la Institutul de Istorie şi Filozofie din Cluj (1949 – 1953), la Biblioteca Academiei (unde este şi director ştiinţific) şi la secţia de istorie literară şi folclor a Academiei, Filiala Cluj. Acum pregăteşte lucrările *Despre experiment* şi *Gîndirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea,* care vor apărea postum. Începe să traducă *Faust* de Goethe şi, în noiembrie 1953, numele său revine în publicaţiile literare, prin publicarea în *Almanahul literar* a *Prologului în cer,* urmat şi de alte fragmente. Va începe să traducă din mari poeţi ai lumii, traduceri care vor alcătui volumul *Din lirica universală* (1957), după ce apăruse *Faust* în 1955 şi *Natan înţeleptul* de Lessing, în 1956. Moare la 6 mai 1961, lăsînd în manuscris volumul autobiografic *Hronicul şi cîntecul vîrstelor* şi romanul *Luntrea lui Caron,* apărute postum.

În faţa posterităţii Lucian Blaga se prezintă astăzi cu o operă bogată şi diversă. Liniamentele creaţiei sale înglobează deopotrivă poezia, dramaturgia, filozofia, publicistica, aforistica, romanul, memorialistica. În poezie, după volumele începutului, au apărut cîteva volume de referinţă: *În marea trecere* (1924), *Lauda somnului* (1929), *La cumpăna apelor* (1933), *La curţile dorului* (1938), la care se adaugă versurile din ultimii ani. În filozofie, Blaga este autorul singurului sistem filozofic închegat din cultura noastră, avînd la bază fenomenologia misterului, sistem compartimentat în mari trilogii: a. *Trilogia cunoaşterii: Eonul dogmatic* (1931), *Cunoaşterea luciferică* (1933), *Censura transcendentă* (1934); b. *Trilogia culturii: Orizont şi stil* (1936), *Spaţiul mioritic* (1936), *Geneza metaforei şi sensul culturii* (1937); c. *Trilogia valorilor: Artă şi valoare* (1939), *Ştiinţă şi creaţie* (1942), *Gîndire magică şi religie* (1941), *Religie şi spirit* (1942), *Ştiinţă şi creaţie* (1942); d. *Trilogia cosmologică: Diferenţialele divine* (1940), ultima neterminată. Ideile din acest sector sînt complinite cu cele din spaţiul cultural-artistic, în volume ca *Fenomenul originar* (1925), *Filozofia stilului* (1924), *Feţele unui veac* (1925), *Ferestre colorate* (1926), *Daimonion* (1926), cu aforismele din *Discobolul* (1945), publicistica din *Zări şi etape* (1968), *Isvoade* (1972), *Ceasornicul de nisip* (1973), *Vederi şi istorie* (1992). Opera dramatică e reunită, în 1942, în două volume tipărite la Sibiu, cuprinzînd: *Zamolxe, Tulburarea apelor, Daria, Ivanca, Înviere* (vol. I) şi *Meşterul Manole, Cruciada copiilor, Avram Iancu* (vol. II), la care se adaugă piesa în patru acte *Anton Pann* (1962) şi *Arca lui Noe* (1944). În 1943, la Sibiu, a redactat revista *Saeculum* şi a pregătit o *Antologie de literatură populară,* care apare postum, în 1966. În acest an, cu ocazia centenarului naşterii, au mai ieşit la iveală zece poezii inedite.

Lirica lui Lucian Blaga reprezintă momentul de vîrf al poeziei românești după Marea Unire și, de fapt, al întregii poezii românești a perioadei interbelice. Forța ei novatoare provine din părăsirea vechilor teme și motive ale localismului creator transilvănean și așezarea sa în centrul curentelor de acută sensibilitate europeană, în punerea ei sub zaristea marilor întrebări ontologice ale ființei umane, în racordul permanent cu o filozofie proprie, originală, în sublimarea lirismului pînă la esențe. Poezia sa repudiază exprimarea discursivă și declarativă a vechii retorici, spre a o înlocui cu tehnica tainei, a sugerării, a adîncirii în imaginativ. Formula metaforică de mare concentrare, exprimarea silogistică, alegorismul fin, forța sugestiei, vers-librismul și alte multe tehnici moderne sînt folosite spre a contura liniile unei evoluții de predominantă spiritualitate. Drumul său, ca a altor mari lirici europeni, Rilke, Trakl, Saba, Ungaretti, duce spre interiorizarea limbajului, spre demersul poetic de substanță. De unde fluxul imaginativ al unei fantezii creatoare, liberă de orice constrîngeri formale sau ideatice, găsirea corespondentului secret dintre cuvînt și sensul său figurat, accentul pus pe metafora revelatoare, pe acea „sensibilitate metafizică" care potențează tainele lumii. Cu fiecare poezie, cu fiecare vers, simțim că pătrundem într-un tărîm nepămîntean de magie, născătoare de noi dimensiuni ale gîndului, care se *dez-mărginește* și se ridică la starea de extaz existențial. E o poezie cu accentuate valențe cognitive, făcîndu-l pe om părtaș la taina creației lumii, la spectaculoasa ei devenire și „trecere", în raport cu marile taine reprezentate de Natură, Eros, Divinitate și Logos, cele patru puncte cardinale ale oricărei deveniri umane. Punctul categorial nou de la care pleacă poezia sa este afirmarea acelei unități în diversitate, a acelei diferențe specifice prin care omul își înscrie individualitatea în univers: *„Eu nu strivesc corola de minuni a lumii / și nu ucid / cu mintea mea tainele ce le-ntîlnesc / în calea mea / în flori, în ochi, pe buze ori morminte...".* Volumul este construit pe această dualitate ireductibilă dintre întuneric și lumină.

E dualitatea care a stat la baza nașterii lumii, cînd Binele și Răul s-au contopit în creație. *„De unde-și are raiul lumina? — Știu. Îl luminează iadul / cu flăcările lui!"* Din această *Pax Magna* a celor mari s-a născut și *omul,* cu antinomiile sale, căci: *„Lumina și păcatul / îmbrățișîndu-se s-au înfrățit în mine-ntîia oară / de la-nceputul lumii...".* Sensul cuvîntului *om* ascunde la el toate aceste opoziții, așa cum îi mărturisea Corneliei Blaga într-o scrisoare din 1916: „Sînt mîndru să-ți mărturisesc că sînt așa de «intensiv om». S-ar putea oare să devii vreodată personalitate — fără să fii «om», natură, patimă, luptă, dorință și minciună în același timp?" În altă scrisoare, declara că e stăpînit de divinul Dionysos cu năzuințele lui contrare și că vede în inconștient „principiul activ, pozitiv, creator din noi. Este un demon care afirmă, un demon care făurește, inventează și organizează. Lucrează mai mult pe bază de instinct decît de logică". Socotindu-l „opus lui Lucifer distrugătorul și negativul", el s-a lăsat adeseori cuprins de actul creator al instinctului, al inconștientului pe care el îl celebrează în Pan, zeul păgîn al omenirii, eroul liric principal din următorul volum, *Pașii profetului* (1921) sau din „misterul păgîn" *Zamolxe.* Instincte primare, cu porniri păgîne și păcătoase conviețuiesc cu simboluri luminoase și stenice, după cum ziua și noaptea, amurgul și dimineața se presupun și chiar se cheamă unele pe altele. Starea de geneză e starea de antinomie a elementelor: *„O mare / și-un vifor nebun de lumină / făcutu-s-a-n clipă. / o sete era de păcate, de doruri, de-avînturi, de patimi, / o sete de lume și soare"* *(Lumina).* Lumina e uneori *„Văzduh topit ca ceara-n arșița de soare"* sau gestul solar *„Spre soare rîd",* care nu exclude extazul nocturn: *„În bolta înstelată-mi scald privirea".* Dualitatea *zi / noapte, spirit / materie, suflet*

/ *trup* domină *Poemele luminii*, iar lupta dintre elementele antinomice este surprinsă nu o dată în forme stihiale: *„Soarele în răsărit de sînge-şi spală-n mare / lăncile, cu care a ucis în goană noaptea / ca pe-o fiară" (La mare)*. În astfel de momente tensiunea trăirii atinge forme paroxistice: *„Eu / stau pe ţărm şi – sufletul mi-e dus de-acasă. / S-a pierdut pe-o cărăruie-n nesfîrşit şi nu-şi găseşte / drumul înapoi"*. Alteori, lumina nu e decît un rezultat al unei iluminări interioare: *„Aştept să îmi apună ziua şi zarea mea pleoapa să-şi închidă, / mi-aştept amurgul, noaptea şi durerea, / să mi se-ntunece tot cerul / şi să răsară-n mine stele, stelele mele, / pe care încă niciodată / nu le-am văzut" (Mi-aştept amurgul)*. *Izvorul nopţii, Noapte, Fiorul, Cresc amintirile, Visătorul* atestă propensiunea spre atmosfera nocturnă. Izvorul nopţii pare a fi însăşi privirea iubitei, din care curge noaptea, acoperind pămîntul cu o mare de întuneric; tot noaptea razele lunii par să-l învăluie cu mîngîierea lor, numărîndu-i firele cărunte din păr; părul iubitei pare voalul de mister ce înconjoară lumea; trupul şi lumina iubitei se proiectează pe lună ca nişte semne fantastice, în timp ce paianjenul ţese „raze de lună"; stelele sînt tovarăşe de drum spre nemărginire, inima pămîntului bate în ritmul inimii iubitei şi el o aude etc. Totul capătă proporţii cosmice şi biblice, de început de lume. Cuprins de frenezia vieţii şi a iubirii, poetul poate să proclame: *„O, niciodată n-am văzut pe Dumnezeu mai mare!?"*. El se simte nespus de aproape de cer, ecoul strigătului se loveşte de bolta cerului, înăbuşită în giulgiu de linişte, inima cîntă, în timp ce picurii cad din streaşina curată a veşniciei. E un dialog permanent cu eternitatea, cu permanenţa, cu nemărginirea, cu tainele lumii *(„Eu am crescut hrănit de taina lumii")*, încît, în preaplinul sufletesc, el doreşte să se măsoare cu munţii: *„Dar munţii – unde-s? Munţii, / pe care să-i mut din cale cu credinţa mea? / Nu-i văd, / îi vreau, îi strig şi nu-s!"*. Fiorul cosmic e atît de intens, încît tăcerea şi liniştea îi sînt congenere. În astfel de împrejurări simţurile sînt ascuţite la maximum şi par să participe la taina ascunsă a infinitului: *„Atîta linişte-i în jur, de-mi pare că aud / cum se izbesc de geamuri razele de lună" (Linişte)*. E aici, în acest splendid vers, o mare forţă metaforică, făcînd din tăcere şi lumină semnele fundamentale ale stării de graţie. Stînd în lumină, poetul poate să contemple mai lesne lumea, s-o cerceteze spre a-i afla tainele, îndemnîndu-l fie să cînte, fie să tacă. *„Tăcere mi-e duhul!"*, exclamă el într-o poezie, pe cînd în alta ascultăm înfioraţi cum liniştea *„în picuri de lumină cad necontenit şi împietresc în mine"*. Misterul timpului prefăcut în materie sonoră sau în bulgări minerali este misterul suprem dezvăluit de poet în *Poemele luminii*, care rămîn pentru poet debutul fără egal al celui care a rămas pînă astăzi *„contemporan cu fluturii, cu Dumnezeu"*.

Între *tăcere* şi *cuvînt* există la Blaga o legătură esenţială: tăcerea este cea care îl leagă de Logosul divin, de tărîmul originar, din care cauză uneori tăcerea este mai elocventă decît spunerea: *„Limba nu e vorba ce o faci, / Singura limbă, limba ta deplină, / stăpînă peste taine şi lumină, / e-aceea-n care ştii să taci" (Catren)*. Rostirea este una dintre marile taine ale omului, căci prin rostire omul participă la viaţa elementelor, la mişcarea care are loc în natură. Cuvîntul înseamnă faptă, înseamnă lumea de dincoace de tăcere, care îl ajută pe om să înfrunte timpul: *„Cuvîntul unde-i, ca un nimb, / să te ridice peste timp" (Ardere)*. Într-o altă poezie, intitulată *Poeţii*, este exprimată cît se poate de limpede această dramatică esenţă a poeziei, care sintetizează experienţă de viaţă, trăire, durere, bucurie, taină, dar care exprimă de fapt inexprimabilul unei limbi şi al unui popor: *„Nu vă miraţi. Poeţii, toţi poeţii sînt / un singur, neîmpărţit, neîntrerupt popor. / Vorbind sînt muţi. Prin evii ce se nasc şi mor, / cîntînd, ei mai slujesc un grai pierdut de mult. / Adînc*

prin semințiile ce-apar și-apun, / pe drumul inimii ei vin și trec. / Prin sunet și cuvînt s-ar despărți, se-ntrec. / Își sînt asemenea prin ceea ce ne spun. // Ei tac ca roua. Ca sămînța. Ca un dor. / Ca apele ei tac, ce umblă sub ogor, / și-apoi sub cîntecul privighetorilor / izvor se fac în rariște, izvor sonor".

Poetul este pentru Lucian Blaga o făptură de dincolo de lume, în care *„zăpada făpturii îi ține loc de cuvînt"*, e unicornul, animalul fabulos alcătuit din duh și lumină, e curcubeul care își soarbe apa din înălțimi, e izvorul care curge tainic pe sub glii, deoarece el singur poate dialoga cu veșnicia. *„Vreau să rămîn aici / Cîntare pentru trecut / peste odihna pietrelor"*, spune el la un moment dat. Drumul poetului în lume este surprins în proiecția simbolică a izvorului care dăinuie peste veacuri, la fel ca poezia astrului de la Lancrăm: *„Împărății s-au prăbușit. / Războaie mari ne-au pustiit. / Numai la Lancrăm subt răzor / rămas-a firav un izvor. / Păduri s-au stins. Și rînd pe rînd / oameni în umbră s-au retras, / veșminte de pămînt luînd. / Dar șipotul, el a rămas. // De-a lungul anilor în șir, / de cîte ori în sat mă-ntorc, / mă duc să-l văd. E ca un fir / pe care Parcele îl torc".*

Constelația imaginarului capătă la Blaga, cu fiecare volum, noi valențe. Există o foame faustică a căutării și descifrării semnelor ascunse ale lumii, o frenezie a căutării obîrșiilor și a punerii omului în relație cu cosmosul, care face din Blaga un poet al ființei, la fel ca Eminescu. Lirismul său esențializat ne introduce într-un teritoriu al unui permanent miracol, al unei bucurii a trăirii, a unui daimon existențial care ne pune în relație cu geneza și germinația elementelor *(Mirabila sămînță)* și căreia îi găsește o perspectivă expresionistă. Legătura cosmică e una a durabilității, care știe să se ridice la semnificare, dincolo de timp și de nimicul existențial, așa cum superb o exprimă în această poezie ieșită la iveală acum, la centenarul nașterii sale: *„Ce-nseamnă depărtat / ce-nseamnă-apropiat, / cînd glezne și stea / vor dispărea? // În vuietul timpului, / în graiul nimicului, / ce-nseamnă-apropiat, / ce-nseamnă depărtat? // Ce-nseamnă depărtat, / ce-nseamnă-apropiat, / în murmurul eonului / în bocetul omului?" (Panta rei).*

Personajele lui Eugen Ionescu, între normalitate și alienare psihică

MIRCEA CRISTEA
Institutul de Științe ale Educației, București

Personajele lui Eugen Ionescu nu mai aspiră la statutul de eroi cu care ne-a obișnuit teatrul tradițional, în sensul că structura lor psihică este fragilă, instabilitatea lor existențială devenind tot mai precară, într-un univers ostil, alienant. De aici se poate desprinde și o anumită concepție a dramaturgului despre personajele sale, pentru care distincțiile dintre normalitate și patologie, dintre ceea ce se poate numi *erou* și *antierou* nu mai pot fi susținute. De aceea, Eugen Ionescu apelează la argumente ale creației teatrale, „construind" personaje cu o existență fără ideal și fără perspectivă.

În teatrul lui Eugen Ionescu se pot distinge, într-o primă clasificare, două categorii de personaje: *o categorie care se revendică de la marii autori dramatici,* cu eroi capabili să susțină un dialog rațional cu structurile alienante ale societății (stau mărturie, în acest sens, piesele: *Ucigaș fără simbrie, Rinocerii, Pietonul văzduhului,* în care apare eroul său

preferat, Bérenger) și o *altă categorie, de eroi „pe dos"*, care se cufundă în abisul alienant al relațiilor interumane, naufragiind într-un labirint al alienării psihice (din această categorie fac parte personajele din *Cîntăreața chelă*, *Lecția*, *Jaques sau Supunerea*, *Amedée sau cum să te descotorosești* ș.a.).

Cum apar, însă, *normalitatea* și *alienarea psihică* în structura personajelor lui Eugen Ionescu? În diferite ocazii, dramaturgul însuși se referea mai ales la o *alienare* de natură socială a personajelor sale: „Cred că am fost, într-adevăr, conștient de alienarea mea *socială*, așa cum o denunță marxistul cel mai marxist, cea care împiedică libera dezvoltare a omului. Piesa mea, *Scaunele*, a fost jucată la Varșovia și în alte cîteva orașe poloneze și au fost recunoscuți, în personajele mele, nu niște alienați mintali, ci niște alienați sociali. Ei purtau, de altfel, haine de lucru proletare, de muncitori. Cred că orice societate este alienată, chiar și, mai ales, cea «socialistă»"[1].

Pornind de la această ultimă concluzie, asupra „statutului" omului în univers, dramaturgul dezvăluie, în piesele sale, lumea de coșmar în care personajele sale trebuie să supraviețuiască. „Adînca societate e extra-socială. Visele noastre esențiale – afirmă Eugen Ionescu – nu sînt, oare, aceleași? Nu dezvăluie ele neliniștile noastre comune, dorințele noastre comune? Iar organizarea socială nu e, oare, alienată? Așa se explică faptul că există «asociali». Atunci cînd sînt mai profund eu însumi, mă alătur unei comunități uitate. Adesea societatea (exterioară) mă întristează, adică mă desparte de mine și de ceilalți în același timp" *(ibidem*, p. 130).

Alienarea socială, prezentă în dramaturgia lui Eugen Ionescu, se regăsește în „biografia" fiecărui personaj sub cele mai diverse forme și modalități de „construcție" a eroilor. Astfel, în piesele sale de început, *Cîntăreața chelă*, *Lecția*, *Jacques sau Supunerea*, *Viitorul stă în ouă*, *Noul locatar*, *Tabloul* ș.a., aceasta se convertește în alienare psihică. Să analizăm, pentru început, limbajul personajelor acestor piese. Vom observa, mai întîi, că delirul lor verbal este consecința firească atît a alienării sociale, cît și a alienării psihice, avînd drept cauză fundamentală mecanismul dereglat al comunicării.

Pentru a înțelege mai exact modul de manifestare a raporturilor dintre normalitate și alienare vom restrînge analiza numai la *alienarea psihică prin limbaj*. Astfel, personajele din *Cîntăreața chelă* nu mai sînt ele însele. Alienarea lor pornește de la faptul că ele nu-și dau seama că limbajul este dereglat, că replicile lor nu mai exprimă nici un fel de relații interpersonale, că au devenit, de fapt, niște automate.

O anumită gravitate a alienării prin limbaj este prezentă în farsa tragică *Scaunele*, unde Eugen Ionescu investighează situația tragică a unei umanități aflate pe cale de dispariție. Moartea bătrînilor – aflați pe o insulă de umanitate: *Pămîntul* – simbolizează însăși dezintegrarea acestei lumi din care a dispărut cel mai important mijloc de comunicare interumană: limbajul. Iată și opinia dramaturgului: „Vocile în final, zgomot al lumii, gălăgie, sfărîmături de lume, lumea piere în fum, în sunete și culori ce se sting, ultimele temelii se prăbușesc sau mai curînd se dislocă. Ori se topesc într-un fel de noapte... cele două sau trei personaje pe care le vedem în *Scaunele* nu sînt, oarecum, decît pivoții unei arhitecturi în mișcare, în mare parte invizibilă, evanescentă,

1 Eugen Ionescu, *Note și contra-note*, București, Editura Humanitas, 1992, p. 127 – 128.

precară, sortită să dispară, ca și lumea, personajele fiind ele însele ireale, și, totuși, punctele de sprijin indispensabile ale acestei construcții" *(loc. cit.*, p. 202).

Alienarea personajelor ca urmare a dereglării limbajului atinge în *Scaunele* punctul culminant: bătrînilor li se refuză cu obstinație transmiterea mesajului de către un *Orator*, care se dovedește a fi, în final, surd și mut.

Se observă, însă, diverse grade de alienare socială, care pot degenera în *alienare psihopatologică* la personajele din *Lecția*. S-au emis diferite opinii despre semnificațiile piesei, ajungîndu-se să se identifice chiar unele regimuri totalitare de dreapta sau de stînga. *Profesorul* și *Eleva* sînt cele două personaje care vehiculează idei și sloganuri ale unei ideologii totalitare alienante, avînd drept cauză fundamentală mecanismul dereglat al limbajului. „Cuvîntul ucide" – aceasta pare să fie concluzia care se desprinde din *Lecția*. Profesorul este un torționar, parcurgînd, treptat, un *itinerar* al *dezumanizării*, pînă la anihilarea din final a Elevei.

Alienarea psihopatologică devine mai evidentă la personajele din *Victimele datoriei*, *Noul locatar*, *Viitorul stă în ouă*, *Amedée sau cum să te descotorosești*, unde absența comunicării este „suplinită" de prezența materiei, care anihilează personajele. Iată cum explică dramaturgul această modalitate de prezentare pe scenă a materiei devoratoare: „Pornind de la o asemenea stare, cuvintele, evident, lipsite de magie, sînt înlocuite cu accesoriile, cu obiectele: nenumărate ciuperci cresc în apartamentul personajelor Amedée și Madeleine; un cadavru, atins de «progresie geometrică», crește și el acolo, îi scoate din casă pe locatari; în *Victimele datoriei*, sute de cești se îngrămădesc pentru a servi cafeaua la trei persoane; mobilele, în *Noul locatar*, după ce au blocat scările imobilului, scena, îngroapă personajul care voia să se instaleze în casă; în *Scaunele*, zeci de scaune, cu invitați invizibili, ocupă întreg platoul; în *Jacques sau Supunerea*, mai multe nasuri cresc pe fața unei fete. Cînd cuvîntul este uzat, înseamnă că și spiritul este uzat. Universul, împovărat de materie, e gol, atunci, de prezență: «prea mult» îl întîlnește astfel pe «nu destul», iar obiectele sînt concretizarea singurătății, a victoriei forțelor antispirituale, a tuturor lucrurilor împotriva cărora luptăm" *(loc. cit.*, p. 176 – 177).

Alienarea socială a personajelor, „concretizată" de dramaturg în simbolul materiei care proliferează, devine trăsătura fundamentală a structurii personajelor lui Eugen Ionescu. Există însă în piesele amintite anterior de dramaturg o prezență mult mai pregnantă a obiectelor, care sufocă pînă la urmă personajele. Ca și bolnavii psihici, „eroii" lui Eugen Ionescu au pierdut capacitatea de a stabili relații de comunicare cu celelalte personaje, înlocuind aceste dimensiuni fundamentale ale ființei umane cu un simulacru de comunicare sau, mai exact, cu fragmente ale unui limbaj aflat într-o stare gravă de alteritate.

În piesele sale de mai tîrziu *(Ucigaș fără simbrie*, *Rinocerii*, *Regele moare*, *Pietonul văzduhului*, *Setea și foamea*, *Jocul de-a măcelul*, *Ce nemaipomenită harababură* ș.a.) alienarea psihică a unor personaje dobîndește semnificații profunde, datorită unei noi viziuni a dramaturgului asupra condiției umane. Astfel, în jurul personajului Bérenger, din primele patru piese amintite – care poate fi un *alter ego* al autorului – apar tipuri umane alienate atît social, cît și psihopatologic, dar care nu-și dau seama de aceasta. În *Rinocerii*, de pildă, Bérenger este singurul personaj care nu capitulează în fața forțelor irațională dezlănțuite de ceea ce toți locuitorii orașului numesc *rinocerită*. În schimb, Bérenger din *Ucigaș fără simbrie* ajunge, în final, să abdice în fața forțelor răului întruchipate de *Ucigaș*.

Metamorfozarea oamenilor în *rinoceri* reprezintă, pentru Eugen Ionescu, *degradarea ființei umane, alienarea* sa, pînă la transformarea într-o altă esență, aceea de animal, care, ca și la Franz Kafka, simbolizează *dezumanizarea, alterarea esenței umane.*

Eugen Ionescu denunță, în *Rinocerii,* fenomenul transformării psihologice a individului, aflat în contact direct cu psihologia mulțimii, al modificării fundamentale a conduitei individului, acesta acționînd asemenea masei. De la alienarea psihică individuală din primele piese, unde întîlnim marionete și clovni, dramaturgul înfățișează, în construcții teatrale moderne, o întreagă comunitate alienată. El denunță, astfel, marile pericole ale acestui sfîrșit de mileniu, care nu constau numai în marile dezastre naturale, ci și în gravele consecințe ale alienării sociale, prezentîndu-ne un individ însingurat, dezorientat, dezumanizat.

Prăbușirea idealurilor și a sistemelor de valori determină personajele lui Eugen Ionescu să se afle într-o permanentă stare dilematică: a fi sau a nu fi om, a-ți păstra identitatea de ființă umană sau a trăi în alienare și într-un climat de degradare a relațiilor interumane.

Emil Cioran (1911 – 1995)

S-a stins din viață, la 20 iunie 1995, la Paris, la vîrsta de 84 de ani, Emil Cioran, *„scepticul de serviciu al unei lumi în declin"* (Petre Țuțea), lăsînd în urma sa opera celui mare moralist al acestui veac.

Emil Cioran s-a născut la 8 aprilie 1911, la Rășinari. A făcut studiile liceale la Sibiu, apoi a urmat cursurile Facultății de Filozofie și Litere din București (1828 – 1932), încheiate cu o teză despre H. Bergson. După o bursă de studii în Germania (1933 – 1935), a fost, vreme de un an, profesor de filozofie la Liceul „Andrei Șaguna" din Brașov. Din 1937, cînd obține o bursă a statului francez pentru doctorat, se stabilește la Paris.

A debutat în presa românească în anii 1930 – 1931. A colaborat la *Gîndirea, Vremea, Floarea de foc, Calendarul, Revista de filozofie, Convorbiri literare* ș.a. O parte dintre articolele și eseurile publicate între 1931 și 1944 au fost incluse în volumul *Singurătate și destin,* apărut în 1991 la Editura Humanitas.

Cărți în limba română: *Pe culmile disperării* (1934), volum de debut, pentru care primește un premiu oferit de Fundațiile Culturale Regale; *Cartea amăgirilor* (1936); *Schimbarea la față a României* (1936); *Lacrimi și sfinți* (1937); *Amurgul gîndurilor* (1940); *Îndreptar pătimaș,* elaborat între 1940 și 1944 și tipărit în 1991 la Editura Humanitas.

Din 1947 începe să scrie în limba franceză și publică, la Editura Gallimard, următoarele volume: *Précis de décomposition* (1949), carte pentru care obține, în 1950, Premiul „Rivarol"; *Syllogismes de l'amertume* (1952); *La tentation d'exister* (1956); *Histoire et utopie* (1960); *La chute dans le temps* (1964); *Le mauvais Démiurge* (1969); *De l'inconvénient d'être né* (1973); *Écartèlement* (1979); *Exercices d'admiration* (1985); *Aveux et anathèmes* (1987).

Concursul de limba și literatura română „Mihai Eminescu"
Ediția a XXXVIII-a (Călărași, 26 – 31 martie 1995)

Concursul „Eminescu" în anul 110

I. HANGIU

În primăvara anului 1885, Societatea „Tinerimea Română" a organizat, la sugestia rectorului Universității din București, Ion Zalomit, primul concurs de limba română, la care au participat 70 de elevi din școlile urbane bucureștene. Au fost premiați 11 elevi (9 băieți și 2 fete), premiile fiind înmînate tinerelor vlăstare de către Iacob C. Negruzzi, unul dintre cei 5 fondatori ai Junimii, directorul *Convorbirilor literare,* transferate în acel an de la Iași la București, membru onorific al „Tinerimii Române". Peste alți zece ani, la 15 septembrie 1895, a doua zi după festivitățile de inaugurare a podului de cale ferată de la Cernavodă, a apărut primul număr al *Gazetei matematice,* inițiatoarea concursurilor devenite azi olimpiade internaționale. Am consemnat ambele evenimente din viața școlii românești în suplimentul revistei *Limba și literatura română,* apărut în 1985, cu titlul *Centenarul concursurilor școlare* și cu subtitlul *De la „Tinerimea Română" la Concursul „Mihai Eminescu". 1885 – 1985,* insistînd asupra unor momente mai importante, ca de exemplu: de la ideea de concurs al limbilor romanice cîștigat de V. Alecsandri la Montpellier în 1878 la primele concursuri ale „Tinerimii Române" din 1885, extinderea concursurilor la elevii din școlile secundare și chiar la studenți, sărbătorirea zilei de 24 ianuarie 1915 la Ateneul Român din București, unde B. Șt. Delavrancea, invitat de președintele „Tinerimii Române", le-a vorbit elevilor despre „patrie și patriotism", excursiile „Tinerimii Române" din perioada interbelică la locuri și monumente istorice, cu plecarea din București spre Curtea de Argeș (1922), Alba-Iulia și Blaj (1923), Brașov, Deva, Țebea și Timișoara (1924), Mărășești, Mircești, Putna și Suceava (1925) și Cluj (1930). Excursii ale premianților „Tinerimii Române" au fost realizate și în provinciile răsăritene ale țării reîntregite pentru vizitarea cetăților lui Ștefan cel Mare de pe malul Nistrului, dar în 1985, cînd s-a sărbătorit la Timișoara centenarul concursurilor școlare, citarea orașelor Chișinău și Cernăuți era, după cum se știe, interzisă. Sufletul acestor excursii a fost Nae S. Dumitrescu, secretar al Societății și președinte al acesteia între anii 1889 – 1940. În volumul omagial *Nae S. Dumitrescu* (1934), N. Iorga, D. Pompei, Ion I. Nistor și Octavian Goga au apreciat contribuția organizatorului concursurilor și al excursiilor la educarea sentimentului național al tineretului studios.

Două momente ale drumului parcurs în cei 110 ani de la întîiul concurs merită să fie amintite: reluarea, în 1957, de către Societatea de Științe Istorice și Filologice, a concursurilor, fără referiri la tradiția excursiilor organizate de „Tinerimea Română" în perioada interbelică, și atribuirea numelui poetului național al românilor de pretutindeni în anul 1972. Într-un scurt articol intitulat *Concursul de literatură „Mihai Eminescu"*, apărut fără semnătură în primul număr al publicației *Limbă și literatură pentru elevi* (din 1975, cu titlul *Limba și literatura română)* am preconizat următoarele:

1) concursul să includă două probe – una de informații istorico-literare, cu pondere mai mică în raport cu proba de compoziție liberă, care să ateste formația intelectuală a elevului, probă neagreată de oficialități și înlocuită după zece ani de experiment, ce a dovedit caracterul preponderent informativ al predării și însușirii limbii române, cu o probă de „text la prima vedere", valabilă pentru testarea viitorilor critici și istorici literari; 2) etapele finale ale concursului să se desfășoare de o parte și alta a Carpaților, în semn de omagiu adus de elevi geniului poetic și publicistic eminescian.

Să mai precizăm că între anii 1957 și 1972, etapele finale s-au ținut la București; ulterior, în diverse orașe ale țării. În revista *Limba și literatura română* au fost consemnate an de an (1973 – 1994) aceste activități, cu menționarea numelui participanților și al celor distinși cu premii și mențiuni. La ultima ediție de la Bistrița am reconstituit itinerariul concursurilor începute la Iași în 1973 și continuate la Timișoara, Craiova, Tîrgu-Mureș, Iași, Tîrgoviște, Satu-Mare, Focșani, Bistrița, Suceava, Timișoara, Botoșani, Alba-Iulia și Blaj, Craiova, Vaslui și Bistrița. În orașul lui George Coșbuc și al lui Liviu Rebreanu s-au întîlnit, în 1994, după o întrerupere de peste o jumătate de veac, elevi și profesori reprezentînd județele țării și municipiul București cu elevi și profesori din Chișinău, din regiunea Cernăuți și din Banatul sîrbesc.

Deși am considerat încheiată misiunea mea – fie în calitate de organizator al concursurilor în anii 1971 – 1982, fie de reprezentant al Societății de Științe Filologice în comisiile centrale ulterioare –, am acceptat invitația doamnei prof. Stela Anghel, inspector general adjunct al Inspectoratului Școlar Călărași, gazda ediției din 1995, de a trimite pentru foaia volantă *Eminesciana* rîndurile de față. Sînt convins că geniul poetic eminescian va călăuzi pașii tinerei generații prin veacuri și că, dacă vom depune eforturi pentru integrarea culturală a românilor de pe ambele maluri ale Prutului, concursurile constituind una dintre principalele forme, integrarea culturală o va aduce pe cea politică, în granițele istorice ale unui singur stat românesc, suveran, independent, unitar, democratic, stat de drept cu o singură limbă oficială – limba română.

Subiectele Concursului „Mihai Eminescu" – faza națională

Clasa a VII-a

PROBA DE LITERATURĂ

1. Misterul vieții, al devenirii și al morții în *Taine* de Mihail Sadoveanu.

2. Comentați versurile:

Tresărind scînteie lacul
Și se leagănă sub soare;
Eu, privindu-l din pădure,
Las aleanul să mă fure
Și ascult de la răcoare
Pitpalacul

Din izvoare și din gîrle
Apa sună somnoroasă;
Unde soarele pătrunde
Printre ramuri a ei unde,
Ea în valuri sperioase
Se azvîrle.

(Mihai Eminescu, *Freamăt de codru*)

PROBA DE LIMBA ROMÂNĂ

(3 pct.) I. Să se analizeze morfo-sintactic (sau sintactico-morfologic) cuvintele subliniate din următorul text:

Chiar dacă nu v-am spus până acum, *este uşor de înţeles* că cine se va bizui pe forţele lui, dar nu va uita nici sfaturile *pe care* vi le-am dat adesea, acela va reuşi să ajungă în scaunul împărăţiei şi va putea *să ţină* *piept tuturor greutăţilor* care i se vor ivi în cale.

(2 pct.) II. Indicaţi pluralul substantivelor de mai jos şi construiţi scurte enunţuri (sau simple sintagme) din care să rezulte sensul şi întrebuinţarea corectă a acestor omonime parţiale: *bandă, calcul, colţ, cureni, difuzor, dobitoc, ghid, raport, termen* şi *cristal*.

Model de urmat: cap („Cîte *capete* — atîtea păreri" sau „balaur cu şapte *capete*"; „*capi* de oşti" şi „*capuri* geografice").

(2 pct.) III. Arătaţi care sînt echivalentele lexicale ale următoarelor unităţi frazeologice (locuţiuni, expresii etc.) indicînd, de fiecare dată, un singur sinonim pentru: *dare de seamă, părere de rău, lovitură de colţ, a lua parte, a face rost, a sta de vorbă, a înceta din viaţă, a se face de rîs, a-şi pune capăt zilelor, a face din ţînţ ar armăsar.*

Model de urmat: a pune în libertate = a elibera.

(2 pct.) IV. Precizaţi, prin rescriere, care este paronimul potrivit în următoarele combinaţii sintactice:

bazin *carbonier/carbonifer;* conductă *petrolieră/petroliferă;* companie *petrolieră/petroliferă;* zăcămînt *petrolier/petrolifer;* tanc *petrolier/petrolifer;* reuniune *familială/familiară;* boală *familială/familiară;* greutăţi *familiale/familiare;* păcat *original/originar* şi notaţie *literală/literară.*

Notă: Se acordă un punct din oficiu.

Clasa a VIII-a

PROBA DE LITERATURĂ

1. Motivaţi atitudinea şi faptele personajelor din nuvela *La Vulturi!* de Gala Galaction, pornind de la cuvintele lui Lucian Blaga: „Oare vitregia vieţii nu constituie tocmai piatra de încercare a adevăratelor caractere?"

2. Comentaţi versurile:

Peste vîrfuri trece lună,
Codru-şi bate frunza lin,
Dintre ramuri de arin
Melancolic cornul sună.

Mai departe, mai departe,
Mai încet, tot mai încet,
Sufletu-mi nemîngîiet
Îndulcind cu dor de moarte.
(Mihai Eminescu, *Peste vîrfuri*)

PROBA DE LIMBA ROMÂNĂ

(2 pct.) I. Analizaţi din punctul de vedere al sintaxei frazei următorul text: *Dacă ai ajuns olimpic naţional este în primul rînd meritul tău,* dar tot atît de adevărat este că datorezi acest succes şi celor care te-au instruit cu grijă şi pricepere, iar acum aşteaptă o izbîndă pe măsura posibilităţilor de care dispui şi a eforturilor pe care le-ai depus împreună.

Cerinţe suplimentare:

(2 pct.) 1. Analiza segmentului subliniat din punct de vedere morfo-sintactic (sau sintactico-morfologic);

(0,50 pct.) 2. Identificarea și rescrierea neologismelor care există în text (fără definiții și explicații etimologice).

Precizări referitoare la metoda de lucru:

1. Propozițiile trebuie extrase din text, numerotate și rescrise în ordinea succesiunii lor.

2. Indicarea obligatorie a raporturilor care există între propoziții se poate face fie prin alcătuirea unei scheme cît mai detaliate, fie prin simple precizări, care însoțesc propozițiile regente și subordonate.

(1,35 pct.) II. Arătați, prin rescriere, care dintre următoarele cuvinte fac parte din familia lexicală a substantivului *floare* și precizați (acolo unde este cazul) mecanismul lor de formare: *eflora, eflorescent, eflorescență, floarea-soarelui, floral, florar, florăreasă, florărie, florentin, floretă, floricică, florid, florilegiu, florișoară, înflori* și *înflorat.*

(0,50 pct.) III. Explicați de ce sînt pleonastice următoarele construcții: *averse de ploaie, procent de 25% la sută, telecomandă la distanță, harta mapamondului* și *intercondiționare reciprocă.*

(1,35 pct.) IV. Arătați, prin rescriere, care este forma corectă a următoarelor neologisme: *escortă* sau *excortă?; feminin* sau *femenin?; identitate* sau *indentitate?; îndemnizație* sau *indemnizație?; președinție, președenție* sau *președinție?; proprietar* sau *propietar?; revindecări* sau *revendicări?; sacrosant* sau *sacrosanct?* și *standard* sau *ștandard?*

(1,30 pct.) V. Indicați sinonimele neologice ale următoarelor cuvinte: *adînc, a cere, cinstit, ciudat, amănunțit, folositor, măreț, veșnic, zilnic, vremelnic, lacom, zgîrcit, a muri.*

Notă: Se acordă un punct din oficiu.

Clasa a IX-a

1. Modalități de construcție a personajului în opera epică.

2. Comentariul literar al poeziei *Balta* de V. Alecsandri.

Clasa a X-a

1. Semnificații ale timpului în creația poetică eminesciană.

2. Comentariul literar al poeziei *Iubind în taină* de M. Eminescu.

Clasa a XI-a

1. Arhitectură epică și tehnici de construire a personajelor în opera lui Liviu Rebreanu, Camil Petrescu și Hortensia Papadat-Bengescu.

2. Comentariul literar al poeziei *Deceptie* de T. Arghezi.

Clasa a XII-a

1. Relația omului cu istoria în *Moromeții* și *Cel mai iubit dintre pămînteni.*

2. Comentariul literar al poeziei *Sonet CLXXXI* de Vasile Voiculescu.

Școli normale

Clasa a X-a

1. „Farmec dureros", expresie a spiritului eminescian.

Clasa a XI-a

1. Spațiu și timp mitic în proza sadoveniană.
2. Comentariul literar al poeziei *Noctumă* de George Bacovia.

Clasa a XII-a

1. Pitorescul oriental în proza lui Mateiu Caragiale și Mircea Eliade.
2. Comentariul literar al poeziei *Lava* de Ion Barbu.

Clasa a XIII-a

1. Iubirea poeziei și poezia iubirii la Nichita Stănescu.
2. Comentariul literar al poeziei *Alfa* de Nichita Stănescu.

Premiile și mențiunile acordate

Clasa a VII-a

Premiul I: *Moroșeanu Laura,* Liceul „G. Racoviță", Iași.
Premiul al II-lea: *Lăcătușu Elena,* Liceul „Cervantes", București.
Premiul al III-lea: *Georgescu Ramona Ana,* Școala Nr. 11, Buzău.

Premii speciale: *Mihalașcu Bogdan,* Șc. Nr. 12, Constanța; *Manolache Viorela,* Șc. Nr. 4, Mediaș; *Pufu Ovidiu,* Șc. Nr. 5, Focșani; *Andron Diana,* Șc. de Muzică, Focșani; *Voinea V. Viorela,* Lic. „Gh. Magheru", Caracal; *Aruxandei Crenguța,* Șc. Nr. 1, Roman; *Olaru Iulia,* Lic. „M. Busuioc", Pașcani; *Golișteanu Florentina,* Șc. Nr. 174, București; *Ralea Miruna Alexandra,* Șc. Nr. 174, București; *Popp Dana Cristina,* Șc. Nr. 174, București; *Găteaje Ionuț-Răzvan,* Șc. Nr. 9, Rîmnicu-Vîlcea; *Fulger Maria,* Șc. Nr. 18, Craiova.

Mențiuni: *Florea Monica Iulia,* Șc. Nr. 4, Pitești, Argeș; *Josan Ruxandra,* Lic. „Emanuil Gojdu", Oradea; *Ilie Camelia,* Șc. Nr. 22, Craiova; *Ștefan M. Lilica,* Lic. „Radu Greceanu", Slatina; *Petrican Raluca,* Șc. Nr. 45, București; *Perșinaru Carmen,* Lic. Nr. 6, Tîrgoviște; *Marin Ela,* Șc. de Muzică, Focșani; *Iacobuță Andreea,* Lic. „C. Negruzzi", Iași; *Gruiță Anca Ramona,* Lic. Teoretic, Hunedoara; *Bruzan Dorin,* Șc. Nr. 2, Hațeg; *Bălăceanu Irina,* Șc. Nr. 1, Roman; *Zaharia Marius,* Lic. Teoretic „M. Viteazul", Ploiești; *Pasal Cristina,* Șc. Nr. 10, Ploiești; *Mihail Simona,* Șc. Nr. 2, Drobeta-Tr. Severin; *Tudorică Liana,* Șc. Nr. 11, Buzău; *Diaconescu Irina,* Șc. Nr. 4, Pitești; *Obreja Monica,* Șc. Nr. 2, Piatra-Neamț; *Dumitru Marius,* Șc. Nr. 2, Drăgășani, Vîlcea; *Miclea Lavinia,* Lic. „Grigore Moisil", Satu Mare; *Pasatoiu Traian,* Șc. Nr. 5, Alexandria; *Corcoveanu Irina Gabriela,* Șc. Nr. 1, Motru, Gorj; *Hripcea Iulia,* Șc. Nr. 1, Alba-Iulia; *Damian Vlad,* Lic. Teoretic Dumbrăveni, Sibiu; *Nicolaescu Roxana,* Șc. Nr. 2, Drăgășani; *Mustață Cristina,* Lic. de artă, Brăila; *Istrate Florin Marian,* Șc. Nr. 11, Botoșani; *Ghiță Ștefana Maria,* Lic. „V. Lucaciu", Baia-Mare; *Tihan Diana,* Șc. Normală, Slobozia; *Juravle Carmen,* Șc. Normală, Bacău; *Stremțan Ana-Maria,* Șc. Nr.

1, Alba-Iulia; *Oprea Adriana,* Şc. Normală „D. Ţichindeal", Arad; *Şerban Irina,* Şcoala Normală, Craiova; *Tocea Corina,* Şc. Nr. 12, Constanţa; *Stasco Diana,* Şc. Nr. 8, Prahova; *Lazariuc Hadavra Adrian,* Şc. Nr. 11, Botoşani; *Erdei Carmina,* Şc. Nr. 2, Reşiţa; *Delamarian Oana,* Şc. Nr. 10, Bacău; *Ailincăi Cristina,* Şc. Nr. 4, Tulcea; *Pantea Bogdan,* Şc. Nr. 5, Tîrgovişte; *Anton Alexandra,* Şc. Nr. 8, Braşov; *Alexa Claudia Alina,* Şc. Nr. 9, Braşov; *Talambă Ramona,* Şc. Nr. 1, Suceava; *Radu Ioana,* Şc. Nr. 4, Buhuşi, Bacău; *Ivan Aurelia,* Şc. Nr. 11, Călăraşi; *Burtan Laura,* Şc. Nr. 15, Sibiu; *Lazanu Irina,* Şc. Nr. 9, Bîrlad; *Jurca Alina,* Colegiul Bănăţean, Timişoara; *Sas Eleonora Alina,* Şc. Nr. 16, Timişoara; *Stăncilă Daniela,* Colegiul Bănăţean, Timişoara; *Băloiu Simona,* Lic. Teoretic Nr. 7, Tr.-Măgurele; *Manea Marcela,* Şc. Nr. 1, Tr.-Măgurele; *Jurje Raluca,* Lic. „Gh. Lazăr", Zalău; *Todea Mihaela,* Şc. Nr. 8, Satu-Mare; *Sima Loredana,* Şc. Nr. 14, Satu-Mare; *Georgescu Valentina,* Şc. Nr. 7, Slatina; *Zama Irina,* Şc. Nr. 10, Piatra-Neamţ; *Negrea Teodora,* Şc. Nr. 5, Tg.-Mureş; *Rusu Adrian,* Şc. Nr. 5, Tg.-Mureş; *Jiplea Elena,* Şc. Nr. 2, Drobeta Tr.-Severin; *Dumitrean Ruxandra,* Şc. Nr. 8, Baia-Mare; *Horia Ana-Maria,* Şc. Nr. 2, Slobozia; *Niga Ezasz Ecaterina,* Şc. Nr. 9, Miercurea-Ciuc; *Dogaru Luiza Elena,* Şc. Nr. 8, Tg.-Jiu; *Andrei C. Cristina,* Şc. Nr. 6, Găeşti, Dîmboviţa; *Răileanu Camelia,* Lic. „M. Viteazul", Sf.-Gheorghe; *Dobrinaş Maria,* Şc. Nr. 1, Întorsura Buzăului, Covasna; *Boloş Adriana,* Şc. Nr. 2, Cluj-Napoca; *Simuţ Maria,* Lic. Teoretic, Mehadia, Caraş-Severin; *Cristea Flavius,* Şc. Nr. 2, Reşiţa; *Tutulan Ana,* Şc. Nr. 15, Buzău; *Luca Ramona Andreea,* Şc. Nr. 146, Bucureşti; *Stoianof Iulia,* Lic. „A. T. Laurian", Botoşani; *Moise Geanina,* Şc. Nr. 11, Brăila; *Mureşan Dana,* Şc. Nr. 1, Bistriţa; *Vesa Otilia Ramona,* Şc. Normală „Nicolae Bolcaş", Beiuş, Bihor; *Beldie Ovidiu,* Lic. „E. Ghiba Birta", Arad; *Ioniţă Andrei,* Liç. „E. Ghiba Birta", Arad; *Boncuţ Adriana Maria,* Şc. gen. Cîmpeni, Alba.

Clasa a VIII-a

Premiul I: *Mazilu Anca,* Şcoala Nr. 3, Piteşti.

Premiul al II-lea: *Stanciu Maria Magdalena,* Şcoala Mioveni, Argeş.

Premiul al III-lea: *Gamulea Codruţa,* Şcoala Nr. 13, Galaţi; *Lutea Mihaela,* Şc. Nr. 7, Brăila.

Premii speciale: *Vereş Antoanela,* Şc. Nr. 5, Focşani; *Tulici Anca,* Şc. Nr. 13, Sibiu; *Baniţă Georgiana,* Şc. Nr. 8, Bîrlad.

Menţiuni: *Stîngă Irina,* Şc. Nr. 280, Bucureşti; *Cira Carmen,* Şc. Nr. 22, Arad; *Anton Ştefania,* Şc. Nr. 190, Bucureşti; *Pop Floarea,* Şc. Năsăud; *Candidatu Ana,* Şc. Nr. 6, Alexandria; *Ivaşcu Ioan,* Şc. Nr. 1, Moisei, Maramureş; *Toth Gabriela,* Şc. Nr. 2, Haţeg, Hunedoara; *Olar Diana Lavinia,* Lic. „Ana Ipătescu", Gherla, Cluj; *Marinescu Andreea,* Şc. Nr. 280, Bucureşti; *Vasilescu Anca,* Lic. Teoretic „Al. I. Cuza", Ploieşti; *Petra Laura,* Lic. „Liviu Rebreanu", Bistriţa; *Leoveanu Serena,* Lic. „N. Bălcescu", Craiova; *Nepotu Cristina,* Şc. Nr. 4, Tulcea; *Dinu Iulia,* Şc. Normală, Slobozia; *Georgescu Magdalena,* Şc. Nr. 15, Buzău; *Florescu Andreea,* Şc. Nr. 10, Tîrgovişte; *Maiorescu Oana,* Şc. Nr. 4, Bistriţa; *Costin Mădălina,* Şc. Nr. 28, Galaţi; *Suciu Andreea,* Şc. Nr. 6, Sibiu; *Sisiroi Marinela,* Şc. Nr. 1, Tg.-Jiu; *Radu Anca,* Şc. Nr. 2, Cîmpia Turzii, Cluj; *Visinari Sabina,* Şc. Nr. 3, Suceava; *Cotiga Mădălina,* Şc. Nr. 33, Brăila; *Petre Cristiana,* Şc. Nr. 16, Constanţa; *Ruscanu Cristina,* Şc. Nr. 1, Moineşti, Bacău; *Cernat Iuliana,*

Școala Nr. 7, Ploiești; *Tamasan Alina,* Șc. Nr. 1, Șomcuța Mare, Maramureș; *Gheorghiță Mihaela,* Șc. Nr. 8, Bîrlad; *Soare Jymmy,* Șc. Nr. 1, Tr.-Măgurele; *Cîmpanu Alina,* Șc. Normală „E. Murgu", Timișoara; *Bănică Simona,* Șc. Nr. 110, București; *Cherata Alina,* Lic. „Frații Buzești", Craiova; *Cristea Loredana,* Șc. Nr. 25, Ploiești; *Șerban Alina Florinela,* Șc. Nr. 10, Focșani; *Nichici Viviana,* Colegiul Bănățean, Timișoara; *Duminică Victoria,* Șc. Nr. 2, Pitești; *Cojocaru Alexandra,* Șc. Nr. 30, Constanța; *Pîrvu Oana,* Lic. „I. St. Paulian", Drobeta Tr.-Severin; *Ungureanu Lavinia,* Lic. Național, Iași; *Ungureanu Dan,* Șc. Nr. 10, Galați; *Tarcă Minuna,* Șc. Nr. 4, Pucioasa, Dîmbovița; *Domocoș Monica,* Lic. „M. Eminescu", Oradea; *Popa Cristina,* Șc. Nr. 174, București; *Constantinescu Mihaela,* Șc. Nr. 9, Călărași; *Teodorescu Anca,* Șc. Nr. 2, Slobozia; *Manole Georgiana,* Șc. Nr. 10, Focșani; *Costan Alexandru,* Șc. Nr. 5, Brașov; *Sava St. Laura,* Șc. Nr. 2, Slobozia; *Tarotă Emanuel,* Șc. Nr. 5, Brașov; *Titan Gabriela,* Șc. Gen. „I. L. Caragiale", Rm.-Vîlcea; *Avasilichioaei Anca,* Lic. „Gh. Lazăr", Zalău; *Tănăsoiu Monica,* Lic. Teoretic „M. Viteazul", Ploiești; *Balogh Andreea,* Șc. Nr. 24, Timișoara; *Levonian Raluca,* Șc. Nr. 28, Constanța; *Milancovici Speranța,* Șc. Nr. 1, Arad; *Dogaru Silvia-Cristina,* Șc. Eforie-Nord; *Botaș Flavia,* Lic. „E. Ghiba Birta", Arad; *Manciu Oana,* Lic. „N. Bălcescu", Cluj-Napoca; *Macarie Andreea,* Șc. Nr. 26, Galați; *Zimbru Diana,* Șc. Nr. 1, Turț, Satu-Mare; *Vîlceanu Cristian,* Șc. gen. Strehaia, Mehedinți; *Nica Veronica,* Șc. Nr. 12, Buzău; *Furtoș Simona,* Șc. Nr. 3, Suceava; *Popescu Andreea Monica,* Șc. Nr. 1, Drăgășani, Vîlcea; *Șandor Adina,* Lic. Teoretic, Gheorghieni, Harghita; *Comșa Andreea,* Șc. Nr. 6, Sibiu; *Pentelescu Ramona,* Șc. Nr. 4, Suceava; *Debița Gabriela,* Șc. Nr. 28, Galați; *Cozma Raluca,* Șc. Nr. 3, Neamț; *Ioja Mihaela,* Șc. Frumoasa, Balcani, Bacău; *Lobonț Maria,* Șc. Nr. 5, Tg.-Mureș; *Dostetean Răzvan,* Șc. Nr. 3, Hunedoara; *Cehan Raluca,* Șc. Nr. 3, Huși, Vaslui; *Pilat Ninucia,* Șc. Nr. 11, Bacău; *Sturzu Cristina,* Lic. „N. Gane", Fălticeni, Suceava; *Chiriac Alina,* Șc. Nr. 28, Bacău; *Mureșan Petronela,* Șc. Nr.8, Oradea, *Pîndaru Cristina,* Șc. Nr. 5, Rm.-Sărat, Buzău; *Drotar Adriana,* Șc. Nr. 26, Galați; *Maricuța Mariana,* Șc. Igești, Bucovina; *Livadariu Aura,* Șc. Nr. 6, Medgidia; *Dae Florentina,* Șc. Nr. 2, Călărași; *Chirilă Gabriela,* Lic. „Sp. Haret", Tulcea; *Voinilă Adrian,* Șc. Nr. 1, Tr.-Măgurele, Teleorman; *Crișan Liana,* Lic. „S. Bărnuțiu", Zalău; *Rancu Carmina,* Șc. Nr. 21, Satu-Mare; *Marcu Alina,* Șc. gen. Plopeni, Prahova; *Minciu Oana-Cosmina,* Șc. Nr. 8, Slatina; *Popa Iuliana,* Șc. Nr. 5, Piatra-Neamț; *Moldovan Ramona,* Șc. gen. Batoș, Mureș; *Costea Emanuela,* Lic. „I. St. Paulian", Drobeta Tr.-Severin; *Berinde Mădălina,* Lic. „V. Lucaciu", Baia-Mare; *Drăghici T. Valentina,* Șc. Normală, Slobozia; *Braia Andreea,* Șc. Nr. 8, Tg.-Jiu; *Ginga Adela Oana,* Șc. gen. Goștinu, Giurgiu; *Perșinaru Aurelia,* Șc. Nr. 6, Găești, Dîmbovița; *Nagy Eszter,* Șc. gen „Varadi Jozsef", Sf.-Gheorghe; *Groza Daria,* Șc. Nr. 21, Cluj-Napoca; *Ștefănescu Ionela,* Lic. Teoretic, Băile Herculane, Caraș-Severin; *Cilibiu Mirela,* Șc. Nr. 8, Botoșani; *Gheorghe Sorin,* Șc. Nr. 31, Brăila; *Pașca Livia Ioana,* Șc. Nr. 7, Alba-Iulia.

Clasa a IX-a

Premiul I: *Bologa Carmen,* Liceul „Traian", Drobeta Turnu-Severin.

Premiul al II-lea: *Zahariuc Anca,* Liceul „A. T. Laurian", Botoșani; *Gavrilă I. Elena Daniela,* Liceul „Vlaicu Vodă", Curtea de Argeș.

Premiul al III-lea: *Torje Elena,* Școala Normală „E. Murgu", Timiș; *Ionescu Andreea.* Colegiul Bănățean, Timișoara.

Premii speciale: *Drăgoi Andreea-Emanuela*, Lic. Teoretic, Drăgănești, Olt; *Denca Serena*, Lic. Teoretic, Slobozia; *Calangiu M. Magdalena*, Lic. „N. Bălcescu", Pitești.

Menționi: *Terian Andrei*, Lic. „O. Goga", Sibiu; *Dondorici Gh. Iulia*, Lic. „I. Văcărescu", Târgoviște; *Micloș Diana*, Lic. „Moise Nicoară", Arad; *Manolea Corina Ioana*, Lic. „Traian", Drobeta Tr.-Severin; *Iordache Tereza*, Lic. „C. Negruzzi", Iași; *Tănescu Horațiu Adrian*, Lic. „E. Gojdu", Oradea; *Damian Olimpia Elena*, Lic. „Mihai Viteazul", București; *Rusu Bianca*, Lic. „M. Eminescu", Botoșani; *Cristea A. Daniela*, Lic. „Ioniță Asan", Caracal, Olt; *Popovici Iulia*, Lic. „Al. I. Cuza", Focșani; *Mitrache Daniela*, Lic. „Frații Buzești", Craiova; *Popa Raluca*, Lic. Teoretic „I. L. Caragiale", Ploiești; *Hornat Maria Cornelia*, Colegiul Pedagogic Blaj; *Condurachi Natalia*, Lic. „M. Eminescu", R. Moldova; *Pîrjolea Veronica*, Gr. Șc. CCH, Călărași; *Arsenie Raluca Georgiana*, Liceul „C. Hogaș", Piatra-Neamț; *Rîșnoveanu Roxana*, Lic. „N. Bălcescu", Brăila; *Apreotesei Roxana*, Lic. „Gh. Vrînceanu", Bacău; *Ungureanu Andreea*, Lic. „P. Rareș", Suceava; *Voinescu Paula*, Lic. „N. Bălcescu", Craiova; *Costache Ioana*, Lic. Teoretic Zalău; *Capet Oana-Maria*, Lic. „I. Neculce", București; *Olteanu Ana*, Lic. Teoretic Nr. 2, Tr.-Măgurele; *Banci Alina*, Lic. Teoretic, Tîrnăveni, Mureș; *Ștefan Corina*, Lic. Teoretic „Gh. Șincai", Cluj-Napoca; *Funieru Alexandru*, Lic. Teoretic „Unirea", Brașov; *Ciurescu Iolanda*, Lic. de arte, Constanța; *Fazakas Virginia*, Lic. „Ovidius", Constanța; *Andrieș Oana*, Lic. „I. Borcea", Buhuși, Bacău; *Tudoran Alina*, Șc. Nat. Gaz Mediaș, Sibiu; *Ciucure Ramona*, Lic. Teoretic „Mircea cel Bătrîn", Rm.-Vîlcea; *Cornilă Ana Maria*, Lic. „Al. I. Cuza", Focșani; *Iorgoveanu Mirela*, Lic. „Sp. Haret", Tulcea; *Cordoș Mihaela*, Lic. Teoretic Zalău; *Tomoioagă Loredana*, Șc. Normală, Sighetul Marmației; *Olteanu Mihaela*, Lic. „Dragoș Vodă", Sighetul Marmației; *Fartais Irinel*, Lic. „M. Eminescu", Iași; *Tanko Agota*, Lic. Teoretic „O. C. Tăslăuanu", Toplița, Harghita; *Pop Cristina*, Lic. Teoretic „O. Goga", Miercurea Ciuc, Harghita; *Marcu Cristina*, Lic. „T. Vladimirescu", Tg.-Jiu; *Duță Olivia*, Lic. „B. P. Hasdeu", Buzău; *Răsuceanu Andreea Corina*, Lic. „I. Neculce", București; *Neamțu Bogdana*, Lic. „Liviu Rebreanu", Bistrița; *Ardelean Violeta*, Șc. Normală „Iosif Vulcan", Oradea.

Clasa a X-a

Premiul I: *Micle Veronica*, Colegiul Bănățean, Timișoara.

Premiul al II-lea: *Cuteanu Ovidiu*, Școala Normală „Spiru Haret", Tg.-Jiu; *Banu I. Octavian*, Liceul „Gr. Alexandrescu", Târgoviște.

Premiul al III-lea: *Andrieș Maria Cătălina*, Liceul „M. Kogălniceanu", Vaslui; *Bucur Diana*, Liceul Teoretic „Mihai Viteazul", Ploiești; *Mihăila Diana Ionela*, Liceul „Roman-Vodă", Roman; *Baciu Lavinia*, Liceul „Sf. Sava", București; *Mortu Mădălina*, Liceul „Gh. M. Murgoci", Brăila.

Premii speciale: *Pocan Anca*, Lic. Teoretic „A. Șaguna", Brașov; *Bunciu Carmen Gabriela*, Lic. „Traian", Drobeta Tr.-Severin; *Voinescu Oana*, Lic. „Mihai Viteazul", Sf.-Gheorghe; *Ispas Oana Viorela*, Lic. Teoretic „Gh. Șincai", Cluj-Napoca; *Ghiță Gh. Gratiela Ramona*, Lic. „Vlaicu-Vodă", Curtea de Argeș.

Menţiuni: *Sorescu Animari*, Lic. Informatică, Hunedoara; *Huţanu Cornelia*, Lic. „Gh. Vrînceanu", Bacău; *Bogoş Mihaela*, Lic. „Mihai Viteazul", Sf.-Gheorghe; *Burcut Mihaela*, Lic. „Ovidius", Constanţa; *Negrici Eliana-Flora*, Lic. „G. Călinescu", Constanţa; *Simescu Cătălina*, Lic. „V. Alecsandri", Galaţi; *Săpunaru Carmen*, Lic. „Al. I. Cuza", Focşani; *Chirazi Geanina*, Lic. „M. Kogălniceanu", Vaslui; *Cărtăleanu Elena*, Lic. „M. Eminescu", Chişinău, R. Moldova; *Cucu Irina*, Lic. „Fraţii Buzeşti", Craiova; *Murariu Ana-Maria*, Lic. „A. T. Laurian", Botoşani; *Nimu Ramona*, Lic. Economic, Cluj-Napoca; *Micu Ileana-Gabriela*, Lic. „Ioniţă Asan", Caracal, Olt; *Lazarovici Mihaela*, Lic. „V. Alecsandri", Galaţi; *Soare Oana*, Lic. „A. Ghica", Alexandria; *Costescu Roxana*, Lic. „Doamna Stanca", Satu-Mare; *Bugaru Iulia*, Lic. „Traian", Drobeta Tr.-Severin; *Farcaş Ana-Maria*, Lic. „D. Cantemir", Bucureşti; *Cucu Sorin Radu*, Lic. Informatică, Petroşani, Hunedoara; *Diaconescu Luminiţa*, Lic. „Gh. Şincai", Bucureşti; *Pol Graţiana*, Lic. „St. Ludwig Roth", Mediaş; *Andrieş Mihaela*, Lic. „Sp. Haret", Tulcea; *Durus Claudia*, Lic. „M. Eminescu", Baia-Mare; *Bănică Roxana*, Lic. Teoretic „Mihai Viteazul", Ploieşti; *Gligan Corina*, Colegiul Bănăţean, Timişoara; *Neag Ana Maria*, Lic. Pedagogic Abrud, Alba; *Adam Lavinia*, Lic. „I. Maiorescu", Giurgiu; *Orăşanu Elena*, Lic. „M. Eminescu", Buzău; *Diaconu Alina*, Lic. „Sp. Haret", Tulcea; *Afloarei Andreea*, Lic. „G. Racoviţă", Iaşi; *Matei N. Kasiana Elena*, Lic. „Dan Barbilian", Cîmpulung; *Coman Cristina*, Lic. „Unirea", Tg.-Mureş; *Milca V. Andrei*, Lic. „Dinicu Golescu", Cîmpulung; *Celmare Izabela*, Lic. „Sf. Sava", Bucureşti; *Magda Roman*, Lic. „B. Petrovbraţa", Vîrşeţ, Voivodina; *Tapirdea Valentina*, Lic. „B. Petrovbraţa", Vîrşeţ, Voivodina; *Brînzei Maria Elena*, Lic. „B. Petrovbraţa", Vîrşeţ, Voivodina; *Popa Victoria*, Lic. „V. Alecsandri", R. Moldova; *Ianuş Cosînzeana*, Lic. E.B., Rădăuţi; *Chiriţoiu Dana*, Lic. „C. Hogaş", Tecuci, Galaţi; *Marin Diana*, Lic. „Ştirbei-Vodă", Călăraşi; *Olaru Simona*, Gr. Şc. Sanitar, Timişoara; *Ţăranu Daniela*, Lic. „A. Cuza", Alexandria; *Nicoschi Mirela*, Gr. Şc. „Gh. Pop de Băseşti", Cehu, Sălaj; *Sărăcuţu V. Cătălina*, Lic. „Ioniţă Asan", Caracal, Olt; *Contiş Luminiţa*, Lic. „M. Eminescu", Baia-Mare; *Capriţa Georgiana*, Lic. „C. Negruzzi", Iaşi; *Costia Lavinia*, Lic. Teoretic „O. Goga", Miercurea Ciuc; *Ionescu Ionela*, Lic. „T. Vianu", Giurgiu; *Surd Dorina*, Lic. Teoretic „Mihai Viteazul", Turda, Cluj; *Giurgiuman Laura*, Lic. Teoretic „Gh. Şincai", Cluj-Napoca; *Iancu Mihai Ştefan*, Lic. „Gh. Lazăr", Bucureşti; *Peana Ruxandra*, Lic. „I. Creangă", Bucureşti, *Arnold Andreea*, Lic. „Moise Nicoară", Arad.

Clasa a X-a, şcoli normale

Premiul I: *Măgureanu Elena-Laura*, Şcoala Normală, Slatina, Olt.

Premiul al II-lea: *Ivan Geanina*, Şcoala Normală, Călăraşi.

Premiul al III-lea: *Tănase Ana-Maria*, Colegiul Pedagogic, Constanţa.

Menţiuni: *Plămadă Oana*, Şc. Normală, Iaşi; *Cerchez Adriana Iuliana*, Şc. Normală „Gh. Asachi", Piatra-Neamţ; *Iancu Monica*, Şc. Normală, Bucureşti; *Cheleş Nicoleta*, Şc. Normală, Slobozia; *Leahu Ramona*, Şc. Normală, Caransebeş, Caraş-Severin; *Mehelean Carmen*, Şc. Normală „D. Ţichindeal", Arad; *Toma Elena*, Şc. Normală,

Focșani; *Marian Claudia,* Șc. Normală „Gh. Șincai", Zalău; *Gîlorteanu Iulia,* Șc. Normală „Spiru Haret", Tg.-Jiu; *Pașca Cristina Natalia,* Șc. Normală „Iosif Vulcan", Oradea; *Gligor Garofița,* Șc. Normală „D. Țichindeal", Arad.

Clasa a XI-a

Premiul I: *Marcu Luminița,* Liceul „N. Bălcescu", Craiova.

Premiul al II-lea: *Stoian Gh. Diana,* Liceul „Zinca Golescu", Pitești.

Premiul al III-lea: *Ogrezeanu Alina,* Liceul „N. Bălcescu", Dolj; *Mateescu Anca,* Liceul Teoretic „Mihai Viteazul", Ploiești; *Vieru Oana,* Liceul „M. Eminescu", Botoșani; *Negulescu Anca,* Liceul „Gh. M. Murgoci", Brăila.

Mențiuni: *Toma Mihaela Crina,* Lic. „G. Bacovia", Bacău; *Putineanu Florentina,* Lic. „A. Ghica", Alexandria; *Olărescu Daniela,* Lic. Teoretic „Mihai Viteazul", Turda, Cluj; *Stanciu Elena,* Lic. Teoretic „Al. Lahovari", Rm.-Vîlcea; *Moldoveanu Carmen,* Lic. „Radu Greceanu", Slatina; *Pătrașcu Alina Dora,* Lic. „M. Eminescu", Buzău; *Kondratki Vitalie Ștefan,* Lic. „M. Eliade", Chișinău, R. Moldova; *Tulbure Corina,* Lic. „C. Negruzzi", Iași; *Ceaunică Ana-Maria,* Lic. „P. Rareș", Suceava; *Berea Ana-Maria,* Lic. „I. Borcea", Buhuși, Bacău; *Stan Corina,* Lic. „Doamna Stanca", Satu-Mare; *Voica Marina Alina,* Lic. „Elena Cuza", Craiova; *Ungureanu Sara Sonia,* Lic. Roman, Neamț; *Mieluțel Grațiela,* Lic. „Ion. Văcărescu", Tîrgoviște; *Toman Alina Georgeta,* Lic. „Doamna Stanca", Satu-Mare; *Talmaciu Ioana,* Colegiul Pedagogic, Cugir, Alba; *Ionică Cristina,* Lic. „Ovidius", Constanța; *Tirsa Alina,* Lic. Național, Iași; *Nagat Mirela,* Lic. Teoretic, Slobozia; *Gorcea George,* Liceul Militar „D. Cantemir", Ploiești; *Marcu Mihaela,* Lic. „I. Maiorescu", Giurgiu; *Ghica Simona,* Lic. Teoretic „Dr. I. Meșotă", Brașov; *Mazilescu R. Radu Lucian,* Lic. „M. Eminescu", Oradea; Tîrziu Loredana, Lic. „Gib Mihăescu", Drăgășani, *Bumbu Simona,* Gr. Șc. Industrial, Vulcan, Hunedoara; *Unguraș Crina,* Lic. Teoretic „O. Goga", Miercurea Ciuc; *Neculae Veronica,* Lic. „Gh. M. Murgoci", Brăila; *Toma Irina,* Lic. Teoretic, Slobozia; *Petrescu Cristina,* Lic. Teoretic „Tr. Doda", Caransebeș, Caraș-Severin; *Faraon Raluca,* Lic. „Cuza-Vodă", Huși, Vaslui; *Sibianu Anca,* Lic. „Gr. Alexandrescu", Tîrgoviște; *Șerban Gabriela,* Lic. „M. Eminescu", Călărași; *Nistor Adela,* Lic. „G. Călinescu", Constanța; *Apostol Andreea,* Lic. Teoretic „A. Șaguna", Brașov; *Hujan Claudiu,* Lic. „H. Coandă", Bacău; *Hartan Luminița,* Lic. „V.A.", Galați; *Rogozea Antigona,* Lic. „M. Eminescu", Călărași; *Fleaca Rusalina,* Lic. „O. Goga", Sibiu; *Alistarh Iulia,* Lic. „Sp. Haret", Tulcea; *Dinculescu Laura,* Lic. Informatică, Timișoara; *Iacob Livia,* Lic. „C. Hogaș", Piatra-Neamț; *Cîta Adela Minodora,* Lic. „Traian", Drobeta Tr.-Severin; *Ilaș Luminița,* Lic. Teoretic „O. C. Tăslăuanu", Toplița, Harghita; *Roman-Barbuti Cristina,* Lic. „T. Vladimirescu", Tg.-Jiu; *Busaga Daniela,* Lic. „Mihai Viteazul", Sf.-Gheorghe, *Codleanu Ștefana,* Lic. „Mihai Viteazul", Sf.-Gheorghe; *Nițulescu Andreea,* Lic. „I. Creangă", București; *Opriță Mădălina,* Lic. „I. L. Caragiale", București; *Herbil Ana-Maria,* Lic. „Petru Rareș", Beclean, Bistrița-Năsăud; *Spineanu Marcela,* Lic. „M. Eminescu", Oradea.

Clasa a XI-a, școli normale

Premiul I: *Iftimie Isabela*, Școala Normală „Vasile Lupu", Iași; *Diniţoiu Adina Gabriela*, Școala Normală, Tîrgoviște.

Premiul al II-lea: *Mihăilă Ana Maria*, Școala Normală „Gh. Asachi", Piatra-Neamț.

Premiul al III-lea: *Matei Cristina-Ligia*, Școala Normală, Tg.-Mureș.

Premii speciale: *Albu Loredana Elena*, Șc. Normală, Vaslui; *Stan Camelia Elena*, Șc. Normală, Craiova; *Berlescu Adelaida*, Șc. Normală „Spiru Haret", Tg.-Jiu.

Menţiuni: *Trăistaru Jenica*, Șc. Normală, Alexandria; *Cristian Mirela Cătălina*, Șc. Normală, Buzău; *Pintea Mihaela*, Șc. Normală, Focșani; *Panfiloiu Angelica*, Șc. Normală, Arad; *Șchiopu Laura*, Lic. „Mihai Viteazul", Sf.-Gheorghe; *Tamaș Monica* Lic. „G. Coșbuc", Năsăud.

Clasa a XII-a

Premiul I: *Minea Emanuela*, Liceul Teoretic „I. L. Caragiale", Ploiești.

Premiul al II-lea: *Crișan Adriana*, Liceul Național, Iași.

Premiul al III-lea: *Iordachi Ludmila*, Liceul „B. P. Hasdeu", Drochia, Republica Moldova; *Girlea Elena*, Liceul „Ovidius", Constanța; *Rad Adriana*, Liceul „M. Eminescu", Baia-Mare.

Premii speciale: *Dună Anca*, Lic. „Sf. Sava", București, *Olah Diana*, Lic. Teoretic „A. Șaguna", Brașov; *Usărescu Roxana*, Lic. „Gh. R. Codreanu", Bîrlad; *Onofrei Geanina Loredana*, Lic. „M. Eminescu", Buzău.

Menţiuni: *Ardelean Selena*, Lic. „M. Eminescu", Baia-Mare; *Drăghici Gabriela*, Lic. „P. Rareș", Piatra-Neamț; *Bogdan Dana*, Lic. Teoretic Jibou, Sălaj; *Stoleru Andreea*, Lic. Informatică, București; *Hedeș Dana*, Lic. „Liviu Rebreanu", Bistrița; *Neagu Paula*, Lic. Șt. Nat. „C.D. Nenițescu", Brașov; *Țepeluș Luminița*, Lic. Teoretic „O. C. Tăslăuanu", Toplița, Harghita; *Stănel Sorin Bogdan*, Lic. „I. Văcărescu", Tîrgoviște; *Munteanu Oana*, Lic. „G. Călinescu", Constanța; *Ghelmeci Irina*, Lic. „G. Călinescu", Constanța; *Micaci Gabriela*, Colegiul „M. Eminescu", Satu-Mare; *Pricopoaia Codrina*, Lic. Roman, Neamț; *Pelceag Ana*, Lic. Teoretic „N. Grigorescu", Ploiești; *Almăjan Ileana*, Lic. Teoretic, Bozovici, Caraș-Severin; *Zetea Vinicius*, Colegiul Alba-Iulia; *Iordan Corina*, Lic. Teoretic Ocna-Mureș, Alba; *Stratanov Tamara Cosmina* Lic. Teoretic „Mihai Viteazul", Turda, Cluj; *Mihuță Nicoleta*, Gr. Șc. „Mihai Viteazul", Ineu, Arad; *Manea Alina*, Gr. Șc. Electrotehnic, Focșani; *Petru Lavinia*, Lic. Teoretic „Calderon", Timișoara; *Lupașcu Oana*, Lic. Informatică, Iași; *Agapie Elena*, Lic. „B. P. Hasdeu", Buzău; *Făgețean Ioana Emilia*, Lic. „Mihai Viteazul", București; *Gheorghe Laurențiu*, Lic. Informatică, București; *Ionescu Adelina*, Lic. „Iulia Hasdeu", București; *Ota Yoshimiki Miki*, Lic. „N. Bălcescu", Pitești; *Drăgoi Mihaela*, Gr. Șc.

Chimic, Onești, Bacău; *Tolontan Alina*, Lic. „Matei Basarab", București; *Drăgilă Dinu*, Lic. „B. Petrovbrața", Vîrșeț, Voivodina, Iugoslavia; *Miron Camelia*, Lic. „N. Gane", Fălticeni; *Frîncu Mihai*, Lic. Mil. „Ștefan cel Mare", Cîmpulung; *Pantea Denisa*, Lic. „O. Goga", Sibiu; *Ion Eliza*, Lic. Teoretic „Mircea cel Bătrîn", Rm.-Vîlcea.

Clasa a XII-a, școli normale

Premiul I: *Drăgușoiu Rodica*, Școala Normală, Ploiești.

Premiul al II-lea: *Popa Nicoleta*, Școala Normală, Galați.

Premiul al III-lea: *Bejan Felicia*, Școala Normală, Bacău.

Premii speciale: *Vida Alina*, Șc. Normală, Vaslui; *Buharu Raluca*, Șc. Normală, Timișoara.

Mențiuni: *Apăvăloaie Alina Elena*, Șc. Normală, Iași; *Dima Valentina*, Șc. Normală, Galați; *Peiu Iulia*, Șc. Normală, Tulcea; *Boariu Maria-Carmen*, Șc. Normală, Tg.-Mureș; *Gherghina Felicia*, Șc. Normală, Slatina; *Dobrei Emanuela*, Șc. Normală, Deva; *Boltașu Dorina*, Șc. Normală „Spiru Haret", Tg.-Jiu; *Dăuceanu Veronica*, Șc. Normală, Tulcea; *Pană Nicu*, Șc. Normală, Brăila; *Cișmașu Ioana*, Șc. Normală, Ialomița; Negrescu Delia, Șc. Normală „Spiru Haret", Tg.-Jiu; *Gresoiu Lucia*, Șc. Normală, Focșani; *Grigorean Mihai*, Șc. Normală, Satu-Mare.

Clasa a XIII-a, școli normale

Premiul I: *Bustiuc Florin*, Școala Normală, Iași.

Premiul al II-lea: *Drăgan Simona*, Școala Normală, Slobozia, Ialomița.

Premiul al III-lea: *Manea Elvira*, Școala Normală, Brăila.

Premii speciale: *Ciubotaru Brătescu Monica*, Șc. Normală, Bacău; *Văsuț Loredana*, Șc. Normală, Satu-Mare; *Grigoraș Octavian*, Șc. Normală „Gh. Lazăr", Cluj-Napoca; *Lița Monica*, Șc. Normală, Rm.-Vîlcea; *Preoteasa Manuela*, Șc. Normală, Craiova; *Trifa Mihaela*, Șc. Normală „Iosif Vulcan", Oradea; *Oprea Adelina*, Șc. Normală, Brașov; *Damșa Crina*, Șc. Normală „Gh. Șincai", Sălaj; *Damian Adriana*, Șc. Normală, Slatina; *Ștefănescu Mihaela*, Șc. Normală „Spiru Haret", Tg.-Jiu; *Albeanu Daniela*, Șc. Normală, București.

Mențiuni: *Coman Crina Teodora*, Șc. Normală, Sighetul Marmației; *Băcioiu Irina*, Șc. Normală, Ploiești; *Barabaș Mirabela*, Șc. Normală, Suceava; *Pană Andra*, Șc. Normală, Tcicorman; *Fraseniuc Nadia*, Șc. Normală, Suceava; *Danciu Loredana*, Șc. Normală, Deva; *Nistor Daniela*, Șc. Normală, Galați; *Coros Daria*, Șc. Normală, Tg.-Mureș; *Gligor Valentina*, Șc. Normală „D. Țichindeal", Arad; *Dragu Luminița*, Șc. Normală, Buzău; *Marin Mădălina*, Șc. Normală, Slobozia; *Manea Nela*, Șc. Normală, Tîrgoviște.

Cercul „Raze de soare" din Baia-Mare la a XXX-a aniversare

Cercul de română mixt „Raze de soare" de la Școala Nr. 17, Baia-Mare, Maramureș, se prezintă cu un bilanț fructuos la această dată aniversară. Cercul de română a fost înființat acum 30 de ani, într-un sătuc apropiat de Baia-Mare, Bușag, com. Tăuții Magherăuș. A fost și este la bază un cerc literar, dar, din când în când, are și activități de cenaclu și extrașcolare.

Cercul nostru își justifică existența în gimnaziu, unde elevii sînt la început de drum în descifrarea limbii și literaturii și trebuie înarmați cu deprinderi de citire expresivă, corectă, cu aprofundarea lecturii, cu sensibilizarea la fenomenul cultural și științific, în vederea însușirii aprofundate a noțiunilor de teorie literară care să le permită o lectură adecvată, manifestarea aptitudinilor creatoare, deprinderea de a practica exercițiul corect și critic nu numai la orele de limbă și literatură română, cît și la alte discipline umaniste și științifice studiate în școală.

Un obiectiv major al cercului nostru de română este îmbogățirea experienței de viață, care duce la lărgirea orizontului practic de trăiri și de cunoaștere.

Pentru o desfășurare organizată și eficientă a acestui gen de activități, am conceput un proiect de programă pentru clasele gimnaziale.

Programa noastră propune desfășurarea activităților pe baza compozițiilor personale, inspirate din programa școlară, și un orar al recapitulărilor finale în vederea optimizării performanțelor elevilor noștri, sub forma unui program complementar programei școlare.

Programa sugerează tematici ca: *Țara mea, iubirea mea; Odă eroilor neamului românesc; Odă limbii române; Maramureșul, vatră de legendă și de dor; Poezia anotimpurilor: toamna, iarna, primăvara și vara· Pace! Pace! Pace pe Terra; Dunărea în viața poporului român; Rolul cărții în viața noastră; Mihai Eminescu, „Luceafărul poeziei românești" și mare poet universal; alți scriitori și oameni de cultură: Zile aniversare (15 Septembrie, 25 Octombrie, 1 Decembrie, 8 Martie); Formarea poporului, a limbii și a credinței românești; Literatura de anticipație; Anchete folclorice: Excursii și vizite: Vizionare de spectacole; Jocuri și concursuri pe diferite teme; Analize lingvistice.*

Programa propune și o bibliografie echilibrată și atractivă în special din clasicii români și ai literaturii universale. De asemenea, include zeci de titluri pentru compozițiile personale.

Pe parcursul anilor am reușit să alcătuim un set de scheme recapitulative sub genericul: „Să repetăm limba și teoria literară română fără profesor"; un album-document: „Copiii, florile vieții, florile bucuriei", cu fotografii din diversele activități, ilustrate cu citate din activitățile pe care le reprezintă; o culegere de creații ale elevilor noștri atît în versuri, cît și în proză; desene, compoziții muzicale, mape pe diverse tematici, în care păstrăm toate realizările elevilor noștri care în prealabil au fost popularizate în revista școlii; patru filme didactice-document: „Colinde și obiceiuri de Crăciun și Anul Nou", „Colinde Pascale și de primăvară", „Eminesciana" (în trei părți: Eminescu, tematica operei; Eminescu și latinitatea; Eminescu în traduceri), „Versuri măiestre, cinstire cui v-au scris!".

De un real folos sînt colaborările cu alte cercuri literare din oraș și județ, cu grupul vocal al școlii, „Meloritm", cu biblioteca județeană, cu cabinetele de limbă și literatură din școală și cu alte instituții culturale care ne oferă cu multă generozitate și înțelegere colaborarea.

În acest an aniversar putem afirma că pe tot acest parcurs am încercat să materializăm metafora-titlu a cercului nostru în favoarea a trei generații: elevi, părinți și bunici; am adus satisfacție și încîntare în sufletele lor, adică „raze de soare", în viața și munca noastră.

Prof. DOINA IOANA PODUȚ
Școala Nr. 17, Baia-Mare

Cronica revistelor școlare

Prof. GEORGE ȘOVU
București

În ciuda multiplelor greutăți pe care presa, în general, le întîmpină în efortul de a aduce sub ochii cititorului cuvîntul tipărit, publicațiile, de tot felul, apar, trăiesc și aspiră să dureze. În acest context, ne bucurăm să constatăm că și numeroase reviste din sfera învățămîntului au revenit la viață (dintre cele cu o anumită tradiție în *buletinul* lor *de identitate*), ori și-au făcut apariția în lume, începîndu-și drumul existenței.

Ne face plăcere să remarcăm, la începutul acestor rînduri, numele unei publicații ce se înscrie în prima categorie amintită: revista *Năzuințe*, a Liceului „Mihai Eminescu", din Buzău.

Numărul care deschide seria nouă (decembrie, 1994) este excelent din toate punctele de vedere, de la conținut, firește, pînă la punerea în pagină și ilustrație (grafică, fotografii etc.). Apărut cu prilejul sărbătoririi a 75 de ani de existență a liceului, acest număr, coordonat de prof. Ion Mănoiu, impresionează prin orientare în alegerea subiectelor, ce vibrează în zecile de articole, însemnări, eseuri, comentarii etc., prin profesionalism în abordarea și tratarea temelor, prin suflet curat, românesc, topit în aproape fiecare rînd, prin entuziasmul, cu aripi mari și tari, ce animă demersul fiecărui autor care își înscrie numele în cele 56 de pagini ale revistei, cu încrederea în binefacerile aduse, dintotdeauna, de luminile ce se nasc în grădina unei școli, chiar dacă, „În cetatea dreptății tale poți fi ucis" uneori, însă „înfrînt, niciodată!" (am citat dintr-un aforism al lui Nicolae Iorga, lansat de marele savant într-o conferință consacrată lui Mihai Viteazul, așa cum consemnează, într-o emoționantă evocare, a celui ce-a lăsat „165.656 de pagini, tipărite în 1359 de volume", eleva Alina-Dora Pătrașcu).

Prima secțiune este rezervată *evocărilor* prilejuite de aniversarea înființării acestei instituții de învățămînt, semnat de prof. Tatiana-Doina Mănoiu, directorul liceului, după care urmează, în mod inspirat repartizate aici, cîteva însemnări desprinse din „Cartea de onoare a liceului", cuvinte de suflet, semnate, în ordine cronologică, de: Nina Cassian, Victor Eftimiu, Gheorghe Eminescu, Valeria Gagialov, Constantin Ciopraga, Laurențiu Fulga, Traian Iancu, Romulus Vulpescu, Radu Cîrneci și Fănuș Neagu.

„Pentru prima oară la Buzău — nota, la 29 octombrie 1971, prof. dr. docent Constantin Ciopraga, de la Universitatea «Al. I. Cuza» din Iași —, am fost impresionat de monumentalitatea școlii, de stilul intelectual al profesorilor, ca și de pasiunea de cunoaștere a elevilor. Liceul care poartă numele lui Eminescu se remarcă printr-o ambianță cultural-didactică excelentă. E o plăcere (și implicit o onoare) să te găsești în mijlocul cadrelor didactice și al elevilor acestei școli exemplare"...

Foști și actuali elevi, profesori de altădată și profesori aflați în activitate, în momentul sărbătoririi liceului, din rîndul cărora reținem pe Manuela-Sorina Man, redactor al postului de radio România Actualități, Mioara Vergu-Iordache, publicist-comentator la ziarul *Curierul național*, Ovidiu-Cameliu Petrescu, Mihai Sălcuțan, prof. Gabriel Onțeluș, prof. Valeria D. Blidaru, prof. Natalia Tudor, Denisa Comănescu, redactor-șef la Editura Univers, Valentina Vrabie, Mirela Marcoșanu-Oprea, Anda-Mihaela Marinescu, Veronica Constantin, Veronica Irimia, Geanina-Loredana Onofrei, meditează, în continuare, la ceea ce a însemnat ori la ceea ce înseamnă încă, pentru pregătirea zborului ființei lor prin ani, vremea petrecută în acest liceu.

Din cea de a doua secțiune, *Colocviile liceului „Mihai Eminescu"*, menționăm cîteva articole, în care sînt abordate aspecte diferite ale creației „marelui voievod și domn al poeziei românești", contribuții semnate mai ales de eleve, printre care: Ioana-Cătălina Popescu *(Eminescu și istoria)*, Raluca Foarfecă *(Imaginea Dacici în poemul „Memento mori")*, Mihaela Roman *(Clasicismul antic în opera eminesciană)*, Carmen Zahiu *(Iubirea de țară e pururea...)*, Angela Ștefan *(Eminescu și Ovidiu)*, Loredana Ilie *(Timpul mirific al copilăriei)*, Geanina Onofrei *(Sonetul eminescian)*, Denisa Burducea *(Motive și simboluri în lirica eminesciană: marea, codrul și teiul)*, Simona Manea *(„Ca-ntr-o mare de visări dulci și senine")* și Melania-Janina Stroe *(Pînă unde se întind plopii eminescieni)*.

Bogată și interesantă este și ultima secțiune, *Cultură, civilizație și natură buzoiană*, în cadrul căreia pot fi citite însemnări și articole instructive și, uneori, emoționante, care se referă, între alții, la: Vasile Voiculescu, Constantin Brâncuși, Nicolae Grigorescu, Ion Andreescu, Ștefan cel Mare, Al. I. Cuza. Un valoros documentar, *Orașul Buzău. Date istorice și culturale*, semnalează și numele unor „personalități literare", legate de aceste locuri: Vasile Cîrlova, V. Voiculescu, G. Ciprian, Ion Caraion, George Macovescu, Ion Băiesu, Radu Cîrneci, Laurențiu Ulici ș.a., ca și al unor mari pictori și actori, cum sînt Gh. Tattarescu, Ștefan Popescu, Ion Andreescu, Aristide Demetriad, N. Niculescu-Buzău, Vladimir Maximilian, Nicolae Leonard.

Felicitări din toată inima colectivului de redacție al revistei *Năzuințe!*

Alt periodic școlar revenit la viață, apărut deci în „serie nouă" (începînd din 1994), este *Clipa cea repede...*, revistă editată de Școala Normală „Mihai Eminescu" din Tîrgu-Mureș. Menționîndu-se că este, totodată, *Supliment al revistei „Vatra"*, nr. 3, 1994, pe care l-am consultat, cuprinde articole ca *Adolescența — argument, devenire, Omul și memoria, Dracula, între realitate și legendă*, un eseu consacrat creației literare a lui Marin Preda, precum și creații ale elevilor, din rîndul cărora remarcăm poeziile semnate de Mihai-Paul Mașca, Silvia Frandeș, Angela Măgherușan, Adrian-Armand Giurgea, Eduard Cristea și Laura Vasiliu.

Subscriem la afirmația făcută de prof. Minodora Platcu, director al Școlii Normale din Tîrgoviște, că în revista *Prezent* a acestei instituții de învățămînt „pulsează, în cîteva pagini, o lume — preocupări și atitudini, neliniști și împliniri, convingeri și speranțe". Rămînem cu speranța că noile numere vor fi prezente și pe masa redacției noastre și că ele ne vor întări convingerea că entuziasmul, priceperea și dăruirea inimoșilor profesori și elevi care le vor da viață vor face ca *valoarea* să fie un „prezent continuu" în fiecare pagină, în fiecare rînd... Deocamdată, felicitări și urări de succes, mai departe!...

Am primit, de asemenea, la redacție nr. 1 din noua serie a revistei *Orizonturi*, editată de Grupul Școlar Forestier din Suceava și de Cenaclul „Dosoftei", cu sprijinul cotidianului *Nord-Press*; numerele 16 și 17, 1995, ale revistei *Metamorfoze*, a Liceului „Nicolae Bălcescu" din Medgidia; numerele 1 și 2-3, 1994 din *Opinia literară*, revistă editată de catedra de limbă și literatură română a Liceului „Lucian Blaga" din București; nr. 1, 1995, al revistei *Gînd tineresc*, reprezentînd cenaclul literar al Colegiului „Horea, Cloșca și Crișan" din Alba-Iulia, ca și primul număr al publicației *Popas*, „revistă școlară de divertisment", alcătuită de un grup de elevi inimoși de la Liceul Teoretic din Ocna-Mureș, jud. Alba, sub coordonarea prof. Horea Herțeg.

Ne bucură faptul că și o serie de școli generale își continuă vechile publicații ori că s-au hotărît să întemeieze organe de presă care să devină expresii ale preocupărilor și ale năzuințelor colectivelor de elevi și profesori din instituțiile respective. Ne-a înștiințat despre acest lucru, printre altele, Școala nr. 11 din Pitești, care ne-a trimis două numere (2 și 3-4) din seria nouă a revistei *Aripi*, „publicație literar-artistică și de cultură", coordonată de prof. Petru Stoicescu, care, în ultimul număr, semnează și o înfiorată și delicată poezie, *Primăvara învierii*.

De asemenea, Școala „Petru Rareș", din Hîrlău, ne-a trimis primul număr al revistei *Năzuințe*; Școala nr. 3, cu clasele I-VIII din Rădăuți, numărul de debut al revistei sale, intitulată *Interferențe*, iar Școala nr. 65, din București, revista *Icar*, aflată tot la primul număr.

Din rîndul altor publicații școlare, menționăm: revista de cultură umanistă *Cuget, simțire și credință*, al cărui director este prof. dr. Petru Mihai Gorcea; numărul 1 din *Buletinul informativ. Supliment cultural* și numărul 1, din februarie 1995, al suplimentului revistei *Idealuri*, ambele editate de Asociația culturală „Iulia Hasdeu" din București, precum și un număr al publicației *Exod*, „periodic de literatură, artă, știință, religie", supliment al revistei *Renașterea Bucovinei*, editată de Societatea culturală „Traian Chelaru" din Suceava.

Mulțumim tuturor și felicitări pentru strădanie și împlinire!

Buletin informativ al Fundației „Hasdeu", nr. 5-6, martie 1995

Înființată la Cîmpina în 1991, Fundația „Hasdeu" editează începînd cu anul 1994 un *Buletin informativ*. Ultimul, nr. 5-6, 1995, îngrijit de Sandrino Gavriloaia, președinte executiv al Fundației, Gabriela Suditu, vicepreședinte, și Luiza Dumitrașcu, se deschide cu un scurt medalion *Hasdeu, titanul*, semnat de criticul și istoricul literar D. Micu: „Spirit expansiv, efervescent, cu propensiune spre gigantism, devorat de ambiția construcțiilor monumentale, impulsionat de proiecte irealizabile într-o viață de om, era în ordinea naturii ca Hasdeu să-și încerce puterea de creație, ca altădată Cantemir, în cît mai multe sfere de intelectualitate". Un tabel cronologic semnat de Tudor Nedelcea începe cu „obîrșia Hasdeilor" (cca. 1400) și se încheie cu anul 1907, ziua de 25 august, în care s-a stins din viață tatăl Iuliei Hasdeu, îndurerat de moartea fiicei sale, în 1888, și a soției sale Iulia, în 1902, „părăsit de toți, într-o izolare și indiferență totală", la castelul din Cîmpina, fiind înmormîntat la Cimitirul Bellu din București.

La rubrica „Restituiri" este republicat articolul *Hasdeu* din revista *Literatură și artă română*, nr. din iulie-septembrie 1907, articol semnat de N. I. Apostolescu, avînd drept moto versurile lui Dante din *La Divina Commedia (Inferno, Canto V)*: „.... Nessun maggior dolore / Che ricordarsi de la tempo felice / Nella miseria".

Buletinul mai conține un articol al prof. Ion Bălu despre *Cuvente den bătrîni, O vizită la Castelul „Iulia Hasdeu"* de I. L. Caragiale, republicare din *Opere*, IV, *Publicistică*, 1965, precum și informații referitoare la activitatea Fundației „Hasdeu", între care simpozionul consacrat sărbătoririi a 155 de ani de la moartea lui Hasdeu, cu participarea unor membri fondatori sau a unor specialiști în cercetarea operelor celor patru Hasdeu: Tadeu, Alexandru, Bogdan și Iulia. **(I. Hangiu)**

DE LA CORESPONDENȚII NOȘTRI

Alba-Iulia

Cu prilejul sărbătoririi centenarului „Lucian Blaga", Societatea de Științe Filologice din România, în colaborare cu Inspectoratul școlar al jud. Alba, a organizat la Alba-Iulia o sesiune de comunicări științifice având ca tematică opera poetului filozof, născut la Lancrăm în ziua de 9 mai 1895. Din partea S.Ș.F. a fost prezent prof. dr. I. Hangiu, secretar general, din partea Radiodifuziunii Române, prof. Șerban Iliescu, titularul emisiunii *Ghid radiofonic de exprimare corectă*, iar din partea Inspectoratului Școlar, prof. Oliviu Iacob, inspector general, prof. Ironim Muntean, directorul C.C.D. Alba, prof. Ioan Tudor, prof. Marin Munteanu, inspectori de specialitate la Inspectoratul Școlar Alba. Din partea filialelor S.Ș.F., au prezentat comunicări: prof. dr. Ion Buzași (Blaj), *Lucian Blaga și poezia Transilvaniei;* prof. dr. Marcu Mihail Deleanu (Reșița), *Tîlcul drumului în poezia lui Lucian Blaga;* prof. Lucia Zanchi (Constanța), *Lucian Blaga — „Meșterul Manole", mit arhaic;* prof. Iuliu Puiorca (Călărași), *Lucian Blaga — romancier.*

Două școli au fost învestite, la Alba Iulia, cu numele celor doi poeți transilvăneni: Școala Nr. 5 poartă, din ziua de 5 mai, numele lui Octavian Goga, iar Școala Nr. 9, numele lui Lucian Blaga. După vizitarea Lancrămului, unde se află mormîntul poetului-filozof Lucian Blaga, participanții la sesiunea de la Alba Iulia au asistat la manifestările ce au avut loc în zilele de 5 și 6 mai a.c. la Sebeș, în prezența prefectului județului, avocat Ioan Rus, și a unor reprezentanți ai Ministerului Culturii, Uniunii Scriitorilor, Academiei Române și Ministerului Învățămîntului. În cadrul manifestărilor, a fost lansată cartea prof. dr. Ion Bălu din Cîmpina, consacrată vieții lui Lucian Blaga.

Prof. MARIAN MUNTEANU
Inspectoratul Școlar Alba

Bacău

În ultima decadă a lunii februarie a avut loc la Bacău un important eveniment literar, care a antrenat sute de elevi din capitala județului și din împrejurimi. Este vorba despre sărbătorirea centenarului „Agatha Bacovia", soția marelui patron spiritual al orașului, scriitoare și inițiatoare a Muzeului „G. Bacovia". Centenarul a fost organizat de secția de învățămînt, inspectoratul de cultură, Muzeul „G. Bacovia" și Biblioteca județeană. În organizarea acestui eveniment s-au implicat profesorii: Octavian Voicu, Dimitrie Tătaru, Radu Stoian și Ioan Dănilă. Două splendide manifestări onorate de oficialități locale au avut loc la Școala Normală din Bacău, unde Agatha Bacovia a fost profesoară, și la Școala din Măgura, unde George Bacovia a fost profesor de desen, iar Agatha, animatoarea activităților culturale.

Oaspeți de onoare au fost prof. dr. Tudor Opriș, cel mai apropiat prieten în viață al familiei Bacovia, el însuși un autorizat exeget al poeziei acestuia, și Gabriel Bacovia, fiul poetului. Evocările oaspeților au fost inedite , profesorul Tudor Opriș încercînd să detașeze puternica personalitate a poetei care, adumbrită de gloria poetului, a fost marginalizată de critica și istoria literară, iar Gabriel Bacovia a prezentat activitatea literară neîntreruptă și perspectivele unei reabilitări postume a scriitoarei. Elevii Școlii Normale și ai școlii din Măgura au prezentat reușite montaje poetico-muzicale inspirate din opera Agathei Bacovia, iar profesorul Ioan Dănilă, unul dintre animatorii presei și cenaclurilor școlare băcăuane, a derulat emoționanta bandă magnetică a ultimului interviu dat de Agatha Bacovia la Bacău, în 1981.

Prof. VALERIU BOGDĂNEȚ
Școala Normală

București

Deși parcurgem o perioadă în care interesul pentru creația literară originală este înecat de traduceri și de o literatură de consum, *Săgetătorul*, cenaclul municipal al liceenilor bucureșteni — care va împlini în curînd 28 de ani de activitate neîntreruptă, sub conducerea profesorului dr. Tudor Opriș — cultivă în liniște și cu spor talentele care nu s-au lăsat cuprinse de febra negustorească și anticultura perioadei de tranziție. În afara

sedințelor săptămînale, în care se evidențiază noi talente și progresele notabile ale „vîrfurilor" cenaclului, semnalăm seriozitatea cu care săgetătorii s-au pregătit pentru faza municipală a ediției 1995 a Concursului național „Tinere condeie", patronat de Direcția educativă a Ministerului Învățămîntului.

Un juriu exigent, condus de scriitorul George Șovu, a selecționat dintre cei 94 de concurenți din 17 licee ale capitalei un număr de 15 tinere condeie, care vor reprezenta Bucureștiul la faza națională. Premiile acordate au fost următoarele: *poezie — Nanette Popa, Dan Cârciumaru, Ștefan Macovei* (premiul I); *Rodica Sagaidac, Andreea Mihăilescu, Diana Crișan* (premiul al II-lea); *Cristiana Drăgan, Mariana Cociș, Florina Tănase* (premiul al III-lea); *proză — Chris Simion, Oana Patrichi, Raluca Grosescu* (premiul I); *Alina Mușat, Andrada Gâdiuță, Andreea Chiru* (premiul al II-lea). O mențiune specială pentru excepționalul cenaclu al Liceului „Gheorghe Lazăr", care a obținut 9 dintre cele 15 premii. Din rîndul talentelor de 9 — 13 ani din școlile generale, care reprezintă cenaclul „M. Eminescu" de la Palatul Copiilor, condus de prof. Margareta Vlad, s-au remarcat printre alții: *Cristian Neagoe* (proză), *Raluca Mușat, Alexandra Gliga, Veronica Ion* (poezie).

La sfîrșitul lunii martie a avut loc și decernarea premiilor „Generației '90" acordate de suplimentul literar *Fețe ale culturii* al cotidianului *Azi*, care, din 1992, a lansat peste 100 de nume noi. La cea de a treia ediție a concursului s-au acordat trei premii: *Irina Călin* din Piatra-Neamț, *Rodica Sagaidac*, bursieră basarabeană la Liceul „Gh. Lazăr" (poezie) și *Oana Patrichi* de la Liceul de informatică (proză), ultimele două „săgetătoare".

Sînt în curs de tipărire antologiile *Salut, poezie* (sponsorizată de revista *Salut*) și *Pagini de proză* (Editura „Fiat-Lux"), care cuprind creațiile din 1994 ale generației '90 și unde „săgetătorii" au 18 reprezentanți. Volume proprii au scos, în afară de *Maria Boatcă, Sorin Gherguț* și *Alexander Baumgarten* (foști „săgetători", în prezent studenți), *Chris Simion* și buzoianul *Cosmin Nicolae*, elevi (cei mai tineri autori din România).

OANA GEORGESCU
Elevă la Liceul „Jean Monnet"

Buzău

Cu prilejul sărbătoririi a 75 de ani de existență, Liceul Teoretic „Mihai Eminescu" din Buzău a adresat tuturor liceelor din țară care poartă numele poetului național un mesaj prin care îi invită să participe, la fiecare 15 ianuarie și 15 iunie, la o celebrare a poetului. Liceul nostru a deschis, în zilele de 3 și 4 iunie a.c., seria manifestărilor, ce pot deveni tradiționale, denumite „Zilele școlilor «Mihai Eminescu»". Programul a cuprins: o sesiune de referate și comunicări cu tema „Mihai Eminescu — etalonul de aur al culturii noastre"; o dezbatere despre modalități de receptare a operei eminesciene în liceu; un concurs cu tema: „Spiritul eminescian în cultura română" și un concurs de creație cu genericul „Eternul nostru Eminescu".

Prof. TATIANA-DOINA MĂNOIU
Liceul Teoretic „Mihai Eminescu"

Sfîntu-Gheorghe

Cu prilejul unei sesiuni dedicate centenarului Lucian Blaga, Filiala S.Ș.L. din Sfîntu-Gheorghe a editat, cu sprijinul Inspectoratului pentru Cultură Covasna, un pliant *Lucian Blaga (1895 — 1995)*, conținînd pe prima pagină fotografia poetului, un citat din G. Călinescu: „Lucian Blaga e cel dintîi care a încercat să ridice un sistem filozofic «integral», cu ziduri, cu cupolă și să dea acestei filozofii o aplicare la realitățile naționale", urmat de poezia *Stihuitorul*, publicată de Blaga în revista *Steaua* din Cluj în 1961, și de aprecierile criticului Șerban Cioculescu: „Impresionanta operă a poetului constituie cea mai înaltă expresie a sensibilității metafizice din literatura română". Pliantul reproduce aprecieri ale altor critici și istorici literari, între care: Tudor Vianu, Eugen Todoran, Ov. S. Crohmălniceanu și Mircea Tomuș. Autorii pliantului sînt prof. Luminița Cornea, președinta filialei, și prof. Maria Drăgan. Efortul autorilor pentru a marca centenarul Lucian Blaga la Sfîntu-Gheorghe merită toate laudele. Să sperăm că și alte filiale se vor fi străduit să realizeze manifestări de acest gen. Rugăm pe această cale filialele să trimită materiale referitoare la manifestări științifice organizate pe adresa redacției revistei *Limba și literatură română*, pentru a fi consemnate.

I. HANGIU

Rodica Sagaidac

S-a născut la 7 februarie 1978, în satul Rîșcova din Republica Moldova. În prezent, este elevă bursieră la Liceul „Gh. Lazăr" din București și membră a cenaclului „Săgetătorul", condus de scriitorul Tudor Opriș.

A debutat la Chișinău în revista *Noi*, la 13 ani. A colaborat la *Florile dalbe* din Chișinău, suplimentele literare ale ziarelor *Tineretul liber (Preludiu)* și *Azi (Fețe ale culturii)*, ca și la emisiuni radio T.V. Laureată a concursului național „Tinere condeie", edițiile 1993, 1994 și 1995 și „Grai și suflet" (1991, Chișinău). Are un volum de versuri sub tipar la Chișinău. Considerată una dintre speranțele literaturii moldovene, ea a primit și premiul „Generației '90", ediția 1994, decernat de suplimentul *Fețele culturii*.

Din dragoste

Din dragoste pentru soare
Rîde pulsul acestei călduri
Dumnezeu îmi dăruiește cuvinte
Și mă caută...

Din dragoste pentru frunze
Cîntă această toamnă,
Dumnezeu știe că-ți voi dărui
Ultima haină, umbra...

De prea multe flori
Ți se surpă ochiul
Degetul ți se usucă
Din dragoste pentru mînă.

Am visat multe pietre,
Multe păsări,
Răni...
Dumnezeu plîngea pentru noi
cu iubire...

Cu Bacovia

E toamnă tîrzie și-i frig
Mai tremură gîndul
Prin frunze uscate...
Sînt singură și-mi vine să strig
Tăcerii-nfiorate.

Ecouri bizare rătăcesc,
O creangă rănită tresare...
În adîncul eului
Aud cum sălbatic se zbat
Codrii Orheiului.

Mă îmbrac în violet,
Sacerdot fără grai
Slujind zeiței Movia...
Simt în mine nervi de toamnă
Și plumb
Ca Bacovia...

Cele trei fluierașe din balada „Miorița"

CARMEN URSU

Elevă în clasa a VIII-a, la Școala Nr. 25, Ploiești

Acolo unde zgomotele rimate ale pădurii înlănțuite cu gratia cadențelor melodice ale apei în cădere se armonizează, creînd o muzică divină, și unde munții străpung văzduhul — *„Pe-un picior de plai / Pe-o gură de rai"* — acolo a luat naștere *Miorița*, *„acea inspirat tune fără seamăn, acel suspin al brazilor și al izvoarelor de pe Carpați"*, esență a spiritualității românești. Balada are ca temă fundamentală moartea — moment final al existenței omului.

Pe baza modalităților de expresie, în structura baladei distingem trei părți. În prima este evident caracterul precumpănitor *epic:* turmele coboară din munte la iernat, sînt mînate de trei ciobănei, are loc punerea la cale a omorului. Partea a doua, dominată de motivul „oiței năzdrăvane", este în întregime *dramatică.* Dramatismul situației nou apărute crește de la vers la vers, pregătind replica ciobanului (partea a treia) — un lung *monolog liric* în care este ilustrată concepția ciobănașului moldovean despre viață și moarte. Una dintre dorințele sale este aceea de a avea la capul său și după moarte cele trei fluierașe: „de fag", „de os", „de soc". Prezența celor trei fluierașe marchează trecerea în planul spiritual, în cel al artei.

Fluierașele „de fag", „de os", „de soc" sînt instrumente muzicale specifice ținuturilor străbătute de păstori, făurite din cele mai vechi timpuri și cu ajutorul cărora melodiile au însoțit pașii și sufletul ciobanilor pe cărările singuratice ale munților pînă la „porțile dorului". Creatorul popular evocă trei instrumente diferite pe care, însă, pentru a menține ritmicitatea versurilor de-a lungul celor trei distihuri, le denumește la fel: „fluieraș", diferențierea acestora făcîndu-se după materialul din care sînt construite. Astfel, fluierașul „de fag" reprezintă *fluierul*, fluierașul „de os" — *trîmbița*, iar cel „de soc" — *trișca*. Alegerea celor trei instrumente aerofone nu este întîmplătoare. Gravitatea sunetelor crește în mod treptat o dată cu sentimentele, poetul anonim realizînd cu ajutorul repetiției, formă a paralelismului, o impresionantă gradație a unor sentimente ce merg de la dragostea inefabilă („cu drag"), la duioșia pătrunzătoare („duios"), ajungînd, în final, la o pasiune răscolitoare („cu foc"). Varietatea muzicală a celor trei esențe reflectă complexitatea spirituală și afectivă a eroului, ca exponent al unui neam întreg. Cele trei instrumente reprezintă tot atîtea moduri esențiale de a trăi și de a înțelege tainele vieții și ale morții, ale întregului univers. Dacă în viață ele însemnau un mod de a trăi și de a percepe problemele existenței, dincolo de pragul ce desparte lumea muritoare de cea nemuritoare fluierașele au menirea de a evoca viața celui dispărut și de a accentua durerea celor rămași. Fluierul, trîmbița și trișca — instrumente ce vor însoți existența postumă a eroului mioritic, prin sonurile pe care le vor emite cînd vîntul *„Prin ele-a răzbate"* — evocă fiecare cîte o perioadă importantă din viața unui om. Cîntecul fluierașului substituie vîrsta copilăriei, a inocenței; cîntecul trîmbiței reprezintă momentele-cheie din viața tînărului, care începe o dată cu înțelegerea problemelor existenței, iar cîntecul produs de trișcă, prin registrul grav al sunetelor emise, sugerează moartea — moment final al existenței biologice a omului, încărcat cu o doză maximă de tragism atunci cînd survine prematur. Substantivul „foc", însoțit de prepoziția „cu", are valoare modală și exprimă punctul culminant al cîntecului. O dată cu cel mai înalt sunet al melodiei, în acea stare de euforie creată de atingerea sublimului, se stinge viața păstorului mioritic, lăsînd în urmă sa tristețe și durere în sufletele celor iubiți. Astfel, cîntecul fiecărui fluieraș nu este numai un mod de a trăi, ci și un mod de a trece pragul spre integrarea cosmică.

Fiecare instrument este folosit mai mult sau mai puțin într-un anumit ținut, el devenind pentru poetul-păstor un simbol al acelei regiuni. Ciobanul mioritic dorește să aibă în viața de dincolo de moarte aceste fluierașe cu valoare de blazon nobiliar, sugerînd astfel unitatea geografică și spirituală a întregului ținut românesc. Trișca este folosită cu precădere în Moldova, trîmbița — în Vrancea, iar „fluierașul de fag" — în Transilvania; prin ceea ce simbolizează, ele constituie o alcătuire a întregului plai românesc prin forța sugestivă a cîntecului.

GHEORGHE BULGĂR

Limba română (fonetică, lexic, morfologie, sintaxă, stilistică)

București, Editura Vox, 1995, 336 p.

În *Cuvînt înainte* autorul își definește lucrarea ca „o sinteză asupra limbii române", dar ea servește și cultivării și reliefării resurselor sale expresive, contribuind la dezvoltarea spiritului critic al cititorilor.

Într-un succint capitol, *Originea și specificul limbii române* (p. 7 – 12), autorul evocă cele mai noi dovezi ale romanității, unității și continuității noastre, sînt citați savanții Alf Lombard și V. Kiparski, ultimul fiind de părere că limba română este, din punct de vedere lingvistic, cea mai interesantă din Europa. De asemenea, este evidențiat rolul important al scriitorilor noștri în modernizarea și permanenta îmbogățire a limbii literare românești.

În capitolul de fonetică se descrie sistemul vocalic și consonantic al limbii române. Se menționează bogăția alternanțelor fonetice și frecvența lor.

În capitolul rezervat lexicului (p. 19 – 30) se arată că fondul nostru latin, din punct de vedere cantitativ, e asemănător cu acela din franceză (20%). Se inventariază apoi procedeele de îmbogățire internă a limbii precum: derivarea, compunerea, schimbarea valorii gramaticale.

Sînt prezentate, în capitole succesive, părțile de vorbire tradiționale (p. 37 – 108), cuprinzînd: definiția, categoriile morfologice specifice, funcțiile sintactice etc.

În cadrul flexiunii pronumelui, autorul insistă asupra normelor ortografice și ortoepice care sînt legate de această parte de vorbire și atrage atenția asupra confuziilor între diverse forme neaccentuate ale pronumelui personal, între formele nelegate „ne" și „ni", între formele legate „v-" și „vi-".

Se insistă asupra implicațiilor stilistice: dativul etic din: „Apoi ăsta *mi*-ești?!" „Cînd *mi* ți-l izbi, praf să alese de el" (din vorbirea populară). Se precizează că principala problemă de corectitudine în folosirea pronumelor și locuțiunilor pronominale de politețe apare în cazul acordului în persoană, număr și gen. Se mai fac recomandări în legătură cu pronunțarea și scrierea pronumelui și adjectivului posesiv.

Cea mai amplă secțiune este, neîndoios, *Sintaxa* (p. 109 – 266), analizată în corelație cu celelalte ramuri: lexicologia, morfologia, ortografia, punctuația. Se examinează, apoi, în mod sistematic, relațiile sintactice și unitățile acestora, sintaxa propoziției și a frazei, într-o permanentă corelație cu stilistica.

De mare atenție în economia lucrării se bucură subcapitolele *Tendințe actuale în sintaxa limbii române* și *Contextul*.

Cu o maximă din Plinius: „Un lucru dificil este să înnoiești pe cele vechi", am putea caracteriza truda profesorului în expunerea coordonatelor stilisticii (p. 267 – 315). Printr-o demonstrație la obiect, autorul conchide cu luciditate că stilistica are un rol important în privința evoluției și cultivării limbii române.

Limba română vine în sprijinul elevilor, studenților, profesorilor și chiar publicului larg din țară sau din diaspora cu sugestii de mare interes pentru învățarea gramaticii românești. Stilul concis și accesibil face din ea un model de exprimare în studierea unor aspecte atît de anevoioase ale culturii umaniste contemporane.

VICTOR ȘTOLERU

SILVIU CONSTANTINESCU

Gramatica limbii române. Noțiuni teoretice, texte pentru analiză, fraze analizate sintactic

București, Editura Didactică și Pedagogică, 272 p.

Lucrarea cuprinde patru părți: în *Preliminarii*, autorul face cunoscute cititorilor terminologia adoptată în cadrul sistemelor de analiză morfologică și sintactică, etapele analizei unei propoziții și a unei fraze; în partea a II-a, *Vocabular. Fonetică. Gramatică – compendiu*, sînt expuse selectiv și sintetic cunoștințele respective; în partea a III-a sînt cuprinse mai întîi 648 de texte, grupate după felul părților de propoziție, și 602 propoziții propuse pentru analiza gramaticală, toate în cadrul *Sintaxei propoziției*, apoi 423 de fraze, grupate după felul propozițiilor subordonate, și 725 de fraze propuse pentru analiza sintactică, toate în cadrul *Sintaxei frazei;* în partea a IV-a, se prezintă simbolurile propozițiilor din frază, 200 de fraze analizate sintactic și o anexă referitoare la substantiv și declinarea lui, la conjugarea verbelor și la diferite propoziții subordonate introduse prin aceleași conective. Cititorul găsește și o scurtă bibliografie selectivă de 65 de titluri.

Prin caracterul sintetic al noțiunilor de vocabular, de fonetică și de gramatică și prin

numărul destul de mare de texte incluse în volum (2400), mai ales pentru a fi analizate și mai puțin ca modele de analiză, texte exerptate din operele unor scriitori români clasici, moderni, contemporani și actuali și ale unor critici literari, din unele reviste de specialitate și chiar din traduceri, lucrarea lui Silviu Constantinescu oferă elevilor din gimnaziu, candidaților la examenele de admitere la liceu și la facultate posibilitatea de a recapitula și de a-și consolida, prin analiză lingvistică integrală, cunoștințele de limbă necesare fie în desfășurarea procesului de învățământ – în predare și în evaluare prin teze și teste –, fie în susținerea probelor de concurs.

TOMA VLĂDUȚ

JEAN CHEVALIER, ALAIN GHEERBRANT

Dicționar de simboluri

București, Editura Artemis, 1994 – 1995, I, 506 p; II, 426 p.; III, 538 p.

Impresionantă prin numărul de pagini, de autori-colaboratori (17), de traducători (10) și prin numărul termenilor definiți (peste 1200), cartea se impune îndeosebi prin calitatea informațiilor de maximă utilitate pentru intelectualul (în formare) contemporan. Fie el vîrstnic ori tînăr, instruit ori neinstruit sistematic, omul de azi se vede asaltat de nedumeriri la tot pasul: cine / ce sînt (au fost) Gorgonele, Icar, Typhon sau Walkiriile? Ce alte semnificații să aibă obiectele banale și actuale ca umbrela, rigla, țigla, pîrghia ori arhaice, precum pirostriile, furca de tors, nicovala sau obrocul? Ce simboluri se ascund în spatele unor numerale uzuale: opt, șaptesprezece, șaptezeci și doi?... E drept că despre simbolistica florilor (trandafirul, narcisa, anemona, crinul) sau a pietrelor (semi)prețioase intelectualul mediu mai știe cîte ceva; dar cîți știu despre tsunokakushi, tetraktys, simorgh, jujubă sau kaydara?

Lectura temeinică poate oferi, de-a lungul anilor, răspunsuri la asemenea întrebări; cum însă criza de timp este specifică acestor timpuri, o soluție eficientă rămîne informația concentrată, adunată în astfel de lucrări. „Trăim într-o eră a dicționarelor" – postulau coordonatorii într-un *Cuvînt înainte* (Micaela Slăvescu și Laurențiu Zoicaș). Dicționarul, adăugăm, constituie o replică livrescă la asaltul informațional audio-video ce tinde să paralizeze individualitatea și să uniformizeze imboldurile creatoare.

Simbologia a constituit un domeniu sever cenzurat în Est; e de înțeles de ce: pînă la prăbușirea comunismului, „omul nou" trebuia plasat „pe linie", gata să execute, nu să(-și) pună întrebări și să caute explicații. Or, simbologia este o cale de acces dinspre rațiune către marile taine (pe celălalt versant urcă misticii). Mai mult: întrucît „finalitatea simbolului este de a conștientiza ființa umană în toate dimensiunile timpului și spațiului, precum și de a o proiecta în lumea de dincolo" (*Introducere*, I, p. 35), înțelegerea umană filtrată prin prisma policromă a simbolurilor e menită transcenderii semnificantului, deoarece, paradoxal, în virtutea unei fenomen de condensare, la nivel simbolic, semnificatul este mai abundent decît semnificantul, conținutul depășește expresia (Tzvetan Todorov).

Informația autorilor este vastă, dovadă ampla bibliografie cuprinsă în 22 de pagini, cu peste 800 de titluri, între care – consemnăm cu bucurie – șapte aparțin lui Mircea Eliade (*Le Chamanisme..., Images et symboles, Mythes, rêves et mystères* etc.).

În articole dense, atent transpuse în limba română, cu o grafie elegantă, *Dicționarul de simboluri* ne invită „să pornim la drum, căutînd dincolo de aparențe adevărul, bucuria, semnificația tainică și sacră a toate cîte se află pe acest pămînt vrăjit și înspăimîntător... Să pornim deci pe calea devenirii..." (Marthe Arnould, citată la p. 64), a devenirii întru ființă, adăugăm, preluînd sintagma lui Constantin Noica. După cum indică și subtitlul *Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, cele trei volume permit o racordare – fie și după un sfert de veac – a spiritualității românești la simbologia occidentală impregnată de un catolicism bine strecurat prin sitele suprapuse ale aggiornamento-ului specific

MIHAI FLOAREA

SVETLANA PALEOLOGU-MATTA

Eminescu și abisul ontologic

București, Editura Științifică, 1994

Autoarea este o reprezentată a criticii literare moderne, pledînd pentru critica existențială, prin care se înțelege „o luare de cunoștință a conștiinței altuia", refuzînd critica informativă, judecătorească, biografică sau impresionistă.

Prin citire și re-citire se deschide calea de percepere a esențialității operei literare, care devine obiectivul criticii. Numai pleeînd de la operă „se pot revela straturile ascunse ale vieții în articulațiile ei cu creația poetică – exemplul cel mai mare este farmecul sfînt eminescian" (p. 22).

După Svetlana Paleologu-Matta, Eminescu a fost aparent romantic, s-a proiectat într-un moment de tranziție, în momentul de depășire a metafizicii europene. Eminescu a fost primul și unicul care a realizat în cadrul istoric al spațiului românesc „dimensiunea ontologică" (p. 18). Într-o Europă tragică, încă moștenitoare a

miracolului grec, Eminescu a suprapus îngrădirii metafizicii cultura folclorică a țării sale. Prin Hyperion, Eminescu îngemănează soarele grec cu mitul Zburătorului, metafora luminii Occidentului fuzionează cu mitul erotic românesc, căci „dragostea la Eminescu este o trăire cerească, o lumină care ține de spirit" (p. 18).

Eminescu a intuit că zona valahă (după Ștefan Teodorescu) este supusă „degradării categoriilor"; remediul constă într-un enorm efort de compensație, poetul căutînd în „mite albastre" un sistem nepieritor de valori.

Presentimentul morții apropiate, incapacitatea de a se apăra în fața violențelor vieții îl aruncă pe Eminescu în „delirul lecturii", îl împinge spre „nemargini de gîndire"; gîndirea „divinizează sufletul" (Mihai Eminescu). Conștiința culturii — idee centrală și înaltă a existenței umane — n-a apărut decît în Europa, care n-a pierdut însă nimic din spiritualitatea Greciei antice, văzută ca imagine „a unui model divin" (după Rudolf Pheiffer). De aceea, gîndirea lui Eminescu merge înapoi către această lume antică, unde se proiectează un nou început, originile lumii și spiritului.

Motivele fundamentale ale creației marelui poet sînt visul și poezia, poezia și gîndirea, care formează substanța nefinitei interogații despre ființa omului. Este greu a-l eticheta drept pesimist sau optimist ori idealist; el este un gînditor și un poet tragic. Aici este sursa apropierii lui Eminescu de Nietzsche.

Deși Eminescu este un platonician și știe ce înseamnă categoriile lui Kant aplicate intuiției, „el gîndește în existențialii" (p. 24). De aceea, nu învelișul exterior al poeziei — oricît ar fi el de armonios, de bogat — este sublim; sublimă e gîndirea, centru spiritual al acestei muzici.

Concluzia Svetlanei Paleologu-Matta nu este întru totul nouă, nouă este proiectarea poeziei lui Eminescu în punctul de întîlnire dintre „physis" (ființă) și „logos" (discursul poetic).

LUCIA ZANCHI

COSMIN NICOLAE

Rigoarea ascendenței

București, Editura Expresiv, 1994

Elev în clasa a VII-a al unei școli din Buzău, Cosmin Nicolae poartă, la vîrsta de treisprezece ani, „povara" nu numai a aproape zece premii literare și a debutului în publicații centrale (*Preludiu — Tineretul liber, Literatorul, Fețele culturii, România literară*), dar și a unei cărți de peste 100 de pagini, tipărită în condiții grafice deosebite la Societatea „Expresiv", condusă de Cornel Nestorescu. Acest volum a surprins prin maturitate, profunzime și bogăție lexicală, personalități ale criticii și literaturii noastre, precum Ana Blandiana, Constanța Buzea, Ștefan Augustin Doinaș, Fănuș Neagu, Gh. Istrate.

Pot atesta „autenticitatea" acestui talent, întrucît, în calitate de președinte al juriului național al concursului „Tinere condeie", i-am acordat în patru ani consecutiv premiul I pentru poezie, în 1992 l-am ajutat să debuteze în *Preludiu*, nr. 1, supliment literar pentru elevi al ziarului *Tineretul liber* și i-am urmărit evoluția în cele patru tabere naționale de creație literară, pe care le-am condus și la care el a participat de la 9 pînă la 13 ani.

Neîndoielnic, Cosmin Nicolae este un copil foarte dotat, în care parcă s-au înscris toate atributele lirice ale unei generații aflate azi într-o perioadă de grea cumpănă, pe care doar o sensibilitate și o intuiție ieșite din comun o pot sesiza în toată amploarea dimensiunilor ei tragice.

Ceea ce caracterizează *Rigoarea ascendenței* (însuși titlul sugerează sentimentul responsabilității umane pe care îl trăiește un copil la 13 ani!) este maturitatea: o maturitate de gîndire și de exprimare ce denotă o lectură impresionantă, o capacitate unică de integrare într-o ambianță lirică și de însușire a unor structuri postmoderniste scuturate însă de formalism, rutină și mimare, care deja au început să oboseacă pe cititor.

Totul este exact, profund și adesea surprinzător în poezia preadolescentului Cosmin Nicolae, în care parcă vorbește un poet temeinic format, un observator lucid și un moralist consumat. Trăirea pe linie neutrală, între a stăpîni și a fi stăpînit de destin, este admirabil exprimată în *Tragica identitate*. La fel de tulburătoare sînt și poeziile *Paleuque, Ne vindem sufletele, Mai e timp, Tehnica suferinței, Trilogie cu și despre cel mai frumos spînzurat din lume*. Cenzura realității prezente și a alienării omului modern se exercită în poeme „negre" cum ar fi: *Interzis, Și mai interzis, Rigoarea ascendenței*, exemple de poezie politică modernă.

Cosmin Nicolae nu scapă de micile tentații ale teribilismului, avînd o înclinare nativă pentru „căutări" creatoare ce anunță un viitor mare poet. „Călătorim cu așteptările noastre falite", „cuprinși de un delir istoric", „gîndurile toxice circulă pe coridoare", „visele noastre urlă în portavoci", „în aer mirosea a infinit", „papuașii așteptării mele", „dimineața lipăie pe asfalt cu pantofii ei de bogdaproste și cu sacoșele ei goale", „cîinele nașterii mele așteaptă să mă devoreze", „zgomotirea mă cheamă", „cu sînt cel care singurește" reprezintă nu numai „găselnițe", notații sau exprimări metaforice, cultivate de propensiunile unui neosuprarealism actual, dar constituie totodată un program ambițios de renovare sau măcar de îmbogățire a limbii poetice.

TUDOR OPRIȘ

Curier

Dan Sociu (Botoșani): Caligrafii în tonalități grave, însă, foarte multe formulări improprii; absența unor puncte ideatice nu poate oferi ceva încurajator.

Andreea Ivan (Limanu, Constanța): Declarativă căutare de sine, obsesii ale vîrstei, crispare. Elanul spunerii și puritatea expresiei sînt minime, argumente care ne fac să așteptăm pagini noi.

Alexandrina Maria Dima (București): Viața interioară se consolidează prin cunoaștere, prin repere. În poeziile tale există o forță de ordonare a simbolurilor, o explozie a gestului. Toate acestea au nevoie de un punct de sprijin!

Dionis (Slobozia): O adresă și un pseudonim. Cîteva poeme sînt publicabile.

Simona Bumbu (Vulcan, Hunedoara): Paradoxuri, unele proprii poeziei.

Ne-au mai scris: *Dana Turcu* (Cluj-Napoca), *Liana Marinca* (Timișoara), *Majercsak Maria* (Baia-Mare), *Dărăban Ioana* (Baia-Mare), Mirela Iordache (Medgidia), *Elmira Murat* (Medgidia), *Ioana-Amalia Simion* (Alexeni, Ialomița).

IOAN VIERU

*

Așteptăm scrisori pe adresa redacției noastre care să cuprindă propriile voastre creații (poezie, proză, eseu), precum și opiniile voastre în legătură cu articolele publicate și sugestii de teme care v-ar interesa.

Adresăm profesorilor invitația de a trimite corespondențe referitoare la activitățile școlare și extrașcolare, reviste, programe ale manifestărilor organizate de catedrele de limba română, propuneri de subiecte pentru viitoarele numere ale revistei.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Calendar literar și cultural 1995

ianuarie 1945 — 50 de ani de la apariția, la Sibiu, a *Revistei Cercului literar*. Red.: I. Negoițescu. Revista pledează pentru „libertatea spiritului și pentru un modernism de substanță".

25 februarie (cca.) 1745 — 250 de ani de la moartea lui Ion Neculce (n. cca. 1672), autor al *Letopisețului Țării Moldovei de la Dabija vodă pînă la a doua domnie a lui Constantin Mavrocordat* (cca. 1743) și al culegerii de legende istorice *O samă de cuvinte.*

19 martie 1895 — 100 de ani de la nașterea lui Ion Barbu (m. 1961), matematician de prestigiu și poet, deschizător de drumuri în lirica interbelică, promotor al „poeziei pure", autor al volumului *Joc secund* (1930).

17 aprilie 1895 — 100 de ani de la nașterea lui Ion Vinea (m. 1964), poet și prozator al perioadei interbelice, adept fervent al modernismului și propagator, la noi, al „constructivismului".

17 aprilie 1945 — 50 de ani de la moartea lui Ion Pillat (n. 1891), important poet interbelic, eseist de talent, stilist remarcabil.

9 mai 1895 — 100 de ani de la nașterea lui Lucian Blaga (m. 1961), poet, dramaturg, filozof, eseist, memorialist și traducător, una dintre cele mai mari personalități ale literaturii și culturii române.

24 august 1820 — 175 de ani de la moartea lui Ion Budai-Deleanu (cca. n. 1760), cărturar iluminist, primul scriitor modern al literaturii române, autor al poemului eroi-comico-satiric *Țiganiada* (1812), apărut postum în 1875.

10 noiembrie 1895 — 100 de ani de la moartea lui Alexandru Odobescu (n. 1834), autor al nuvelelor istorice *Mihnea-Vodă cel Rău* și *Doamna Chiajna* și al eseului de mari proporții *Pseudo-kynegetikos* (1874).

24 noiembrie 1920 — 75 de ani de la moartea lui Alexandru Macedonski (n. 1854), poet reprezentativ al liricii românești, teoretician al simbolismului și al altor tendințe înnoitoare în artă, pe care le-a propagat prin cenaclul și revista *Literatorul.*

1595 — 400 de ani de la nașterea lui Grigore Ureche (m. cca. 1647), autor al primei cronici în limba română, *Letopisețul Țării Moldovei pînă la Aron vodă* (1359 – 1594).

1645 — 350 de ani de la tipărirea *Cărții carea să cheamă Răspunsul împotriva Catihismusului calvinesc, făcută de părintele Varlaam, mitropolitul Suceavei și arhiepiscopul Țării Moldovei.*

1795 — 200 de ani de la apariția, la Blaj, a celei de a doua traduceri integrale a *Bibliei* (prima – tipărită la București în 1688).

În atenția elevilor și a profesorilor

Se primesc comenzi colective la următoarele suplimente:

1. *Limba română (vocabular, gramatică, stil, compoziție, genuri și specii literare) pentru admiterea în licee și școli profesionale* (1992, 160 p., 1.000 de lei ex. (200 de lei + 800 de lei, suplimentul conținînd rezolvarea subiectelor date la concursul de admitere în ultimii cinci ani).

2. *Literatura română contemporană. Texte comentate pentru clasa a XII-a* (1993, 160 p., 750 lei ex.).

3. *Sinteze și comentarii pentru bacalaureat* (1995, 192 p., 2.250 de lei ex.).

4. *Buletinul S.Ș.F. pe anii 1993 — 1994*, cuprinzînd rapoartele și o parte din comunicările prezentate la Congresul al V-lea al Filologilor Români, Iași — Chișinău, 6 — 9 iunie 1994 (1.000 de lei ex.).

S.Ș.F. mai primește abonamente la nr. 1 (apărut), nr. 2, 3 și 4 din revista *Limba și literatura română* (500 de lei ex.) și la vol. I (apărut), vol. II, III și IV din culegerea *Limbă și literatură* (1.000 de lei ex.).

Abonamentele și comenzile colective (cel puțin 20 de ex. la revista pentru elevi și la suplimente) se primesc pe adresa redacției. Sumele se depun în **contul S.Ș.F. nr. 45.10.6.18.2, Banca Comercială Română, Filiala Sector 5, București.** După efectuarea operațiilor de plată se completează o fișă de comandă, în care se înscrie numele și prenumele titularului comenzii, numărul actului cu care s-a depus suma (mandat poștal sau dispoziție de plată), titlul lucrării solicitate, numărul de exemplare, precum și adresa exactă (cu majuscule) la care urmează să fie expediate coletele. Plata expedierii coletelor este suportată de S.Ș.F. în cazul comenzilor colective. Abonamentele și comenzile sub 20 de exemplare vor fi expediate contra ramburs, urmînd ca destinatarul să achite și taxele poștale la ridicarea coletului.

Titularul abonamentelor și al comenzilor la suplimente în valoare totală mai mare de 100.000 de lei beneficiază de o bonificație de 15%, care se reține de către titular la depunerea sumei în contul S.Ș.F.

Abonamentele individuale la reviste se pot face, la început de trimestru, prin oficiile P.T.T.R., conform *Catalogului presei: Limba și literatura română* (nr. 7058); *Limbă și literatură* (nr. 7057) sau la sediul S.Ș.F.

În pregătire:

1. Subiectele date în ultimii cinci ani la concursul de admitere (cu rezolvarea lor). Se difuzează împreună cu suplimentul *Limba română pentru admiterea în licee și școli profesionale*.

2. *Sinteze de limba română pentru gimnaziu și liceu.*

3. *Dicționarul presei literare românești* (1790 — 1990) de I. Hangiu. Ediția a II-a revizuită și completată cu titlurile cenzurate în 1987, cu reviste din 1990 și cu alte publicații din Basarabia, Bucovina și Occident. Apariție în 1995. Se primesc înscrieri individuale. Se expediază contra ramburs.

ISSN 0254 — 4741

Lei 500

II 55225

2005

Societatea de Ştiinţe Filologice

LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

2022

3-4

1995

51446

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

Anul XXIV, nr. 3 – 4 (iulie – decembrie), Bucureşti, 1995

COLEGIUL DE REDACȚIE

SILVIU ANGELESCU, GHEORGHE ANTONESCU (Slobozia), MIRCEA BREAZ (Cluj-Napoca), ION BUZAȘI (Blaj), IOAN DERȘIDAN (Oradea), TEODOR CAPOTĂ (Cluj-Napoca), OCTAVIA COSTEA, ION DUNĂ, MIHAI FLOAREA, MARIN IANCU, FLORIN IONIȚĂ, NICOLAE MĂTCAȘ (Chișinău), NICOLAE I. NICOLAE, TUDOR OPRIȘ, GABRIELA PANĂ DINDELEGAN, LIVIU PAPADIMA, GEORGE SOVU, AL. TUDORICĂ, IOAN VIERU

REDACȚIA

FLORENTINA SĂMIHĂIAN, MIRCEA FRÂNCULESCU -- **redactori**
ION HANGIU -- **redactor-șef**

Revista LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ este editată de Societatea de Științe Filologice, cod 848 866. Redacția și administrația: Bd. Schitu Măgureanu, nr. 1, sector V, cod 79.664. București, tel. 615.17.92, cont B.C.R. nr. 45.10.6.18.2, Filiala sector V, București.

Culegere și tehnoredactare computerizată: ADRIANA CODESCU

Tiparul executat la Regia Autonomă a Imprimeriilor
Imprimeria „Coresi" — București
sub comanda nr. 52 060

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

ANUL XXIV, NR. 3 – 4 (IULIE – DECEMBRIE), BUCUREȘTI, 1995

Sumar

Gramatică, vocabular

MIOARA AVRAM – Structura internă și construcția externă a unor formule cu numerale 3
ADRIANA STOICHIȚOIU ICHIM – Corectitudine și greșeală în semantică (II) 7
CORNELIA POPOIU – Verbul „a fi" 9

Stil, compoziție

ȘERBAN ILIESCU – Exprimarea corectă (V) 14
LIVIU GROZA – Greșeli în folosirea unor unități frazeologice 15
ION BUZAȘI – Paralela: „Marseilleza" și „Un răsunet" 17

Genuri, specii

CLAUDIU T. ARIEȘAN – Parabola biblică 23

Analize, sinteze

MIRCEA DINUȚZ – „Pădurea spînzuraților" sau drumul spre lumină 27
FLORICA MITU – Lucian Blaga: „Meșterul Manole" 29
GEORGE ARDELEANU – Nichita Stănescu: „Leoaică tînără, iubirea" 32

Miscellanea

I. HANGIU – Ziarul unionist „Steaua Dunării" (1856 – 1860) 35
D. MICU – Ion Vinea (1895 – 1964) 37
VALENTIN PROTOPOPESCU – Emil Cioran (1911 – 1995) 39
PAULA BRAGA – George Uscătescu (1920 – 1995) 42

Concursuri, examene

Subiectele examenului de bacalaureat la limba și literatura română – sesiunea iunie 1995 45
THEODOR HRISTEA – Subiectele concursului de admitere la Facultatea de Drept din București. Proba de limba română – sesiunea 1995 46
ANDREEA GHIȚĂ – Test-grilă de limba română pentru candidații la facultățile umaniste 51
TUDOR OPRIȘ – Concursul național „Tinere condeie". Ediția 1995 54

De la corespondenții noștri 55

Tinere talente

MARIA MIHAELA SÂRBU – Gînduri pentru un viitor îndepărtat 57

Însemnări pe marginea cărților

GABRIEL ANGELESCU, **Dicționar de pleonasme** (Liviu Groza); MIHAI EMINESCU, **Sonete.** Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de ION V. BOERIU (Ion Buzași); ALEXANDRU DARIE, **Mireasa de peste Prut. Antologie de lirică basarabeană (1936 — 1944)** (Mircea Cristea); G. BACOVIA, **Opere.** Ediție de MIHAIL PETROVEANU și CORNELIA BOTEZ. Studiu introductiv de ION SIMUȚ (Florin Ioniță); I. OPRIȘAN, **Lucian Blaga printre contemporani. Dialoguri adnotate.** Ediția a II-a, revizuită, augmentată, necenzurată (I. Hangiu) 58

I. HANGIU – Curier 64

Structura internă și construcția externă a unor formule cu numerale

MIOARA AVRAM
Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", București

După cum se știe, partea de vorbire specializată pentru exprimarea ideii de număr (și anume de număr definit) este numeralul. Chiar atunci cînd nu i se recunoaște statutul autonom, numeralul figurează în orice gramatică, dar prin tradiție studiul lui privește aproape exclusiv exprimarea numerelor întregi, mai puțin și a celor fracționare (oricum fără cele zecimale) și mai puțin a celor mixte (întregi + fracție). Dacă expresia lingvistică a unei fracții este luată în considerație în mod inerent în prezentarea numeralului fracționar – căruia i se descrie măcar un tip de structură internă, considerat specific –, construcția externă a acestei specii de numerale este de obicei neglijată, iar formulele folosite pentru numerele zecimale și pentru cele mixte nu sînt nici măcar amintite, deși atît unele, cît și celelalte pun diverse probleme de cultivare a limbii. În gramatica publicată acum nouă ani *(Gramatica pentru toți,* București, 1986) m-am ocupat, pe scurt, de cîteva dintre aceste probleme, asupra cărora revin în articolul de față pentru a le completa și a le preciza.

1. Să vedem mai întîi s t r u c t u r a i n t e r n ă a formulelor în cauză, deci cum sînt alcătuite ele.

Pentru n u m e r a l e l e f r a c ț i o n a r e structuri considerate specifice sînt îmbinările alcătuite dintr-un numeral cardinal propriu-zis indicînd numărătorul și o formație derivată cu sufixul *-ime* tot de la un numeral cardinal propriu-zis indicînd numitorul: *o treime, două treimi.* Pe lîngă această structură există însă alte cîteva, unele cu aceeași valabilitate generală, putînd forma serii de combinații pentru exprimarea oricărui număr fracționar, altele limitate la anumite numere. Structuri concurente generale sînt tipurile din limbajul științific *unu pe trei (doi pe trei, doi pe cinci), unu supra trei (doi supra trei, doi supra cinci), una a treia (două a treia, două a cincea)* și tipul popular și familiar realizat cu numerale cardinale și substantivul *parte / părți* pentru numărător: *o parte din trei (două părți din trei, două părți din cinci);* cf. și *doi / două din trei.* Structuri limitate la fracții cu numitorul 100 sau 1000 sînt cele de tipul *unu la sută (doi la sută),* respectiv *unu la mie (doi la mie),* și sinonimele lor în care se utilizează substantivele *procent,* respectiv *promilă* – acesta mult mai rar folosit –: *un procent (două procente),* respectiv *o promilă (două promile);* de evitat alăturările pleonastice *treizeci de procente la sută* și *un procent de treizeci la sută,* precum și alăturările absurde ca *treizeci de procente la mie* sau *un procent de treizeci la mie.* Limitate la fracțiile cu numitorul 2 și 4 sînt structurile din limbajul curent realizate cu substantivele *jumătate,* ca sinonim al lui *doime,* și *sfert,* ca sinonim al lui *pătrime,* iar limitate la fracții cu numărătorul 1 sînt structurile realizate cu un numeral ordinal + substantivul *parte* pentru numitor: *a treia parte.*

N u m e r e l e m i x t e se exprimă printr-un numeral cardinal propriu-zis, redînd întregii, + un numeral fracționar (de obicei în structura specifică de tip *-ime* sau cu sinonimele *jumătate, sfert* cînd e cazul), legate între ele prin conjuncția *și: unu și o doime* sau *unu și jumătate; cinci și trei pătrimi* sau *cinci și trei sferturi.* La aceste structuri trebuie evitate formulele hibride care combină scrierea cu litere și notația cifrică: *unu și 1/2* sau *cinci și 3/4.* De asemenea trebuie respectată prezența conjuncției *și* în scrierea cu litere și în lectura orală a notației cifrice: *5 2/3* se citește corect *cinci (întregi) și două treimi.*

N u m e r e l e z e c i m a l e, fiind un tip de numere fracționare cu numitor zecimal, se pot exprima prin formule care aplică structura generală folosită pentru numerele mixte, respectiv structura specifică folosită pentru numerele fracționare, deci cu un numeral fracționar în *-ime* pentru partea zecimală: *trei (întregi) și două miimi* corespunde notației *3,002,* iar *o sutime* notației *0,01.* Ele au însă și formule cu o structură internă specifică, realizată exclusiv cu numerale cardinale propriu-zise și cu substantivul *virgulă* între întregi și zecimale: *trei virgulă zero zero doi,* respectiv *zero virgulă zero unu.*

La o privire de ansamblu asupra structurii interne a formulelor de exprimare a fracțiilor și a numerelor zecimale se constată efecte interesante ale influenței felului lor de scriere (notației cu cifre) asupra aspectului oral al limbii. La numeralele fracționare această influență a notației matematice apare clar în structurile care redau printr-o prepoziție *(pe, supra* sau *la)* linia de separare dintre numărătorul și numitorul fracției: *doi pe trei* sau *doi supra trei* pentru ceea ce se notează cifric *2/3; doi la sută* și *doi la mie* pentru ceea ce se notează *2%,* respectiv *2‰.* Chiar dacă este mai puțin evidentă, tot de la o notație pornește și structura realizată cu un numeral cardinal pentru numărător și un numeral ordinal pentru numitor, cu ambele numerale în forma de feminin: *două a treia* (tot pentru *2/3).* La numerele zecimale influența notației matematice se manifestă în structura cu menționarea expresă a denumirii unui semn prin excelență grafic, *virgulă.*

Pe de altă parte, există cîteva deosebiri între aspectul scris și cel oral al limbii, mai exact între notația matematică și lectura ei verbală. O deosebire cu caracter mai general este unicitatea notației matematice față de existența mai multor structuri lingvistice sinonime la numerele fracționare și la cele zecimale. O deosebire cu caracter limitat la numerele mixte este dată de conjuncția *și* din formula verbală, fără corespondent în notația cifrică.

2. C o n s t r u c ț i a e x t e r n ă a formulelor corespunzătoare numerelor fracționare, mixte și zecimale, adică relațiile cu alte cuvinte la integrarea lor într-un text, are în vedere forma de număr a substantivului care denumește ceea ce se numără prin ele (unități de măsură, obiecte divizibile, subdiviziuni decimale), uneori forma cazuală a acestor substantive sau prepoziția de legătură, acordul predicatului (verbal sau nominal) cu asemenea formule în funcție de subiect, acordul în gen al unor numerale din cadrul formulelor, topica substantivului față de formula numerică și eventuale consecințe ale topicii asupra structurii interne a unor formule.

Cu privire la n u m e r a l e l e f r a c ț i o n a r e o primă observație este aceea că structurile de tipul *unu pe trei, unu supra trei* și *una a treia,* caracteristice limbajului matematic, nu se folosesc decît pentru numere abstracte, nu și pentru obiecte

(fracționate) numărate, deci nu au construcție externă. Cel mai des se integrează în enunțuri numeralele fracționare de tipul *-ime*, ca și *jumătate, sfert*, dar și tipurile *doi la sută* sau *două procente*.

Numeralele fracționare pe lîngă care se precizează natura întregului se construiesc cu atribute substantivale sau pronominale: în cazul acuzativ cu prepozițiile *de* + numărul singular *(două treimi de kilogram)*, *din* + singular sau plural *(două treimi din total, două treimi din vagoane)*, *dintre* + plural *(două treimi dintre cei prezenți)*, *dintru* + singular *(două treimi dintr-o clasă)*, mai rar în cazul genitiv *(o treime a asistenței)*.

Cînd au funcție de subiect în propoziție, numeralele fracționare pun probleme de acord (în număr, uneori și în gen sau în persoană) al predicatului. Cele mai multe numerale fracționare cu funcție de subiect admit nu numai acordul formal – strict gramatical – făcut direct cu ele, ci și acordul după înțeles cu atributul lor, exprimat sau subînțeles, preferînd chiar acest acord: *o cincime (din voturi) a fost anulată / au fost anulate; două cincimi* (sau *patruzeci de procente) din recoltă au fost compromise / a fost compromisă*. Subiectul *jumătate* cu un atribut la plural exprimat sau subînțeles se comportă diferit după cum este însoțit sau nu de numeralul cardinal *o: jumătate* singur impune acordul după înțeles, la plural *(Jumătate (dintre elevi) au lipsit)*, dar *o jumătate* admite ambele feluri de acord *(O jumătate (dintre ei) și-a / au dat acordul, cealaltă jumătate a fost contra)*.

Cînd formulele care exprimă n u m e r e m i x t e sînt folosite împreună cu numele a ce se numără apar diverse probleme gramaticale. Mai întîi, se observă o deosebire de topică a substantivului care denumește întregii între limbajul oral (și chiar cel scris verbal, prin cuvinte) și notația sa cu cifre: în vorbire, substantivul stă între numeralul cardinal propriu-zis și cel fracționar, altfel spus înaintea fracției *(cinci kilograme și trei sferturi)*, dar la notația în cifre a numărului mixt substantivul se așază după toată formula, deci abia după fracție *(5 3/4 kg)*.

De aici se ajunge și la alte deosebiri de construcție gramaticală în situația în care întregul este 1. În topica specifică limbajului verbal, cu substantivul intercalat între numărul întregilor și fracție, numeralul cardinal propriu-zis are formele adjectivale *un, o*, iar substantivul imediat următor are formă de singular: *un sac și trei sferturi, o tonă și jumătate, un kilogram și două treimi*. În topica specifică notației cifrice, cu substantivul plasat după fracție, acesta are formă de plural, ceea ce la unitățile de măsură se poate să nu se observe datorită notării lor prin abrevieri ca *l (= litru* și *litri), kg (= kilogram* și *kilograme), t (= tonă* și *tone)*, dar e vizibil la substantive ca *saci, sticle, butoaie* etc.: în cazul în care notația cifrică din construcții ca *1 3/4 saci, 1 1/2 t* se transpune verbal și se citește cu voce tare, numeralul cardinal propriu-zis are formele substantivale *unu, una*, deci *unu și trei sferturi saci, una și jumătate tone*. Mulți vorbitori consideră că pluralul este nefiresc pe lîngă numeralul *unu*, dar aceasta este construcția consacrată. Limba are logica ei, pentru care nu e nevoie să apelăm neapărat la argumentul că fracția adăugată la 1 imprimă un sens care depășește ideea de singular, ci e suficient să ne gîndim la valoarea generică a pluralului, care se observă și în construcția cu *zero*, unde pluralul pare și mai ilogic: *zero lei, zero bani* sau *zero carii* (din cunoscuta reclamă televizată pentru pasta de dinți Colgate).

Problemele de acord în gen între numeralul cardinal care exprimă întregii și substantivul care-i denumește sînt cele cunoscute ale numeralelor cardinale care au forme de gen (corespunzătoare numerelor 1, 2, 12, 21, 22, 31, 32, ..., 101, 102 etc.), dar ezitările și greșelile sporesc prin distanța dintre termenii implicați în acord, în speță atunci cînd numele întregilor este așezat abia la sfîrșitul formulei: nu se greșește în mod obișnuit în topica *două bidoane și trei sferturi,* dar se întîlnesc cel puțin ezitări la lectura structurii *2 3/4 bidoane* sau *cisterne,* unde apare tendința de folosire invariabilă a formei de masculin *doi și trei sferturi* în loc de *două și trei sferturi).*

Într-un fel asemănător cu formulele pentru numere mixte se comportă și formulele care exprimă n u m e r e z e c i m a l e. Și la aceste formule se produce deosebirea de topică a substantivului care denumește întregii între limbajul oral și notația cu cifre, numai că aici menționarea unor unități de măsură și a subunităților lor interesează chiar structura internă a formulelor respective, care pot prezenta un tip realizat exclusiv cu numerale cardinale propriu-zise și cu conjuncția *și* pentru legătura dintre întregi și zecimale: în locul numeralului fracționar pentru partea zecimală, se poate folosi un numeral cardinal propriu-zis care indică subdiviziuni zecimale ale unității de măsură de la întregi: *cinci kilograme și două sute de grame, trei dolari și șaptezeci de cenți,* față de *cinci virgulă două sute kilograme = 5,200 kg,* respectiv *trei virgulă șaptezeci dolari = 3,70$.* Deosebirea de topică referitoare la numele întregilor *(kilograme, dolari)* se combină cu prezența / absența substantivului care denumește subdiviziuni zecimale *(grame, cenți)* și cu prezența / absența conjuncției *și: cinci kilograme (și) două sute (de grame);* aceste elipse sînt frecvente în limba vorbită, în care se poate omite și numele unității superioare, reprezentînd întregii: *cinci două sute.*

Cînd întregul este 1 intervine aceeași modificare formală *un / unu,* respectiv *o / una* în legătură cu topica substantivului care denumește întregul și se pune aceeași problemă delicată a acordului în număr: în formula cu numele întregului intercalat numeralul are forma *un, o* și substantivul stă la singular *(un kilogram și trei sute de grame, un dolar și șaptezeci de cenți),* iar în formula cu numele întregului la sfîrșit numeralul are forma *unu, una* și substantivul stă la plural: *unu virgulă trei sute kilograme, unu virgulă șaptezeci dolari, una virgulă șapte tone,* ca și *zero virgulă șapte litri.* Cînd pentru întregi nu se folosesc abrevieri sau simboluri, ezitările transpar și în scris: pe vremea cînd Poșta Română mai avea tarife de 1 leu și ceva se pare că a variat inscripția care indica valoarea unei mărci poștale de un leu și cincizeci de bani *(1,5 leu / 1,5 lei);* astăzi problema nu se mai pune pentru *leu / lei,* dar e valabilă pentru *dolar / dolari* sau *marcă / mărci* și alte lucruri numărate (și) cu zecimale.

Problemele acordului în gen al unor numerale cardinale din fruntea formulelor pentru numere zecimale cu numele întregilor sînt de asemenea comune cu cele ale formulelor pentru numere mixte. Atenție deci la lectura corectă a unei notații ca *2,5 kg!*

Notațiile matematice pot ascunde așadar unele dificultăți gramaticale care ies la iveală în momentul lecturii cifrelor și simbolurilor cu mijloacele limbii. De aceea și pentru cei pasionați de matematică gramatica este indispensabilă.

Corectitudine și greșeală în semantică (II)

ADRIANA STOICHIȚOIU ICHIM
Universitatea din București

5. Pleonasmul (folosirea alăturată a două sau mai multe cuvinte cu același sens) reprezintă și în română una dintre cele mai frecvente greșeli de tip semantic[1].

Nu avem în vedere aici combinațiile pleonastice fixate în limbă (specifice vorbirii familiare, populare) și motivate prin dorința de subliniere, de insistență emfatică: „ani de zile"; „am văzut cu ochii mei și am auzit cu urechile mele"; „a ieși afară" etc.

Ne interesează acele combinații redundante sub aspect semantic care au drept cauză necunoașterea sensului unor neologisme împrumutate, neatenția, neglijența în exprimare sau preluarea fără discernământ a unor clișee vehiculate de mass media[2].

5.1. Pleonasmul semantic[3], întîlnit în limbajul presei mult mai des decît s-ar putea crede, constă – de regulă – din alăturarea unui determinant al cărui sens este inclus în semantismul determinatului.

Faptul că numeroase construcții pleonastice de acest tip conțin un împrumut recent din engleză reprezintă una dintre consecințele anglomaniei de care suferă mulți gazetari, precum și dovada ignoranței lor în materie de etimologie. Lăsînd deoparte mult discutata sintagmă preluată din engleză *mijloace mass media* (în care coexistă pluralul latinesc *media* cu echivalentul său românesc *mijloace*), iată numai cîteva exemple dintr-un material bogat: *„summit*-ul *la vîrf* franco-britanic" (*summit* înseamnă „conferință la vîrf, la nivel înalt"); „cel mai *spectaculos show*" (adică „cel mai spectaculos spectacol"!); *„hit de mare succes" (hit* – ca și sinonimul său mai vechi, *șlagăr* – înseamnă „cîntec de succes"); *„persoanele VIP"* (sigla englezească VIP corespunde sintagmei *„persoană foarte importantă"); „conducerea managerială" (management* înseamnă „știința organizării și *conducerii* întreprinderilor"); *„bordul* [corect: *board*] *de conducere" (board* înseamnă „colectiv, consiliu *de conducere"); „flash*-uri *informative"* (termenul *flash* desemnează – în limbajul presei – „o *informație* importantă, transmisă cu prioritate").

Asocieri pleonastice de felul celor enumerate pot fi justificate (dar nu acceptate!) prin caracterul lor „mascat" (înrudirea semantică a termenilor nu este sesizabilă la nivelul limbii române). Depistarea pleonasmului este condiționată de cunoașterea limbii engleze. Nu același lucru se poate spune despre asocieri incorecte între termeni proprii limbii române. Greșeala este provocată – în cele mai multe cazuri – de

1 Th. Hristea precizează că „franceza conține cel puțin tot atît de multe pleonasme ca și româna, iar unele dintre ele apar la scriitori de renume" (*Pleonasme de origine franceză*, în *România literară*, nr. 45, 3 nov. 1988, p. 11).

2 Între pleonasmele „culte", împrumutate din franceză, Th. Hristea citează: *a asigura securitatea, mici detalii, a opune un veto, perspective de viitor, de comun acord, protagonist principal.*

3 Pentru tipologie, vezi Mioara Avram, *Probleme ale exprimării corecte*, București, Editura Academiei, 1987, p. 227.

necunoașterea sau învățarea „după ureche" a semnificației unor neologisme. Citãm la întîmplare, dintr-o listă lungă: *„nativii născuți* în această zodie"; *alegeri electorale; ceremonie solemnă; principalele priorități; repere centrale / principale; prognoze pentru viitor; edilii orașului; înalți prelați bisericești; eventualitate imprevizibilă; scurtă alocuțiune; revendicări solicitate, „exigențele cerute* de Consiliul Europei"; „privatizarea *marilor mamuți* industriali"; „Parlamentul nu poate *asista pasiv"*; „bolnavi care *agonizează între viață și moarte"; cele mai ascunse secrete; afluență așa de numeroasă;* „privind *retrospectiv în urmă"; surpriză neașteptată.*

5.2. Așa-numitul *pleonasm etimologic* rezultă din „folosirea alăturată a unor cuvinte înrudite dintre care unul îl cuprinde pe celălalt ca origine și ca sens"[1]. Acest tip de repetiție se datorează grabei ori neatenției în exprimare și nu întîmplător exemplele care urmează provin din presa audio-vizuală (Radio, Televiziune): „Premierul a declarat că se va *înfățișa în fața* Parlamentului"; „Vă rugăm să *localizați* unde va avea *loc* acest eveniment"; „relații de bună *vecinătate* cu țările *vecine"; „reactivarea activității* Consiliului"; *„despăgubirea pagubelor* produse de inundații"; „personalități care au fost *nemijlocit* în *mijlocul* evenimentelor".

5.3. Un alt tip de *pleonasm* (care ar putea fi denumit *„al derivării")* provine din necunoașterea sau neglijarea semantismului unor afixe (de obicei neologice), al căror sens este reluat în același enunț printr-un cuvînt independent: „bolnavi *potențial* transportab*ili"; „*mecanismul escrocheriilor este cît *se poate* de profitab*il"; „*alți *susceptibili* selecționab*ili"* (sufixul *-bil* înseamnă „care poate, are capacitatea de..."); „medicul și pacientul pot *con*lucra *amîndoi împreună"* (prefixul *con-* exprimă asocierea); „noi *pre*selectăm invențiile *în prealabil"* (prefixul *pre-* exprimă ideea de anticipare); „o *nouă re*întîlnire pe calea undelor" (prefixul iterativ *re-* indică repetarea).

6. Într-o categorie aparte de improprietăți semantice se înscriu *„falșii prieteni"* sau *„prietenii perfizi"* (în engleză „false friends" sau „deceptive cognates"[2]), prin care sînt desemnați termeni străini cu formă identică sau foarte apropiată, dar cu semnificație distinctă față de corespondentele lor românești.

În ciuda ambiguității pe care o generează acest tip de omonimie totală, „falșii prieteni" proveniți din engleză exercită o atracție specială asupra publiciștilor, ceea ce se explică tot ca o manifestare de anglomanie.

Lăsînd deoparte numeroasele greșeli de acest tip apărute în traducerea dialogurilor unor filme difuzate la TV, prezentăm în continuare cîțiva asemenea termeni folosiți în română cu sensul lor din engleză: *promoție* și *promovare* „reclamă, publicitate" („reportaje de *promovare* la cele mai mici prețuri"); *domestic* „intern, național" („redresarea economiei pe plan *domestic"); a agrea* „a accepta, a fi de acord" („Partea română *a agreat* ca aportul partenerului să fie constituit din credite"); *media* „presă" („Rolul *mediei* în perceperea crizelor"); *audiență* „public" („Bob Dylan a șocat întreaga *audiență,* apărînd pe scenă"); *oportunitate* „ocazie, posibilitate" *(„oportunități* investiționale"); *suport*

1 Mioara Avram, *op. cit.*, p. 224.

2 Cf. Leon D. Levițchi, *Îndrumar pentru traducătorii din limba engleză în limba română,* București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1975, p. 36 – 37.

„sprijin material" („Capitalul public – *suportul* financiar al afaceriștilor"). În aceeași categorie de omonime intră termenii *echipamente* „utilaje, instalații"; *dedicat* „devotat"; *romanță* „poveste de dragoste, idilă", *determinat* „hotărît, decis".

În unele cazuri, confuzia se poate produce între omofone. Astfel, în urma adaptării fonetice, engl. *board* se rostește *bord,* iar engl. *training* – *trening.*

7. Deși exemplele prezentate în acest articol aparțin exclusiv limbajului publicistic, abaterile semantice sînt prezente sub diverse forme și în exprimarea elevilor, inclusiv a candidaților la concursul de admitere la Facultatea de Litere. Astfel, în lucrări scrise prezentate în sesiunea din septembrie 1994 se întîlnesc pleonasme *(„debutează prima* oară"; *„a sumonta peste* dificultăți", *patria natală),* confuzii paronimice (între verbele *a migra – a emigra – a imigra:* „Păsările *emigrau* în fiecare an la Tropice"; între adjective ca *literar – literal:* „Vorbește foarte clar limba *literală"* sau *eminent – iminent:* „Cantemir a fost un cărturar *iminent")* etc.

Pentru remedierea acestor situații de utilizare greșită sau improprie a neologismelor, lingviștii susțin necesitatea introducerii unor noțiuni de etimologie în procesul de predare a limbii române[1], precum și formarea – încă din școală – a deprinderii de a consulta dicționarele și de a realiza o lectură „conștientă" a datelor cuprinse în aceste lucrări descriptiv-normative[2].

Publiciștilor (dar și altor categorii de vorbitori) li se poate recomanda să evite „exhibițiile lingvistice izvorîte adesea și din necunoașterea sensului cuvintelor «radicale» folosite de ei"[3], precum și formulările pretențioase, rebarbative care, prin utilizare abuzivă, devin adevărate „clișee stilistice"[4], vehiculînd, nu de puține ori, improprietăți semantice de genul celor prezentate aici.

Verbul „a fi"

Prof. CORNELIA POPOIU
Școala Nr. 3, Hunedoara

Dificil prin valorile pe care le poate avea, prin formele neregulate în conjugare, prin ortografie și ortoepie, verbul „a fi" ridică importante probleme de analiză elevilor din gimnaziu. Prin prezentarea lui generală, urmărim ca ei să-l cunoască în ansamblu, cu scopul de a-l utiliza corect în comunicare.

I. Flexiunea. Verbul „a fi" este neregulat, avînd radicali diferiți în flexiune: *est-/ește-, f-, er-, sînt, fost.* Radicalii *est-/ește-, sînt-* se întîlnesc la modul indicativ, timpul prezent

1 Vezi Th. Hristea, *Etimologia și cultivarea limbii literare,* în *România literară,* nr. 20, 17 mai 1986, p. 8.
2 „Lectura dicționarelor se face [...] pentru a stabili uzul lingvistic complex (semantic, contextual și stilistic) al cuvintelor și sensurilor dintr-o perspectivă pe care am numit-o descriptiv-normativă" (Angela Bidu-Vrănceanu, *Lectura dicționarelor,* București, Editura Metropol, 1993, p. 89).
3 Iorgu Iordan, *Limba literară,* Craiova, Scrisul Românesc, p. 71.
4 *Ibidem,* p. 88.

(sînt, eşti, este, sîntem, sînteţi, sînt), cu *er-* se construiesc formele timpului imperfect *(eram, erai, era, eram, eraţi, erau),* cu *f-*, perfectul simplu *(fusei/fui, fuseşi/fuşi, fuse/fu, fuserăm/furăm, fuserăţi/furăţi, fuseră/fură),* mai mult ca perfectul *(fusesem, fuseseşi, fusese, fuseserăm, fuseserăţi, fuseseră),* viitorul I *(voi fi, vei fi, va fi, vom fi, veţi fi, vor fi),* infinitivul *fi* şi toate formele obţinute de la infinitiv; cu radicalul *fost-* se construiesc participiul şi toate formele care cuprind, în structura lor, participiul.

II. Ortografie şi ortoepie. Formele prezentului *(eşti, este, e)* şi ale imperfectului *(eram, erai, era, eram, eraţi, erau)* se scriu cu *e-* la începutul cuvîntului, conform tradiţiei, dar se rostesc în toate cazurile cu diftongul *ie,* fiind una din situaţiile de neconcordanţă între scriere şi pronunţare din limba noastră.

Verbul „a fi" se scrie cu un singur „i" la următoarele moduri şi timpuri: infinitiv *(a fi),* imperativ negativ, persoana a II-a, singular *(nu fi),* condiţional-optativ *(aş fi, aş fi fost),* conjunctiv perfect *(să fi fost)* şi indicativ viitor *(voi fi, voi fi fost),* în structura cărora intră infinitivul.

Se scrie cu doi „i" la următoarele moduri şi timpuri: imperativ pozitiv, persoana a II-a, singular *(să fii),* gerunziu *(fiind, nefiind, nemaifiind).* Al doilea „i" din structura imperativului şi a conjunctivului este desinenţa pentru persoana a II-a singular, iar cel din structura gerunziului face parte din sufixul verbal specific *-ind.*

În vorbirea populară, se folosesc şi formele scurte (devenite, uneori, conjuncte, adică legate fonetic) ale verbului „a fi" *(-s, îs, îi, -i).* În toate împrejurările în care apar formele *-s, -i,* scrierea cu cratimă este obligatorie: „Şi s-aşază toţi la masă, cum *li-s* anii, cum *li-i* rangul" (M. Eminescu); „*Liniştea-i* deplin stăpînă" (G. Coşbuc); „Cri-cri-cri, / Toamnă gri, / *Tare-s* mic şi necăjit" (G. Topîrceanu).

III. „A fi" – afix flexionar. „A fi" este un instrument gramatical de ordin morfologic, care ajută la formarea modurilor şi timpurilor compuse şi a diatezei pasive în întregime. În gramaticile de tradiţie pedagogică se înregistrează terminologic ca „verb auxiliar". Avînd în vedere faptul că „a fi" îşi pierde funcţia de verb, deci îşi pierde autonomia, el devine afix flexionar. Forma invariabilă de auxiliar „fi" (infinitiv) se întrebuinţează la viitor anterior *(voi fi mers),* conjunctiv perfect *(să fi mers),* condiţional-optativ perfect *(aş fi mers).*

Auxiliarul „a fi" din cadrul diatezei pasive ajută la stabilirea modului, timpului, persoanei şi numărului verbului de conjugat. În enunţul „Eşti lăudat de colegi", „eşti lăudat" este verb predicativ, intranzitiv, conjugarea I *(a lăuda),* diateza pasivă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a II-a, numărul singular şi are funcţia sintactică de predicat verbal. În unele enunţuri cu verbe la diateza pasivă, auxiliarul „a fi" se subînţelege: „Elevii au fost lăudaţi [1]/ şi (au fost) premiaţi de către profesor."[2]/ În propoziţia a doua, este subînţeles auxiliarul „au fost".

IV. „A fi" – verb de sine stătător. Este verb de sine stătător cînd are sensurile: „a se afla", „a exista", „a trece (timpul)", „a se întîmpla", „a se petrece" etc.

(a) La modurile personale, este *verb predicativ* intranzitiv şi îndeplineşte funcţia sintactică de predicat verbal: *A fost* odată un împărat („a existat"). Elevii *sînt* în clasă („se află"). Acolo *era* o casă („se găsea").

Ca verb personal predicativ, „a fi" se defineşte prin relaţia pe care o contractează cu un nominativ (substantiv, pronume, numeral cu rol de subiect), realizînd cu acesta

acordul în persoană și număr: **Oamenii** *sînt* aici (persoana a III-a, nunărul plural).

subiect PV

„A fi" funcționează ca verb predicativ în vecinătatea unui complement circumstanțial sau a unei subordonate circumstanțiale, de regulă, de loc:

A fost acolo ieri. (Cînd) *erai* la plimbare,[1]/ a sosit mama.[2]/

c.c.loc c.c.timp c.c.timp c.c.loc

Noi *vom fi* mîine[1]/ (unde) ne trimiteți.[2]/

c.c.timp C. L.

Ca verb impersonal predicativ, „a fi" se utilizează fără referire la un subiect care să indice persoana. În astfel de construcții, referirea la persoană se realizează prin alt determinant verbal decît subiectul (*Ți*-e frică de lupi?) ori nu se realizează deloc, în propoziția ce conține verbul „a fi" referirea la persoană făcîndu-se în subordonată (Era /(să) mor./).

SB

Impersonal predicativ se folosește verbul „a fi" în cîteva construcții specific românești: *Mi-e teamă (groază, frică, rușine, greață, poftă, dor, foame* etc.), unde se construiește cu un complement indirect personal, antepus verbului, și cu un subiect nonpersonal, postpus verbului, de obicei nearticulat ori articulat cu articolul nehotărît:

Îmi *este* **dor** de tine. Îmi *este* **un dor** grozav de tine.

C.i. S C.i. S

Din cauza particularității acestor construcții, analiza este îngreunată, deseori elevii confundînd subiectul cu complementul direct, în ciuda intranzitivității verbului „a fi". Construcțiile din aceeași serie – *Mi-e bine (rău, cald* etc.) – sînt, de asemenea, greu de analizat. Gabriela Pană-Dindelegan sugerează că aceste cuvinte *(bine, rău, cald* etc.) care stau pe lîngă „a fi" impersonal predicativ ar putea fi considerate adverbe substantivizate, soluție care ar uniformiza modul de interpretare a tiparului sintactic *mi-e teamă.*

Cînd exprimă nuanțe modale de necesitate sau de posibilitate, verbul „a fi" este tot impersonal predicativ. În astfel de cazuri, referirea la persoană nu se realizează deloc ori se realizează prin subiectul verbului personal din subordonată. Verbul „a fi" formează, astfel, un predicat verbal construit cu o subordonată subiectivă sau cu un subiect exprimat prin infinitiv ori supin: „Și / de-*a fi* /(să) mor" *(Miorița);*

SB

(Oricînd) *este* **de făcut** ceva,[1]/ cheamă-mă[2]/;

S

(Cînd) *este* **a se produce** vreun cutremur,[1]/ animalele se agită[2]/.

S

Se recomandă separarea subiectului personal de verbul „a fi" ca modal impersonal și includerea lui în subiectivă, cum se procedează și în cazul verbului „a trebui":

Maria[2]/ *era*[1]/(să) se împiedice.[2]/

SB PP SB

În construcții de tipul: „Oamenii erau să izbucnească", cercetătorii propun soluția de predicat verbal compus, deci o unitate neanalizabilă la nivel sintactic, propunere

făcută pe baza acordului între subiectul „oamenii" și predicatul „erau".

Cînd verbul „a fi" se află în fraze cu topică fixă și are sensurile „a avea loc", „a se întîmpla", „a se petrece", atunci este predicativ impersonal:

(Dacă) te premiază[1]/ *este*[2]/ (ca să) te stimuleze.[3]/
SB PP CS

(Dacă) nu știe[1]/ *este*[2]/ (pentru că) nu învață.[3]/
SB PP CZ

În aceste cazuri se construiește cu o subiectivă („Dacă te premiază", „Dacă nu știe") și cu o circumstanțială de scop („ca să te stimuleze") sau cu o circumstanțială de cauză („pentru că nu învață"), deosebindu-se de celălalt tip de frază cu topică fixă, construit cu subiectivă și predicativă, tocmai prin calitatea de verb predicativ impersonal a lui „a fi".

(b) La modurile nepersonale, el poate îndeplini următoarele funcții sintactice: (1) subiect: *A fi* acolo este necesar; (2) nume predicativ: Obligația lui este *de a fi* acolo; (3) atribut verbal: Are datoria *de a fi* acolo; (4) complement: Poate *fi* acolo în zece minute (complement direct); S-a plictisit *de a fi* acolo mereu (complement indirect); S-a sculat devreme, pentru *a fi* acolo la timp (complement circumstanțial de scop); *Fiind* și el acolo, a fost consultat (complement circumstanțial de cauză) etc.

V. „A fi" – verb copulativ. „A fi", ca verb copulativ, este nepredicativ, avînd rolul de a lega numele predicativ de subiect. El atribuie o calitate exprimată de numele predicativ sau identifică subiectul.

(a) La modurile personale, verbul copulativ *a fi* intră în alcătuirea predicatului nominal: Tu *ești cuminte.* Verbul copulativ *(ești)* indică, pentru întreg predicatul nominal, categoriile gramaticale întîlnite la verb: numărul, persoana, timpul, modul. El poate stabili numărul predicatelor nominale dintr-o comunicare, chiar și atunci cînd e subînțeles: „Evul *e un cadavru*,[1]/Paris – al lui *mormînt*."[2]/ (M. Eminescu).

Verbul copulativ se construiește cu un nume predicativ exprimat prin: (1) adjectiv (sau locuțiune adjectivală) acordat(ă) în gen, număr și caz cu subiectul: Munca este *obositoare,* dar *de folos;* (2) cu un substantiv, pronume, numeral în cazul nominativ: Acesta este *Ion / altul / al doilea;* (3) cu un substantiv, pronume, numeral în cazurile acuzativ, genitiv, dativ, precedate de prepoziție: Stîlpul este *de oțel.* Ion este *contra războiului.* Rezultatul este *conform previziunilor;* (4) cu un substantiv, pronume, numeral în cazul genitiv, fără prepoziție, dar precedate de articolul genitival *(al, a, ai, ale):* Cartea este *a vecinului / a primului / a lui;* (5) cu un adverb de mod din seria „așa", „astfel", „altfel": Maria este *altfel* acum; (6) cu un verb la supin: Maria este *de nerecunoscut;* (7) cu o subordonată predicativă: Maria este[1]/ (cum) mi-am imaginat-o.[2]/

Grupul verb copulativ + nume predicativ poate primi diverse compliniri: *Pînă mîine* ești liber (complement circumstanțial de timp); *În orașul* nostru, el era primul (complement circumstanțial de loc).

Ca verb copulativ personal, „a fi" poate apărea și cu pronumele reflexiv în cazul dativ: *Îți* ești dușman în acest moment. *Vă* sînteți potrivnici unul altuia.

„A fi" copulativ impersonal se realizează în construcții cu adverbe de mod (locuțiuni adverbiale de mod), numite expresii verbale impersonale, sau în frazele cu topică fixă (SB + PP + PR):

Este util[1]/ (să) citești.[2]/ (SB)
de citit./ (subiect, verb la modul supin)
a citi./ (subiect, verb la modul infinitiv)
(Ceea ce) mă bucură[1]/ *este*[2]/ (că) te-ai însănătoșit.[3]/
SB PP PR

(în regentă, verbul „a fi" formează un predicat nominal incomplet). În poziția subiectului nu apare o persoană, ci un fapt, realizat prin subiectivă („să citești", „Ceea ce mă bucură") sau printr-o formă verbală nepersonală la infinitiv sau supin. Echivalența sintactică a construcțiilor *(să citești / de citit / a citi/)* demonstrează că între calitatea de impersonal și cea de copulativ nu există incompatibilitate.

(b) Cînd verbul copulativ „a fi" este la moduri nepersonale, întreaga grupare (verb copulativ + nume predicativ) îndeplinește funcțiile sintactice de subiect, nume predicativ, atribut verbal, complement: *„A fi patriot* nu este un merit, e o datorie" (George Topîrceanu); Are dorința *de a fi student* (atribut): El părea *a fi vesel* (nume predicativ); Poate *fi vesel* în orice moment (complement direct); S-a săturat *de a fi vesel* la comandă (complement indirect); *Fără a fi bolnav,* tot a stat în pat (complement concesiv); *Spre a fi biruitor,* și-a organizat mai bine oastea (complement circumstanțial de scop) etc.

Verbul copulativ „a fi", la moduri nepersonale, se poate combina și cu un subiect sau cu o subordonată subiectivă sau predicativă:

Fiind plecată *Maria,* am stat cu acolo.
S
Fiind[2]/ (ceea ce) *dorea,*[1]/ era tare mulțumit.[2]/
PR
Are dorința de a fi[1]/ (ce) *a fost și tatăl său.*[2]/
PR

VI. Concluzii. Recomandăm elevilor ca în analiza verbului „a fi" să țină seama de relația dintre morfologie, sintaxă și semantică, singură care le permite să identifice corect, într-un context dat, calitatea morfologică și sintactică cu care apare verbul, iar, în pronunție și scriere, să folosească forma corectă.

BIBLIOGRAFIE

Gabriela Pană-Dindelegan, *Utilizări sintactice ale verbului „a fi"*, în *Limba și literatura română*, nr. 4, 1987, p. 4 – 7.

Gabriela Pană-Dindelegan, *Verbe unipersonale*, în *Limba și literatura română*, nr. 3 – 4, 1993, p. 6 – 8.

Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române, Editura Academiei, 1982.

Exprimarea corectă (V)

ȘERBAN ILIESCU
Societatea Română de Radiodifuziune

Și atunci cînd folosim materialul lingvistic pot să apară... mode. Una dintre ele este, de la o vreme, intercalarea inutilă a conjuncției *și* între două propoziții: „... a declarat primul ministru, *și* care a precizat că...". Propoziția atributivă „care a precizat" era oricum introdusă prin pronumele relativ *care*. Nu își are rostul acel *și*. Alt exemplu în acest sens: „A fost aprobat un împrumut de 800 milioane de lei, *și* care urmează să fie trimis...". Corect: „A fost aprobat un împrumut de 800 milioane de lei, care urmează să fie trimis..." sau, revenind la primul exemplu: „... a declarat primul ministru, care a precizat că...".

În mai multe ediții ale *Ghidului radiofonic de exprimare corectă* ne-am referit la problema dezacordului dintre predicat și subiect, datorat neatenției. Un exemplu în acest sens: „O schimbare în domeniile economic, social, politic, *vor* genera o mai bună cooperare". Că înaintea verbului *a genera* se află substantivul *domeniile* la plural este adevărat. Dar nu de el este legat verbul, ci de substantivul *o schimbare*, care este la singular. Deci, acordul corect este: „O schimbare în domeniile economic, social, politic, *va* genera o mai bună cooperare". Asemenea abateri de la regula acordului pot fi evitate dacă sîntem atenți la exprimare. Încă un exemplu pentru a ne edifica asupra acordului corect: „Nivelul prețurilor și tarifelor *au* crescut cu 20%". Nu prețurile și tarifele au crescut, ci nivelul lor. Corect: „Nivelul prețurilor și tarifelor *a* crescut cu 20%".

În ultima vreme se folosește expresia *VIP-uri* care reprezintă o asociere forțată între trei inițiale din limba engleză și un plural românesc. De fapt, *VIP* vine de la *very important person*, formulă prin care sînt desemnate personalitățile, oamenii politici sau oamenii cu influență, din orice domeniu. În exemplul următor: „La cock-tail au fost prezente *VIP-uri*", cititorul sau ascultătorul ar putea crede că nu de persoane este vorba, ci de obiecte. Avînd în vedere că nu toată lumea cunoaște semnificația abrevierii din limba engleză, *VIP-urile* pot fi asemănate cu unele cuvinte ca *șuruburi, cabluri* etc. Avem a face astfel și cu o lipsă de respect la adresa personalităților desemnate prin abrevierea *VIP*, și cu încălcarea regulilor gramaticii. Una este să spui *buticuri* sau *sticksuri*, și alta este să adaugi forțat un plural românesc la un cuvînt englezesc format prin abreviere. Este ca și cînd am spune *CNN-uri, RATB-uri, hi-fi-uri* etc. Putem spune corect: „La cock-tail a fost o adevărată paradă VIP" sau „A avut loc un VIP show".

Am mai vorbit și cu alte prilejuri despre expresii preluate ca atare din alte limbi, care în limba română nu pot fi considerate corecte: „*Contrar* militarilor de la alte arme". Influența textului francez este clară, pentru că varianta corectă românească *spre deosebire de* este într-adevăr redată prin *contrairement à*. Dar în română este incorect spus: „*Contrar* militarilor de la alte arme". Corect: „*Spre deosebire de* militarii care aparțin altor arme".

Vom comenta și alte exemple de incorectitudini semantice sau gramaticale.

Greșeli în folosirea unor unități frazeologice

LIVIU GROZA
Universitatea din București

Unitățile frazeologice, cunoscute mai ales sub denumirea de expresii și locuțiuni, sînt asociații relativ stabile de cuvinte consacrate de uzul limbii ca echivalente reale ori numai potențiale ale unităților lexicale propriu-zise[1]. Pentru a denumi un obiect, o însușire sau o acțiune se întrebuințează de regulă un singur cuvînt, dar, în foarte multe cazuri, aceeași valoare o poate avea un grup de cuvinte. De exemplu, în limba română, pe lîngă verbul *a se mira,* pentru a denumi acest tip de acțiune, mai există și unități frazeologice de felul: *a face ochii mari, a rămîne cu gura căscată, a face ochii cît cepele* etc., care pot să exprime în plus față de verbul amintit numeroase nuanțe semantice.

Pentru a folosi corect o unitate frazeologică trebuie să se țină seama de structura inițială a acesteia, adică de înțelesul și de forma elementelor componente, dar și de modul lor de combinare, de sensul global al construcției, precum și de nivelul limbii la care poate să apară. Ignorarea acestor aspecte poate determina greșeli mai mult sau mai puțin răspîndite în folosirea unor unități frazeologice.

Deoarece unele unități frazeologice au în componența lor cuvinte mai puțin cunoscute și folosite, este posibil ca acestea să fie deformate sau confundate cu unități lexicale asemănătoare ca formă, dar mult mai des întrebuințate. Nu este absolut necesar ca elementul component deformat sau confundat să fie un neologism, ci poate fi și un cuvînt din fondul vechi al limbii. Iată, în continuare, cîteva exemple în acest sens[2]:

Cu autozbirul, în loc de *cu otuzbirul* „cu forța, forțat" (cf. *a merge, a lua cu otuzbirul).* Cuvîntul de origine turcească *otuzbir,* care inițial a fost indicativul numeric al unui regiment otoman cantonat în trecut pe teritorul românesc pentru a menține ordinea, a fost deformat sub influența numeroaselor compuse neologice de felul *autoturism, automacara, autocisternă, autobasculantă* etc.

A intra într-un corn de umbră, pentru *a intra într-un con de umbră* „a fi eclipsat; a intra în anonimat după o perioadă de glorie, de succes". De data aceasta s-a produs o confuzie între *con* „figură geometrică" și *corn,* forma de singular a substantivului *coarne.*

Atac de corp, în loc de *atac de cord* „infarct" (cf. *a suferi un atac de cord).* Confuzia între *cord* „inimă" și *corp* „trup" a fost determinată poate și de faptul că există și alte unități frazeologice în care apare acest cuvînt: *corp la corp, a face corp comun, corp profesoral, corp de armată, corp legislativ* etc.

Romb de flori, pentru *rond de flori* „răsaduri de flori dispuse circular". Confuzia între *romb* „figură geometrică" și *rond* „porțiune de pămînt într-o grădină de formă circulară"

1 Pentru o introducere în studiul frazeologiei, vezi Theodor Hristea (coordonator), *Sinteze de limba română,* Ediția a III-a revizuită și din nou îmbogățită, București, 1984, p. 134 – 160.

2 Pentru alte exemple de acest fel, vezi Mioara Avram, *Probleme ale exprimării corecte,* București, 1987, p. 260 – 269.

este întreținută și de faptul că unele „ronduri de flori" nu sînt neapărat de formă rotundă, mai precis florile nu sînt aranjate circular.

Alte forme greșite se explică prin încrucișarea, contaminarea, unor unități frazeologice sinonime. Din încrucișarea locuțiunilor adverbiale *cu grămada* și *cu miile, cu sutele* a rezultat varianta *cu grămezile* („Ipoteze s-au construit *cu grămezile*", *Jurnalul național,* nr. 569, 12 aprilie, 1995, p. 17). La fel s-a întîmplat și în cazul unității frazeologice *a bate un apropo* („[...] ca să nu piardă timpul *a bătut un apropo* destul de străveziu", *ibidem,* p. 22), în care pot fi recunoscute locuțiunile verbale *a face un apropo* < fr. *faire un à-propos* și *a bate șaua (să priceapă iapa),* amîndouă avînd sensul de „a face aluzii".

Și necunoașterea exactă a sensului unor unități frazeologice poate determina greșeli. De data aceasta nu se mai produce o deformare a structurii unității frazeologice respective, ci a înțelesului acesteia. De cele mai multe ori un cuvînt care intră în alcătuirea unei unități frazeologice poate influența sensul global al întregii construcții. Astfel, unitatea frazeologică *femeie fatală* < fr. *femme fatalle* a căpătat înțelesul de „femeie care aduce nenorocirea", din cauza sensului pe care îl are adjectivul *fatal* („Cum vezi, cu toată izolarea în care trăiesc, n-am scăpat de două porecle și de reputația unei femei fatale", Cezar Petrescu, *Oraș patriarhal,* București, 1968, p. 92). Această unitate frazeologică ar trebui folosită cu sensul din franceză de „femeie foarte atrăgătoare, care atrage irezistibil". Și unitatea frazeologică *a rîde galben,* un calc după fr. *rire jaune,* e necesar să fie folosită cu sensul din limba de origine de „a avea un rîs forțat care ascunde jena". Deoarece cuvîntul *galben* a fost asociat cu paloarea feței pe care o au oamenii atunci cînd le este frică, această unitate frazeologică a căpătat înțelesul de „a avea un rîs nervos din cauza fricii" („[...] se speră capturarea glumețului din stînga imaginii, șeful celor care, de cîtva timp, îi fac pe japonezi să rîdă galben", *Jurnalul național,* nr. 572, 15 – 16 aprilie, 1995, p. 15; este aici și o aluzie la „rasa galbenă", care a modificat sensul inițial). La fel, *a lua proporții* < fr. *prendre des proportions,* sub influența unității frazeologice *a lua în greutate,* a căpătat și sensul de „a se îngrășa", pe lîngă cel inițial de „a se dezvolta, a se extinde".

Ca și cuvintele propriu-zise, unitățile frazeologice cu formă asemănătoare, dar diferite ca sens pot fi confundate între ele. De exemplu, *punct terminus* și *punct final* nu au sensuri identice, prima însemnînd „capătul unei călătorii", iar a doua „încetarea unei activități". Într-o exprimare de felul: „Turul 3 – punct terminus pentru Ruxandra" *(Jurnalul național,* nr. 542, 11–12 martie, 1995, p. 21) este potrivită folosirea unității frazeologice *punct final,* deoarece este vorba de o sportivă care își încheie activitatea într-o competiție și nu de un călător care ajunge la destinație.

O altă confuzie frecventă se face între *a face paf pe cineva* și *a face praf (și pulbere) pe cineva. A face paf pe cineva* este un calc după fr. *faire paf quelqu'un* („Uniformele erau păstrate mai tot anul la naftalină, în dulapuri cu uși cu geamuri [...] ca la muzău, pentru a face paf pe musafiri", I. A. Bassarabescu, *Pe drezină,* București, 1963, p. 302) și are sensul „a emoționa puternic pe cineva, a-i stîrni admirația". În schimb, *a face praf (și pulbere) pe cineva* înseamnă „a distruge pe cineva, a-l învinge definitiv". Deci într-un context de felul „vestea asta m-a făcut praf" este de preferat folosirea primei unități frazeologice, *a face paf pe cineva,* pentru că este vorba de producerea unei emoții puternice la auzul unei știri senzaționale.

Unitatea frazeologică *de-a lungul și de-a latul* indică spațiul parcurs în lungime și în lățime, iar unitatea frazeologică *de-a lungul* poate indica și timpul (cf. *de-a lungul anilor)*. Confundarea celor două unități frazeologice este surprinzătoare, ca în citatul următor, deoarece numai spațiul poate avea lungime și lățime, nu și timpul: „[...] declarațiile făcute de inculpat *de-a lungul și de-a latul* detenției [...]" *(Evenimentul zilei,* anul IV, 13–14 mai, 1995, p. 1).

O categorie aparte de greșeli în folosirea unor unități frazeologice o constituie ignorarea aspectului limbii în care acestea pot să apară. Unele unități frazeologice sînt folosite numai în limba vorbită, avînd uneori nuanțe familiare sau argotice, neputînd fi acceptate de limba literară. Totuși, în paginile ziarelor din ultima vreme apar destul de multe asemenea unități frazeologice argotice sau populare pe care unii gazetari le folosesc fără discernămînt. De exemplu, într-un cotidian se spune că „Rusia *dă cu flit* N.A.T.O.-ului", că „un primar *a dat țeapă* statului român cîteva milioane" sau că „Federația Română de Fotbal *bagă pumnul în gură* celor care spun adevărul despre fotbal". Răspîndirea unor astfel de expresii trebuie combătută, deoarece limba română dispune de numeroase modalități de nuanțare a exprimării, iar fondul frazeologic românesc este suficient de bogat și variat în acest sens. Este nevoie însă, așa cum am mai arătat, de cunoașterea exactă a sensului și formei fiecărei unități frazeologice întrebuințate, iar aceasta nu se poate face decît printr-o solidă cultură lingvistică, pe care orice vorbitor ar trebui să o dobîndească în școală.

Paralela: „Marseilleza" și „Un răsunet"

Prof. dr. ION BUZAȘI
Colegiul Pedagogic „Gh. Șincai", Blaj

Două revoluții – cea franceză din anii 1789 – 1794 și cea din Țara Românească, Moldova și Transilvania de la 1848 – au reprezentat contextul istoric în Claude Joseph Rouget de Lisle (1760 – 1836) a creat *Marseilleza,* iar Andrei Mureșanu (1816 – 1863), *Un răsunet (Deșteaptă-te, române!)*. Pentru înțelegerea mesajului acestor două poezii, devenite imnuri naționale, le reproducem integral.

La Marseillaise

Alons, enfants de la patrie
Le jour de gloire est arrivé!
Contre nous de la tyrannie
L'étendard sanglant est levé!
Entendez-vous, dans les campagnes,
Mugir ces féroces soldats?
Ils viennent jusque dans nos bras
Égorger nos fils, nos compagnes!

Aux armes, citoyens! formez vos bataillons!
Marchons, qu'un sang impur abreuve nos sillons!

Marseilleza

Să mergem, copii ai patriei,
A sosit ziua gloriei!
Împotriva noastră s-a ridicat
Stindardul însîngerat al tiraniei!
Auziți pe cîmpurile noastre
Urlînd acești fioroși soldați?
Ei vin să ne sugrume copiii și soțiile,
Chiar sub ochii noștri!

La arme, cetățeni! Încolonați-vă!
Să mergem, un sînge mîrșav să ne hrănească
brazdele!

Que veut cette horde d'esclaves
De traîtres, de rois conjurés?
Pour qui ces ignobles entraves,
Ces fers dès longtemps préparés?
Français, pour nous, ah! quel outrage,
Quel transport il doit exciter!
C'est nous qu'on ose méditer
De rendre à l'antique esclavage?
Aux armes, etc.

Quoi! ces cohortes étrangères
Feraient la loi dans nos foyers!
Quoi! ces phalanges mercenaires
Terrasseraient nos fiers guerriers!
Grand Dieu! pas de mains enchaînées
Nos fronts sous le joug se ploiraient!
Des vils despots deviendraient
Les maîtres de nos destinées!
Aux armes, etc.

Tremblez, tyrans! et vous, perfides,
L'opprobre de tous les partis,
Tremblez! vos projets parricides
Vont enfin recevoir leur prix
S'ils tombent, nos jeunes héros
La France en produit de nouveaux
Contre vous tout prêts à se battre!
Aux armes, etc.

Français, en guerriers magnanimes
Portez ou retenez vos coups!
Épargnez cettes tristes victimes,
À regret s'armant contre nous,
Mais ces despotes sanguinaires
Mais ces complices de Bouillé,
Tous ces tigres qui, sans pitié,
Déchirent le sein de leur mère!...
Aux armes, etc.

Amour sacré de la patrie,
Conduis, soutiens nos bras vengeurs
Liberté, Liberté chérie
Combats avec tes défenseurs!
Sous nos drapeaux, que la victoire
Accoure à tes mâles accents!
Que tes ennemis expirants
Voient ton triomphe et notre gloire!
Aux armes, etc.

Ce vrea această hoardă de sclavi,
De trădători, de regi conspiratori?
Pentru cine aceste nedemne cătuşe
Aceste lanţuri de mult timp pregătite?
Vai, francezi! Ce insultă,
Ce mînie trebuie să ne aţîţe!
Pe noi, ei gîndesc, cu îndrăzneală,
Să ne aducă în vechea sclavie!
La arme etc.

Cum?! aceste cohorte de străini
Să impună legea în casele noastre?
Cum? aceste falange de mercenari
Să-i doboare pe falnicii noştri războinici?
Oh, Doamne! fără mîini înlănţuite solidar
Frunţile noastre sub jug s-ar pleca!
Josnicii despoţi ar deveni
Stăpînii destinelor noastre!
La arme etc.

Tremuraţi, tirani! şi voi, vicleni,
Ruşinea tuturor partidelor,
Tremuraţi! proiectele voastre paricide
Îşi vor primi, în sfîrşit, răsplata
Şi, dacă ai noştri tineri vor cădea în luptă,
Franţa va da alţi eroi
Gata să vă înfrunte!
La arme etc.

Francezi, ca războinici mărinimoşi ce sînteţi,
Îndreptaţi sau opriţi loviturile voastre!
Cruţaţi aceste victime nefericite
Înarmîndu-se, silite, împotriva noastră,
Dar nu şi pe aceşti despoţi sîngeroşi,
Pe aceşti complici ai lui Bouillé,
Pe toţi aceşti tigri care, fără milă,
Sfîşie trupul mamei lor!...
La arme etc.

Sfîntă dragoste de ţară,
Condu şi sprijină braţele noastre răzbunătoare
Libertate, scumpă Libertate!
Luptă alături de apărătorii tăi!
Victoria să vină alergînd spre steagurile noastre
În sunetele bărbăteşti ale chemării tale!
Duşmanii tăi, agonizînd,
Să-ţi vadă ţie triumful şi nouă – gloria!
La arme etc.

Nous entrerons dans la carrière
Quand nos aînés n'y seront plus;
Nous y trouverons leur poussière
Et la trace de leurs vertus.
Bien moins jaloux de leur survivre
Que de partager leur cercueil
Nous aurons le sublime orgueil
De les venger ou de les suivre!
Aux armes, etc.

Fi-vom statorniciți în bunăstare
Cînd mai vîrstnicii noștri frați se vor fi sfîrșit;
Acolo, însă, găsi-vom și cenușa lor
Și urmele virtuților lor.
Mai puțin tentați să le supraviețuim,
În loc să-i însoțim în veșnicie
Noi vom avea orgoliul rar
De a-i răzbuna sau de a-i urma!
La arme etc.

(Traducere de Ion Buzași)

Răsunet[1]

РЪСѸНЕТ.

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adînciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mîni mai curge un sînge de roman
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Înalță-ți a ta frunte și cată-n giur de tine,
Cum stau ca brazi în munte voinici sute de mii;
Un glas ei mai așteaptă și sar ca lupi în stîne,
Bătrîni, bărbați, juni, tineri din munți și din cîmpii!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Vieață-n libertate ori moarte!" strigă toți.

Pre voi vă nimiciră a pizmei răutate
Și oarba neunire la Milcov și Carpați!
Dar noi, pătrunși la suflet de sînta libertate,
Jurăm că vom da mîna, să fim pururea frați!

O mamă văduvită de la Mihai cel Mare
Pretinde de la fiii-și azi mînă d-ajutor,
Și blastămă cu lacrămi în ochi pe orișicare,
În astfel de pericul s-ar face vînzător!

1 Textul a apărut pentru prima dată în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, nr. 25 din 21 iunie 1848, după prima parte a *Proclamației* de la Islaz; vezi I. Hangiu, *Presa literară românească*, 1968, vol. I, p. 79 – 80. Așa cum se observă în facsimil, titlul inițial a fost *Răsunet*, iar alfabetul utilizat este cel chirilic, specific perioadei respective.

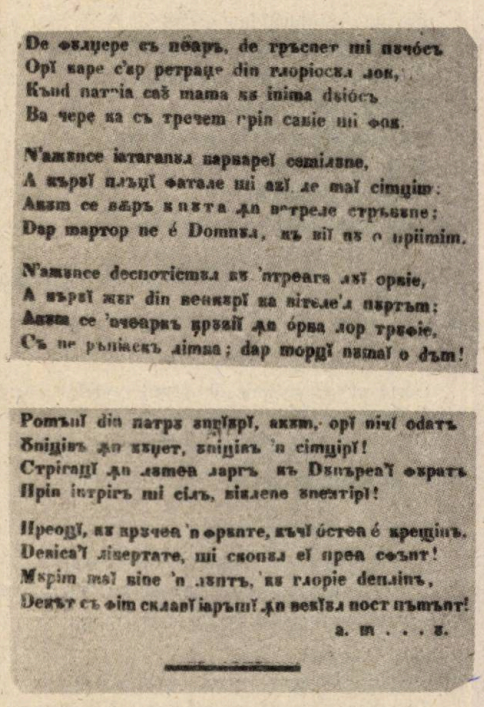

De fulgere să piară, de trăsnet și pucioasă,
Oricare s-ar retrage din gloriosul loc,
Cînd Patria sau mama, cu inima duioasă,
Va cere ca să trecem prin sabie și foc!

N-ajunse iataganul barbarei Semilune,
A cărui plăgi fatale și azi le mai simțim;
Acum se vîră cnuta [biciul] în vetrele străbune,
Dar martor ne e Domnul că vii nu o priimim!

N-ajunse despotismul cu-ntreaga lui orbie,
Al cărui jug din securi ca vitele-l purtăm;
Acum se-ncearcă cruzii, în oarba lor trufie,
Să ne răpească limba, dar morți numai o dăm!

Români din patru unghiuri, acum ori niciodată
Uniți-vă în cuget, uniți-vă-n simțiri!
Strigați în lumea largă că Dunărea-i furată
Prin intrigă și silă, viclene uneltiri!

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasînt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decît să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

Pentru a realiza o paralelă între cele două texte vă propunem, mai întîi, o incursiune în istorie.

Îndată după apariția ei, poezia lui Andrei Mureșanu, *Un răsunet (Deșteaptă-te, române!)* a fost numită „*Marseilleza* românilor". A spus-o prima dată Nicolae Bălcescu. Înfățișînd șederea lui în Apuseni, în mijlocul moților lui Avram Iancu, Bălcescu își amintește că tinerii, după ce învățau fragmente dialogate din cartea *Paroles d'un croyant* a lui Lamennais, „cu toții, juni bărbați și bătrîni se puneau de făceau să răsune văile munților de cîntări de vitejie și de naționalitate, mai cu seamă de acea puternică și frumoasă *Marseilleză* a d-lui Andrei Mureșanu: «Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte!»..., pe care o cîntau chiar în mijlocul focurilor și a urletelor de tunuri"[1].

Fără să fie unul dintre marii poeți ai literaturii române, Andrei Mureșanu, ca toți pașoptiștii, „credea în scrisul său", credea în rolul civic al versului și în misiunea politică a poeziei: „Poezia a fost limba de comunicațiune între cei apăsați și înfierați cu marca sclaviei. Poezia a fost și va fi totdeauna *apostolul și propășitorul libertății cu care ea este așa de strîns nudită*"[2]. În altă parte, referindu-se la rolul militant al poeziei lui Rouget de

1 N. Bălcescu, *Mișcarea românilor din Ardeal la 1848*, în *Scrieri istorice*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, f.a., p. 194.

2 Vezi Andrei Mureșanu, *Românul și poezia lui*, în vol. *Reflexii*, Cluj, Editura Dacia, 1977, p. 135.

Lisle: „Cînd masele sau gloatele de popor se ridică pentru apărarea libertății și sprijinirea cauzei naționale, cine ar putea pofti ca poeții să rămînă cu mînele în sîn? Aceștia le descriseră libertatea în culorii cei mai vii, aceștia îi însuflețiră a merge cu peptul deschis în contra bateriilor de tunuri și a nu le păsa de moarte, cum face aceasta autorele cunoscutei *Marseilleze*... *Marseilleza* a fost în stare a însufleți poporul francez, ca să nu-i pese de foc și sabie"[1].

Nici Rouget de Lisle, poet și memorialist, nu este în literatura franceză un nume de primă mărime. Dar este autorul unei poezii nemuritoare, scrisă, ca și *Răsunetul*, într-un moment istoric excepțional: la puțin timp după Revoluția din Franța (1789), libertatea țării era amenințată de armata prusacă: „Cîntecul Revoluției, mînios în 1792, *Ça ira* (*Ah! așa va fi! așa va fi! / La streang cu aristocrații*), nu se mai potrivea acelei blînde și frățești emoții... Unul dintre ei o tălmăcește: «Alons!». Cuvîntul acesta, o dată rostit, totul a fost găsit. Rouget de Lisle, despre el e vorba, iese grabnic din sală, scrie totul, muzică și cuvinte. Apoi intră cîntînd strofa: «Allons, enfants de la patrie!». A fost ca o străfulgerare din ceruri. Uimiți, încîntați, au recunoscut cu toții cîntecul acesta, cîntat atunci pentru prima oară. Toți îl știau..."[2]. Asemănătoare este geneza *Răsunetului*. Întors de la Adunarea de pe Cîmpia Libertății din Blaj, din 3/15 mai 1848, unde voința ștergerii iobăgiei și dorința de libertate și unitate națională au fost susținute cu tărie, Andrei Mureșanu — conform mărturiilor soției sale — „s-a așezat la masa de scris și a scris pînă tîrziu după ce se făcuse ziuă, mai sculîndu-se din cînd în cînd de la masă și plimbîndu-se prin odaie, citind ceea ce scrisese. Erau strofe din poezia *Deșteaptă-te, române!*", care, publicată în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, cu titlul *Răsunet*, și răspîndită și pe foi volante, a fost cunoscută în scurtă vreme în toată Transilvania și apoi și în celelalte provincii românești[3]. *Răsunetul* va deveni *Deșteaptă-te, române!* îndată ce i se va găsi o melodie adecvată.

Ca și Andrei Mureșanu, Rouget de Lisle este „autorul unei singure poezii"; *Marseilleza* și *Răsunetul* eclipsează tot ce au mai scris ei. Numele lor este frecvent asociat cu aceste poezii sau nici nu mai sînt pomenite, asemenea creatorilor de folclor. Și, la fel ca poezia lui Andrei Mureșanu, *Marseilleza* avea la început alt titlu: *Chant de guerre de l'Armée du Rhin (Cîntecul de război al Armatei Rinului)*; „e intonat de către marsiliezi la atacul Tuilieriilor, zdrobește tronul la 10 august. E numit *Marseilleza*"[4].

Rouget de Lisle era și compozitor. Notația muzicală a *Marseillezei* i se datorează tot lui. În jurul compoziției muzicale a *Răsunetului* s-a purtat o lungă controversă. Astăzi se știe că melodia aparține G. Ucenescu, psaltul bisericii Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului, care a adaptat textului poetic un cîntec al fostului său dascăl de muzică bisericească, Anton Pann[5]. Este interesant însă că multă vreme s-a crezut, probabil tot prin asociere cu *Marseilleza*, că autorul melodiei ar fi însuși poetul.

---

1 *Ibidem*, p. 129 — 130.

2 Jules Michelet, *Istoria Revoluției*, Antologie, traducere și tabel cronologic de Angela Cismaș, București, Editura Minerva, col. B.P.T., 1973, p. 199.

3 Ion Buzași, *Andrei Mureșanu*, monografie, București, Editura Eminescu, 1988, p. 99 — 100.

4 Jules Michelet, *op. cit.*, p. 197, 198.

5 Vasile Oltean, *Cine a compus melodia „Deșteaptă-te, române"?*, în *Astra*, An. XXI, 1987, nr. 2 (febr.), p. 13.

Dincolo de idealul libertății (la Rouget de Lisle: „Libertate, scumpă Libertate! / Luptă alături de apărătorii tăi!" – invocată, iar la Andrei Mureșanu dorită cu ardoare sub forma unui jurămînt, cu o gravă alternativă: „Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină, / Decît să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pămînt!") și de o retorică asemănătoare (îndemnuri, propoziții imperative și interogații, exclamații etc.), impusă de specia literară (imn sau marș), cele două poezii sînt destul de diferite în substanța lor poetică și, mai ales, în tonalitatea lor artistică. *Marseilleza* lui Rouget de Lisle este un „cîntec războinic", așa cum indică și titlul inițial al poeziei, chiar dacă, după cum remarcă Jules Michelet, nu e numai atît: „Dacă n-ar fi fost decît un cîntec războinic, n-ar fi fost adoptat de națiune. Dar e un cîntec al fraternității; e vorba de batalioanele înfrățite care, întru sfînta apărare a vetrei, a patriei, pornesc laolaltă, într-unul și același avînt. Un cîntec care, în plin război, păstrează un spirit de pace. Cine nu-și amintește acea sfîntă strofă: *Épargnez cettes tristes victimes (Cruțați aceste victime nefericite)*"[1]. Dominante, aici, sînt ideile de datorie înaltă față de țară, de modificare a ordinii istorice rigide, reluate în refren: *La arme, cetățeni! Încolonați-vă! / Să mergem, un sînge mîrșav să ne hrănească brazdele!*."

La Andrei Mureșanu remarcăm tonul oracular, profetic: „O mamă văduvită de la Mihai cel Mare / Pretinde de la fiii-și azi mînă d-ajutor...". Sau: „Preoți, cu crucea-n frunte! / căci oastea e creștină, / Deviza-i libertate și scopul ei preasînt". Voința frenetică de a modifica echilibrul strîmb al lumii, idee reflectată în cîntecul francez, este exprimată într-un limbaj poetic de vehemență pamfletară: „Ce vrea această hoardă de sclavi, / De trădători, de regi conspiratori?" sau: „Auziți pe cîmpurile noastre / Urlînd acești fioroși soldați?". Textul românesc nu depășește marginea unor, puține totuși, epitete-imprecații: „barbarii de tirani", „cruzii tăi dușmani". Rămîne dominantă ideea redobîndirii demnității naționale, determinantă în cucerirea libertății și unității naționale, în numele unei descendențe nobile și al unui trecut eroic: „Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume / Că-n aste mîni mai curge un sînge de roman [...] / Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine, / Româna națiune, ai voștri strănepoți".

Ceea ce unește, mai presus de toate, cele două poezii este elogiul libertății. La Rouget de Lisle, idealul libertății capătă accente patetice în propoziții exclamative, cu funcție personificatoare: „Libertate, scumpă Libertate / Luptă alături de apărătorii tăi", pe cînd la Andrei Mureșanu dorința de libertate apare sub formă de legămînt: „Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină, / Decît să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pămînt!". Persoana întîi plural, comună ambelor poezii, relevează puternica angajare în luptă a întregii națiuni, pentru dobîndirea idealurilor visate de cei doi poeți.

Destinul lor în posteritate este asemănător. Exprimînd unitatea de voință a unor națiuni, ele au devenit imnuri naționale, dar în „epoci de sugrumare a libertății" (ca să folosim o expresie dragă lui Andrei Mureșanu) au fost „cîntece interzise", pentru ca apoi să însuflețească din nou cele două națiuni în dorința lor de a redobîndi și de a-și păstra idealurile, libertatea și demnitatea națională.

---

1 Jules Michelet, *op. cit.*, p. 200.

Parabola biblică

CLAUDIU T. ARIEȘAN
Universitatea de Vest, Timișoara

(I) În limba greacă veche, de origine, cuvîntul *parabolé* însemna literal „juxtapunere, așezare în paralel" (> *pará* + *bállo*), fixîndu-se curînd la înțelesurile de „comparare, apropiere, asemănare". De aici nu a fost decît un pas pînă la termenul tehnic de „parabolă", folosit în retorica elină. Ca figură de stil propriu-zisă, ea constă în citarea unor exemple reale sau pilde imaginate grație cărora — printr-o analogie sau comparație — se susține și se justifică o afirmație, o teză în contextul mai larg al unui mesaj discursiv, rostit sau scris (vezi Gh. N. Dragomirescu, *Mică enciclopedie a figurilor de stil,* București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1975).

Pentru Aristotel *(Retorica,* II, 20, 3), cel mai potrivit model de parabolă este discursul socratic: astfel, cînd vrea să se înțeleagă bine că funcțiile publice nu trebuie nicidecum trase la sorți, el amintește că asemenea alegere ar fi la fel de nepotrivită ca o competiție sportivă în care atleții ar fi desemnați de zaruri, fiind aleși nu după capacități ori performanțe, ci potrivit hazardului; sau, mult mai grav, mînuirea cîrmei unei corăbii s-ar încredința nu celui mai priceput marinar, ci unui oarecare ales prin tragere la sorți.

Esența „parabolei" este însă pe deplin revelatoare în ipostaza ei de figură compozițională — adică narațiune aproape independentă de context, prefațată de un scurt îndemn sau cu o concluzie morală în final. Iar sub această înfățișare ea încetează de a rămîne monopolul vreunei culturi aparte, fie și cea grecească: realitatea ei poate fi întîlnită în marile vetre de spiritualitate, parabolele budiste, chineze, persane, arabe și iudaice dovedindu-se pe drept cuvînt celebre, printre nenumărate altele. De aceea nici nu e necesară stabilirea de influențe reciproce și priorități istorice, de vreme ce ne bucurăm de *„manifestarea unui procedeu firesc pentru spiritul uman, atunci cînd adevărul ce trebuie exprimat este arzător, iar auditorii sînt neinițiați"* (Jean Pépin, *Mythe et allégorie,* 1958, p. 257).

Astfel, *Kalila și Dimna* — o versiune arabă după intermediarul persan al vestitei cărți de înțelepciune indiană *Panciatantra,* circulînd intens și în variante siriene, turce, ebraice, grecești, tradusă și în latină pe la 1270 de Giovanni di Capua — își îndeamnă insistent cititorul *„să înțeleagă țelul acestei cărți nu în podoabe (ale scrisului și ale vorbirii) — ci în înțelesul pildelor, la care trebuie să se oprească pe rînd, dîndu-și toată străduința [...] să-și cufunde privirile în adîncurile ei și să-i dobîndească nestematele înțelesurilor — să nu se lase îndepărtat de ceea ce urmărește fiind* [continuă parabola grăitoare], *precum pescarul care pescuia într-un golf și care văzu într-o zi o cochilie de sidef strălucind. Socotind că adăpostește o nestemată, aruncă peștele, care ar fi fost hrana sa de o zi, pentru a elibera plasa; apoi se aruncă el însuși în apă, luă scoica — dar cînd o deschise văzu că e goală, că nu cuprinde nimic! Se căi că lăsase ceea ce avea în mînă pentru o poftă și se întristă. În altă zi, aflîndu-se în același loc și prinzînd un biet peștișor, dădu peste altă cochilie — dar nici nu se mai uită la ea* [...]. *În schimb, trecu pe acolo alt pescar, care o luă și găsi în ea o perlă de mare valoare! La fel vor păți proștii care nu iau în seamă*

lucrurile la care trebuie să cugete, care vor părăsi secretele înțelesurilor pentru a păstra aparențele în loc de profunzimi" (traducere de Grete Tartler, în *Înțelepciunea arabă în poezia și proza sec. V – XIV).* În opinia autorului, pildelele îndeplinesc patru scopuri: atrag și înveselesc inimile tinerilor, sînt plăcute pentru cugetele regilor, se vădesc nu doar pe înțelesul mărimilor, ci și al oamenilor de rînd, *„fiind de toți repovestite și dăinuind de-a lungul vremilor – pentru ca toți, de la mic la mare, să folosească de pe urma celor sfătuite și zugrăvite"* și, în fine, limbajul lor este cel preferat de *filozof.*

La jumătatea secolului trecut se credea cu tărie, iar I. Heliade Rădulescu chiar scrie (în *Opere,* II, ed. D. Popovici, p. 64) că *„mitul, fabula, apologul ca și parabola și toate alegoriile își au început în părțile Orientului și putem zice că s-a[u] născut deodată cu primele soțietăți sau mai bine [zis] cu primele reuniri la un loc sau întîlniri pacefice [pașnice] de oameni"*. Și azi specialiștii recunosc strînsa legătură genetică dintre alegorie, apolog, fabulă și parabolă – aceasta din urmă ilustrînd și ea, asemeni celorlalte, un principiu, un adevăr fundamental, o lecție morală, dar distingîndu-se prin aceea că *transmite o învățătură spirituală,* depășind simpla realitate profană. Din acest motiv, memorabilul aliaj dintre profunzimea gîndului și prospețimea cuvîntului spontan – specific parabolei autentice – se întîlnește în marile cărți sacre ale umanității, în predicile și textele inițiatice ale tuturor religiilor în care există învățături transmise de la un magistru la discipoli. Cît despre o întîietate a Răsăritului în acest sens, deși este foarte greu de susținut, ea își găsește justificarea în faptul că *parabolele biblice* sînt cele mai cunoscute și mai vădit modelatoare pentru viața sufletească a omenirii în ansamblul ei.

(II) *Vechiul Testament* folosește pentru speciile alegorizante conceptele de *maşal* (parabolă, fabulă, alegorie) și *hidah* (ghicitoare, cimilitură, proverb – corespunzînd oarecum grecescului *paroimía),* ambele cu funcții ilustrative și instructive. În plus, ne confruntăm aici cu o seamă de comparații nu doar dezvoltate, ci mai ales *enigmatice,* invitînd la descifrarea semnificațiilor vitale. Iată cîteva exemple:

(a) alegoria-maşal are o structură figurativă autonomă, ca în istorioara cu vulturii și butașii de viță, în „plîngerile" oraculare ale leoaicei, în povestirea viței de vie răsădite în loc rău, în înfățișarea celor două surori nerușinate (Samaria și Ierusalimul) sau în descrierea cazanului ruginit (asemănat cu o cetate setoasă de sînge), toate cuprinse în *Cartea lui Ezechiel;*

(b) fabula-maşal are în schimb de fiecare dată o morală explicită, viețuitoare sau obiecte neînsuflețite vorbind și acționînd întocmai ca oamenii: vezi *Pilda lui Iotam (Judecători,* IX, 7 – 15) despre împăratul copacilor sau dialogul dintre cedrul și spinul din Liban (II *Regi,* XIV, 9 – 10);

(c) ghicitoarea-hidah este un fel de parabolă al cărei sens este ascuns în mod intenționat, așa încît reclamă pricepere sporită spre a o interpreta: numeroase „proverbe" din Cartea cu același nume sînt în același timp cimilituri (vezi cap. XXX), celebră fiind și ghicitoarea lui Samson: *„Din cel ce mănîncă a ieșit ce se mănîncă și din cel tare a ieșit dulceață" (Judecători,* XIV, 14);

(d) parabola-povestire, introdusă frecvent prin *așa cum, după cum,* folosește – după expresia lui Hegel din *Prelegeri de estetică* – „întîmplări care, considerate pentru sine, sînt de toate zilele [...] evenimente din cercul vieții cotidiene", însă acestora „li se atribuie o semnificație mai generală și superioară". Exemple ar fi pilda lui Natan cu omul bogat și oița unică a omului sărman (II *Samuel,* XII, 1 – 5) prin care Dumnezeu îl mustră pe regele David pentru nelegiuita răpire a soției lui Urie, apoi parabola celor doi fii,

transmisă de o femeie aceluiași David ca să-i aline dorul după Absalom (II *Samuel*, XIV, 5 – 7), de asemenea înțeleptele istorioare despre *Prizonierul scăpat* (I *Regi*, XX, 39 – 40), *Via Domnului (Isaia*, V, 1 – 6) și *Priceperea agricultorului insuflată de Dumnezeu (Isaia*, XXVIII, 24 – 29) – toate, cu excepția ultimei, urmate de interpretări explicite. Istoria destinului harnicei Ruth poate fi tălmăcită la rîndu-i ca o delicată parabolă, întărită de arborele genealogic însoțitor, ba chiar și cunoscuta poveste a profetului Iona cel înghițit de giganticul pește ne duce cu gîndul la o structură parabolică mai extinsă, îndeosebi grație întrebării retorice din final venind de la însuși Dumnezeu.

Rabinii au transformat cu timpul stilul parabolic într-o metodă intensivă și bine sistematizată de învățătură, mărturie stînd miile de pilde strînse în *Midraș, Talmud* ori în alte culegeri de comentarii biblice. Ei subliniau totodată prin imagini pregnante („firul Ariadnei într-un palat cu multe odăi", „un om croindu-și calea prin junglă", „o găleată coborîtă trudnic în fîntîna foarte adîncă, dar scoțînd apă rece și bună", „o lumînare ieftină, însă fără de care nu poți regăsi piatra prețioasă rătăcită") importanța extremă a acestora ca porți privilegiate de acces către înțelegerea *Torei*, a Legii Sfinte.

(III) Cele 41 de parabole păstrate de evangheliști în *Noul Testament* par a urma îndeaproape modele clasice, consacrate de scrierile rabinice. Totuși, „amprenta" personalității charismatice și sacramentale a lui Isus Cristos[1] rămîne inconfundabilă și edificatoare. Principalele caracteristici ale pildelor Mîntuitorului (așa cum le-au deslușit pe larg teologi de seamă[2] ca Joachim Jeremias ori C. H. Dodd) sînt mai întîi lirismul și un dar al imaginației suprafirești. Apoi realismul, veridicitatea și precizia imaginilor schițate cu cîteva trăsături rapide alcătuiesc un portret vivace al societății dintr-o provincie romană ce cu greu își găsește echivalent mai plastic în literatura epocii. În fine, calitatea lor dramatică, adesea cutremurătoare *(Bunul Samaritean, Smochinul neroditor, Arendașii ucigași, Bogatul nemilostiv și săracul Lazăr)*, e împletită cu exprimarea concretă, aproape palpabilă, a ideilor prin fapte, prin acțiuni umane simple, însă totdeauna decisive, de cumpănă, aflate la capătul unei evoluții ce adună în sine multă osteneală. Vremea culesului roadelor îndelung pregătite, plata lucrătorilor viei după o zi de muncă încordată, termenul înfricoșat al scadenței unor datorii neonorate, păstorul care și-a regăsit cu greu oița pierdută, negustorul care dobîndește la sfîrșitul călătoriei o perlă de mare preț, fiul plecat care se întoarce după tragica-i rătăcire – toate aceste imagini de neuitat, familiare și viu colorate converg într-o unică matcă semantică. Ele subliniază așteptarea încordată a unui deznodămînt iminent, a unui eveniment capital. Fraza crucială este: *„Împărăția lui Dumnezeu este aproape"*.

---

1 Numele Fiului lui Dumnezeu e stabilit în *Noul Testament* și se compune din numele propriu *Iesus* (forma greacă a ebraicului *Ieshua:* „Iahweh este sprijinul", „Domnul este mîntuirea") și titlul de *Christos,* referitor la funcția și misiunea lui sacerdotală (echivalentul grec al ebraicului Mashiah = Mesia „Unsul lui Dumnezeu"). În latina ecleziastică s-a impus varianta *Iesus Christus,* iar în slavona bisericească *Iisus Hristos.* De aici, în funcție de tradițiile diferite, oscilațiile din limba română între grafiile Isus și Iisus, respectiv Cristos, Christos și Hristos.

2 Ei încununează o inestimabilă moștenire exegetică bimilenară, marcată de interpretările celor mai inspirați părinți și învățători ai bisericii creștine: Tertullian, Origene, Sf. Clement Alexandrinul, Sf. Ambrozie, Sf. Augustin, Sf. Ieronim, Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Vasile cel Mare ș.a.

Întrebat de ce vorbește în pilde, Cristos răspunde apostolilor: *„Vouă vă este dat să cunoașteți tainele Împărăției lui Dumnezeu, pe cînd celorlalți le sînt în parabole, ca uitîndu-se să nu vadă și ascultînd să nu înțeleagă"* (*Luca*, VIII, 10). Adresate așadar unor mase largi de ascultători, ele sînt pricepute în sensurile lor profunde doar de cei inițiați, care primesc explicația de la Cristos însuși sau care, tot prin mijlocirea lui, sînt dăruiți cu harul înțelegerii metafizice.

Iată, de exemplu, parabola *Fiului risipitor* (*Luca*, XV, 11 – 32), una dintre cele mai general umane și pline de învățăminte. E o poveste simplă a omului cu doi feciori, dintre care unul cuminte și altul, cel mic, nestăpînit, dezlipit de casa părintească și pornit în lume; desfrîul și suferințele acestuia din urmă, remușcările și întoarcerea sa sînt izbăvite prin imensa bucurie ce îl cuprinde pe tatăl milostiv, înduioșat de revenirea băiatului care *„mort a fost și a înviat, pierdut era și a fost regăsit"*.

Dincolo de planul accesibil oricui, de litera povestirii, există un nivel *ezoteric*[1], presupunînd o inițiere intelectuală și morală. Literar vorbind, schemele tradiționale alegorice, de sorginte mitică, pot fi lesne descoperite: repetițiile, ritmicitatea marcată poetic de anaforă[2] (ca în pilda *Semănătorului*, cea prelucrată artistic și de Al. Vlahuță), numeroase arhetipuri culturale. Călătoria fiului risipitor poate fi identificată cu traseul experimental, edificator, din structura atîtor capodopere literare (vezi Vera Călin, *Alegoria și esențele*, 1969): de la Sindbad la Gulliver, de la căutătorul de nemurire Ghilgameș la idealul intangibil la care aspiră personajele romanelor lui Kafka sau ale pieselor lui Eugen Ionescu, de la Ulise ori Enea, care-și caută împlinirea destinului civilizatoriu, la setea fierbinte de mîntuire din *Divina Comedie* a lui Dante și *Călătoria pelerinului* de John Bunyan sau din opera filozofică a lui Sören Kierkegaard. Tălmăcind însă pilda în *Cazania* din 1643, mitropolitul Varlaam notează deja din titlu: *„învățătură pentru îndelunga răbdare [a] lui Dumnedzău; cum priimește de cu milă păcătosul, deaca să întoarce"*, avertizînd astfel sever pe toți *„soții* [însoțitorii] *„acelui fecior mai tînăr, carii gonesc pre Dumnedzău de la sine cu lucruri rele și înșișî în pohtele și în dulcețile lumiei petrec cu mîndrîi și cu buiecîi* [răsfățuri] *înșelați de veacul acesta trecătoriu, buiguiți în dezmierdăciunea lumiei, în cîntece, în giocuri, în toate glasurile lumiei. Și așe curvind și alte păcate făcînd, sărăcesc de toate danurile lui Dumnedzău"*. Iar concluzia e tranșantă: *„Fost-ai soț feciorului celui curvariu cînd au fost în păcate? Fii-i soț ș'acmu cînd să pocăiește"*.

Departe de a fi doar o moștenire tradițională, parabolele evanghelice sînt de fapt cele mai pregnante descrieri – prin asemănare și „în ghicitură", cum ar zice Sf. Paul – ale Împărăției lui Dumnezeu, care prin venirea lui Cristos se actualizează ca imperativ al marilor decizii morale și al uriașelor posibilități spirituale, delicat moment culminant al opțiunii și responsabilității fiecăruia. Grija părintească, pocăința, iertarea, dar mai ales *iubirea* primesc astfel pentru întîia dată drept de cetate în chiar inima învățăturii morale.

---

1 *Ezoteric* (despre doctrine, ritualuri etc.) = care poate fi înțeles numai de cei inițiați; ascuns, secret. Din fr. *ésotérique*. (DEX)

2 *Anaforă* = procedeu stilistic care constă în repetarea aceluiași cuvînt la începutul mai multor fraze sau părți de frază pentru accentuarea unei idei sau pentru obținerea unor simetrii. Din fr. *anaphore*, lat. *anaphora*. (DEX)

„Pădurea spînzuraților" sau drumul spre lumină

Prof. MIRCEA DINUTZ
Liceul „Al. I. Cuza", Focșani

Nu se poate spune că opera lui Liviu Rebreanu n-ar fi beneficiat de atenția exegeților, care au sesizat valoarea ieșită din comun a romanului *Pădurea spînzuraților*, adevărat început al romanului românesc modern. A fost apreciat – alternativ și simultan – ca roman-dezbatere cu finalitate etică, roman al iubirii și al morții, roman al cunoașterii și (de ce nu?) roman al condiției umane.

Pentru Apostol Bologa, ca și pentru Ștefan Gheorghidiu din *Ultima noapte...* a lui Camil Petrescu (pe care îi apropie cîteva date biografice: studii de filozofie, eșec sentimental), războiul *este o experiență-limită* sau – cum spune protagonistul – *„adevăratul izvor de viață și cel mai eficace element de selecțiune"*. De ce? Ne răspunde tot acesta: *„Numai în fața morții pricepe omul prețul vieții și numai primejdia îi oțelește sufletul..."*. Argumentația nu diferă prea mult de aceea a eroului lui Camil Petrescu. În schimb, semnificațiile celor două trasee existențiale sînt cu totul altele.

Fără a fi incorectă, înțelegerea romanului ca o dezbatere etică despre datorie și conștiință sărăcește narațiunea de înțelesuri cu mult mai profunde. Cine este, de fapt, Apostol Bologa? Un cetățean al Universului, pur și simplu, dar și un om aflat în căutarea lui Dumnezeu. Chiar numele acestuia este generos în semnificații: *apostolul* este adeptul și protagonistul înflăcărat al unei idei, încercat prin suferință și izbăvit prin marea iubire, pe cînd numele *Bologa*, compus din trei silabe cu două vocale rotunde și o vocală deschisă, cu cadența sa monotonă, sugerează existența tihnită și mediocră. Tensiunea dilematică (prezentă chiar la nivelul onomasticii) este proprie acestui personaj, care va oscila dramatic între rațiune și inimă, între credință și tăgadă. Dovada că lucrurile stau așa o găsim în confesiunea gravă a lui Apostol Bologa, ce are loc în prezența preotului Constantin Boteanu, un adevărat personaj-catalizator: *„[...] eu toată viața m-am războit cu Dumnezeu! [...] M-am luptat în fiece minut, căutîndu-l, adorîndu-l și blestemîndu-l!"*.

Observăm că structura circulară a romanului, remarcată și argumentată de atîtea ori, ascunde și o mișcare epică în structura de adîncime a romanului: *de la exterior spre interior*. Dacă în prima secvență, ce evocă momentul execuției lui Svoboda, privirea rămîne *exterioară*, sesizînd – din perspectiva protagonistului – în ochii condamnatului *„o strălucire mîndră învăpăiată, care parcă pătrundea în lumea cealaltă"*, în secvența finală *lumina coboară în suflet*, iar personajul pășește în lumea cealaltă *„cu ochii însetați de lumina răsăritului"*. Trupul este abandonat „ca o povară", în timp ce privirile *„îi erau nerăbdătoare spre strălucirea cerească"*. Pentru că, înainte de orice, *Pădurea spînzuraților* rămîne un *roman al privirii*, al luptei dintre întuneric și lumină.

Ceea ce impresionează la Bologa, de la prima sa apariție, sînt tocmai ochii: *„mari și ieșiți din orbite, care priveau înfrigurați stîlpul spînzurătoarei"*, *„cu un nesațiu bolnăvicios"*. De la început, Apostol pare un personaj predestinat să urce Golgota suferinței sale, să se purifice prin suferință. Acționează – de cele mai multe ori – ca sub puterea unei

chemări irezistibile, ca un posedat. Înainte de a fi o „dramă etică", o dramă a voinței, existența lui Bologa acoperă o dramă a celui ce se lasă mistuit de lumină, ce pune în umbră drama conștiinței apartenenței la un neam și la o patrie, interpretare corectă, dar univocă. Cel puțin două personaje vor jalona acest traseu sinuos al unei căutări tensionate: „– *Suferință ne trebuie multă, imensă... Numai în suferință crește și rodește iubirea cea mare, cea adevărată și biruitoare...*", spune Cervenko. Iar Petre, ordonanța locotenentului, mai aproape de Dumnezeu în simplitatea lui, dă glas gîndurilor cele mai ascunse ale eroului principal: *„Moartea nu-i pedeapsă. Viața e pedeapsă. Și numai chinurile trupului și suferințele îndreaptă pe om spre mîntuirea sufletului...".* Nu întîmplător aceste cuvinte sînt rostite după „zdrobirea" reflectorului inamic, adică momentul în care Bologa „a ucis lumina". În cazul de față, *simbolistica luminii,* a fost corect interpretată de Al. Protopopescu într-un excelent studiu asupra romanului românesc: „Lumina nimicită cu violență, din calcule ce se vor dovedi meschine, încetează de a mai fi lumina concretă a unui instrument vrăjmaș, reflectorul. În întunericul gros care urmează dezastrului, o dată cu interiorizarea bruscă a lui Apostol, amintirea ei devine obsedantă" *(Romanul psihologic românesc,* Editura Eminescu, 1978). Atunci cînd *„razele mureră" – „ochii lui Bologa se umplură de întuneric".*

Existența lui Bologa a fost marcată decisiv de părinții săi. Pe de o parte, mama, ajutată de protopopul Groza, îl dirijează spre cunoașterea extatică. Ca urmare a unei asemenea educații, copilul de șase ani are o revelație mistică. Înaintea sa *„se deschide cerul"* și copilul nu va putea uita niciodată *„fața lui Dumnezeu ca o lumină de aur, orbitoare, înfricoșătoare și în același timp mîngîietoare ca o sărutare de mamă".* Ochii acestuia *„s-au umplut de lucire stranie, bolnavă"* și a simțit – de parcă notațiile ar aparține maturului aflat în plină criză religioasă – că *„ar fi fost bucuros să moară atunci acolo, privind minunea dumnezeiască...".*

Pe de altă parte, tatăl, raționalist convins, dorind să creeze *„un om și un caracter",* consideră nocivă predispoziția religioasă a copilului. Moartea neașteptată a tatălui declanșează indecizia, deruta, apoi revolta și contestarea violentă: *„Am pierdut pe Dumnezeu",* spune Apostol, constatare ce exprimă puternice seisme interioare: *„Avea impresia foarte clară că se prăbușește într-o prăpastie fără fund",* că se găsește *„singur într-un cimitir imens, fără să știe încotro s-o apuce...".*

Refuză cariera preoțească, spre care era îndemnat, și îmbrățișează filozofia care – credea el – îi putea oferi șansa unor certitudini: *„se zbuciuma cu întrebări tainice, suferind fizicește de cîte ori, în căutarea explicației, se izbea de zidurile începutului și sfîrșitului între care e mărginită cunoștința omenească".*

Privirea lui Svoboda, în primul rînd, fanatismele de tip Cervenko, Gross sau Varga (reprezentînd, totuși, ipostaze complementare ale personalității sale) distrug acest echilibru fragil: „Ce întuneric, Doamne, ce întuneric s-a lăsat pe pămînt...". Starea de indecizie marchează apăsat momentele trecerii sale spre lumină. Incapacitatea de a-și găsi echilibrul interior (de a se realiza „întru ființă", cum ar fi spus C. Noica) pe cale rațională plasează personajul pe ultima sa traiectorie existențială – redescoperirea luminii mistice din copilărie. Ca o treaptă intermediară, în spital, îl însoțește *„o pată de lumină tulbure-cețoasă",* pentru ca – în timpul concediului medical la Parva – *să regăsească,* sub semnul crucii din vîrful bisericii, *„liniștea și misterele cerului",* iubirea cea mare – universală, credința pierdută. Așa se explică gestul de a cere iertare unui

delator abject, ca Pălăgieşu: *„Sufletul meu a regăsit pe Dumnezeul...“*. Gestul semnifică, între altele, contestarea tatălui, ale cărui idealuri erau atît de legate de contingent.

Rămas singur, după miezul nopţii, înaintea execuţiei ce urma să aibă loc în zori, Apostol Bologa trăieşte ultimele sale momente ale existenţei pămînteşti *„murmurînd din buzele-i albe — Doamne Dumnezeule... Dumnezeule...“*.

Mergînd spre locul execuţiei, Apostol e stăpînit de sentimentul *plutirii,* ca o primă treaptă a desprinderii de corpul său material: *„Nu-şi simţea picioarele, se mira cum poate merge fără picioare şi i se părea că pluteşte în aer, ca în vis“*. Este cu atît mai uşor de înţeles reacţia acestuia, atît de aproape de spiritul pur, care în faţa crucii de lemn ce purta un nume oarecare, se întreabă supărat: *„Oare cine să fie Apostol Bologa?“*.

Dacă momentul revelaţiei divine din copilărie ar constitui *teza* romanului (lumina cerească), dacă episodul Parva, declanşat de moartea tatălui, ar ilustra *antiteza* (contestaţia raţionalistă prin înscrierea într-o existenţă prozaică, întemeiată pe false certitudini), existenţa protagonistului cunoaşte, în final, momentul *sintezei,* care este cel al plenitudinii atît de mult rîvnite prin regăsirea veşniciei şi renunţarea la „povara“ corpului. În urma sa rămîne doar *numele-lumină,* ce reverberează spre *„cerul ţintuit cu puţine stele întîrziate“: „Primeşte, Doamne, sufletul robului tău Apostol... Apostol... Apostol...“*.

Lucian Blaga: „Meşterul Manole“

Prof. FLORICA MITU
Şcoala Normală, Bucureşti

S-a observat că Lucian Blaga restituie mitului folcloric semnificaţiile sale originare. În *Comentariile la legenda Meşterului Manole,* Mircea Eliade preciza că mitul înseamnă „participaţie şi repetiţie“, participare la un prototip şi repetare a unui act primordial; „omul este om în măsura în care se păstrează în nemijlocită comuniune cu principiile care susţin Fiinţa întreagă“[1]. Ritualul de construcţie este repetarea unui „mit cosmogonic şi a unei întregi metafizici arhaice, care afirmă că nimic nu poate dura dacă nu are un «suflet» sau nu este «însufleţit». Secvenţa se întinde astfel de la cosmogonie la produsul literar popular“[2].

În drama lui Lucian Blaga, Manole se află în permanentă relaţie cu divinitatea, într-o neistovită sete de transcendere şi de identificare cu creatorul suprem, tot mai dramatică după actul zidirii. Punînd accent pe drama meşterului, de fapt drama omului modern, poetul-filozof plasează în planul dezbaterii estetice mitul folcloric al jertfei. Manole refuză jertfa ritualică atîta timp cît ea nu este act de opţiune umană, de liberă voinţă. Sub imperiul patimei frumosului, meşterul parcurge calea cunoaşterii de sine, trecînd prin trei cercuri ale cunoaşterii.

1 Mircea Eliade, *Comentarii la legenda Meşterului Manole,* Bucureşti, Editura Publicom, 1943, p. 9.
2 *Ibidem,* p. 29.

În *Despre gîndirea magică* din *Trilogia valorilor* Blaga spunea: „Creația își are pîrjolul ei. Meșterul Manole și-a zidit soția sub pietre și var, pentru ca să înalțe biserica. Surprindem gîlgîind în această legendă ecoul crud al conștiinței sau al presimțirii că o creație trece peste viață și devastează chiar pe creator... Se creează cu adevărat cel mai adesea numai la înalte tensiuni, cărora organele de execuție nu le rezistă totdeauna. Creația sfarmă adesea pe creator"[1]. Ideea este completată în *Spațiul mioritic*, oferindu-se astfel cheia decodării dramei: „Numai poporul român a crezut că jertfa ține cumpăna unei fapte cerești. Meșterul Manole își jertfește soția pentru o biserică. Iată o sublimare «sofianică» a străvechiului motiv de aproape incredibilă cruzime. Adînc statornicită trebuie să fi fost orientarea «sofianică» în sufletul poporului românesc, dacă a știut să împrumute această transfigurare unui motiv, cu care s-au luptat fără putință de sublimare toți vecinii săi, naufragiați în practicitate sau în medievalism eroic"[2]. În sensul acesta, pustiitor, se manifestă patima creației lui Manole: *„Că patima aceasta c o b o r î t ă [s.n.] de aiurea în om e foc ce mistuie preajmă și purtător. Și e pedeapsă și blestem"*[3].

În procesul cunoașterii de sine și al împlinirii, Manole trebuie să evolueze de la această patimă a frumosului, ca expresie a transcendentului ce coboară pînă la „alegere și har", pentru înfăptuirea bisericii, de la concepție – chipul mic al bisericii cu care i-a vrăjit pe toți –, pînă la faptă – minunea ce lasă gol în sufletul celor neîmpliniți, meșterii.

Drama urmărește sinuoasa traiectorie a conștiinței în febra creației, Bogumil, Găman și Mira fiind proiecții exterioare ale zbuciumului interior al meșterului și trepte în atingerea conștiinței de sine. Ca un Sisif *(„Doamne pentru ce vină neștiută am fost pedepsit cu dorul de a zămisli frumusețe?"*, p. 156), Manole trăiește 77 de prăbușiri, de acte zădărnicite: *„Pămîntul nu le suferă sau Domnul nu le primește?"*.

Prima inițiere este oferită meșterului de Bogumil, care îl îndeamnă: *„Nu mai măsura!"*; rațiunea umană nu poate pătrunde tainele infinitului, în macrocosmos există alte valori, soluția este acceptarea legilor Firii.

„Bogumil: ...toate socotelile minții stîngace sînt fără rost și singură stăpînitoare rămîne credința sîngeroasă, pe care noi oamenii o aducem cu noi din întunecime de veac. Cine vrea jertfa? Întrebările noastre nu răzbat pînă-n prăpăstiile albastre, de unde ni s-ar putea răspunde, de aceea în nici o vorbă de-a mea nu vei găsi nici o umbră de întrebare. Noapte bună, meștere! Voi întîlni hotărîrea ta la cea din urmă cruce!" (p. 81).

Se remarcă trimiterea la mitul cosmogonic. Hotărîrea lui Manole va fi alegere liberă. A doua inițiere este realizată de Găman, simbolul puterilor abisale din conștiința umană.

„Găman: Ce-i biserica ta? Și ce vor schimonositele, deșuchiatele și coclitele? Ce gînduri, Manole? Cu adevărat de nici-un folos nu este să ne tot întrebăm. Meștere, să nu mai tăcuim. Meștere, biserica ta, mă vreau clădit în ea, eu! Sufletul meu s-o tot ocolească, abia șoptind și abia mișcîndu-se, ca o boare bătrînă și fără de moarte" (p. 83).

1 Lucian Blaga, *Despre gîndirea magică*, în *Trilogia valorilor*, București, Editura Fundațiilor Regale, 1944, p. 206 – 208.

2 L. Blaga, *Spațiul mioritic*, *Trilogia culturii*, p. 236.

3 L. Blaga, *Teatru*, Ediție și prefață de Eugen Todoran, București, Editura Minerva, 1971, p. 156 (din care vom cita în continuare, indicînd în text pagina).

Sfîșierea meșterului între cele două porniri (*„lăuntric, un demon strigă «Clădește!». Pămîntul se-mpotrivește și-mi strigă «Jertfește!». Ah, Doamne, totul e încă neîntrupat"*, p. 84) este înțeleasă de Mira, „lumina omului", venită să împlinească inițierea lui Manole. În dansul ei ritualic, Mira se substituie bisericii, desăvîrșind cunoașterea de sine a meșterului: destinul său este existența în orizontul tainelor și al creației. Manole va accepta jertfa *„dătătoare de viață"*.

După cum Narcis, în căutarea frumosului etern, refuză frumusețea aparentă, fenomenală – nimfele, oglindindu-se în fîntînă (lac) –, descoperindu-și sinele prin dispariția dincolo de oglindă, împlinire reprezentată prin floare, tot astfel Manole parcurge drumul cunoașterii, prin cele trei inițieri, ajungînd la înțelegerea menirii sale și la împlinire prin jertfă:

„... fără putință de a ne împotrivi, un destin se împlinește în noi? Încet, sigur și fără abatere? Răscoala noastră de rîs scoate doar mușuroaie de soboli în drumul dinainte împlinit al sorții" (p. 114).

„... să ne pătrundem de gîndul că, prin ițele vrerii noastre, o altă vrere, cu mult mai mare, se țese, singură, trudnică, puternică și neînțeleasă... Ochiul din triunghiul de sus ne vede deopotrivă de buni, jertfa noastră nu va fi decît slăvirea lui!" (p. 124).

De la „eretica" întrebare: cine cere jertfa?, Manole ajunge la alegere liberă: *„jertfa noastră nu va fi decît slăvirea lui!"*, asupra creației sale coborîndu-se harul divin; în fiecare dintre „aleșii" săi creatorul suprem repetă propria-i creație.

În viziunea lui Blaga creația este domeniul tainic în care nașterea coincide cu moartea. Biserica se înalță prin jurămîntul netrădat și prin „jocul scurt" al zidirii, ca un cîntec de bucurie împletit cu un cîntec de moarte: *„E cîntecul obîrșiilor și a sfîrșiturilor în schimbarea aceluiași cerc!"*, spune Manole.

Împlinirea prin creație presupune *moarte* – zidirea sufletului celui mai curat care își acceptă destinul – și deopotrivă *înviere* – altar viu și clopot mic ce se aude în ceruri:

„Te potrivești în ceruri și te-ai rătăcit între noi, oameni de glumă rea. Mira, ce să mai spun? De-atîtea ori ai fost căprioara neagră cînd suiai drumul la noi. De atîtea ori ai fost izvor de munte cînd coborai de la noi. Acum ești aici încă o dată: nici căprioară, nici izvor, ci altar. Altar viu între blestemul ce ne-a prigonit și jurămîntul cu care l-am învins" (p. 155).

Înfăptuirea bisericii se realizează într-o febrilitate extremă:

„Copii, dați cărămizi [...]. Zoriți băieți, sporiți zidari! Lumea pornită spre noi de mirarea jertfei să plece copleșită de-nfăptuire. Dacă fapta noastră nu e bună, să fie cel puțin frumoasă, dacă nu e frumoasă, să fie cel puțin înspăimîntătoare! [...] Din zori pînă-n apus fiecare la loc, trupul cu păcatele în muncă și foc!" (p. 175 și urm.).

Singurul care a făcut jertfa este Manole cel împătimit de frumos; a ridicat biserica, *„singur, în amară singurătate"*.

„Voi n-ați pus în învingere decît cîrtire, eu am pus scumpă viață!" (p. 178).

„Ah, mișcilor, ați lătrat în jurul meu ca o armălaie de cîni, v-ați rupt jurămîntul, dar eu nu l-am rupt [...]" (p. 179).

„Judecata mea mi-o voi face singur, judecata voastră cine va face-o? Lucrați, nu zăboviți. Munciți, nu cîrtiți!" (p. 180).

După înfăptuire, meșterul își simte sufletul gol și, într-un gest de disperare, vrea să distrugă totul, creația, însă, nu-i mai aparține. Devenit creator de frumos, prin care se împlinește vrerea creației divine, Manole trăiește adînc omenește tragismul destinului său: el împlinește o dublă jertfă, cea mică – zidirea soției iubite – și jertfa cea mare – sacrificiul de sine:

„Luminile au fost întîile lui cuvinte, Mira – cel din urmă. Ca oricare din meșteri, voit-am să-i clădesc un lăcaș Lui! Dar mie mi-a cerut totul. Am crezut că în clipa cea mai înaltă a încercării va opri cu un semn lucrarea. Dar nu, mie mi-a cerut totul. Din bucuria vieții am închipuit lăcașul. Cel ce se ridică e din suferința morții" (p. 172).

„Temeliile lumii sînt fără noimă. Cînd El a clădit, ce-a jertfit? Nimic n-a jertfit nici pentru tării, nici pentru tărîmuri. A zis și s-a făcut. Și totuși mie totul mi-a cerut" (p. 179).

Manole, „suflet așa de sfîrșit", căruia i-a rămas „sălbăticia cuvîntului", „lacrimă întîrziată" care caută odihnă „de piatră", mai are o înfăptuire de realizat, pe care o lămurește Găman și nu întîmplător el:

„Cîntecul din zid te cheamă spre alt tărîm, unde huma e albastră și unde se duc toate viețile. Dintre turle privești și ți se pare jalnică lumea și toată frumusețea. Sufletul tău se desprinde din trup, lumina se învîrte, cerul îți pare jos ca un scut. Gîndul tău zboară, trupul tău cade ca o haină care te-a strîns și mult te-a durut" (p. 205).

Apare, în exprimarea metaforică, dualitatea naturii umane, unitate între spirit și materie, trecere prin timp și spațiu terestru și transcendere prin creație. Manole, azvîrlindu-se în văzduh, se desprinde de vremelnicie („trupul cade") și trece în eternitate prin operă. „Jocul e scurt. Dar lungă și fără sfîrșit minunea" (p. 161).

Nichita Stănescu: „Leoaică tînără, iubirea"

Prof. GEORGE ARDELEANU
Școala Normală, București

Poezia *Leoaică tînără, iubirea* face parte din volumul *O viziune a sentimentelor* (1964). Volumul cuprinde aproape în totalitate versuri de dragoste. *„O viziune a sentimentelor* e de un lirism mai pur, totuși, pentru a-l afla pe adevăratul Nichita Stănescu trebuie să mai așteptăm puțin. Acum el arată fața sa ludică, iradiantă, miturile pășesc încă timid în poem, versul – muzical și imprevizibil – e înfășurat într-un imagism de esență prerafaelită [...]; poemele alcătuiesc romanul unei idile, un prim roman, pentru că vor fi și altele în decursul vremii și al poeziei" (Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, vol. I, București, Editura Cartea Românească, 1978, p. 169).

Ceea ce este semnificativ pentru acest volum și nu numai, este o anumită corporalizare a inefabilului, o anumită obiectualizare a abstracțiunilor. Chiar titlul pune în evidență acest fapt. „Lumina intră sau iese din lucruri, lumina se solidifică sub formă de lănci sau de poduri, ochiul aruncă priviri care se înșurubă ca săgețile în aer, sufletul e sorbit de vîrtejuri diafane, vertebrele luminează ca niște faruri, pe cîmpiile aeriene îndrăgostiții aleargă cu mîinile transformate în spițe solare, orele

sînt pline, secundele zboară prin aer, lăsînd urme luminoase, cuvintele sînt mingi de aer care umplu spațiul gol dintre îndrăgostiți" (E. Simion, *op. cit.*, p. 171). Gestul erotic este el însuși corporalizat: *„Spune-mi dacă te-aș prinde-ntr-o zi și ți-aș săruta talpa piciorului / nu-i așa că ai șchiopăta puțin, după aceea de teamă să nu-mi strivești sărutul?" (Sărutul)*. Starea de iubire e starea din afara incertitudinii *(„Ce bine că ești, ce mirare că sînt")*.

Leoaică tînără, iubirea pune în evidență aceeași atitudine față de eros. Iubirea, în această poezie, nu are o funcțiune în sine, ea devine o modalitate prin care eul se integrează în armonia cosmică. Urmînd deci un obișnuit demers didactic, tema poeziei e cea a iubirii ca formă de integrare în circuitul cosmic. Din acest punct de vedere, Nichita Stănescu se află tot într-o cunoscută descendență care începe cu Eminescu. Imaginea tinerilor îndrăgostiți care sînt troieniți de florile de tei semnifică aceeași integrare: cuplul erotic este astfel asimilat plenitudinii cosmice. Mircea Eliade exprimă în *Nuntă în cer* aceeași atitudine față de eros.

Modalitatea poetică prin care iubirea este „corporalizată" e cea metaforică: „leoaică tînără", modalitate de construire a titlului, recurentă în primul vers al poeziei. Apoziția antepusă elementului determinat (un fenomen foarte rar în limbajul standard) orientează atenția receptorului spre aceeași „corporalizare". Simbolul leoaicei tinere nu mai este unul peiorativ ca în *Divina Comedie* (la Dante: mîndria, violența), pentru că discursul poetic nu e orientat atît către morală, cît spre metafizică. La Dante, leul e un simbol al violenței. La acest nivel se poate vorbi, la Nichita Stănescu, de o continuitate în plan simbolic, nu însă și în cel axiologic.

Poezia se organizează, în linii mari, în trei secvențe lirice, configurîndu-se în același timp o vagă schemă epică, numai că în poezie epicul nu are o funcțiune în sine, el e o mască a liricului.

Prima secvență, corespunzătoare primei strofe, poetizează impactul cu iubirea, transcrisă prin metafora „leoaică tînără". Impactul e simultan, tumultuos, iar limbajul care-l circumscrie e dominat de conotații ale „agresivității": *„mi-a sărit în față", „mă pîndise-n încordare", „colții albi mi i-a înfipt în față", „m-a mușcat leoaica azi de față"*.

Iubirea este, așa cum reiese de aici, expresia unei predestinări, a unei damnațiuni (fericite, cum vom vedea în cele din urmă): *„mă pîndise-n încordare / mai demult"*. Repetiția din ultimele două versuri ale primei strofe creează tensiunea lirică necesară argumentării „efectului" poetizat în a doua secvență a textului.

Această a doua secvență se organizează în plan simbolic în jurul metaforei cercului: tocmai aici e pusă în evidență ideea că prin iubire eul se integrează în circularitatea cosmică: cercul este simbolul perfecțiunii, dar și al armoniei cosmice. În *Divina Comedie* (ca să ne raportăm la același model) toate cele trei tărîmuri se constituie după principiul circularității. Iubirea e în același timp cea care creează coerență cosmică, cea care transcende orice ruptură, orice criză în această coerență: *„și deodată-n jurul meu natura / se făcu un cerc de-a dura / cînd mai larg, cînd mai aproape / ca o strîngere de ape"*. Imaginea e dinamică: *„deodată", „cerc de-a dura", „cînd mai larg, cînd mai aproape", „strîngere de ape";* perfectul simplu este elementul care conferă dinamism.

Prin modul de constituire, această metaforă poate fi asimilată „cuibarului rotind de ape" din poezia eminesciană.

„Nu există formă mai «desăvîrșită» decît cercul. Nici mai durabilă. [...] Ori de cîte ori vrea să-și reprezinte întinderea, spiritul face să se miște aceeași curbă în jurul aceluiași centru. Forma cercului este, așadar, cea mai constantă dintre formele grație cărora izbutim să ne reprezentăm locul real sau mental în care sîntem și să situăm astfel într-însul cele ce ne înconjoară sau cele de care ne înconjurăm. Simplitatea, perfecțiunea cercului, aplicabilitatea lui continuu universală fac din el prima din acele forme privilegiate care se regăsesc la temelia tuturor credințelor, servind ca principiu de structurare tuturor spiritelor. [...] Cercul este o formă a formelor", scrie și Georges Poulet în celebra sa carte *Metamorfozele cercului* (București, Editura Univers, 1987, trad. de Irina Bădescu și Angela Martin, p. 1).

Iubirea e o formă de transcendență (*„și privirea-n sus țîșni"*). Apar aici simbolul privirii („corporalizat", așa cum se întîmplă în mare parte în acest volum: *„curcubeu tăiat în două"*) și al auzului, simboluri ale receptivității, ale relației cu cosmicul. Prin iubire, aceste simboluri se contopesc, sînt conciliate în același plan al transcendenței (*„Și privirea-n sus țîșni / curcubeu tăiat în două / și auzul o-ntîlni / tocmai lîngă ciocîrlii"*).

Ultima strofă semnifică eliberarea prin iubire a eului de determinările senzoriale, contingente. Prin iubire se realizează o pierdere a identității și cîștigarea unei alte identități: *„Mi-am dus mîna la sprînceană / la tîmplă și la bărbie / dar mîna nu le mai știe"*.

Ca și în *Paradis în destrămare* (Lucian Blaga), senzorialitatea e o formă a *căderii*. În poezia citată, îngerii decad la nivelul condiției umane și intră în mecanismul determinărilor senzoriale: *„Noaptea, îngerii goi / zgribulind se culcă în fîn"*. La Nichita Stănescu acest tip de determinare e conotat tot negativ; prin iubire, însă, eul se eliberează de o astfel de determinare. „Înălțarea" în alt plan înseamnă anularea acestor determinări. Prin iubire se trece deci într-un alt plan al reprezentărilor: *„Și alunecă-n neștire / pe-un deșert în strălucire / peste care trece-alene / o leoaică arămie, cu mișcările viclene / înc-o vreme și-înc-o vreme"*.

Schema epică corespunde unei evoluții a sentimentului: de la *„leoaică tînără"* la *„leoaică arămie, cu mișcările viclene"* (formă de maturizare a iubirii), gradația semnificînd evoluția de la inocență la experiență, de la spontaneitate la subtilitate. Putem spune că această schemă se structurează pe o temporalitate subiacentă.

Ultimele două versuri pun în evidență un act de intertextualitate. Inserția unui text construit după modelul eminescian nu face decît să potențeze permanența sentimentului erotic și să trădeze modelul poetului. Forțînd puțin nota, putem spune că prin acest final Nichita Stănescu, dacă nu se circumscrie postmodernismului, îl prefigurează, cu siguranță.

Ziarul unionist „Steaua Dunării" (1856 – 1860)[1]

I. HANGIU

După revoluțiile de la 1848, evenimentele istorice se succed cu repeziciune în favoarea românilor: în octombrie 1853 Turcia declară război Rusiei, în aprilie-septembrie 1854 armatele țariste, sub presiunea celor austriece, sînt obligate să părăsească principatele române și să se îndrepte spre Crimeea, în iunie se încheie convenția turco-austriacă pentru apărarea Moldovei și a Țării Românești, iar în decembrie se semnează la Viena tratatul de alianță anglo-franco-austriac, care prevedea, între altele, obligația Austriei de a apăra principatele împotriva unei invazii a trupelor țariste, precum și instituirea unei comisii cu participarea puterilor aliate, care să reglementeze situația politică și juridică a țărilor române. În aceste împrejurări istorice, geniul politic al lui Kogălniceanu a intuit că a sosit momentul Unirii celor două principate într-un singur stat național.

În vederea pregătirii opiniei publice românești și străine, Kogălniceanu editează la Iași, în anii 1855 – 1860, *Steaua Dunării. Jurnal politic, literar și comercial.* În primul număr din 1 octombrie 1855 semnează cu inițialele M. K. articolul-program, care începe astfel: *„Steaua Dunării* iesă într-o epohă din cele mai însemnate ale lumii moderne. Un războl mare, un război de eroi, întreprins pentru emanciparea Orientului și a *principatelor îndeosebi* [s.n.] se urmează chiar în apropierea marginilor noastre, ce încă astăzi răsună de vuietul căderii Sevastopolului"[2]. Țelul politic al revistei este „de a ținea pre publicul român într-o cunoștință lămurită și continuă nu numai despre întîmplările cele mai importante ale zilei, dar, totodată, și despre spiritul și tendințile marilor luptători" *(ibidem)*. Kogălniceanu reamintește contemporanilor faptele „marilor bărbați ai României", insistă asupra necesității creării la gurile Dunării a unui stat unitar român: „Unirea Moldaviei și a Valahiei singură va depărta conflicte viitoare pe țărmurile Dunării și ale Mării Negre, singură va consolida pacea în Orient" (ed. cit., p. 155).

Pe plan intern ziarul lui Kogălniceanu își propune să militeze pentru „emanciparea și îndrituirea claselor muncitoare", desființarea „sclaviei, această pată neagră a omenirii, care, pe tot pămîntul european, s-au păstrat încă în singurele principate, modificarea sistemului fiscal, răspîndirea instrucției primare etc." *(ibidem)*.

Ziarul *Steaua Dunării* a fost bine primit de contemporani, după cum rezultă din scrisorile bucovinenilor Gheorghe, Alecu și Eudoxiu Hurmuzachi, ale moldovenilor C. Negri și V. Alecsandri și ale muntenilor C. A. Rosetti și Dimitrie Brătianu[3]. Atitudinea

1 Textul conferinței rostite la radio în cadrul emisiunii „Zări și etape" din ziua de 2 octombrie 1995.

2 Vezi *Presa literară românească. Articole-program de ziare și reviste (1789 — 1948)*, Ediție în două volume, București, Editura Minerva, 1968, vol. I, p. 154. În continuare, trimiterile se dau în text.

3 Vezi *Publicațiunile periodice românești. Ziare, gazete, reviste.* Descriere bibliografică de Nerva Hodoș și Al. Sadi-Ionescu, București, Tom. I, 1913, p. 696.

democrată a lui Kogălniceanu nu a fost pe placul oficialităților, astfel încît *Steaua Dunării* este suprimată de cenzură între 3 martie și 22 mai 1856 și apoi între 11 septembrie 1856 și 1 noiembrie 1858, cînd apare la Bruxelles o ediție în limba franceză cu titlul *L'Étoile du Danube.*

La 2 ianuarie 1859, *Steaua Dunării* fuzionează cu ziarul *Zimbrul și Vulturul* și reapare cu titlul *Steaua Dunării. Zimbrul și Vulturul,* avînd redactori pe M. Kogălniceanu, V. Alexandrescu, V. Mălinescu și I. Codrescu, cu un program adecvat: *suveranitate externă* — Unirea Principatelor; *suveranitate internă* — autonomie, îmbunătățirea soartei locuitorilor săteni, secularizarea averilor mănăstirilor, iar în ceea ce privește *autonomia individuală* — libertatea publică și individuală *(habeas corpus),* libertatea presei, libertatea de întrunire, instrucție gratuită și obligatorie.

Ca jurnal literar, *Steaua Dunării* s-a alăturat de la primul număr opiniilor și tendințelor revistei *România literară,* apărută sub conducerea lui Vasile Alecsandri în ianuarie 1855 și în aceeași tipografie francezo-română a lui Adolf Berman din Iași, revistă suspendată după 47 de numere, în octombrie, pentru cuvintele: „Astăzi cade și se desființează sclavia cea neagră; mîine caută să cadă și să se desființeze șerbia cea albă" (ed. cit.,p. 151). În deplin acord cu poporul poet Vasile Alecsandri, Kogălniceanu scrie în articolul-program din 1 octombrie 1855: „literatura românească trebuie să se adape la izvoarele naționalității, adică în istoria, moravurile și credințele țării", cele două publicații urmînd să combată „direcția falsă ce o parte din scriitorii de astăzi încearcă a o da limbii și literaturii" (ed. cit., p. 156).

Urînd „ignoranța și mediocritatea ascunse sub cuvinte răsunătoare", militînd pentru „formarea spiritului critic", Kogălniceanu era convins de necesitatea creării „unei literaturi originale, nobile", a unei limbi și literaturi comune pentru toți românii, idee înscrisă în programul *Daciei literare,* care va fi dezvoltată de către Titu Maiorescu în revista *Convorbiri literare.*

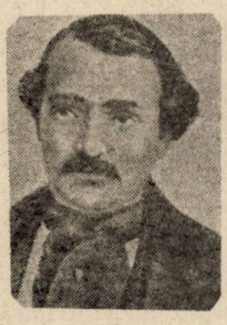

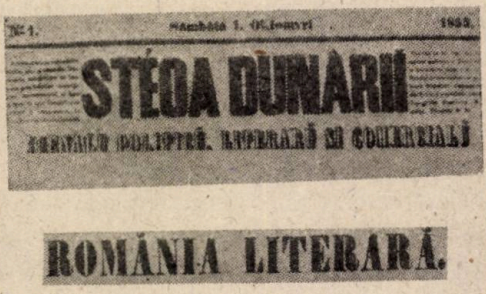

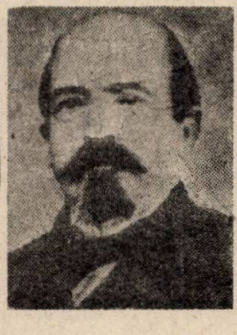

Între colaboratorii jurnalului *Steaua Dunării* se numără Vasile Alecsandri, care publică în nr. 31 din 9 iunie 1856 imnul devenit național *Hora Unirii,* încheiată cu strofa: „Și să vadă sfîntul soare / Într-o zi de sărbătoare / Hora noastră cea frățească / Pe cîmpia românească", și în nr. 34 din 16 iulie, dialogul politic în versuri *Păcală și Tîndală.* Mai semnează versuri G. Sion, D. Dăscălescu, A. Donici, C. D. Aricescu și alți poeți

contemporani. C. A. Rosetti publică, în mai multe numere, o recenzie la volumul *Doine și lăcrămioare* al lui V. Alecsandri, cu reproduceri de versuri și ample comentarii. Din Londra, D. Brătianu trimite redacției o scrisoare intitulată *Dragii mei amici*, care apare în nr. 38 din 26 iunie 1856 și în care autorul afirmă: „Dară unirea este singura temelie statornică a edificiului viitorului nostru; fără dînsa oare ce [orice] se va clădi va fi clădit pe nisip...". Unirea este sufletul poporului român, e glasul României. În nr. 62 din același an 1856, un oarecare K. Forăscu se întreba retoric: „Va fi unirea sau nu va fi?" și răspundea cu argumente: „Va fi pentru că inima românului e dreaptă, necoruptă și necoruptibilă, pentru că suvenirul strălucitelor fapte ale lui Ștefan cel Mare nu s-a stins încă din inima nimănui, pentru că sîntem neam cu Franța și Franța, popor luminat și generos, va face pentru noi mai mult decît Rusia pentru Șerbia".

Și unirea Țării Românești cu Moldova s-a înfăptuit la 24 ianuarie 1859, cu sprijinul împăratului Napoleon al III-lea, prin dubla alegere a domnitorului Alexandru Ioan Cuza, care și-a asociat în realizarea reformelor politice și sociale drept principal colaborator pe redactorul ziarului *Steaua Dunării*. Dacă primul împărat al Franței, Napoleon Bonaparte, a acceptat, în 1812, ca Basarabia lui Ștefan cel Mare să fie cedată Rusiei țariste, Napoleon al III-lea a susținut pe căi diplomatice unirea Principatelor Române, denumite apoi cu un singur cuvînt România.

Ion Vinea (1895 – 1964)

D. MICU
Universitatea din București

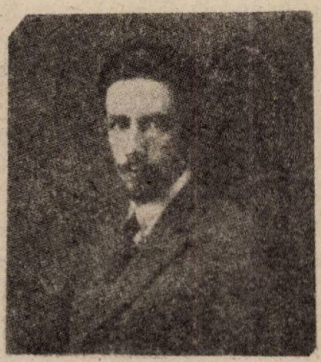

Poetul, prozatorul și ziaristul Ion Vinea s-a născut la Giurgiu în ziua de 17 aprilie 1895, cu numele Ion Eugen Iovanache și a murit la București în ziua de 6 iulie 1964. Debutează în revista *Simbolul* (1912) din Iași, ca poet, dar prima sa culegere de poezii avea să apară în anul morții. Colaborează cu versuri și proză la revistele *Contimporanul*, *Facla* și altele. A publicat nuvele expresioniste (adunate în vol. *Descîntece* și *Flori de lampă*, 1921, *Paradisul suspinelor*, 1930), precum și două romane, ambele apărute postum: *Lunatecii* (1965) și *Venin de mai* (1971). A tradus din Shakespeare, E. A. Poe ș.a.

Excluzînd poeții doar marcați de avangardism sau care s-au îndepărtat de el, după ce, un timp, îl practicaseră (B. Fundoianu, Adrian Maniu), abstracție făcînd și de Tristan Tzara (1896 – 1963), care nu prin producția românească, oricît ar fi aceasta de predadaistă, a declanșat, în 1916, la Zürich, dadaismul, cel mai puternic talent din mediul extremului modernism e, de departe, Ion Vinea. Dar, avangardist în vorbă, el este prea puțin, și doar incidental, și în faptă. Poemele sale ultramoderniste sînt mai puține decît degetele unei

singure mîini şi nu prea îl exprimă, părînd mai curînd jocuri ocazionale, improvizaţii. Poziţia lui Vinea în raport cu mişcarea de avangardă interbelică e aproximativ aceeaşi cu a lui Macedonski faţă de simbolism. Ion Vinea a dat impuls mişcării avangardiste, fără a fi el însuşi, cu adevărat, un poet dadaist, constructivist sau suprarealist.

Minulescian la debut, care se produce în mica revistă bucureşteană *Simbolul,* scoasă în 1912, sub numele de I. Iovanaki, împreună cu S. Samyro (Samuel Rohrenstock), viitorul Tzara, Ion Vinea avea să iasă din simbolism repede, ca şi prietenul său.

Eminamente elegiacă în substanţă, poezia lui Ion Vinea estetizează tristeţea prin „intelectualizare", prin (observă N. Davidescu) constanta grijă a poetului „de a picura, otrăvitor, inteligenţa în inspiraţie şi de a reda, astfel, numai echivalentul intelectual al emoţiei încercate". „Inteligenţă", „intelectualizare", în poezie, înseamnă, cum specifică acelaşi critic, între altele, simţ al compoziţiei, pricepere de a proporţiona eficient „raporturile dintre sensibilitate şi armătura ei cerebrală", ştiinţă a selecţiei, a eliminării prisosurilor, capacitate de a domina şuvoaiele sentimentului. La nivel lingvistic, intelectualitatea operează prin folosirea neologismului şi prin precizia formulărilor, prin construirea propoziţiei într-un fel ce exclude componentele parazitare, suculenţa debordantă, lăbărţarea. Dar intelectualitatea nu e, firește, în poetica lui Vinea, totul. Langoarea e sterilizată şi pe alte căi; prin imagism, prin citadinism, prin prozaizări (suave), prin mimarea stîngăciei (altfel decît la Adrian Maniu, de regulă), prin obiectivare, impersonalizare. Prin teatralizare, ca la Minulescu — nu. Emul al lui Minulescu prin gust, Vinea e mai apropiat de G. Bacovia prin sensibilitate şi, asemenea lui, evită spectacularul. Spre deosebire de, în special, Adrian Maniu, el recurge extrem de rar, chiar şi în tinereţe, la clovnerii şi, mai rar încă, incidental doar, şi ca divertisment, la orice procedări din acelea prin care se exprimă cinismul, cruzimea sau impietatea. Nu găsim în poemele sale agresivitate, sarcasm, umor negru; doar ironie, de obicei, o ironie inofensivă; o autoironie, mai ales, discret amară, mod, de fapt, al tristeţii. Autorul *Orei fîntînilor* (1964) e un tipic suflet fărîmiţat (în poezie, firește), şi cuvîntul *Prund,* cu care şi-a intitulat două piese lirice, rezumă, metaforic, foarte exact structura creaţiei. E vorba, evident, de un prund aurifer! Poemele sale (o spun, într-un fel sau altul, toţi cercetătorii, de la Davidescu la exegeţii din zilele noastre) nu afirmă „atitudini cristalizate", ele sînt „colecţii de stări de spirit", alăturări de notaţii, aglomerări de „disonanţe", cu „discontinuităţi", efectuate, nu rareori, cu o „tehnică simultaneistă", „panouri disparate", „notaţii de atmosferă sufletească".

Cu desăvîrşire liber şi, de cele mai multe ori, nerimat, versul nu e, totuşi, aritmic, amuzical; dimpotrivă, ceea ce îl singularizează e tocmai o anume muzică, interioară, acea tonalitate de lamento pe care n-o mai întîlnim decît, uneori, la Lucian Blaga (în special în volumul *În marea trecere).* Muzica aceasta e zestrea cea mai de preţ, dar şi blestemul poetului, căci e muzică „simbolistă", produs adică, al unui climat sufletesc pe care inteligenţa artistică tocmai caută să-l camufleze, dacă nu să-l modifice.

Prin fondul de sensibilitate maladivă, Ion Vinea rămîne, în întreaga sa operă, un „simbolist", oricît de antisimboliste i-ar fi procedeele (la modul expresionist, constructivist, suprarealist, incidental: dadaist), un neoromantic, în orice caz, veşnic invadat de melancolii. Altfel zis, un poet minor. Un „minor mare", dacă vrem, însă nu din categoria „marilor" de primă mărime.

Emil Cioran (1911 — 1995)

VALENTIN PROTOPOPESCU
Student, anul V, Facultatea de Filozofie

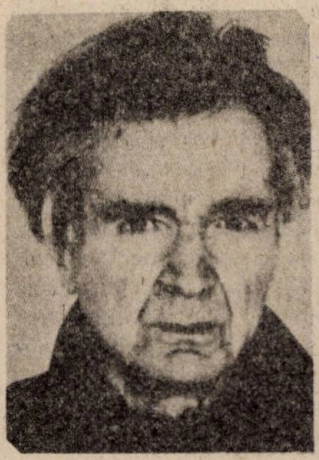

Emil Cioran s-a născut la 8 aprilie 1911 în satul transilvănean Răşinari, fiind cel de-al doilea copil al preotului ortodox Emilian şi al Elvirei Cioran. Despre epoca primilor ani de viaţă, petrecută în cvasimiticul sat de munte, autorul scrie: „...nu cunosc alt caz de copilărie atît de fericită ca a mea". La 10 ani, în 1921, Cioran se mută împreună cu familia la Sibiu. Atunci se produce „izgonirea din Paradis", acolo e de găsit originea „căderii în Timp" din armonia adamică a vîrstei inocenţei.

În Sibiu învaţă la Liceul „Gh. Lazăr". Este epoca unor lecturi febrile, care marchează o surprinzătoare precocitate intelectuală. Autorii preferaţi sînt Balzac, Flaubert, Tagore, Dostoievski, Eminescu, Schopenhauer, Nietzsche, citiţi în germană şi franceză. În această perioadă, Cioran descoperă „continentul insomniei", durerea ieşirii din Edenul infantil potenţînd intensitatea trăirilor unui adolescent măcinat de obsesia morţii şi de întrebările cruciale cu privire la destin şi la sensul existenţei.

La 17 ani, Emil Cioran se înscrie la Facultatea de Litere şi Filozofie din Bucureşti, ale cărei cursuri le urmează între anii 1928 şi 1932. Complexele provincialului sporesc sentimentul unei singurătăţi orgolioase, care se nutreşte aproape exclusiv din ardenta frecventare a marilor spirite ale filozofiei germane: Schopenhauer, Nietzsche, von Hartmann şi Simmel, pe de o parte, iar, pe de altă parte, Kant, Hegel, Fichte, Schiller, şcolile neokantiene, fenomenologia lui Husserl. Nu sînt ocoliţi nici marii mistici apuseni sau răsăriteni, părinţii bisericii, reprezentanţii sapienţei orientale. La loc de cinste se află Dostoievski, Berdiaev, Şestov şi Bergson. De altfel, intuiţionismul bergsonian oferă materia tezei sale de licenţă, pentru care obţine *magna cum laude*.

Trebuie remarcat faptul, decisiv în economia viitoarei sale opere, că pentru tînărul Cioran semnificativi sînt autorii implicaţi existenţial în destinul propriilor texte, acei gînditori care, refractari faţă de sistemele filozofice rigide, îşi asumă la modul dramatic aspiraţiile vitaliste, eşecul sau zbaterea în marginea situaţiilor-limită.

Emil Cioran debutează în 1932 în presa culturală a vremii cu articole şi eseuri care dau expresie unei viziuni existenţiale neverosimil de acute. Colaborează la *Gîndirea*, *Vremea*, *Cuvîntul*, *Calendarul*, *Floarea de foc*, *Revista de filozofie* etc., textele sale[1]

1 Citarea cîtorva titluri nu e de prisos pentru înţelegerea amplitudinii şi orientării *Anschauung*-ului spiritual al lui Cioran: *Elogiul profeţiei*, *Despre stările depresive*, *Ţara oamenilor atenuaţi*, *Despre adevărata agonie* etc.

stîrnind ample polemici și crunte adversități și impunîndu-l ca pe un stilist matur, întotdeauna inconfortabil pentru cei dedați la comerțul cu stereotipia gîndirii mediocre.

Tînărul Cioran beneficiază în anii 1933, 1934 și 1935 de o bursă de studii la Berlin, oferită de Fundația Humboldt. Articolele trimise în țară și publicate în *Vremea* deconspiră un vizionarism apocaliptic trăit la limita de sus a paroxismului. Violența exagerărilor și radicalismul adeziunii la mistica harismaticilor lideri ai extremei drepte, ca și credința apăsată în forța catartică a agresiunii, dincolo de aspectul lor reprobabil astăzi (Cioran însuși s-a dezis în repetate rînduri de „rătăcirile" tinereții), indică o incredibilă puritate a *sincerității*, dar și un *patriotism* trăit cu vulcanica tărie a disperării.

Într-un interviu acordat la senectute, Emil Cioran spunea că a debutat cu o carte „absolut demență", pentru a accede, de-a lungul anilor, la o foarte dezagreabilă, dar fatală „normalitate". În 1934 primește un premiu pentru cartea *Pe culmile disperării* (București, 1934; reeditată în 1990 și 1993). Urmează încă alte cîteva volume, a căror notă comună este *frenezia*. Însăși existența în epocă a gînditorului poartă pecetea unei stihiale intensități. Vreme de un an (1936 – 1937) „încearcă" să predea filozofia la Liceul „Șaguna" din Brașov. Experiența didactică îl dezamăgește, iar rezultatul este concedierea. Din acel moment Cioran înțelege că normalitatea unei existențe cotidiene (și deci larvare) l-ar sufoca. Alege, prin urmare, statutul automarginalizatului social și efectul său, sărăcia, ca preț al prezervării libertății personale.

Perioada brașoveană, decisivă în ceea ce privește opțiunea existențială pentru condiția unui *anahoretism sui generis*, îl apropie irevocabil de autorii care-i vor influența sensibilitatea ideatică și matca stilistică: Shakespeare și Dostoievski.

Publicistica din intervalul anilor 1933 – 1937, ca și volumele scrise în românește *(Cartea amăgirilor,* București, 1936, reeditată în 1991; *Schimbarea la față a României,* București, 1936, 1941; ediție revăzută, 1990, 1993; *Lacrimi și sfinți,* București, 1937, reeditată în 1991, 1995; *Amurgul gîndurilor,* Sibiu, 1940; reeditată în 1991, 1994; *Îndreptar pătimaș,* București, 1991) trădează o sensibilitate maladivă convertită într-o vitalizantă revoltă mîntuitoare. Între teribilism și sinceritate se plasează voința de a făuri un destin neamului și de a forja un stil cultural prin care românismul să acceadă la universalitate. Bolnav de sine însuși *(Pe culmile disperării)*, sfîșiat de tensiunea conflictului cu Dumnezeu *(Cartea amăgirilor, Lacrimi și sfinți, Amurgul gîndurilor)*, Cioran vituperează apocaliptic la adresa poporului român, profețind o purificatoare *transfigurare* a României *(Schimbarea la față a României)*.

Aflat la Paris din 1937 ca bursier al statului francez (bursă prelungită în 1938), Emil Cioran devine rezident francez. În 1947, vara, găsindu-se într-un sat de lîngă Dieppe (după ce vreme de 10 ani colindase Franța, în vacanțe, pe bicicletă, ajungînd să o cunoască mai bine decît autohtonii) și încercînd să-l traducă pe Mallarmé în românește, are revelația necesității de a adopta limba franceză ca idiom mai convenabil în materie de disponibilități expresive, româna părîndu-i-se un grai prea sălbatic și frust, prea arhaic și periculos de poetic. Cioran, renunțînd la a mai gîndi și simți *în românește*, se desparte de trecutul său – ori măcar se lasă ispitit de farmecul acestei iluzii.

Bîntuit de demonul perfecțiunii expresiei, „eternul student" român (a locuit în cămine și mansarde, a mîncat la cantine studențești și a beneficiat de subvenții universitare pînă la aproape 40 de ani!) se „căsătorește" cu limba franceză a rafinatului secol al XVIII-lea prin mijlocirea unui paralitic basc, purist fanatic al limbii. Așa se nasc cele patru versiuni ale

volumului *Précis de décomposition* (Paris, 1949 – *Tratat de descompunere*, București, 1992), carte pentru care primește Premiul Rivarol (1950), unicul premiu pe care îl acceptă.

Perioada franceză a creației lui Cioran se caracterizează printr-o remarcabilă, aparent, monotonie. Stereotipia *inspirată* a scriiturii sale relevă *unitatea exemplară* dintre operă și viață. Publică la un singur editor (Gallimard) și la un interval variind între 6 și 2 ani, volume care încet-încet îi fac faima de gînditor „periculos" și fascinant, de o uimitoare originalitate: *Syllogismes de l'amertume*, Paris, 1952 *(Silogismele amărăciunii*, București, 1992); *La tentation d'exister*, Paris, 1956 *(Ispita de a exista*, București, 1992); *Histoire et utopie*, Paris, 1960 *(Istorie și utopie*, București, 1992); *La chute dans le temps*, Paris, 1964 *(Căderea în timp*, București, 1994); *Le mauvais Démiurge*, Paris, 1969 *(Demiurgul cel rău*, București, 1995); *De l'inconvénient d'être né*, Paris, 1973 *(Despre neajunsul de a te naște*, București, 1995); *Ecartèlement*, Paris, 1979 *(Sfîrtecare*, București, 1995); *Exercices d'admiration*, Paris, 1985 *(Exerciții de admirație*, București, 1993); *Aveux et anathèmes*, Paris, 1987 *(Mărturisiri și anateme*, București, 1994).

Cioran violentează habitudinile intelectuale prin tot ceea ce face. Este supranumit „filozoful clandestin", iar Europa, în special spațiul germanic și hispanic, îl descoperă înaintea țării sale de adopție, Franța. „Acasă", la Paris, Cioran refuză să acorde interviuri, să devină persoană publică, vedetă la T.V. și Radio. Se căsătorește și, timp de mai bine de două decenii, locuiește într-o mansardă mai mult decît modestă, în Rue de l'Odéon.

E sărac, deci liber. Își trăiește cu voluptate angoasele și își celebrează în rafinate expresii întunecatele spaime. Se simte, ca și în adolescență, fascinat de personajele ratate. Sceptic, dar nu și nihilist, apologet al ideii de sinucidere, dar supraviețuitor frenetic, Cioran își actualizează temele și obsesiile „românești" *(Dumnezeu, moartea, misticismul, apostazia, inutilitatea, iubirea, dezgustul, derizoriul, insomnia, frumusețea, barbaria, muzica, sfințenia, umorul, decadența, nostalgia, libertatea* etc.) la nivelul unei stilistici de o ținută aproape... dumnezeiască. El este genul de scriitor pe care criticul inteligent îl abordează *exclusiv* prin intermediul selecției de citate.

Opera sa, desfășurată între *ispita de a exista* și *neajunsul de a te naște*, este surprinzător de solidară tematic, reliefînd o nesfîrșită monotonie, salvată „doar" prin rafinarea infinitelor modalități de expresie literară. O spune însuși Cioran: ce știam la 20 de ani știu și la 60, am trăit așadar zadarnic, căci *nil nove sub sole*.

Aforistic și fragmentar, antifilozof declarat, Emil Cioran este poate *ultimul mare spirit lucid al veacului*. Biografie și bibliografie, la el fac una. S-a mîntuit prin scris, a supraviețuit prin expresie (deși considera, spre bătrînețe, că a scris mult, imens de mult și inutil!) și va dăinui prin tot ceea ce este. Sincer și curajos în a fi el însuși, a avut o impresionantă vocație a prieteniei, printre intimii săi numărîndu-se Mircea Eliade, Constantin Noica, Eugène Ionesco, Petre Țuțea, Paul Celan, Octavio Paz, Samuel Beckett sau Henri Michaux.

Ironia soartei a făcut ca Emil Cioran să agonizeze vreme de un an într-un așezămînt spitalicesc, atins de maladia lui Alzheimer, cu spiritul întunecat de rătăciri străine infernalei sale lucidități. Ca și Kant, moare cu mintea cufundată în tenebre, el, cel tăios și strălucitor ca raza de lună.

Emil Cioran se stinge în primăvara anului 1995, la Paris, în vîrstă de 84 de ani. Se odihnește în cimitirul Montparnasse, lîngă marele său prieten, Eugène Ionesco.

George Uscătescu (1920 – 1995)

PAULA BRAGA
Institutul de Științe ale Educației, București

Poetul, prozatorul și filozoful George Uscătescu s-a născut în comuna Curteana-Crețești, jud. Gorj, la 5 mai 1920, într-o familie de învățători. A urmat școala primară în comuna natală și liceul la Tg.-Jiu, luîndu-și bacalaureatul la Craiova în 1937.

Se înscrie la Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din București, frecventînd în paralel cursurile Facultății de Drept. În cei trei ani de studii filozofice, filologice și juridice, George Uscătescu își însușește o temeinică pregătire de specialitate, cu profesori de prestigiu ai timpului, între care: Al. Marcu, D. Caracostea, T. Vianu, Nae Ionescu la litere și filozofie, Istrate Micescu și Vintilă Dongorozi la drept.

În 1940, fiind student în anul al III-lea, obține, cu avizul lui Nicolae Iorga, o bursă de studii în Italia. Contactul cu marii profesori italieni ai vremii, în special cu G. Gentile, pe care l-a considerat maestrul său, cu tradițiile umaniste ale culturii occidentale a contribuit, fără îndoială, la formarea sa filozofică și juridică, ale cărei baze fuseseră puse în România. Rezultatele cercetărilor sale temeinice sînt încununate cu obținerea celor două doctorate: în litere (1941) și în drept (1943).

După al doilea război mondial, încheiat cu o nouă hartă politică a Europei divizate printr-o cortină de fier, în spatele căreia România este obligată de sovietici să întrerupă legăturile tradiționale, economice și culturale, cu Occidentul, George Uscătescu, ca și Mircea Eliade, Eugen Ionescu sau Emil Cioran, ia calea exilului, stabilindu-se în Spania, la Madrid, unde devine titularul Catedrei de teorie a culturii și estetică a Universității Complutense, catedră la care funcționaseră Ortega y Gasset și Eugenio d'Ors. Desfășoară o vastă și variată activitate de profesor și cercetător al culturii europene și universale.

Opera sa poetică, filozofică, istorică, politică și juridică este alcătuită din peste 60 de volume, precum și din sute de articole, studii, comunicări ținute în marile capitale ale lumii, publicate în reviste de prestigiu sau în propria sa revistă, apărută în limba română la Madrid în 1951, cu titlul *Destin*. Mircea Eliade, unul dintre colaboratorii permanenți, afirma că *Destin* a durat mai mult decît cele mai faimoase reviste românești. Meritul este, în primul rînd, al profesorului Uscătescu pentru că a realizat în jurul acestei reviste ceea ce îi plăcea să numească *„fără nici un fel de falsă modestie, cea mai importantă concentrare de forțe intelectuale și politice*

unitare"[1]. De altfel, el a crezut întotdeauna în unitatea şi universalitatea culturii române, fie că era creată în exil sau în ţara condamnată pentru multă vreme la „absenţă". Ideea a fost exprimată tranşant în *Cuvîntul înainte* apărut în primul număr al revistei: *„Elitele intelectuale româneşti, aruncate de circumstanţele istorice tragice, prin care trece neamul nostru, dincolo de ţară, constituie, pe măsura autenticităţii lor, nu simple mănunchiuri sau individualităţi deplasate din spaţiul lor normal de creaţie în spirit, ci adevărate frînturi de Ţară, reprezentînd întreg universul românesc, am putea spune un fel de monade de viaţă şi cultură românească. Nu se poate garanta acel proces indispensabil de continuitate culturală românească, misiune ce incumbă în mod esenţial valorilor intelectuale, nu pot fi salvate din haos esenţele sufletului românesc, nu se poate produce fenomenul necesar de integrare permanentă în destinul neamului, cîtă vreme elitele intelectuale, operînd în libertate, [...] nu sînt o prelungire rodnică în neîncetată poziţie de veghe a Patriei şi a pămîntului românesc"*[2]. Acest program a fost ilustrat de valoroşii colaboratori ai revistei, atît din exil (Mircea Eliade, Gafencu, Cioran, Brăiloiu, B. Munteanu, Şt. Baciu etc.), cît şi din ţară (C. Noica, Zoe Dumitrescu Buşulenga, P. Comarnescu, V. Anania ş.a.).

Dintre lucrările lui George Uscătescu consacrate problemelor istorice, politice şi juridice menţionăm: *El problema de Europa* (1949), *Rumanía, pueblo, historia, cultura* (1951), *De Maquiavelo a la razón de Estado* (1951), *Europa ausente* (1953, 1957), *Rebelión de las minorías* (1955, 1958), *La mort de l'Europe?* (1957, Premiul Uniunii Latine, Paris, 1957), *Tiranía y negación de la Historia* (1958), *Escatologia y Historia* (1959), *Utopía y plenitud histórica* (1963), *Estructura política y estatal en las nuevas perspectivas de la Europa del Este* (1969), *Europa, nuestra utopía* (1978). La acestea, se adaugă cele de estetică, de istorie a filozofiei şi a culturii, dintre care unele au fost traduse şi în româneşte: *Juan Battista Vico y el mundo histórico* (1956), *Constantin Brâncuşi* (1958), *Séneca, nuestro contemporáneo* (1965), *Teatro occidental contemporáneo* (1968), *Proceso al Humanismo* (1968), *Erasmo* (1969, Premiul Naţional de Literatură, Madrid), *Aporías del Estructuralismo* (1971), *Breve Teoria e Historia de la Cultura* (1973), *Historia de la Filosofía* (1978).

Opera filozofului, esteticianului şi politologului G. Uscătescu este întregită şi de o valoroasă creaţie poetică, scrisă în limba română şi apărută în revista şi în colecţia *Destin* din Madrid: *Thanatos* (1970), *Dărîmat Ilion* (1972), *Melc sideral* (1974), *Memoria pădurii* (1977), *Millenarium* (1980), *Autobiografie* (1985), *Luceafărul: La un centenar* (1989), poem dramatic dedicat lui Eminescu, din care citãm:

„Limba a venit întreagă împodobită
La miraculosul ospăţ Instauratio regia
Tînărul profet înaripat a înţeles-o
A fost o înlănţuire bogată înaltă
Lumină sfîntă Luceafăr de început
Desfătare grea de înţelesuri şi har

1 P. Braga, *Un român celebru. Interviu cu profesorul George Uscătescu*, în *Paideia*, nr. 2, 1994, p. 66.
2 G. Uscătescu, *Timp şi destin*, Editura Destin, Madrid, 1993, p. 7.

Nupțială înlănțuire poetică.
În așteptare erau argintul apelor aromate
Aroma pădurii zvonul înserărilor pe deal și tei
Ah, tei în nocturnă înfiorare așteptînd
Tristețea de lună a poetului îndrăgostit
Poetul veșnic tînăr sub cerul românesc
Însetat de nemurire și de cuvînt și de
Patima unui neam ce-l aștepta în milenară liniște.
Așa a venit El poetul visărilor plenare
Cititor în stele și-n timp și în semne
Cuvîntul i-a fost sabie și platoșe și îndemn
În mîngîierea dorului de moarte și a mării
Și a visului molcom și a somnului
Desfătări lungi visînd cu hotarele Țării
Cu trandafirul zorilor cu arămiul toamnelor
Cu iubite cum n-au mai fost sub cerul înalt
Transfigurînd profilul înaintașilor preamărind
Glorii sfințite de fantezia lui fără seamăn".

Supraviețuindu-i lui Mircea Eliade, care moare în 1986, George Uscătescu, măcinat și el timp de mai mulți ani de o boală care nu iartă, pe care a înfruntat-o cu demnitate, continuă să scrie și să publice. Tema sa favorită, căreia i-a dedicat unul dintre ultimele studii (1994), necesitatea constituirii unei noi culturi, bazată pe dialogul dintre Dumnezeu și știință, pe convergența dintre cunoștințele fizice și cele teologice, ne dezvăluie același gînditor preocupat de căutarea unității, autenticității și libertății ființei umane, pe care le-a ilustrat prin propria sa existență.

Președinte al Societății Ibero-Americane de Filozofie (Madrid) și al Institutului de Studii Europene, al Societății Internaționale de Studii Umaniste „Giovanni Gentile" din Roma, membru al numeroase instituții culturale și de filozofie din Europa și America, este membru de onoare al Academiei Române din 1990, în 1994 acordîndu-i-se titlul de Doctor honoris causa al Universității din Iași. Mărturisea că toate acestea sînt „vanități" care l-au mișcat mult mai puțin decît respectuoasa și calda primire ce i s-a făcut în 1994, într-un ultim, simbolic periplu prin țară, din Banat în Transilvania și în Moldova, încheiat în București. S-a stins din viață în 1995, ca și Emil Cioran.

Acum, cînd numai spiritul său se mai află printre noi, susținînd și apărînd cu vehemență cultura română, cum a făcut-o întotdeauna prin opera sa, ar fi timpul să recunoaștem că personalitatea sa ne-a dat o lecție de demnitate care ar trebui să ne servească drept model.

Subiectele examenului de bacalaureat la limba și literatura română — sesiunea iunie 1995

1. Drama cunoașterii în lirica lui Lucian Blaga și a lui Vasile Voiculescu.

2. Comentați următorul fragment:

„Ieșea adesea la vînătoare; dar, într-o zi, se luă după un iepure, dete o săgeată, dete două și nu-l nimeri; supărat, alergă după el și dete și cu a treia săgeată, cu care îl și nimeri; dară nefericitul, în învălmășeală, nu băgase de seamă că, alergînd după iepure, trecuse în Valea Plîngerii.

Luînd iepurile, se întorcea acasă; cînd, ce să vezi d-ta? deodată îl apucă un dor de tată-său și de mumă-sa. Nu cuteză să spuie femeilor măiestre; dară ele îl cunoscură după întristarea și neodihna ce vedea într-însul.

— Ai trecut, nefericitule, în Valea Plîngerii! îi ziseră ele, cu totul speriate.

— Am trecut, drugele mele, fără ca să fi voit să fac astă neghiobie; și acum mă topesc d-a-n picioarele de dorul părinților mei, însă și de voi nu mă îndur [...] să vă părăsesc. Sînt de mai multe zile cu voi și n-am să mă plîng de nici o mîhnire. Mă voi duce dară să-mi mai văz o dată părinții și apoi m-oi întoarce, ca să nu mă mai duc niciodată.

— Nu ne părăsi, iubitule; părinții tăi nu mai trăiesc de sute de ani, și chiar tu, ducîndu-te, ne temem că nu te vei mai întoarce; rămîi cu noi; căci ne zice gîndul că vei pieri".

(Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte, în Petre Ispirescu, *Opere,* I, București, E.P.L., 1969)

Notă. Ambele subiecte sînt obligatorii. Timpul de lucru este de trei ore după verificarea subiectelor pe tablă. Se acordă: *trei puncte* pentru calitatea exprimării și aspectul îngrijit al lucrării; *un punct* din oficiu.

Barem de corectare și de notare

Subiectul nr. 1 — 4 puncte:

(a) Integrarea celor doi poeți în direcțiile și tendințele dezvoltării poeziei românești — 0,25 p.

(b) Încadrarea în subiect; motivarea modului de selectare și de organizare a cunoștințelor; capacitatea de analiză comparativă, de sinteză — 0,25 p.

(c) Viziunea lui Lucian Blaga, a lui Vasile Voiculescu privind creația literară — similitudini — 0,5 p.

(d) Teme și motive comune în creația poetică a celor doi autori; originalitatea acestora în cadrul literaturii române și universale — 0,5 p.

(e) Specificitatea liricii lui Lucian Blaga, a lui Vasile Voiculescu; raportul dintre eul poetic și univers; cunoaștere paradisiacă-luciferică (repere în structurarea universului poetic al lui Lucian Blaga); profan — sacru *(Paradis în destrămare);* Timp — Dragoste *(CLXXXIII);* interpretarea mitului biblic *(În grădina Ghetsemani; Paradis în destrămare);* tensiunea spiritului — starea de contemplație; estetica expresionistă (Lucian Blaga); vocația mistică — constantă a creației lui V. Voiculescu — 0,75 p.

(f) Niveluri ale comunicării poetice; structuri lirice; semnificații — 0,75 p.

(g) Particularitățile limbajului poetic; elemente de prozodie — 0,75 p.

(h) Pertinența judecăților proprii; originalitatea interpretării — 0,25 p.

Subiectul nr. 2 — 2 puncte:

(a) Integrarea fragmentului în structura basmului; apartenența acestuia la literatura populară; încadrarea în gen și specie literară — 0,5 p.

(b) Prezentarea succintă a problematicii, a structurii operei; evidențierea elementelor specifice basmului — 0,5 p.

(c) Relevarea motivului narativ; fondul de idei; evidențierea semnificațiilor etice și filozofice — 0,5 p.

(d) Considerații privind arta povestirii; particularități ale limbajului; simboluri — 0,5 p.

Calitatea exprimării și aspectul îngrijit al lucrării — 3 puncte:

(a) Capacitatea de analiză și de sinteză, de abstractizare și generalizare — 0,5 p.

(b) Corectitudinea gramaticală, respectarea normelor ortografice în vigoare; construcția corectă, logică și coerentă a enunțurilor; cursivitatea textului — 1 + 0,5 + 0,25 = 1,75 p.

(c) Vocabularul, asimilarea limbajului specific studiului literaturii; proprietatea termenilor — 0,5 p.

(d) Aspectul îngrijit al lucrării (așezarea în pagină, lizibilitatea scrisului, acuratețea lucrării) — 0,25 p.

Subiectele concursului de admitere la Facultatea de Drept din București
Proba de limba română — sesiunea 1995

Prof. univ. dr. THEODOR HRISTEA
Universitatea din București

I. Analizați exclusiv din punctul de vedere al sintaxei frazei următorul text:

Este ușor de înțeles că, din moment ce ți-am făcut atîtea promisiuni, te voi însoți pînă aproape de vîrful muntelui, chiar dacă drumul e cam lung și mai ales anevoios, iar vremea-i rea, caii mici și eu extrem de obosit.

Precizări:

1. Schema frazei *nu este necesară,* dar e absolut obligatoriu ca propozițiile să fie rescrise în ordinea din text, indicîndu-se, de fiecare dată, relațiile existente între ele.

2. Numerotarea propozițiilor se poate face fie în funcție de ordinea sau succesiunea predicatelor, fie ținîndu-se seama de cuvîntul cu care începe o propoziție.

3. Indicațiile referitoare la structura propozițiilor identificate sau la felul acestora după scopul ori conținutul exprimat *nu sînt necesare.*

II. Identificați locuțiunile și expresiile din textul de mai sus, arătați felul acestora și explicați structura (sau modul în care sînt formate).

III. Precizați prin rescrierea enunțurilor de mai jos care dintre formele sau construcțiile subliniate sînt corecte:

1. Este recomandabil ca în timpul *verei / verii* să mergem la mare sau la munte.
2. Copilul *sorei / sorii / surorii / surorei* lui este excepțional de dotat.
3. Înainte de a pleca, i-a trimis *maică-sii / maică-sei* o lungă scrisoare.
4. *Chibritele / chibriturile* folosite trebuie stinse cu multă atenție.
5. Din vîrful Ceahlăului, aveam în fața ochilor o priveliște *pitorească / pitorescă.*
6. Au fost perfecționate mijloacele de explorare *a / ale* aparatului cardio-vaseular.
7. Delegația română a fost formată din reprezentanți *a / ai* celor șase partide politice.
8. Examenul se va termina în ziua de *doisprezece / douăsprezece* septembrie.
9. Anul acesta copilul lor a fost clasificat *al optălea / optulea* din clasă.
10. Nici un om nu poate *să aibe / aibă* tot ce-și dorește în viață.
11. În țările subdezvoltate mulți copii și adulți *sufăr / suferă* din cauza malnutriției.
12. Fiecare om dorește să fie cunoscut de *cît / cîți* mai mulți semeni.
13. Ele *înseși / înșile / însele* sînt responsabile de tot ce s-a întîmplat.
14. Un vecin *al meu / de-al meu / de-ai mei* a fost premiat pentru o nouă invenție.
15. În urma crimei comise, avea *remuș cări / remuș cări de conș tiinț ă / mustrări de conș tiinț ă.*

IV. Precizați categoria lexico-gramaticală sau valoarea morfologică a lui <u>tot</u> și a locuțiunilor în care intră ca element constitutiv în următoarele contexte:

1. „Lasă-ți lumea ta uitată, / Mi te dă cu totul mie, / De ți-ai da viața toată, / Nime-n lume nu ne știe" (M. Eminescu).
2. „Tot mai citesc măiastra-ți carte, / Deși ți-o știu pe dinafară" (Al. Vlahuță).
3. „A fost un gemet întreit, / Din totul inimii pornit" (G. Coșbuc).
4. Am primit intact și în timp util tot ce mi-ai trimis.
5. Peste tot au existat și există încă probleme care trebuie rezolvate.
6. Cu toate că ea l-a părăsit, el continuă să o iubească.

V. Înlocuiți fiecare segment subliniat printr-un singur cuvînt, utilizînd procedeul contragerii și păstrînd neschimbat sensul enunțurilor de mai jos:

1. Fără căldura *pe care o primim de la soare* viața ar fi imposibilă pe pămînt.
2. Întors în țară, i-a făcut plăcere să revadă satul *în care s-a născut.*

3. După ani și ani, casa părintească a rămas *cum a fost întotdeauna.*
4. În ultimii ani de viață, era tot mai obsedat de ideea *că va muri.*
5. La câteva minute după *desprinderea de sol,* avionul s-a prăbușit în mod inexplicabil.
6. *După ce a ajuns* în străinătate, bunul meu prieten nu a mai dat nici un semn de viață.
7. „Într-o vreme [pe Camil Petrescu] l-au pasionat boxul și *mingea lovită cu bocancul*" (T. Arghezi).

VI. Indicați câte un singur sinonim lexical (neologic sau din fondul vechi al limbii) pentru fiecare dintre următoarele unități frazeologice verbale:

1. a da foc	6. a face legi	11. a pune în pericol
2. a da ordin	7. a-și ieși din fire	12. a sări în ochi
3. a da sfaturi	8. a lua capul (cuiva)	13. a ține isonul (cuiva)
4. a-și da viața (pentru cineva / ceva)	9. a lua parte (la ceva)	14. a ține piept
5. a depune armele	10. a se lăsa păgubaș	15. a trece în neființă

VII. Reconstituiți procesele derivative care au avut loc în cazul următoarelor cuvinte: ardelenește, dărnicie, florărească, moldovencă, ostășime, scriitoricesc și sticlozitate.

Precizare: Lanțul derivativ poate fi refăcut fie procedîndu-se în sens invers, fie pornindu-se direct de la prima bază derivativă (după modelul: 1. *butoiaș*, format de la *butoi* + sufixul diminutival *-aș*, iar *butoi* de la *bute* + sufixul augmentativ *-oi*; 2. *bute* + sufixul *-oi* > *butoi*, iar *butoi* + sufixul *-aș* > *butoiaș).*

VIII. Ortografiați următoarele neologisme scrise aici așa cum se pronunță:

1. blömarin	4. dizain	7. hobi	10. pic-ap	13. menigiment
2. cau-boi	5. dizel	8. living-rum	11. randevú	14. stiuardesă
3. chici	6. fer-plei	9. intermeţo	12. marcheting	15. uichend

IX. Arătați prin simplă rescriere care este forma corectă din următoarele perechi:

1. antedata – antidata	8. magazioner – magaziner
2. cromozon – cromozom	9. repercusiune – repercursiune
3. exchibiție – exhibiție	10. seif (monosilabic) – scif
4. estompa – extompa	11. state (de plată) – state
5. excapadă – escapadă	12. topogan – tobogan
6. femenin – feminin	13. tumoră – tumoare
7. dezinterie – dizenterie	14. vilegiatură – viligiatură

X. Identificați și rescrieți neologismele din următorul text (fără a da explicații de ordin semantic sau etimologic): „Nu este cu putință să-ți alegi un domeniu oricît de îngust și umbrit din istoria română fără să constați că Nicolae Iorga a trecut pe acolo și a tratat tema în fundamentul ei" (G. Călinescu).

XI. Identificați și explicați pe scurt confuziile paronimice din următoarele texte caragialești. (Necesare sînt numai explicațiile semantice, nu și cele etimologice.):

1. „Nimeni nu trebuie a mînca de la datoriile ce ne impun solemnaminte pactul nostru fundamentale, sfînta costituțiune" (Nae Ipingescu).

2. „Am avut, țață, parte că a sărit nenea Dumitrache și cu Nae ipistatul! aminteri mitocanul scosese șicul de la baston pentru ca să mă sinucidă" (Zița).

3. „Ei! geantă latină, domnule, n-ai ce-ți mai zice. De ce a băgat el în răcori, gîndești, pe toți împărații și pe Papa de la Roma?" (Conul Leonida).

4. „Bravos, bobocule! nu m-așteptam ca tocmai dumneata să te pronunți cu așa iluzii în contra mea" (Efimița).

5. „Poftiți, cocoane Nicule, poftiți... și, zău, să pardonați, în considerația misiei mele, care ordonă (serios) să fim scrofuloși la datorie" (Pristanda).

XII. Explicați succint de ce sînt pleonastice următoarele construcții și combinații lexicale: averse de ploaie, a se bifurca în două, a convietui laolaltă, cel mai optim (ca în „cele mai optime condiții" etc.) și hartă a mapamondului.

Barem de corectare

I. *10,5 puncte* sau *7 x 1,5* (dintre care 0,5 puncte pentru segmentarea corectă a unei propoziții, 0,5 pentru identificarea acesteia și 0,5 puncte pentru indicarea raporturilor sintactice).

Precizare: La stabilirea raporturilor dintre propoziții, dacă nu sînt greșeli prea grave ori dacă răspunsul este incomplet (neindicarea coordonării, a subordonării, a mijloacelor de realizare a coordonării sau subordonării, a mijloacelor de realizare a coordonării sau subordonării), se va scădea din totalul subiectului cel mult o jumătate de unitate (0,5 puncte).

II. *5 puncte* (cîte unul pentru fiecare locuțiune / expresie). Dacă simpla recunoaștere nu este însoțită de explicațiile necesare se acordă numai 0,5 puncte. La acest subiect nu se depunctează și nici nu se acordă un punct, dacă „aproape de" este considerată locuțiune prepozițională. Nu se admite ca locuțiune prepozițională „pînă aproape de" și se depunctează cu 0,5 puncte.

III. *18 puncte* (adică 1 punct pentru fiecare dintre primele 12 întrebări și cîte 2 puncte pentru numerele 13, 14 și 15, unde există două forme / construcții corecte).

IV. *7 puncte* (repartizate astfel: 2 puncte la nr. 1 și cîte 1 punct la celelalte întrebări). La acest subiect nu se cere indicarea structurii locuțiunilor, acordîndu-se punctajul maxim pentru simpla lor identificare și precizare.

V. *7 puncte* (cîte unul pentru fiecare segment corect substituit sau contras);

VI. *15 puncte* (cîte unul pentru fiecare sinonim lexical acceptabil);

VII. *7 puncte* (cîte unul pentru fiecare derivat corect și complet explicat). Dacă în unele cazuri reconstituirea „lanțului derivativ" se realizează parțial ori cu diverse erori, se acordă numai 0,5 puncte pentru derivatul respectiv.

VIII. *7,5 puncte* (cîte 0,5 puncte pentru fiecare neologism rescris corect);

IX. *7 puncte* (cîte 0,5 puncte pentru recunoașterea fiecărei pronunțări literare);

X. *6 puncte* (cîte unul pentru fiecare neologism existent în text);

Precizare: Dacă alături de adevăratele neologisme sînt menționate și cuvinte din fondul vechi al limbii, aceasta se soldează cu scăderea unui punct pentru fiecare unitate lexicală greșit interpretată.

XI. *5 puncte* (cîte unul pentru recunoașterea și explicarea fiecărei confuzii paronimice). În eventualitatea că explicațiile lipsesc ori nu sînt corecte, se acordă numai 0,5 puncte pentru simpla identificare a unei atracții paronimice.

Precizare: Semnalarea altor „confuzii paronimice" decît cele reale (de exemplu *costituție* sau *să mă sinucidă)* atrage și ea după sine depunctarea candidatului cu o unitate pentru fiecare eroare comisă și legată de cele cinci texte caragialești.

La chestiunile nr. X și XI depunctarea poate să meargă pînă la 0 (zero) în cadrul subiectelor respective, dar nu sînt posibile și alte scăderi din totalul de 100 de puncte.

XII. *5 puncte* (cîte unul pentru fiecare pleonasm corect și complet explicat, ceea ce nu presupune, *în mod obligatoriu și chiar în toate cazurile,* recurgerea la indicații de ordin etimologic).

Precizare: Orice greșeală de ortografie sau de exprimare, indiferent de natura ei, atrage după sine depunctarea candidatului cu *0,5 puncte* sau chiar cu *o unitate* (în funcție de gravitatea erorii). La calculul final, se ține seama de aceste eventuale erori, scăzîndu-se ceea ce trebuie din totalul de *100 de puncte* (cîte se acordă pentru răspunsuri corecte la toate întrebările).

Rezolvarea probei de limba română

I. Fraza este mixtă (cu predominarea subordonării) și conține șapte propoziții:

1. *Este ușor de înțeles* = principală și regentă față de propoziția nr. 2;

2. *că... te voi însoți pînă aproape de vîrful muntelui* = completivă directă subordonată propoziției nr. 1 (determină supinul *de înțeles)* și regentă față de propozițiile nr. 3, 4, 5, 6 și 7;

3. *din moment ce ți-am făcut atîtea promisiuni* = cauzală condițională subordonată propoziției nr. 2. Pentru acest tip de subordonată, vezi *Gramatica* Academiei, ediția a II-a, vol. al II-lea, p. 301 – 302. Se admite și cauzală cu nuanță condițională sau pur și simplu propoziție cauzală;

4. *chiar dacă drumul e cam lung și mai ales anevoios* = concesivă subordonată propoziției nr. 2 și în raport de coordonare copulativă cu propoziția nr. 5;

5. *iar vremea-i rea* = concesivă subordonată aceleiași regente (propoziția nr. 2) și coordonată copulativ cu propoziția precedentă (nr. 4). Față de propoziția nr. 6 se află în raport de coordonare prin juxtapunere sau alăturare;

6. *caii (sînt) mici* = concesivă subordonată regentei nr. 2 și coordonată atît prin juxtapunere cu propoziția nr. 5, cît și copulativ cu ultima propoziție (nr. 7);

7 *[și] eu (sînt) extrem de obosit* = concesivă subordonată regentei nr. 2 și coordonată copulativ cu propoziția precedentă (nr. 6). Ca și în propoziția anterioară, verbul copulativ *a fi* este subînțeles.

II. Locuțiuni și expresii:

1. *este ușor* = expresie verbală unipersonală prin formă și impersonală prin conținut, formată din verbul copulativ *este* + adverbul *ușor;*

2. *din moment ce* = locuțiune conjuncțională cauzală în a cărei structură intră prepoziția *din*, substantivul *moment* și pronumele relativ *ce;*

3. *a face promisiuni* = locuțiune verbală (echivalentă semantic cu *a promite),* formată din verbul *a face* + substantivul *promisiuni* (pl. lui *promisiune);*

4. *chiar dacă* = locuțiune conjuncțională concesivă (echivalentă semantic cu *deși),* formată din adverbul *chiar* + conjuncția *dacă;*

5. *mai ales* = locuțiune adverbială (sinonimă cu *îndeosebi),* formată din adverbul *mai* + participiul trecut (folosit adverbial) al verbului *alege.* Pentru această valoare a lui *ales* poate fi consultat *Dicționarul Academiei,* tom. I, partea I (A – B), p. 113, col. 1.

III. 1. *verii;* 2. *surorii;* 3. *maică-sii;* 4. *chibriturile;* 5. *pitorească;* 6. *a* (pentru că raportul genitival se stabilește între *explorare* și *aparatul cardio-vascular);* 7. *a șase partide* (genitiv format cu prepoziția *a*); 8. *douăsprezece;* 9. *al optulea;* 10. *să aibă;* 11. *suferă;* 12. *cît* (adverb); 13. *înseși* și *însele;* 14. *al meu* și *de-ai mei;* 15. *remușcări* și *mustrări de conștiință.*

IV. 1. *cu totul* = locuțiune adverbială (al cărei sens este „complet, pe de-a-ntregul, în întregime"), formată din prepoziția *cu* + pronumele nehotărît *tot* substantivizat prin articulare;

1 bis. *toată* (viața) = adjectiv nehotărît acordat în gen, număr și caz cu substantivul pe care îl determină;

2. adverb al cărui sens este „încă, și acum";

3. substantiv provenit din pronumele / adjectivul nehotărît *tot* prin articulare;

4. pronume nehotărît (care se opune semantic lui *nimic);*

5. *peste tot* = locuțiune adverbială (cu sensul de „pretutindeni"), formată din prepoziția *peste* + pronumele nehotărît *tot;*

6. *cu toate că* = locuțiune conjuncțională concesivă (echivalentă semantic cu *deși),* formată din prepoziția *cu* + adjectivul nehotărît *toate* + conjuncția *că.*

V. În urma contragerii, segmentele subliniate ar trebui înlocuite cu următoarele cuvinte: 1. *solară* sau *soarelui;* 2. *natal;* 3. *aceeași* sau *neschimbată;* 4. (ideea) *morții;* 5. *decolare;* 6. *ajuns* sau *ajungînd;* 7. *fotbalul.*

VI. Sinonimele lexicale acceptabile sînt următoarele:

1. *a aprinde, a incendia;*

2. *a ordona, a porunci.* Se mai admit: *a dispune* și *a comanda;*

3. *a sfătui, a povățui* și *a consilia;*

4. *a se sacrifica, a se jertfi;*

5. *a se preda, a capitula;*

6. *a legifera.* Se admite și sinonimul nerecomandabil: *a legisla;*

7. *a se enerva, a se mînia, a se înfuria;*

8. *a decapita, a ucide, a omorî* etc.;

9. *a participa* și (în anumite contexte) *a asista;*

10. *a renunța, a abandona;*

11. *a periclita, a primejdui, a amenința;*

12. *a frapa, a șoca, a izbi;*

13. *a acompania, a secunda;*
14. *a rezista, a se opune, a se împotrivi;*
15. *a muri, a deceda, a se stinge, a pieri* etc.

VII. 1. *ardelenește* < *ardelean* + sufixul adverbial *-ește; ardelean* < n. pr. *Ardeal* + sufixul *-ean;*
2. *dărnicie* < *darnic* + sufixul *-ie; darnic* < *dar* + sufixul *-nic;*
3. *florăreasă* < *florar* + sufixul moțional *-easă; florar* < *floare* + sufixul *-ar;*
4. *moldoveancă* < *moldovean* + sufixul moțional *-că; moldovean* < *Moldova* + sufixul *-ean;*
5. *ostășime* < *ostaș* + sufixul colectiv *-ime; ostaș* < *oaste* + sufixul *-aș;*
6. *scriitoricesc* < *scriitor* + sufixul adjectival *-icesc; scriitor* < *scrie* + sufixul *-tor;*
7. *sticlozitate* < *sticlos* + sufixul *-itate; sticlos* < *sticlă* + sufixul adjectival *-os.*

Precizare: Alte indicații și detalii (gen: sufix de nume de agent *-ar*, sufix substantival și abstract *-itate* etc.) sînt, desigur, corecte și binevenite, însă ele nu sînt și indispensabile pentru obținerea punctelor necesare.

VIII. Grafiile corecte ale neologismelor sînt următoarele: *bleumarin, cow-boy* și *cowboy, kitsch, design, diesel, fairplay* și *fair-play, hobby, living-room, intermezzo, pick-up, rendez-vous, marketing, management, stewardesă* și *week-end.*

IX. Pronunțările admise de normele ortoepice în vigoare sînt următoarele: *antedata, cromozom, exhibiție, estompa, escapadă, feminin, dizenterie, magaziner, repercusiune, seif* (monosilabic), *state* (de plată și de funcțiuni), *tobogan, tumoare* și *vilegiatură.*

X. Rescrise sub forma lor tip (din dicționare), care este numai recomandabilă, nu și obligatorie, neologismele din text sînt în număr de șase: *domeniu, istorie, a constata, a trata, temă* și *fundament.*

XI. Confuzii paronimice în textele caragialești:

1. *A mînca* (verb arhicunoscut) se substituie, în prima frază, barbarismului *manca* „a lipsi", împrumutat din franceză *(< manquer)* și din italiană *(< mancare).*

2. *Șiș* (un fel de pumnal cu lamă lungă și îngustă) este confundat de Zița cu franțuzismul *șic* „distincție, eleganță, bun-gust" etc.

3. *Geantă* e folosit de Conul Leonida în locul neologismului *gintă* = „neam, seminție, rasă umană, grup etnic care descinde din același strămoș îndepărtat" etc.

4. Neologismul *aluzii* e confundat de Efimița cu *iluzii,* care este tot termen neologic, însă mai vechi și mai cunoscut decît cel dintîi, întrucît apare în expresiile *a-și pierde iluziile, a-și face iluzii* și chiar *iluzii deșarte* (toate trei atestate încă din secolul trecut).

5. *Scrupulos* „care dă dovadă de scrupule, onest, conștiincios, meticulos" etc. e confundat în text cu adjectivul neologic mai cunoscut *scrofulos* = „bolnav de scrofule".

Din aceste confuzii paronimice (care nu sînt singurele existente în opera marelui nostru dramaturg), Caragiale a făcut un mijloc excelent de individualizare a personajelor și de realizare a comicului de limbaj.

XII. 1. *Aversele* sînt prin definiție un anumit gen de ploi (abundente și de scurtă durată). Întrucît acest neologism conține în el ideea de „precipitații abundente", adăugarea determinantului *de ploaie* devine inutilă. Pentru a nu se exprima de două ori același lucru (pleonasmul este un anumit gen de repetiție) trebuie spus: *ploi sub formă de averse, ploi cu caracter de averse, ploi în averse* sau, pur și simplu, *averse.*

2. Verbul *a se bifurca* înseamnă chiar „a se împărți ori a se despărți *în două* ramuri, direcții etc." (cum arată și prima parte a acestui neologism, care este lat. *bis* „de două ori", redus, în cazul de față, la *bi-*).

3. Sensul lui *a conviețui* este „a trăi (sau a viețui) laolaltă" ca și al lat. *convivere,* pe care îl calchiază, adică îl traduce. În structura verbului *conviețui* intră prefixul *con-* al cărui sens fundamental este cel de „asociere" (= împreună cu).

4. *Optim* face parte din categoria adjectivelor neologice fără grade de comparație. În latină (de unde am împrumutat acest neologism) *optimus* era el însuși superlativul lui *bonus* și însemna „cel mai bun" sau „foarte bun". De aceea este suficient să spunem: „condiții de viață *optime",* „producție *optimă"* ș.a.m.d.

5. Sensul lui *mapamond* este cel de „hartă a lumii sau a globului pămîntesc" (lat. *mappa* „hartă" și *mundus* „lume"). A spune *harta mapamondului* înseamnă a repeta cuvîntul *hartă,* care (sub o altă formă) intră în structura neologismului *mapamond.*

Test-grilă de limba română pentru candidații la facultățile umaniste*

ANDREEA GHIȚĂ
Universitatea din București

I. Identificați – și marcați prin încercuire – soluția corectă în cazul cuvintelor subliniate de mai jos:

1. „E prea departe, de asta cobor la cotitură" – propoziție principală sau subordonată cauzală?

2. „ – Se simte și dincolo?
– Ce?
– Lavanda.
– Lavandă e? Da, se simte" – subiect sau nume predicativ?

3. „Vreau să știu cine ești dumneata" – subiect sau nume predicativ?

4. „Era cu totul absorbită de ceea ce făcea" – complement direct, complement indirect sau complement de agent?

5. „Legătura lor era probabil veche, mai veche decît ceea ce pînă atunci crezuse că fusese dragostea lui cu Ann" – complement direct, nume predicativ sau subiect?

6. „Începea să-i fie necaz pe Nora" – complement direct sau indirect?

7. „Ridică scurt capul, pentru ca să-l surprindă, și fu mirată că se înșelase" – finală sau consecutivă?

8. „Cu Faffner lîngă ea, se simțea apărată" – complement indirect, complement circumstanțial de loc sau atribut pronominal?

9. „Oprindu-mă ca să-mi cumpăr ziarul, am pierdut autobuzul" – pronume personale sau reflexive?

(Citatele sînt selectate din *Accidentul* de Mihail Sebastian.)

II. Subliniați perechile de cuvinte antonime:

1. poetic – apoetic	6. citeț – ilizibil
2. a încreți – a descreți	7. vrednic – nevrednic
3. curat – necurat	8. tot – netot
4. cinstit – necinstit	9. cinstit – oneros
5. bun – nebun	10. femeie – bărbat

III. Subliniați diftongii, acolo unde apar în structura fonetică a următoarelor cuvinte (model: moară):

1. mesteacăn	6. soacră
2. geografie	7. vizitii
3. cadou	8. pîrîu
4. reuniune	9. gheață
5. ciorbă	10. coafor

IV. Alcătuiți propoziții în care să puneți în evidență relația de omonimie dintre următoarele cuvinte:

rasă$_1$ (subst.)
rasă$_2$ (adj.)
rasă$_3$ (subst.)
masă$_1$ (subst.)

---

* Test propus pentru rezolvare la concursul „Mihail Sebastian", organizat la Liceul „Nicolae Bălcescu" din Brăila (vezi *infra*, p. 55). Rezolvarea testului va apărea în nr. 1, 1996, al revistei *Limba și literatura română*.

masă$_2$ (subst.).

V. Încercuiți cuvintele în cazul dativ și apoi precizați funcția sintactică îndeplinită în exemplele:

1. Contrar dorinței voastre, am venit aici.
2. Nu-ți dai seama că ei îți vor numai binele?
3. Cui te provoacă nu-i răspunde.
4. Și-a luat inima în dinți și a intrat în sala de operație.
5. „Zîmbind, tu rănile-ți ascunde".
6. Recunosc că am reușit numai datorită ajutorului tău.
7. Ne-am povestit pățaniile, fără să ne pese de prejudecăți.

VI. Ce a moștenit limba română din următoarele cuvinte latinești? (model: lat. *solem* – rom. *soare)*

1. mensa	6. scamnum
2. homo	7. mulier
3. petiolus	8. directus
4. pilus	9. gravis
5. familia	10. dicere

VII. Completați următoarele enunțuri cu informația/informațiile corecte (așteptate):

1. Limba română este o limbă de origine _____.
2. Limba română face parte din familia limbilor _____.
3. Limba română se înrudește cu alte limbi moderne (neolatine), precum _____.
4. Limba română a păstrat și cuvinte din limba neatestată a geto-dacilor, printre care: moș, strugure, copil, _____, _____, _____.

VIII. Identificați sufixele din structura următoarelor cuvinte derivate:

model: noduros: *-os* (sufix adjectival)

(a) murdărie;
(b) croială;
(c) rotunjor;
(d) rufărie.

Observație: nu faceți analiza structurii derivatelor.

IX. Încercuiți (fără a face o analiză) cuvintele derivate din următorul text: „Dar cînd ajunge la străjerul Ochilă, el sireicanul mi ți-o vede și dă de știre lui Păsărilă, zicînd...".

X. Menționați care este prefixul comun cu care pot fi derivate următoarele substantive: bold, flacără, drum, pînză.

XI. Precizați felul propoziției să vin aici, urmărind exclusiv rolul ei sintactic la nivelul frazei, în exemplele:

1. Îmi place să vin aici.
2. Am încercat să vin aici, dar nu am pile.
3. Îmi este teamă să vin aici.
4. Nu am dorința să vin aici.
5. Ajunge să vin aici, ca să mă enervez.
6. Esențialul este să vin aici.
7. Să vin aici? Glumești, probabil.
8. Îmi trebuie mult prea mulți bani, să vin aici.
9. Să vin aici, n-aș rezolva nimic.
10. Esențial este să vin aici; restul se rezolvă de la sine.

XII. Caracterizați verbul a (se) ajunge în următoarele enunțuri, referindu-vă exclusiv la trăsăturile: tranzitiv; intranzitiv; predicativ; copulativ; personal; impersonal (model: Trenul ajunge la Satu-Mare de-abia

mîine dimineață – vb. intranzitiv, predicativ, personal).

1. A făcut orice să ajungă cel mai înstărit din sat.
2. Ajunge să-mi dai un telefon, și mă prezint imediat la tine.
3. Deși ajunsese să nu mai suporte calvarul, răbda în tăcere.
4. Îți ajung banii ăștia pentru două săptămîni?
5. În sfîrșit, a ajuns ce și-a dorit: primarul satului natal.
6. Mergi înainte. Te ajung eu mai tîrziu.
7. Voi ajunge la timp, fii fără grijă!
8. Acum că s-a ajuns, ce-i pasă de bieții lui părinți?
9. M-a ajuns oboseala.

XIII. Încercuiți, unde este cazul, cuvintele care, în următoarele contexte, au forme incorecte; îndreptați greșeala, rescriind cuvîntul:

1. Cei șapte miniștrii ai Pieții Comune s-au reunit la Paris.
2. Am văzut cu propriii ochi accidentul.
3. În film apar vizitii de altădată ai Bucureștiului.
4. Patroanei însăși i s-au confiscat actele.
5. Nu fi descurajat! Fii tare!
6. Ultimile știri m-au pus pe gînduri.
7. Dragile mele fetițe, aveți grijă de gospodărie pînă mă întorc.
8. Hașdeu este autorul dramei *Răzvan și Vidra.*
9. Vopsitul ouălelor de Paști este un obicei pe care încă îl respectăm..

XIV. Încercuiți complementele directe și indirecte din următoarele enunțuri; precizați tipul de complement:

1. Fa nu se poate menaja cînd are trei copii de crescut.
2. Se simțea stingher în mijlocul celor mari, cu care nu putea să comunice.
3. Trenul era ticsit de oameni și mărfuri.
4. Plictisit de atmosfera petrecerii, s-a întrebat: „Oare ce caut eu aici?"
5. Nu-mi place deloc afacerea asta cu cherestea.

XV. Ce este cuvîntul o în următoarele exemple? Faceți precizări exclusiv din punct de vedere morfologic, după fiecare exemplu:

1. O, ce frumoasă s-a făcut fiica ta!
2. O s-o scoatem noi la capăt cu afacerea asta.
3. Ai văzut-o pe Maria cu ce rochie s-a îmbrăcat?
4. Ți-am spus o dată, de două ori, de cîte ori vrei să-ți spun?
5. Cum se pronunță „o" în engleză, după un grup de consoane?
6. Am văzut o casă din secolul trecut, renovată complet.
7. Pe de o parte, îți dau dreptate, pe de altă parte, trebuie să-ți spun că exagerezi.
8. După miezul nopții, lăutarii au dat-o pe muzică țigănească.
9. O fi știind că ne-am adunat aici?

XVI. Precizați (de preferat prin sinonime) sensul verbului a bate în contextele:

1. Lumina îmi bate în ochi.
2. Tata bate covoarele o dată pe an.
3. Mai întîi bați ouăle, apoi adaugi făină.
4. În întuneric, rochia ta bate în negru.
5. Nu înțeleg unde bați.
6. Meșterul bate cuiele, făcînd zgomot infernal.
7. Ai auzit cum băteau ieri clopotele?
8. Ștefan cel Mare i-a bătut pe turci.
9. Trebuie să-l bat, ca să se învețe minte.
10. Nu ar bate la ușă, pentru nimic în lume!

XVII. Încercuiți varianta corectă a următoarelor cuvinte / grupuri de cuvinte (*corectă* potrivit normelor ortografice ale limbii române):

1. aschimodie sau așchimodie
2. transcendental sau transcedental
3. odată ce (locuțiune conjuncțională) sau o dată ce?
4. extravertit sau extrovertit
5. intravertit sau introvertit

XVIII. Observați următoarele serii de cuvinte. Precizați:

(a) etimologia fiecărei serii – din ce limbă sînt moștenite sau împrumutate cuvintele;

(b) încercuiți, unde este cazul, elementul „intrus", care nu respectă etimologia comună a seriei.

1. babă, calic, zvon, a îndrăzni, a privi, scîrbă, icoană, colț, dobitoc, sărac, a se grăbi;
2. apă, a bea, floare, soare, moară, strîmb, a umbla, față, obraz, masă;
3. iaurt, ciorbă, dambla, mușama, chirie, dușman, amic, moft, haimana;
4. idol, satană, tacticos, a molipsi, etate, taifas, lefter, a se plictisi.

Concursul național „Tinere condeie". Ediția 1995

Prof. dr. TUDOR OPRIȘ
București

Concursul din acest an, a cărui etapă finală s-a desfășurat la Buciumeni, jud. Galați, a reunit tineri creatori din toată țara, alături de laureații olimpiadelor de limba și literatura română. Dintre cei circa 140 de elevi care s-au remarcat în cadrul edițiilor trecute, precum și cu alte prilejuri – la radio, TV și în presa scrisă –, unii cu volume de debut, numai 28 și-au înscris numele în lista premianților din această vară: Smaranda Gliga, Raluca Andreescu, Raluca Mușat din București, Alexandra Bălcănaș și Adina Berendea din Onești, Cătălin Țilimpea și Iuliana Bârleză din Ploiești, Silviu Dragoș și Dragoș Teodorescu din Rm.-Vîlcea (gimnaziu), Laura Noață și Carmen Filiuță din Brăila, Eryka Lang din Onești, Gianina (nu Georgiana) Cărbunariu, Adrian Brașoveanu, Daniela Nicolăică, Mihai Sava, Ruxandra Hagiu din Piatra-Neamț, Georgiana Pârvu, Ioana Preda și Sybille-Nirvana Sorescu din Pitești, Gabi Nimigeanu din Dorohoi, Mihai Costandache din Bârlad, Rodica Sagaidac, Dan Cârciumaru, Andreea Mihăilescu, Ioana Patrichi, Chris Simion, Răzvan Marica din București (liceu).

Au rămas în afară de palmares numeroase valori confirmate anul trecut, cu o prestație literară bogată și semnificativă. Putem cita pe Nicolae Cosmin din Buzău, copilul-minune al poeziei românești, laureat de patru ori consecutiv, care la 13 ani a scos un volum de versuri unanim apreciat, pe doi dintre cei trei laureați naționali ai Generației '90 pe anul 1994 (o prozatoare bucureșteană și o poetă nemțeană de mare sensibilitate), circa 30-40 de nume prea bine cunoscute și apreciate de colegii din toată țara aparținînd nu numai cenaclului bucureștean „Săgetătorul", ci și unor cenacluri din Bîrlad, Galați, Brăila, Caracal, Turnu-Severin, Tîrgu-Jiu, Constanța, Buzău, Craiova etc.

Juriul – cu o nouă componență: fără acei profesori sau scriitori care să fi urmărit evoluția copiilor în ultimii ani – a premiat alte circa 80 de tinere talente, printre care: Roxana Mierlușcă din Comănești, Adina Huiban din Bîrlad, Viorella Manolache din Mediaș, Diana Roșu din Onești, Maria Manta din Bacău, Elena Gorgan din Vaslui (gimnaziu), Cătălin Sala din Slatina (liceu), talente pe care sperăm că le vom regăsi și în paginile revistelor literare.

Brăila

Catedra de limbă și literatură română a Liceului Teoretic „Nicolae Bălcescu" din Brăila a organizat, în primăvara acestui an, Concursul „Mihail Sebastian", cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la moartea acestuia. Au participat elevi din clasele a IX-a și a XII-a de la cele mai importante licee din județ, oferindu-li-se candidaților la facultățile cu profil umanist posibilitatea verificării cunoștințelor de limba română, iar celor din clasa a IX-a, a gradului de asimilare a noțiunilor de teoria literaturii, printr-o analiză stilistică a unui text la prima vedere.

Concursul, prezidat de asistent universitar Andreea Ghiță – care a întocmit și probele testului pentru clasa a XII-a (vezi, tot în acest număr, p. 51 – 54) – a constituit pentru competitori un bun prilej de evaluare a nivelului lor de pregătire la sfîrșitul anului școlar, într-o confruntare dificilă, prin natura subiectelor propuse, dar utilă în perspectiva examenelor de bacalaureat și de admitere în facultate. Cîștigătorii concursului au fost: Viorica Popoacă, Liceul Teoretic „N. Bălcescu" – marele premiu; Ionica Albu, de la același liceu, premiul I; Ștefan Bălănescu, Liceul Teoretic „Gh. M. Murgoci" – premiul II; Eugenia Dumitriu, Liceul Teoretic „Nicolae Bălcescu" – premiul III.

Prof. FLORENTINA ANDRONACHE
Liceul Teoretic „Nicolae Bălcescu", Brăila

Iași – Chișinău

La începutul lunii octombrie 1995 a avut loc la Iași și la Chișinău a IV-a Conferință Națională de Filologie, cu tema „Limba română, azi". Organizată de Societatea de Științe Filologice din România, Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași, Universitatea de Stat din Chișinău și institutele de lingvistică din cele două capitale, Conferința a ajuns la a IV-a ediție și se poate spune că s-a instituit deja tradiția unei acțiuni cu rezultate benefice pentru destinele limbii române de pretutindeni.

Deși comunicările prezentate în zilele de 6 – 7 octombrie la Iași și în 9 octombrie la Chișinău au dezvoltat subiecte de cercetare sincronică din toate domeniile limbii române actuale (fonetică și fonologie, lexicologie, gramatică, stilistică), Conferința a fost pusă sub semnul evocării operei lui Gr. Ureche. S-a subliniat în acest fel ideea că indiferent de ce afirmă azi unii oameni politici, din considerente conjuncturale și egoiste, de cele două părți ale Prutului se vorbește o singură limbă, cu rădăcini istorice comune, și că diferențele, care și cîte există, sînt reflexul unor accidente istorice, extralingvistice, pe care evoluția limbii le va depăși. Din dezbateri s-a desprins și ideea că șansa cultivării și impunerii limbii române este legată de școală (de formarea învățătorilor și a profesorilor) și de atragerea mijloacelor de informare în masă într-un proces de durată. Pentru Basarabia, momentul actual poate fi comparat cu perioada de început a activității învățaților Școlii Ardelene, cînd apostolatul școlar – s-a văzut mai tîrziu – a fost principalul temei de izbîndă.

Unele lucrări au prezentat rezultate care pot veni în sprijinul școlii și al elevilor (prof. D. Irimia – Iași –, *Imaginea lui Ștefan cel Mare de la Gr. Ureche la Mihai Eminescu*, cercet. șt. dr. Mioara Avram – București –, *Probleme actuale de morfologie*, Maria Onufraș – Chișinău –, *Evoluția vocabularului și fondul lexical național*, Alina Dumbrăveanu – Chișinău –, *Realități noi, termeni noi*. Prof. Anatol Ciobanu, șeful Catedrei de limba română de la Universitatea din Chișinău, a înfățișat participanților situația dramatică a folosirii limbii române în viața socială din Republica Moldova și a descris dificultățile cu care se confruntă învățămîntul în limba română dincolo de Prut *(Legislația lingvistică din Republica Moldova după șase ani)*.

În mod firesc, Conferința s-a încheiat adoptînd o Rezoluție prin care filologii din România și din Republica Moldova reafirmă ideea că în Republica Moldova se vorbește limba română și își exprimă sprijinul pentru acțiunea întreprinsă de președinția Republicii Moldova de a schimba articolele din Constituție referitoare la limba de stat.

Două aspecte trebuie neapărat subliniate: nivelul științific ridicat al lucrărilor și al discuțiilor, precum și organizarea impecabilă a manifestării, atît la Iași, cît și la Chișinău. La aceasta au contribuit, decisiv, cu discreție și eficiență, profesorii D. Irimia și A. Ciobanu.

Lector PETRE DUȚU
Universitatea București

Praga

La catedra de limba și literatura română a Universității din Praga am primit de curînd o revistă școlară al cărui titlu ar putea însemna în română și *Pămîntul și Țara.*

Redactor-șef și realizator unic, deocamdată, este eleva Miruna Iulia Babău, elevă în clasa a VII-a la Școala generală „Na Pankráci 54" din Praga.

Scrisă în limba cehă (cu unele titluri în spaniolă sau engleză), pentru uzul cititorilor mici și mari din „Orașul de Aur", revista este consacrată aproape în exclusivitate cunoașterii României. De la rubrica de autoprezentare a realizatoarei pînă la întrebările concursului tip „Cine știe cîștigă!", laitmotivul revistei este realitatea românească. O hartă a țării, o prezentare sintetică a geografiei, istoriei, economiei, științei și culturii românești, o descriere a Bucureștiului (cu interesante incursiuni în trecutul său) domină sumarul revistei. Puținele articole cu alte subiecte, ilustrînd pasiunea Mirunei pentru geografie și astronomie, par a fi special alese pentru a plasa în context universal, la scară cosmică „Țara" căreia îi aparține tînăra editoare.

Îi dorim succes în realizarea viitoarelor numere și la examenele care o așteaptă!

GH. BÎRLEA
Institutul de Limbi Romanice, Praga

Tecuci

În municipiul Tecuci, care a aniversat recent peste o jumătate de mileniu de existență, s-au desfășurat, în ziua de 30 septembrie a.c., lucrările simpozionului consacrat evocării poetului Ovid Caledoniu (pseudonimul prof. Ion Florea Georgescu) și revistei *Meșterul Manole.* Apărută la București în anii 1939 – 1942, condusă de Vintilă Horia, autorul *Manifestului revistei „Meșterul Manole"*, și de Ovid Caledoniu, revista și-a atras colaborarea unor scriitori tineri, între care Mircea Eliade și Ion Șugariu.

Simpozionul a fost precedat de o slujbă de pomenire la mormîntul profesorului Ion Florea Georgescu, care și-a petrecut ultimii ani ai vieții (1944 – 1967) la Tecuci.

Născut la București (22 martie 1914), cel ce a semnat Ovid Caledoniu a debutat în paginile revistei *Pegas* (1932) și a colaborat la reviste literare interbelice importante: *Convorbiri literare, Gîndirea* și *Revista Fundațiilor Regale.* O parte dintre versurile apărute în presa literară a vremii au fost reunite în volumele *Endymion* (1937), *Vrăjitorul apelor* (1942), *13 poeți — 13 poezii de dragoste* (1943) și *Pasărea de foc* (1973).

În cadrul simpozionului au prezentat comunicări prof. univ. dr. Al. Husar, prof. univ. dr. doc. Constantin Ciopraga și prof. univ. dr. Doru Scărlătescu de la Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași, prof. Liliana Tulică (fiica poetului Ovid Caledoniu) și prof. Maria Busuioc. O interesantă evocare a împrejurărilor în care a apărut revista *Meșterul Manole,* cu referiri la prietenia dintre Vintilă Horia, Ovid Caledoniu și Ion Șugariu, a fost realizată de Lucia Soreanu-Șugariu din Germania.

În încheierea simpozionului a luat cuvîntul prof. dr. I. Hangiu, care a vorbit despre generația de scriitori tineri, ce și-au pus talentul în slujba integrării culturii române în cultura europeană, dar ale căror idealuri de libertate au fost spulberate de crivățul comunismului: Ovid Caledoniu, trecut în anonimat, urmărit de securitate, dar redescoperit pentru scrierea broșurii *România, piatră de hotar la Răsăritul Europei,* Ion Șugariu, mort în război, iar Vintilă Horia, autorul *Manifestului revistei „Meșterul Manole"* și al romanului *Dumnezeu s-a născut în exil* – reprezentînd peste hotare idealurile de libertate ale românilor.

După ce au fost adresate mulțumiri inițiatorilor acestei manifestări de suflet – și, în primul rînd, prof. Ion Temneanu, președintele Astrei Piroboridava din Tecuci – a urmat un scurt recital de versuri din volumele publicate de Ovid Caledoniu.

Să mai reamintim cititorilor revistei *Limba și literatura română* că în Tecuci s-au născut lingvistul Iorgu Iordan, filozoful Ion Petrovici și pictorul Gh. Petrașcu și că în cimitirul orașului își dorm somnul de veci, alături de Ovid Caledoniu, Natalia Negru, soția lui Șt. O. Iosif, și Tudor Pamfile, militar de carieră, folclorist de seamă.

Prof. VLADIMIR RADU
Subfiliala Tecuci a S.Ș.F.

Maria Mihaela Sârbu

S-a născut în localitatea Crăciunelu de Jos, jud. Alba. Este elevă în clasa a XII-a a Colegiului „Iacob Mureşanu" din Blaj. Este membră a cenaclului literar „Astra". A debutat în revista noastră (în nr. 2, 1994). A mai publicat în revista omagială *Mlădiţe literare blăjene* şi în cotidianul *Teleormanul*. A primit premiul Editurii „Teleormanul Literar" la Concursul naţional de poezie „M. Eminescu", desfăşurat la Roşiorii de Vede în aprilie 1995.

Gînduri pentru un viitor îndepărtat

Peste ani voi reveni pe-acelaşi coridor.
Calitatea mea de-atunci acum n-o ştiu.
Voi fi poate doar mînată de-al tău dor,
fredonînd refrenul nostru „prea tîrziu".

Dacă-n vara cu lumină la fereşti
paşii mei îl vor trăda pustiu,
îl voi întreba pe unde eşti,
dacă zidurile-i încă te mai ştiu.

Poate-atunci, fereastra-n care-ai stat,
scîrţîind din balamale va grăi:
„Cel pe care-l cauţi a plecat,
şi a spus că nu va reveni".

Şi voi şti, în spaţiul vast, pustiu,
colindat, cu măşti, cîndva, mereu,
că a fost întotdeauna „prea tîrziu",
şi-am privit în urmă numai eu.

GABRIEL ANGELESCU

Dicționar de pleonasme

București, Editura Coresi, 1995, 44 p.

Concepută sub forma unui dicționar și destinată elevilor, studenților, profesorilor, dar și unui public larg, lucrarea lui Gabriel Angelescu abordează într-un spațiu tipografic restrîns o problemă deosebit de importantă, cu implicații nu numai în activitatea de cultivare a exprimării, ci și în numeroase aspecte ale dinamicii limbii.

În *Introducere* (p. 5) este reprodusă definiția pleonasmului din *Dicționarul explicativ al limbii române*: „o eroare de exprimare, constînd în folosirea alăturată a unor cuvinte, construcții, propoziții etc. cu același înțeles". Autorul face în continuare cîteva precizări, deoarece constată că nu există o unitate de opinii asupra pleonasmelor, în sensul că „nu toate sînt considerate la fel de grave", iar unele repetiții mai mult sau mai puțin intenționate, marcate sau nu stilistic, pot fi interpretate ca atare din această perspectivă. Pleonasmele mai pot fi aparente de felul *ani de zile, exact la fel*, realizate prin repetarea aceleiași rădăcini, *a scrie o scrisoare*, sau prin emfază, *a vedea cu ochii săi, a auzi cu urechile sale*.

Din perspectiva raportului uz — normă autorul distinge pleonasme tolerate *(babă bătrînă, moș bătrîn, fetiță mică)* și pleonasme foarte răspîndite *(a aduce un aport, costum de haine, mușchi file, a coborî în jos)*. La p. 6 se arată că în dicționar sînt înregistrate pleonasme etimologice, semantice și gramaticale, fără a fi reținute însă construcții care nu pot fi evitate și al căror sens pleonastic s-a estompat *(a se îngloba în, de dedesubt, a se încadra în)*. Desigur, multe pleonasme au o justificare, așa cum remarcă autorul la aceeași pagină, la originea lor aflîndu-se „dorința de nuanțare a exprimării și existența unor șabloane, folosite mecanic în comunicare", dar principala cauză este totuși lipsa unei culturi lingvistice pe care orice vorbitor ar trebui să o dobîndească în școală. Cum pot fi oare evitate unele construcții greșite, dacă nu prin cunoașterea etimologiei cuvintelor, a sensurilor și a valorilor gramaticale ale acestora? Din păcate, în școală pleonasmului nu i se acordă decît o oră în clasa a VIII-a, iar problemele de etimologie sînt total ignorate, mult mai importantă fiind considerată analiza gramaticală.

Autorul nu și-a propus să înregistreze toate construcțiile pleonastice din limba română, deoarece, așa cum este și firesc, numărul acestora nu este limitat, ci poate fi oricînd sporit, în funcție de evoluția limbii. Mai mult decît atît, există posibilitatea de a imita construcții pleonastice după alte limbi, în special după franceză, cum ar fi: *jolie calligraphie, notoriété publique, panacée universelle*. Din acest punct de vedere, pleonasmele pot avea o origine externă sau o origine internă, imitații după alte limbi, respectiv creații ale limbii române. O situație specială o are o construcție de felul *scut de protecție* care, la origine, pare a fi un calc după engl. *protection shield*, termen tehnic folosit pentru a denumi o parte deosebit de rezistentă a navelor sau navetelor spațiale, și în care cuvîntul *shield* are înțelesul de „apărătoare", nu neapărat de „scut". Deoarece cuvîntul *scut* prin care a fost redat engl. *shield* are în română și înțelesul figurat de „protecție", în anumite contexte o asemenea sintagmă este pleonastică, dar ca termen tehnic nu trebuie condamnată. Aceeași observație se poate face și în legătură cu pleonasmul *tensiune înaltă, înaltă tensiune* (cf. it. *alto tensione*), care, la origine, este totuși un termen tehnic folosit însă și cu sens figurat pentru a denumi o stare de neliniște, de încordare.

Limitele pleonasmului sînt destul de greu de stabilit, acestea situîndu-se între simple improprietăți semantice, de fapt ignorarea unor nuanțe semantice uneori destul de fine, de exemplu *frumusețe pitorească* sau *a continua să ia proporții*, și greșeli evidente determinate de necunoașterea sensului unor cuvinte, de felul *sumnit la nivel înalt* (pentru care vezi *Jurnalul național*, anul III, nr. 622, joi, 15 iunie, 1995, p. 6), în care *sumnit* înseamnă „(întîlnire) la cel mai înalt nivel".

Alături de pleonasmele tolerate, mai există și o categorie a pleonasmelor necesare. Unele îmbinări lexicale, cum ar fi *costum de haine, a îngheța de frig, cult religios*, nu sînt rezultatul neînțelegerii sensurilor cuvintelor alcătuitoare, ci apar din necesitatea deosebirii diferitelor tipuri de obiecte sau acțiuni cu care vorbitorii vin în contact o dată cu evoluția societății în general. Să se compare în acest sens *costum de haine* cu *costum de baie, de scafandru, de protecție, a îngheța de frig* cu *a îngheța de teamă, de spaimă, cult religios* cu îmbinarea de cuvinte cu sens opus, *cult păgîn*. Și analogia este uneori sursa unor construcții pleonastice. După modelul *atelier de tinichigerie, atelier de vopsitorie* au apărut și sintagmele *atelier de blănărie, atelier de spălătorie, atelier de cizmărie*, în care cuvîntul *atelier* nu își justifică prezența.

Chiar dacă *Dicționarul de pleonasme* nu și-a propus un inventar complet al acestor tipuri de construcții, el reușește să atragă atenția asupra fenomenului respectiv, făcînd unele recomandări în ceea ce privește exprimarea corectă. Elevii și profesorii pot găsi în paginile acestei cărți numeroase exemple de „capcane ale limbii române" în care poate cădea oricine nu acordă o suficientă atenție exprimării corecte și culturii lingvistice.

LIVIU GROZA

MIHAI EMINESCU

Sonete

Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de ION V. BOERIU
Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1995

Eminescu a fost un pasionat al formelor fixe de poezie: *sonetul, gazelul, glosa, terțina.* Dintre acestea, o statornică preferință a manifestat pentru sonet. Revelația acestui fapt se datorează ediților Perpessicius și D. Murărașu, cu variante, filiații și note erudite. Abstracție făcînd de foarte puțin cunoscutele ediții care aveau chiar din titlu o alăturare bizară (M. Eminescu, *Sonete și poezii în formă populară,* Chișinău, 1912, Bibl. Basarabici, și M. Eminescu, *Sonete și poezii în formă populară,* București, Editura Societății „Coresi", 1919), numai eminentul cercetător și editor eminescian Petru Creția (vezi *Eminescu editat și comentat de Petru Creț ia,* București, Editura Humanitas, 1994) a stăruit asupra valorii literare a acestor poezii eminesciene, deși aprecieri elogioase asupra lor n-au lipsit, începînd cu Titu Maiorescu și continuînd cu eminescologii ca Perpessicius, D. Murărașu ș.a., pînă la cercetători străini precum L. Gáldi și germanii Christian Wentzlaff-Eggebert și Manfred Lentzen.

Ion V. Boeriu (1911 – 1992) nu a fost, desigur, un eminescolog în accepțiunea „clasică" a termenului, dar s-a dovedit un cercetător pasionat al scrierilor eminesciene, în fațetele lui mai puțin știute. A publicat: Mihai Eminescu, *Scrieri de critică teatrală,* Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1972, apreciat de cititori și de critica de specialitate, iar acum apare postum această ediție a *Sonetelor* eminesciene, la care a lucrat ani în șir. Cercetarea exhaustivă a sonetelor lui Eminescu îl îndreptățește pe Ion V. Boeriu să afirme că „înainte de Eminescu, literatura română n-a avut sonetiști adevărați" (p. 9), pentru că nici unul dintre „înaintașii săi" (Vasile Cîrlova, I. Heliade Rădulescu, G. Crețeanu, Al. Sihleanu) n-a excelat prin sonete mai cu seamă în forma clasică. Editorul nu cunoaște creația poetică, multă vreme rămasă în manuscris, a lui T. Cipariu, care numără și cîteva sonete „de tip italian", apreciate superlativ de Ion Breazu, I. Negoițescu, G. Cardaș, Mircea Popa ș.a.

Ediția lui Ion V. Boeriu se structurează în patru capitole. În capitolul I se publică *sonete antume: Afară-i toamnă, Sînt ani la mijloc, Cînd însuși glasul, Iubind în taină, Trecut-au anii, Veneția.* Dacă aceste sonete sînt cunoscute din cîteva ediții ale poeziilor lui Eminescu, *sonetele postume,* publicate în capitolul II (în număr de douăzeci și patru), figurează numai în edițiile critice Perpessicius (Ion V. Boeriu o numește „ediție monumentală") și Murărașu, reluate parțial de Petru Creția. Transcrierea se face după ediția Perpessicius, mai ales, confruntată și corectată uneori după ediția D. Murărașu. Caracterul științific al ediției se relevă în „mențiunile și notele" de la sfîrșitul fiecărui capitol, în care, uneori, editorul se desparte de opiniile lui Perpessicius, care considera sonetul *Veneția,* doar o traducere, „ce-i drept magistrală", dar o traducere a poeziei omonime a prea puțin cunoscutului poet italo-austriac Gaetano Cerri. Pe baza variantelor, publicate de Ion V. Boeriu se dovedește că acest sonet a constituit pentru Eminescu o adevărată obsesie creatoare, în „luptă cu cuvîntul ce exprimă adevărul", autorul *Luceafărului* ajungînd la capătul strădaniilor sale artistice la o formă superioară obscurului model. Ultimele două capitole (III și IV), intitulate *Addenda,* cuprind variante atît pentru sonetele antume, cît și pentru cele postume (10 la număr), conturînd varietatea tematică a sonetului eminescian: sonetul omagial erotic, preponderent numeric, este urmat de sonetul satiric-pamfletar (cu adresă la unii denigratori ai poetului ca D. Petrino și V. A. Urechia), sonetul politic, filozofic și religios.

Ediția lui Ion V. Boeriu, cu trimiteri la geneza sonetelor, date bibliografice, comentarii etc. prezentate într-un stil direct, clar, lipsit de prețiozitate, asigură acesteia caracterul unui util instrument de lucru pentru elevi, studenți și profesori.

ION BUZAȘI

ALEXANDRU DARIE

Mireasa de peste Prut.
Antologie de lirică basarabeană (1936 — 1944)

Editura Didactică și Pedagogică, 1994, 148 p.

În colecția „Akademos" (îngrijită de Irina Petraș) a Editurii Didactice și Pedagogice, a apărut o interesantă antologie de poezie basarabeană, întocmită de Alexandru Darie. Antologia cuprinde versuri reprezentative ale unor poeți basarabeni din anii 1936 – 1944, cu rezonanță în lirica românească. Titlul antologiei reproduce pe cel al poeziei lui T. N. Suruceanu.

Cei opt ani de lirică basarabeană surprind un moment istoric, traversat de evenimente tragice, dar și un prilej pentru poeții din stînga Nistrului de a servi un țel politic major: acela de a ține trează conștiința patriotică a poporului nostru.

Alexandru Darie a făcut o selecție a poeților în funcție de colaborarea lor la *Viață Basarabiei,* principala revistă literară din această provincie. A avut, însă, în vedere și „longevitatea" poeziei basarabene, concretizată, în timp, în volume publicate în România în perioada postbelică.

Printre poeții antologați întîlnim nume care s-au impus în literatura română din ultimii 50 de ani: Igor Block, Ion Buzdugan, Andrei Ciurunga, Nicolae Costenco, Olga Cruțevan-Florescu, Arcadie Donos, George Drumur, Sergiu Grosu,

Pan Halipa, Alexandru Lungu, Sergiu Matei Nica, Octav Sargeţiu ş.a. Mulţi dintre ei, între care Pan Halipa şi Ion Buzdugan, s-au aflat printre fruntaşii unirii Basarabiei cu România, literatura pe care au scris-o avînd misiunea de a ţine treaz conştiinţa naţională.

Lirica basarabeană din această perioadă are aceleaşi caracteristici ca şi întreaga poezie interbelică românească, cu menţiunea că apar anumite accente patriotice evidente, avînd în vedere momentul istoric al ocupării Basarabiei de către trupele sovietice. Iată cîteva ilustrări lirice ale acestui moment: „În anul acesta, / Iarăşi învie Hristos, ca-n toţi anii, / Şi n-o să ni-L mai răstignească a doua oară oamenii. / Cu cei ce ne-au încălcat / În anul trecut, / Cînd au plîns şi pietrele-n noaptea învierii, / Aici între Nistru şi Prut" (C. A. Munteanu, *Înviere,* din vol. *Buciumă sîngele,* Chişinău, 1942). Poezia de inspiraţie istorică reprezintă, însă, *laitmotivul* întregii poezii basarabene, aşa cum apare la autori ca: Ion Buzdugan, Pan Halipa, B. Frunte, Sergiu Matei Nica, T. N. Suruceanu ş.a. Ilustrăm această idee cu versuri din Ion Buzdugan: „Vor trece-n goană anii şi veacuri ce-o să vie... / Iar noi vom sta de-a-pururi pe plaiurile aceste, / De strajă vechii Dacii, în veacuri de veci!" *(Negru-Vodă).*

Există un filon al liricii de dragoste, reprezentativ pentru majoritatea poeţilor antologaţi. Întîlnim, însă, poeme în care iubirea faţă de fiinţa iubită este transfigurată artistic în iubirea faţă de Basarabia, metamorfozată într-o fecioară cu atribute deosebite.

Antologia cuprinde numeroase poeme care evocă peisaje de basm, „transcrise" poetic într-un limbaj metaforic de mare rafinament stilistic, aşa cum întîlnim la Octav Sargeţiu: „Colinele de pace şi podgorii / Se-ntind — Eternitate românească! / În cronici vei fi cîmp fertil de glorii / Şi basmul sfînt n-o să se mai sfîrşească" *(Chişinău).*

Uneori, versurile sînt adevărate poezii populare, aşa cum apar la Ion Buzdugan: „Codrul îmbrăcînd suman, / Stau în noapte, de poveste / Mohorîtul Caraiman, / Cu păstorul Stelelor, / Cu Stăpînul Vremilor" *(Păstori de timpuri).*

Cele mai multe dintre poemele acestei antologii se înscriu în peisajul liricii româneşti interbelice de factură tradiţională, ilustrînd fie stilul romantismului eminescian, fie stilul meditaţiei filozofice, în care metafora susţine întregul discurs poetic la înălţimea mesajului şi inspiraţiei lirice.

Antologia are meritul de a readuce, în faţa cititorilor, poeţi basarabeni reprezentativi, uitaţi adesea de critica literară. Prin această antologie, literatura română îşi reîntregeşte valorile.

MIRCEA CRISTEA

G. BACOVIA

Opere
Ediţie de MIHAIL PETROVEANU şi CORNELIA BOTEZ. Studiu introductiv de ION SIMUŢ

Editura Fundaţiei Culturale Române, 1994, XXIV + 432 p.

Cînd lui Bacovia îi apăreau primele poezii (în anii 1904, 1905), eminescianismul era încă puternic printre scriitori, fiind vizibil şi la tînărul debutant, deşi grefat pe o sensibilitate „decadentă".

Specifică pentru Eminescu fusese încercarea de reconciliere a nemărginirii spaţiale plane cu intimul, a cărui formă materială este simbolizată de *poiană.* Orizontalitatea, nemărginirea antrenează dematerializarea obiectului şi de aici magia fumului, a parfumului, a crepusculului. Dar lipsa de claritate corespunde unui sentiment de insecuritate, de perisabilitate şi moarte. Norii, fumul nu doar spiritualizează, ci şi anulează, astfel încît se naşte reacţia contrară, năzuinţa ancorării, a fixării ca răspuns la angoasa risipirii, poiana putînd suferi succesive metamorfozări: *grotă, cameră, cuib,* dar păstrîndu-şi sensul iniţial de matrice. *Lacul* este cel ce reconciliază aceste elemente bipolare. Reverberaţia cerului în apă face ca el să cuprindă atît imensitatea spaţiului, cît şi, prin caracterul său limitat, intimitatea poienii, metafora *bărcii, cuibul* care pluteşte căpătînd astfel o semnificaţie aparte.

Spaţiul bacovian este, dimpotrivă, închis, mărginit, chiar dacă limitarea nu este totdeauna precis marcată. De fapt, termenul însuşi este impropriu, mai potrivit fiind cel de *locuri:* stradă, muzeu, cimitir, cavou, abator, tîrg întunecat, cafenea goală, parc, han, cameră, piaţă pustie. Fiecare dintre acestea presupune o limită, ieşirea, evadarea, chiar şi numai sugerată, fiind imposibilă. Ion Caraion, în studiul său din 1977, *Sfîrşitul continuu,* identificase în poezia bacoviană 385 de verbe în 2043 de poziţii. Este sugestiv însă că verbul *a zbura* apare doar de două ori, *a ieşi,* o dată, *a urca,* de trei ori, *a visa* de şapte ori, *a se înălţa* niciodată.

Spaţiile orizontale închise presupun totuşi o deschidere pe verticală şi o dată cu ea eventualitatea zborului, a evadării deci. Nimic din toate acestea nu mai este însă posibil şi parcă tocmai de aceea verticalitatea, intenţionat liberă, devine ironică, dar cel mai adesea tragică.

La Bacovia mişcarea este mereu *în jos,* totul *cade* (în statistica mai sus pomenită verbul *a cădea,* 35 de poziţii, se află pe locul 10, fiind devansat de *a plînge,* 68 de poziţii, *a ninge,* 45, *a sta,* 43, *a ploua,* 36 etc.) Nici măcar păsările nu zboară, ele *cad.* Aripile sînt de *plumb* şi *atîrnă.* Ninsoarea, moina, ploaia presupun şi ele o mişcare descendentă. Gravitaţia a devenit monstruoasă. Pentru romantici visul, arta erau modalităţi de evadare. „M-atîrn de tine, poezie", afirma

Alexandru Philippide în poezia omonimă din volumul *Visuri în vuietul vremii*. În bacoviana *Seară tristă* verbul *a visa*, devenit însă sinonim cu *a gîndi*, anulează tocmai prin conotație rațională orice șansă de evadare: „Prin fumul de țigări, ca-n nouri / Gîndeam la lumi ce nu există". Visarea din *Decembre*, „Citește-mi ceva de la Poluri", este singulară într-o lume „goală de vise".

Totul sugerează lipsa de comunicare, respingerea, disconfortul. Senzațiile dominante sînt de frig și umezeală. Căldura descompune, putrezește, lutul e „asudat": „Pe catafalc, de căldură-n oraș / Încet cadavrele se descompun" *(Cuptor)*. Sunetele nu mai presupun armonie, ci au devenit stridențe, asonanțe: ploaia „țîrîie", tălăngile „sună dogit", toamna „scîrțîie" discordant și înfiorător, la fel ca și „coroanele de plumb". Crengile au „sunet de schelet", „femei răcneau falsa beție", chiar clavirul „moare în dezacord". Melodia, atunci cînd există totuși, amintește doar de moarte: *requiem, marș funebru, cîntec de mort*.

În afara clavirului, instrumentele muzicale sînt mai ales alămurile sau cele cu sunet rece, metalic: trompeta „gorniștilor la cazarmă", caterinca-fanfară, flautul, clopotul, tălăngile. În *Ecou tîrziu* se aude și țambalul, cu o dublă conotație, cea a mahalalei, a degradării, dar și ca aliterație de același rang cu „scîrțîie", „țîrîie": „Sunau țambale, tîrzia noapte... / De cabaret comun —". Adeseori instrumentele apar însă nediferențiat, sub forma fanfarei: „Ce tristă operă cînta / Fanfara militară / Tîrziu, în noapte, la grădină... / Și tot orașul întrista, / Fanfara militară" *(Fanfară)*. Între *Marșul Radetzky* al lui Strauss, care și astăzi stîrnește entuziastele aplauze ritmate ale asistenței la concertele de Anul Nou ale Filarmonicii din Viena, și trista fanfară militară a lui Bacovia nu este doar o diferență de jumătate de secol, ci, mai ales, de umoare. Tăcerea însăși, chiar dacă înlătură asonanțele, este și ea neplăcută, o „pace de plumb" *(Note de toamnă)*.

Dezagreabile sînt și mirosurile: „parfum de pene arse" *(Negru)*, „miros de cadavre" *(Cuptor)*, „miros de tutun" *(Ecou tîrziu)*. Parfumurile tari, mirosul rozelor, nici măcar ele nu pot anula senzația de descompunere, de moarte. Poezia însăși devine „o poemă decadentă, cadaveric parfumată" *(Poemă în oglindă)*.

Culorile, puține la număr, se repetă monoton: negru (flori carbonizate, pansele, sicrie arse, pene arse, mangal, copaci, frunze...), roșu (lacrimi mari de sînge, luna, batista ftiziculuí, sîngele închegat...), galben (amurg, rază, copii bolnavi, scîntei, cer), violet (aurora, agonie, zăvoi, cimitir, umbră...), alb (copaci, frunze, pene). Trebuie remarcat că asocierea culorii albe cu zăpada este extrem de rară, căci la Bacovia albul nu mai înseamnă puritate, curățenie, nevinovăție, ci doliu, moarte: „Ninge grozav pe cîmp la abator / Și sînge cald se scurge pe canal; / Plină-i zăpada de sînge animal — / Și ninge mereu pe-un trist patinoar... / E albul aprins de sînge-nchegat / Și corbii se plimbă prin sînge... și sug" *(Tablou de iarnă)*. Folosirea culorilor este realizată, de altfel, conform unui adevărat program estetic, așa cum rezultă dintr-un interviu cu I. Valerian publicat în 1929: „Pictorul întrebuințează în meșteșugul său culorile: alb, roșu, violet. Le vezi cu ochii. Eu am încercat să le redau cu inteligența, prin cuvinte. Fiecărui sentiment îi corespunde o culoare. Acum în urmă m-a obsedat galbenul, culoarea deznădejdii. În plumb văd culoarea galbenă. Compușii lui dau precipitat galben. Temperamentului meu îi corespunde această culoare. După violet și alb, am evoluat spre galben. Plumbul ars e galben. Sufletul ars e galben".

Surprinse de obicei în amurg sau noaptea, culorile se descompun, pălesc. Nu mai este însă vorba de rafinatele nuanțe „naturale" din poeziile lui Petică ori Macedonski, ci de cele produse de lumina artificială, electrică, prezentă pretutindeni în noapte și care înstrăinează, irită: „oraș luminat electric" *(Fanfară)*, „becuri aprinse" *(Note de toamnă)* care „agonizează" *(Nocturnă)*.

Lumea lui Bacovia este populată de *obiecte* care au încetat să mai formeze o ambianță, nu mai sugerează intimitatea. Odaia lui Dionis din nuvela eminesciană este o ruină, dar ea este *cuibul*, locul unde se poate visa și deci evada *în afară*. La Bacovia, dimpotrivă, este înspăimîntătoare, sinistră: „Odaia mea mă înspăimîntă / Cu brîie negre zugrăvită / [...] / În ea n-ar sta nici o iubită..." *(Singur)*.

Clavirul, fotoliul, lampa, becul electric, catafalcul, patul, paharul cu o rază galbenă, îngrămădite ca în magazia de decoruri a unui teatru, devin concretizarea singurătății. Omul se simte un intrus, un străin în propriul său univers, dar fără șansa de a-l părăsi. Deschiderea spre exterior, prin imaginea ferestrei, este doar o aparență, o „tortură a speranței", ca în *Povestirile fioroase* ale lui Villiers de l'Isle-Adam, căci fereastra are întotdeauna gratii: „O fată prin gratii, plîngînd / Se uită ca luna printre ramuri" *(Toamna)*. Orice eventual avînt este descurajat de la început. Urmarea este renunțarea, izolarea în singurătate. Un vers precum cel din *Nocturnă* ar putea figura drept moto al întregii poezii bacoviene: „Orice obiect atins șoptește: lasă-mă-n pace".

Oboseala contaminează totul și ea înseamnă bătrînețe prematură, agonie și moarte. „Arta este apoteoza singurătății", scria Beckett în 1931 într-un eseu despre Proust. Omul este închis în *temniță* (cavoul, camera, parcul, orașul) mizerici, bătrîneții, stării vegetative din vecinătatea morții: „Parcul devastat fatal, / Mîncat de cancer și ftizie..." *(În parc)*, „... grădina cangrenată..." *(Poemă în oglindă)*. Iubirea a încetat să mai reprezinte o salvare de singurătate, ca la romantici. Apelative ca „iubito", „adorato" sînt formale, simple automatisme verbale, comunicarea afectivă nu mai este cu putință: „Sînt cîțiva morți în oraș, iubito, / Chiar pentru asta am venit să-ți spun" *(Cuptor)*. Totul se petrece la Bacovia *înăuntru*, versuri precum cele din *Nocturnă*

reprezentînd simbolul spațiului închis: „Case de fier în case de zid / Și porțile grele se-nchid".

Cînd mișcarea nu este de cădere, ea devine circulară, de nicăieri spre nicăieri: „Hîrtii și frunze, de-a valma / Fac roată-n vîrtej, pe-o piață" *(Toamnă)*, piața însăși reprezentînd, cum am spus, spațiul circular, închis. Sugestiile închiderii sînt însă mult mai numeroase și ele se realizează la nivel lexical nu doar prin intermediul verbelor ori al substantivelor-obiect, ci și al adverbelor. Multe poezii debutează printr-o formulă aparent pleonastică, dar în care repetiția are rolul de a accentua senzația de rotire mecanică în gol, inutilă: „Iubito, și iar am venit..." *(Trudit)*, „Și iar... aceeași oră de dimineață..." *(Plumb de iarnă)*, „Și iar toate-s triste / Și azi, ca și ieri" *(Piano)*. Laitmotivul, procedeu prin excelență muzical, manifestîndu-se la simboliști ca un ecou (vezi Macedonski), are la Bacovia aceeași conotație a închiderii, a reluării fără sfîrșit. Este, parafrazîndu-l pe Ion Caraion, un „început continuu".

Aceste notații sînt prilejuite de apariția, la Editura Fundației Culturale Române, în colecția *Fundamente*, a volumului *Opere* de G. Bacovia. Ediția o reproduce pe aceea din anul 1978 a lui Mihail Petroveanu (text stabilit de Cornelia Botez), probabil cea mai bună din toate cîte i-au fost consacrate poetului, și este precedată de un studiu extrem de interesant semnat de Ion Simuț. Volumul, alcătuit din patru secțiuni, poezie, proză, varia, addenda, cuprinde practic întreaga operă a scriitorului (poezie, proză, articole, interviuri), fără aparatul critic aferent. Inițiativa Fundației Culturale Române care a dus la apariția și a altor cărți importante (între care se pot aminti *Operele* lui Mateiu I. Caragiale ori *Sărbătorile la români* de Simion Florea Marian) se înscrie, cu excelente rezultate pînă acum, în linia seriei inițiate de Fundația Regală în anii '30 — '40, reînnodînd astfel o binevenită tradiție.

FLORIN IONIȚĂ

I. OPRIȘAN

Lucian Blaga printre contemporani. Dialoguri adnotate
Ediția a II-a, revizuită, augmentată, necenzurată

Editurile Saeculum I.O. și Vestala, București, 1995, 608 p.

Cercetătorul I. Oprișan de la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu" din București, autor al unor excelente monografii despre M. Sadoveanu și B. P. Hasdeu și al studiului de *Contribuții biografice... Blaga*, a publicat în 1988 prima ediție a lucrării *Lucian Blaga printre contemporani* și recent ediția a II-a, „revizuită, augmentată și necenzurată", după cum precizează pe coperta interioară, dorindu-se a fi „un omagiu adus poetului la centenarul nașterii sale" (p. 14).

În introducerea intitulată *Biografia lui Lucian Blaga între realitate și mit* autorul își începe expunerea astfel: „Puține personalități literare și-au proiectat cu o mai acută stăruință biografia în zaristea mitului și a legendei și și-au interpretat-o cu o mai nedezmințită statornicie ca pe o nesfîrșită taină a Firii ca Lucian Blaga". Plecînd de la afirmațiile cu caracter autobiografic ale poetului și filozofului, existente în opere cum ar fi *Hronicul și cîntecul vîrstelor* sau *Luntrea lui Caron*, I. Oprișan, înarmat cu bogate date biografice și bibliografice, întreprinde o vastă activitate de cercetător avizat printre personalitățile care au stat în preajma autorului *Poemelor luminii*. Înregistrate pe bandă de magnetofon între anii 1978 — 1987 sau constituind răspunsuri primite la întrebări, dialogurile sînt organizate în ordinea alfabetică a autorilor, începînd cu Aurel și Maria Avrămescu și încheind cu Pan M. Vizirescu, în total 26 de personalități. Titlurile date de I. Oprișan dialogurilor urmate de adnotări conduc la una și aceeași concluzie: Lucian Blaga a fost una dintre cele mai mari personalități ale culturii române, așa cum rezultă și din mărturisirile contemporanilor: Vasile Băncilă: „Am fost ca două sunete care s-au acordat" (9 februarie 1979); Corneliu Blaga, vărul poetului: „Lucian Blaga era rațiunea pură" (1 martie 1987); Dorli Blaga, fiica poetului: „Eram foarte buni prieteni. Nu aveam secrete unul față de altul" (15 februarie 1987); Șerban Cioculescu: „Un poet de talia lui Blaga n-o să mai fie în România..." (21 ianuarie 1979); Ștefan Augustin Doinaș: „Cea mai mare și mai complexă personalitate românească din secolul nostru" (aprilie 1987); Ovidiu Drimba: „Un mare creator este ca o catedrală gotică" (5 februarie 1982); Dumitru Micu: „Vedeam în el un personaj «nepămîntesc»" (15 mai 1986); Ovidiu Papadima: „Era un vultur de mari înălțimi constrîns să umble pe jos" (6 octombrie 1978); Eugen Todoran: „«Cîntarea» este «dumca» lui" (15 aprilie 1987); Ștefana Velisar Teodoreanu: „Cînd venea la noi Lucian Blaga, era sărbătoare" (12 martie 1982); Pan M. Vizirescu: „Biruința poeziei adevărate" (29 martie 1982). În afară de cei menționați au răspuns solicitărilor lui I. Oprișan: Al. Balaci, Radu Boureanu, Tudor Ciortea, G. Ivănescu, Teohar Mihadaș, Vasile Netea, Edgar Papu, Grigore Popa și George Sbârcea.

Valoarea deosebită a lucrării lui I. Oprișan, completată acum cu două dialoguri, cel cu Furtuna Cojan-Crainic, eliminat de cenzură din prima ediție, și altul cu Gh. Pavelescu, realizat la Sibiu în 18 septembrie 1988, constă în faptul că autorul a obținut o mare cantitate de informații istorico-literare, pe care le-a însoțit de ample adnotări. Meritată subliniată strădania de a afla cît mai multe detalii despre biografia lui Lucian Blaga și de a analiza critic, avînd capacitatea de a le structura „de o așa manieră, încît fiecare în parte și toate la un loc să pună în evidență cu precădere profilul spiritual al poetului și statura sa umană" (p. 10).

Din lucrare aflăm mai pe larg împrejurările în care poetul a debutat editorial cu *Poemele luminii* în 1919, poeme inspirate de Cornelia Brediceanu.

Viitoarea lui soție i-a trimis la Cernăuți manuscrisul lui Sextil Pușcariu, care-i tipărește în *Glasul Bucovinei* primele poeme și apoi volumul, întîmpinat la București de N. Iorga cu elogii în ziarul *Neamul românesc* (nr. 88/1919, *Rînduri pentru un tînăr*), pe care ulterior marele istoric nu l-a înțeles, opunîndu-se cu strășnicie să nu fie primit membru al Academiei Române.

Răspunsurile, dar mai ales adnotările lui I. Oprișan ne fac să înțelegem mai clar raporturile dintre o personalitate complexă și contemporanii săi, unii prieteni și admiratori statornici ai poetului, ca Vasile Băncilă, Basil Munteanu, Tudor Vianu sau Marin Ciortea, dar și dintre poetul și filozoful Blaga și dușmanii săi — G. Bogdan-Duică sau C. Rădulescu-Motru.

Informații suplimentare ne sînt oferite în legătură cu colaborarea lui Blaga la revista *Gîndirea*, din al cărei comitet de redacție a făcut parte din 1923 pînă în 1942, cînd se retrage din motive ideologice. Delimitîndu-se de vechiul său prieten Nichifor Crainic, ideolog al ortodoxismului și autohtonismului, cel care îi publicase poetului în 1921 eseul *Revolta fondului nostru nelatin* și poeziile *Corni vechi se scutură de rod*, *Din cer a venit un cîntec de baladă*, iar în 1923 *În marea trecere*, Lucian Blaga îi scria lui Tudor Vianu în 1930: „Însuși Nichifor Crainic — invocînd demersuri mai vechi de impunere a propriului punct de vedere — a primit de la mine o serie de scrisori prin care ceream să nu limiteze programul *Gîndirei* la «spiritualitatea ortodoxă»; visam ca acest program să fie simbolic — o *verticală bipolară:* spiritualitatea *sus*, adîncimea anonimului etnic *jos* (adîncirea etnicului — ca rezultat al adîncirii în general și nu ca rezultat al căutării etnicului). Ideologia aceasta am expus-o în *Filozofia stilului*, 1924 (precum și în alte articole). Ortodoxia e numai un caz al spiritualității care tinde apetitul metafizic al generației noastre" (scrisoare publicată în *Manuscriptum*, nr. 1/1979, și citată de I. Oprișan la p. 125). Peste un deceniu (în 1940), fiind solicitat să colaboreze la un număr special al *Gîndirii*, închinat lui Nichifor Crainic, Blaga ține să se distanțeze și mai mult de doctrina prietenului său: „Aș vrea să găsesc forma cea mai potrivită pentru a scrie ceva despre prietenia noastră, care a fost cea mai rodnică prietenie a vieții mele. Nu pot, însă, să scriu despre ideologia lui Nichifor Crainic, fiindcă ar trebui s-o fac polemic, cum de altfel și el, dacă ar scrie despre ideologia mea, ar face-o tot polemic, la ceea ce, de altfel, l-ar obliga și catedra de apologetică" (scrisoare trimisă lui I. Petrovici și publicată de I. Oprișan în *Revista de istorie și teorie literară*, nr. 1/1969, scrisoare reprodusă în lucrarea pe care o recenzăm la p. 125).

Respins de Academia Română în 1937 și primit ca membru titular în locul lui Octavian Goga în 1940, Nichifor Crainic semnează în *Gîndirea* din martie 1943 eseul polemic *Iulian Apostatul*, cu atacuri la filozofia lui Blaga. Polemica se continuă în revista *Saeculum* de la Sibiu, condusă de Blaga.

La întrebarea adresată de I. Oprișan lui Eugen Todoran, care a trăit în apropierea poetului exact în perioada răsunătoarelor sale polemici cu Dan Botta, C. Rădulescu-Motru, D. Stăniloaie etc., răspunsul este următorul: „Perioada sibiană a fost pentru L. Blaga una de glorie amestecată cu amărăciune. Recunoscut ca mare personalitate a epocii, ca poet și filozof, membru al Academiei și profesor, admirat și deopotrivă contestat din puncte de vedere ideologice diferite, a avut de susținut și bătălii spectaculoase, în polemici de răsunet și în forme uneori ieșite din comun" (I. Oprișan, *op. cit.*, p. 537). În răspunsul său, profesorul Eugen Todoran precizează că încercarea lui Marin Mincu (*Amfiteatru*, nr. 8/1968) de a-l reabilita pe Dan Botta pentru „ascendența înfățișării publice a ideilor" n-are temei fără o cercetare, pe baza izvoarelor teoretice, a etapelor constituirii lor într-un sistem de gîndire propriu fiecăruia dintre autori, adăugînd: „și este greu de admis că sistemul lui Blaga, schițat ca teorie a «sentimentului spațiului», încă într-un articol despre *Simbolurile spațiale* (*Dorul vremii*, 1930) ar fi inclus și teoria lui Dan Botta dintr-o conferință ținută la radio în 1934 și reluată în articolul despre *Frumosul românesc* (*Gîndirea*, oct. 1935). Se vede că tocmai impunerea definitivă a teoriei lui L. Blaga l-a determinat pe D. Botta să-și aroge un drept de «ascendență», pe care în 1935 îl menține modest: «Magistralul eseu al d-lui Blaga a adus indirect o confirmare a palidei mele intuiții»" (*ibidem*, p. 539).

Și alte detalii legate de viața și activitatea creatoare a lui Blaga sînt relatate de I. Oprișan în lucrarea sa. La întrebarea *Ce cuvinte, pilde și învățăminte memorabile v-au rămas de la Lucian Blaga*, fiica poetului și filozofului, Dorli Blaga, răspunde: „Puterea lui de muncă a fost pentru mine faptul cel mai impresionant, care mi-a rămas în amintire. Pentru că numai cu talent și cu însușirile din naștere nu poți să realizezi o operă ca a lui. Fără muncă, enorm de multă muncă, nu ar fi realizat nimic! De această muncă mi-am dat seama și mai bine cu prilejul pregătirii și supravegherii ediției pe care o scot la Minerva. Punîndu-i în ordine manuscrisele, urmărind procesul de creație în diverse etape, m-am convins de eforturile extraordinare pe care le-a depus" (p. 159 — 160).

Autorul lucrării *Lucian Blaga printre contemporani* merită toate laudele pentru efortul de a oferi sugestii „către taina înfiripării unuia dintre miturile poetice cele mai importante ale literaturii noastre" (p. 10) și de a deschide „ferești către înțelegerea mai în profunzime a sufletului lui Lucian Blaga, a umanității sale de substanță" (p. 11). Pentru profesorii de limba și literatura română, lectura cărții nu poate fi decît profitabilă și o recomandăm cu multă căldură.

I. HANGIU

Curier

În cei 24 de ani de apariție neîntreruptă a revistei *Limba și literatura română*, pe adresa redacției au sosit sute și mii de scrisori conținînd fie creații originale ale elevilor, fie informații despre activitățile din școli: cercuri și cenacluri, reviste ș.a. Scrisorile au fost încredințate unor specialiști, care le-au analizat și au propus texte spre publicare. Reamintim numele semnatarilor *„Curierului"*: prof. *Aurelia Marinescu* de la Liceul Teoretic „Dimitrie Cantemir" din București în anul 1973; conf. univ. dr. *Alexandru Niculescu*, în prezent prof. univ. la o universitate din Occident, în 1974; regretatul prof. *G. G. Ursu*, poet și istoric literar, în anii 1975 – 1977; tînărul absolvent al Facultății de Filologie din București, *Vasile Poenaru*, poet care a debutat în paginile revistei și care a răspuns scrisorilor primite la redacție timp de un deceniu (1976 – 1986); alt tînăr poet, *Gabriel Stănescu*, semnatar al rubricii *„Curier"* în anii 1987 – 1991; în prezent *Ioan Vieru*, redactor-șef al revistei *Contrapunct*, editată de Uniunea Scriitorilor din România.

Numărul tot mai mic al plicurilor expediate de elevi în ultimii patru ani ne-a determinat să adresăm un apel călduros elevilor și profesorilor, rugîndu-i să ne trimită scrisori care să cuprindă creații proprii (poezie, proză, eseu), sugestii în legătură cu articolele publicate și propuneri de teme de interes școlar sau extrașcolar. Redacția este interesată în popularizarea activităților pe plan local: cercuri, cenacluri, reviste, programe ale manifestărilor organizate de către catedrele de limba și literatura română din gimnazii și licee.

În absența titularului acestei rubrici, vom încerca să răspundem scrisorilor primite în vacanța de vară.

Elevul *Ovidiu Ivancu* de la Liceul „Gib I. Mihăescu" din Drăgășani ne trimite „un grupaj de poezii" în speranța că, dacă nu-și vor găsi loc în paginile revistei, vor putea „provoca" totuși o oarecare reacție (fie ea pozitivă sau negativă). Din versurile primite reținem deocamdată „demonii hidoși ai închipuirii" sau „Cine să mai despartă albul zăpezii de negrul nopții adîncite în lumina felinarelor". Prima strofă din *Întuneric* merită citată, întrucît ilustrează o stare de spirit a tinereții lipsit de un ideal mai înalt: „În epoca noastră mizeră / Florile nu au voie să iubească pentru că petalele palide și tulpinile ofilite, care nu pot simți dragostea / O ucid". Vom încredința versurile spre analiză unui poet, care să se pronunțe asupra lor.

Din Rădăuți am primit o scrisoare, fără formulă de adresare și fără data expedierii, avînd următorul conținut: „Mă numesc *Lungoci Liliana* sunt din municipiul Rădăuți, județul Suceava am 18 ani sunt elevă în clasa a XII-a. Am scris de multe ori la revista dumneavoastră, dar niciodată nu mi-am văzut numele la rubrica «Curier», m-am descurajat să mai scriu, dar încerc (încercarea moartea nu are). Poate există pe undeva, poate, și dacă nu-ar fi acest poate, compun poezii din clasa a VIII-a vă scriu cîteva poezii". Observăm mai întîi că eleva nu stăpînește tehnica redactării (ultima frază este confuză) și nu respectă normele de punctuație. De aceea, o sfătuim să-și verifice textul cu atenția cuvenită înainte de a-l trimite redacției.

Elevul *Alin Floricâ Chirea* din Corabia se adresează cu formula „Dragă redacție" și, muindu-și „pana în călimara creației", ne trimite două poezii: *Reverie* și *Luna*. Versurile sînt cam pesimiste.

Din județul Botoșani, comuna Hlipiceni, eleva *Dorina Tucaliuc* ne scrie pentru a doua oară, așteptînd „eventuale aprecieri". Vom propune versurile tale spre analiză unui tînăr poet.

Elevul *Ioan Ivașcu* din Moisei, jud. Maramureș ne scrie „cu bucurie în inimă din Maramureș, de acolo de unde apele sînt mai limpezi, iar munții încărcați de legendă, din Ardealul atîtor pătimiri românești... Cred cu tărie că mă adresez unui autentic slujitor al slovelor limbii române care știe să deosebească binele de rău, adevărul de neadevăr și frumosul de nefrumos". Îi vom remite scrisoarea d-lui I. Vieru.

Elevul *Ciprian Pop* de la Liceul „Doamna Stanca" din Satu-Mare ne scrie că într-un an a adunat un volum de poezii, pe care l-a dat dirigintei, prof. Stela Toma Bozero, spre lectură. La rîndul nostru, vom încredința versurile trimise unui specialist care să se pronunțe în cunoștință de cauză asupra valorii lor.

Fără să precizeze localitatea de unde ne scrie, eleva *Andreea Ivan*, clasa a XI-a E, profil filologie-istorie (liceul?), semnează versuri ceva mai optimiste: *Te iubesc viață, iubirea va triumfa, Totul e pentru vecie,* dar versurile sînt cam facile. Îi recomandăm să citească mai mult.

Andreea Eșanu, elevă în clasa a IX-a la Liceul Teoretic „Mihai Viteazul" din București, ne trimite eseul *Sacralitate mioritică, poartă spre transcendent*, pe care îl vom supune atenției unui colaborator al revistei.

Ultima scrisoare este semnată de eleva *Maria Mihaela Sîrbu*, din Blaj, care a debutat în nr. 2, 1994, al revistei noastre. Am reținut pentru rubrica „Tinere talente" *Gînduri pentru un viitor îndepărtat.*

Prof. *Lucia Zanchi* de la Liceul Teoretic „Ovidius" din Constanța, președinta filialei S.Ș.F. Constanța, ne-a trimis la începutul anului în curs mai multe lucrări ale elevilor din cercul pe care-l conduce. Le menționăm numele: *Raluca Guse, Aura Topfedi, Georgiana Dascălu, Elena Gîrlea, Diana Nițescu.*

I. Hangiu

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Calendar literar și cultural 1996

29 martie — 25 de ani de la moartea lui D. Panaitescu-Perpessicius (m. 1891), poet, critic și istoric literar, editor al primelor trei volume de *Opere* (din cele 16) ale lui M. Eminescu.

30 martie — 50 de ani de la moartea lui Victor Ion Popa (n. 1895), prozator, dramaturg, autor al pieselor *Ciuta* (1922), *Mușcata din fereastră* (1929), *Tache, Ianche și Cadîr* (1932) și al romanelor *Sfîrlează cu fofează* (1936), *Valerim și Veler Doamne* (1933).

4 aprilie — 100 de ani de la nașterea lui Tristan Tzara (m. 1963), poet de limbă română și limbă franceză, unul dintre fondatorii mișcării avangardiste numite dadaism.

5 aprilie — 50 de ani de la moartea, la Paris, a lui Ilarie Voronca (n. 1903), poet avangardist de limbă română și limbă franceză.

29 aprilie — 100 de ani de la moartea, la Craiova, a lui Traian Demetrescu (n. 1866), poet și prozator din cercul revistei *Contemporanul*, autorul volumelor de *Poezii* (1884) și *Senzitive* (1887), editorul revistei *Amicul libertății* (1887).

1 mai — 100 de ani de la nașterea, la Huși, a lui Mihail Ralea (m. 1964), sociolog, psiholog, estetician, eseist, critic literar și memorialist. A condus revista *Viața românească*.

9 / 10 mai — 50 de ani de la moartea, la București, a lui Pompiliu Constantinescu (n. 1901), profesor, critic literar de prestigiu. Printre volumele sale se numără: *Opere și autori* (1928), *Figuri literare* (1938).

25 iulie — 100 de ani de la apariția ziarului *Liga ortodoxă*, în care au debutat Ion N. Teodorescu (T. Arghezi) și Gr. Pișculescu (G. Galaction).

9 septembrie — 100 de ani de la moartea lui Matei Millo (n. 1814), actor renumit, interpret al comediilor lui V. Alecsandri, autor al primei operete românești, *Baba Hîrca* (1848).

10 octombrie — 100 de ani de la apariția revistei *Povestea vorbei*, la care au colaborat, între alții, G. Coșbuc, Șt. O. Iosif, A. Vlahuță, Panait Cerna și Ion Minulescu (debut poetic).

25 noiembrie — 100 de ani de la apariția, la București, a revistei *Literatură și artă*, sub conducerea lui N. Petrașcu, militînd pentru o literatură cu specific național.

14 decembrie — 50 de ani de la moartea, la București, a lui Ioan Al. Brătescu-Voinești (n. 1868), autorul volumelor *Nuvele și schițe* (1903), *În lumea dreptății* (1906), *Întuneric și lumină* (1912), al cunoscutelor schițe *Puiul, Privighetoarea, Moartea lui Castor*.

În atenția elevilor și a profesorilor

În anul 1996, Societatea de Științe Filologice va edita următoarele publicații:

1. **Limba și literatura română**, revistă trimestrială pentru elevi (4 numere pe an, 1.500 de lei ex., 6.000 de lei abonamentul anual). Se vor publica articole legate de procesul predării limbii și literaturii române în gimnaziu, licee și școli profesionale, rezolvarea subiectelor de la concursurile de admitere în liceu și facultăți umaniste etc.

2. **Limbă și literatură**, culegere de articole pentru profesori (4 volume pe an, 2.500 de lei vol., 10.000 de lei abonamentul anual). Vor fi extinse rubricile „Limbă și stil", „Teorie, critică, istorie literară", „Analize de text" și „Didactica modernă" (prin publicarea de programe și alte materiale cu caracter metodic).

3. **Sinteze de vocabular, gramatică, stil și compoziție pentru concursul de admitere în liceu** (un volum; prețul se va stabili după publicarea programei de examen).

Suplimente apărute, care pot fi comandate la S.Ș.F.:

1. **Limba română (vocabular, gramatică, stil, compoziție, genuri și specii literare) pentru admiterea în licee și școli profesionale** (1992, 200 de lei ex.). Se difuzează împreună cu anexa **Subiectele concursului de admitere în licee și școli profesionale din anii 1990 – 1995** (1995, 800 de lei ex.).

2. **Literatura română contemporană. Texte comentate pentru clasa a XII-a** (1993, 750 de lei ex.).

3. **Sinteze și comentarii pentru bacalaureat** (1995, 2.250 de lei ex.).

Abonamentele și comenzile colective (cel puțin 20 de ex. la revista pentru elevi și la suplimente) se primesc pe adresa redacției. Sumele se depun în contul S.Ș.F. **nr. 45.10.6.18.2**, deschis la **Banca Comercială Română, Filiala Sector 5, București.** După achitarea volumelor solicitate, se completează o **fișă de comandă**, în care se înscrie numele și prenumele titularului comenzii, numărul actului cu care s-a depus suma (mandat poștal sau dispoziție de plată), titlul lucrării solicitate, numărul de exemplare, precum și adresa exactă (cu majuscule) la care urmează să fie expediate coletele. Plata expedierii comenzilor colective (peste 20 de ex.) este suportată de S.Ș.F. Abonamentele și comenzile sub 20 de exemplare vor fi expediate contra ramburs, urmînd ca destinatarul să achite la ridicarea coletului și taxele poștale.

Titularul comenzilor colective în valoare mai mare de 100.000 de lei beneficiază de o bonificație de 15%, sumă ce se scade din valoarea comenzii la depunerea banilor în contul S.Ș.F.

Abonamente individuale se fac și prin oficiile poștale sau direct la sediul S.Ș.F.

Informații suplimentare se pot obține la telefonul: (01)615 17 92.

ISSN 0254 – 4741

Lei 1000